

PREHOD 2. GRUPE ODREDOV ČEZ OBMOČJE KOKRŠKEGA ODREDA

Naloge Kokrškega odreda in pričakovanje 2. grupe odredov — Prva naloga: pripravljanje hrane

Tudi na Gorenjskem naj bi partizani osvobodili del ozemlja — V pomoč glavno poveljstvo pošlje močno 2. grupo odredov — Ofenzivo začneta obe strani naenkrat — Več tisoč Nemcev se najprej zažene v Poljansko dolino ter na Jelovico — Nemci so seznanjeni s partizanskimi načrti — Siloviti okupatorjevi napadi spreminjajo partizanske načrte — Do izraza prihajajo razlike med bojevanjem 1. in 2. grupe odredov — Silovite hajke in spopadi na desnem bregu Save — Druga grupa odredov se pripravlja na pot prek Save in prek območja Kokrškega odreda proti Štajerski — Med ofenzivo enote Kokrškega odreda v tajnosti pripravljajo hrano za prihajajoče oddelke 2. grupe — Silovita sovražnikova ofenziva ne popušča.

Kokrški odred je opravil že vrsto ofenzivnih nalog. Ta ofenzivnost je bila sestavni del načrtov CK KPS in glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, da bi na poletje 1942 okrepili vstajo v nemški okupacijski coni, se pravi na Gorenjskem in na Štajerskem.

V zvezi s tem je slovensko osrednje vodstvo razmišljalo tudi o tem, da bi se preselilo na Gorenjsko ali na območje Moravč; to tudi zaradi italijanske ofenzive v Ljubljanski pokrajini, predvsem pa zaradi oddaljenosti kočevskega Roga od Gorenjske in Štajerske. »Tu smo tako daleč, da smo zlasti po zadnji italijanski ofenzivi popolnoma odrezani od teh pokrajin. Tam pa se zdaj bijejo veliki boji, ki se širijo vse dalje in dalje... Moramo iti tja, sicer ne bomo mogli usmer-

jati dogodkov...» piše in predlaga Edvard Kardelj 12. avgusta 1942.*

Tovariš Tito je to zamisel načeloma odbil. Poleg tega je osrednje vodstvo zajela italijanska ofenziva, zato ni odšlo na Gorenjsko. Zaradi nemške ofenzive na Gorenjskem pa ne 1. ne 2. grupa odredov ni mogla uspeti s širjenjem vstaje in s pridobivanjem svobodnega ozemlja tako, kakor je bilo zamišljeno.⁵⁸

Nemci so akcijam proti partizanom na Gorenjskem posvečali veliko pozornost. Na Gorenjsko so poslali številne izbrane policijske enote, podprte celo s tanki. Potek operacij proti 1. in 2. grupi odredov je spremljal tudi šef redarstvene policije rajha generalpolkovnik Kurt Daluge, ki je bil v ta namen poslan iz Berlina.⁵⁹ Nemci so ofenzivo, ki je ves julij in do srede avgusta 1942 potekala po Jelovici, Blegošu in Pokljuki, podprli tudi s propagando. Trosili so letake, ki so govorili o veliki premoči rajha nad sovražniki. Partizane so pozivali k predaji in jim obljubljali, da se nikomur, ki se bo z letakom predal Nemcem, ne bo zgodilo nič hudega in da bo užival zaščito rajha.

Ta okupatorjeva propaganda ni ostala čisto brez posledic: nekaj partizanov je res ubežalo in se skrilo, posamezniki pa so celo prešli k Nemcem in začeli z njimi sodelovati, vendar takih slabičev ni bilo dosti. To so bili hudi časi. Gorenjski partizani so takrat doživljali težke preizkušnje; šlo je pravzaprav za njihov obstoj.⁶⁰

Ob veliki okupatorjevi premoči je 2. grupa odredov morala opustiti načrt o osvobajanju na Gorenjskem in se začela z Jelovice odpravljati v Karavanke, da bi od tam odšla na Štajersko.⁶¹

Naloge Kókrškega odreda so bile v zvezi s prihajajočo 2. grupo odredov na levi breg Save dvojne: treba je bilo čimbolj tajno pripravljati hrano in pošiljati posebne vodiče prek Save, da bi 2. grupo odredov pripeljali z Jelovice v Karavanke in v Kamniške planine.

Zaradi hudih razmer in slabih kurirskih zvez je štab 1. grupe odredov povelje in navodila o izvajanju ofenzivnih na-

---

* Vir: pismo Edvarda Kardelja z dne 12. avgusta 1942 Ivu Ribarju-Loli o italijanski ofenzivi proti narodnoosvobodilnim enotam v Sloveniji. (Zbornik NOV VI/3, dok. 107, podatek na strani 286.)

črtov in o prihodu 2. grupe odredov na Gorenjsko dobil šele 10. julija 1942.

* * *

Okupatorjevo poveljstvo na Bledu pa je bilo že 15. maja 1942, torej prej kot štab 1. grupe odredov, seznanjeno z vsebino povelja, ki ga je 29. aprila 1942 glavno poveljstvo poslalo štabu 1. grupe odredov, zato so bili Nemci vedno bolj budni. Komandant redarstvene policije na Bledu je svoje nadrejene in podrejene takoj obvestil, da partizani nameravajo zasesti tako ljubeljski prelaz kakor tudi dolino Kokre z Jezerskim, kjer naj bi nemškim enotam preprečevali dostop s Koroške, o čemer da mu zanesljive podatke dostavljajo zaupniki.⁶² Zato je tudi sledil tak pritisk, zato so partizane na Gorenjskem odlej zasledovali in napadali na vsakem koraku.

Vsega tega pa tako osrednje vodstvo kot tudi druga partizanska poveljstva niso vedela in priprave na osvobajanje Gorenjske so tekle dalje.

»To pojasnjuje,« beremo v monografiji 2. grupe odredov, »zakaj pred prihodom 2. grupe na Gorenjsko ni bilo ničesar pripravljenega za oskrbo njenih enot in je bilo tudi načrt skupnih akcij treba šele izdelati...«⁶³

Zaradi vsega tega ni čudno, da je med enotami 2. in 1. grupe odredov potem vseskozi prihajalo do različnih nesoglasij, zapletov, težav in celo napetosti, kajti enote so padale v zasede, sovražnik jih je razbijal, padali so preštevilni borci.

Kokrški odred natančnejših navodil in povelj v zvezi z 2. grupo odredov, ki bo na bojni poti proti Štajerski šla prek njegovega ozemlja, torej ni mogel dobiti pred 15. julijem 1942. Ti prvi napotki so poleg drugega narekovali, naj odred začne zbirati večje zaloge hrane, ki naj jo uskladišči v ustreznih skrivališčih. Ta hrana mora biti namenjena izključno za potrebe 2. grupe odredov. O tem so zaradi konspiracije vedela samo poveljstva.

* * *

Kokrški odred se je v skladu s temi navodili hitro lotil zbiranja hrane. Uskladiščeval jo je na več krajih in poskrbel za to, da bi enote 2. grupe odredov, ki teh krajev niso poznale, čim lažje prišle do nje.

Podobne naloge so dobile tudi enote Gorenjskega odreda na Pokljuki.

V zvezi s hrano sta oba bataljona Kokrškega odreda izvedla celo vrsto oskrbovalnih akcij. Tako je zadnje dni julija Kokrški bataljon šel po hrano v Podljubelj, kjer je izpraznil trgovino Franca Zupana. Vse blago so težko otovorjeni borci odnesli na Prevalo, to je na sedlo, ki veže Dobrčo z Begunjščico. Uskladiščili so jo v skalovju nad sedlom. Takoj zatem se je bataljon premaknil izpod Begunjščice prek ljubeljske ceste in je čez Kofce in Dolge njive prišel na Stegovnik. Od tu je odšel v drugo večjo oskrbovalno akcijo proti Tržiču. V trgovini Rotar na Slapu pri Tržiču je dobil precej hrane. Naložili so jo na voz, ki je bil last bližnje Krvinove gostilne, in jo delno celo s konji prepeljali do Jelendola. Od tu so jo spet v nahrbtnikih odnesli pod Stegovnik, voz s konji pa vrnili.

Hrano je pripravljala tudi Krvavška ali 2. četa tega bataljona, pa tudi 1. bataljon KO na Kamniškem, ki ga Nemci v tem času niso napadali.

To je bilo treba povedati zato, ker je bilo pozneje na račun Kokrškega odreda izrečenih veliko očitkov, češ da ni pripravil hrane tako, kakor je velevalo povelje. Poznejši dogodki, zvezani z nemškimi napadi tudi na to območje, pa so itak spremenili vse načrte in izničili vse napore in tveganja Kokrškega odreda.⁶⁴

Vodiči gredo po 2. grupo odredov

Na Jelovico sta v začetku avgusta 1942 poslani po 2. grupo dve skupini vodičev — Smrt dražgoškega borca Franca Kunstlja-Mitje — Navdušujoče srečanje z vodstvom in borci 2. grupe na Jelovici — Silovita nemška ofenziva in presenetljiva dezertacija vodje vodičev Mihe Perka — Težaven začetek pohoda proti Savi.

Druga naloga, ki naj bi jo bil Kokrški odred opravil v zvezi s prihajajočimi oddelki 2. grupe odredov, je bila pošiljanje vodičev čez Savo, grupi naproti. Izbiranju vodičev je bila posvečena izredna skrb. To so morali biti trdni in zanesljivi borci, poleg tega pa še dobri poznavalci terena. Nikomur, razen redkih izjem, ni bil znan teren na Jelovici oziroma na

desni strani Save. Po vsestranskem preudarjanju je bilo v ta namen izbranih dvanajst vodičev: šest iz 1. in 3. čete, ki sta tedaj združeno delovali, šest pa iz Krvavške ali 2. čete, vsi pa iz drugega bataljona, ki je bil Jelovici bliže kot prvi in, v katerem je bilo več takih borcev, ki so se vsaj približno orientirali na tamkajšnjem terenu. Prva skupina teh vodičev naj bi del 2. grupe odredov privedla nad Tržič, druga pa vzhodneje prek Krvavca na kamniško stran k 1. bataljonu Kokrškega odreda, kjer bi se grupa združila in krenila dalje proti Štajerski.

Naloga teh vodičev je bila sila važna, odgovorna in tvegana. Nekaj vodičev se je porazgubilo, nekaj jih je med potjo padlo, eden pa je celo prešel k Nemcem. Zaradi vsega tega je v borcih 2. grupe odredov, zlasti pa v njenem poveljstvu že med potjo začelo rasti nezaupanje.* Spričo različnih razočaranj in žrtev to niti ni bilo čudno.

Na koncu sta bili za vodenje enot 2. grupe odredov sestavljeni dve skupini. V prvo skupino iz 1. in 3. čete, ki naj bi pripeljala enoto v zahodni predel območja Kokrškega odreda v Karavanke, so prišli Miha Perko, odgovoren v vojaškem smislu, Branko Djordjević-Jure, zadolžen za politično delo, ob njem pa tudi Anton Rozman-Živko,** nadalje Zvone Metlar-Črt in kurirja odrednega štaba Janez Koselj in Mirko Kraljič-Cene. V drugo skupino so bili iz Krvavške čete odrejeni brata Janez in Florjan Pregled, Jernej Lanišek, Jože Grilc, Jože Slevce-Niko in Franc Kunstelj-Mitja.

Na pot k Savi in na Jelovico so se začeli pripravljati zadnje dni julija. Po skupino iz 2. čete je izza Storžiča na Krvavec prišel Jože Šolar-Jožca, ki jo je po svoji poti odvedel proti Savi. Tako sta 2. in 3. avgusta 1942 skupini ločeno odšli proti Jelovici: zahodna, ki jo je vodil Miha Perko, je odšla proti

---

* Ker o vodičih ni pisanih dokumentov in ker so tudi redke preživele priče veliko tega pozabile, poleg tega pa tudi sami udeleženci zamenjujejo nekatera imena, je bilo iz raznih drobcev, vzporejanj in iskanj sila težko ustvariti pravo podobo tega. To sicer kratko poglavje je bilo glede zbiranja podatkov med najtežavnejšimi. V zvezi s tem ima mnogo zaslug Franc Štefe-Miško.

** Branko Djordjević-Jure v svojih spominih za Antona Rozmana iz Dupelj navaja le ime Živko, bil pa je znan pod imenom Tominc. Anton Rozman, ki je umrl 1978. leta, je podatke o sodelovanju med vodiči dopolnil sam. Te je v imenu odbora ZZB iz Dupelj posredoval Peter Grašič iz Zadrage pri Dupljah.

Branko Djordjević-Jure

**Franc Kunstelj-Mitja, vodič in
dražgoški borec**

Savi izza severne strani Storžiča, vzhodna pod vodstvom Jožeta Šolarja-Jožce pa se je odpravila na pot s strmin Krvavca. Preden pa so vodiči krenili na Jelovico, so njihuni vodniki v štabu 2. bataljona KO dobili potrebna navodila, Branko Djordjević-Jure pa še pismo za štab 1. grupe odredov.

Ker je skupina vodičev, ki jo je vodil Jože Šolar-Jožca, na svoji poti do Save doživela dramatičnejše trenutke od Perkove skupine, jo bomo pospremili najprej.

* * *

Skupina se je s Krvavca najprej spustila v dolino Kokre in se prek Zaplate mimo Trstenika napotila po ravnini v Ljubensko gmajno. Jože Šolar-Jožca je gmajno kot domačin dobro poznal. Tja so prispeli 4. avgusta zjutraj. Na tem nevarnem kraju bi bili morali mirovati in poizvedovati o razmerah ob Savi, zvečer pa oditi dalje. Tako je Jože Šolar-Jožca predvsem zaradi hrane takoj zjutraj poiskal sovaščanko aktivistko Angelco Štularjevo-Zmagoslavo. Ta mu je svetovala, naj podnevi ne hodijo v vas, kljub opozorilu pa je potem poslal v Ljubno dva borca. Eden je bil Franc Kunstelj-Mitja, ki se mu je bil raztrgal pas in še tok za pištolo. Iskal je čevljarja Jožeta Praprotnika p. d. Kajžovca, da bi mu zašil raztrgano opremo. Partizan je pri Kajžovcu naletel na čevljarjevega sina Janeza. Ta je takoj zasumil, kdo bi mogel biti neznani fant, zato je potem, ko ga je partizan poprosil za uslugo, skočil gor »po očeta«. Čez nekaj časa pa se je vrnil s pištolo v roki in hotel presenečenega fanta aretirati. Kunstelj pa se ni vdal niti ni zbežal, temveč je napadalca hotel razorožiti, saj je bil preizkušen dražgoški borec. Tedaj sta se spoprijela kar z rokami. Ko je Praprotnik zadel partizana med noge, ga je takoj tudi ustrelil, da je mrtev obležal pred Praprotnikovo hišo.

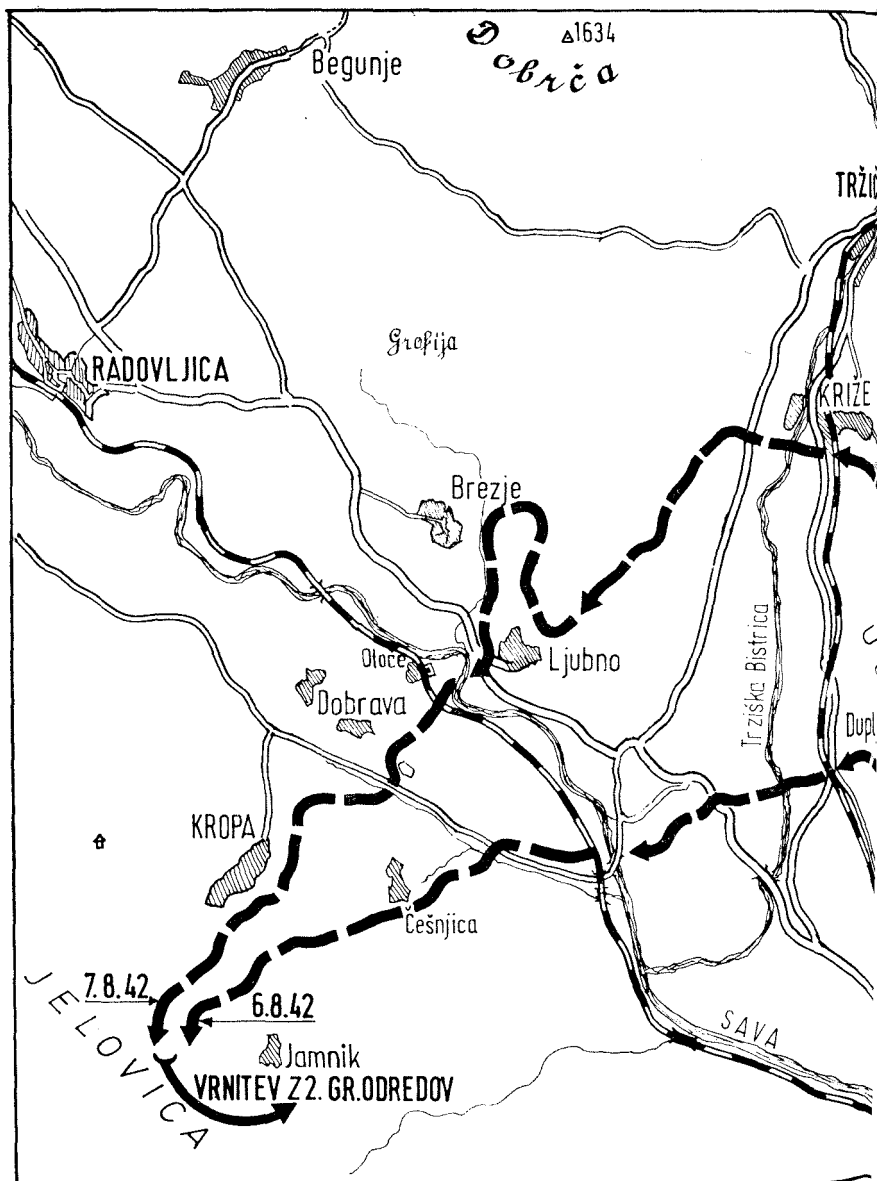
Janez Praprotnik je bil tedaj že v policijski službi, ne da bi bili partizani to vedeli. Kot tajni agent se je hodil urit v postojanko na Brezje. Kaznovan, in sicer s smrtjo, je bil šele proti koncu vojne.

Nemci so takoj začeli zasledovati partizansko skupino, ki se je zaradi strela v vasi in zato, ker Franca Kunstlja* ni

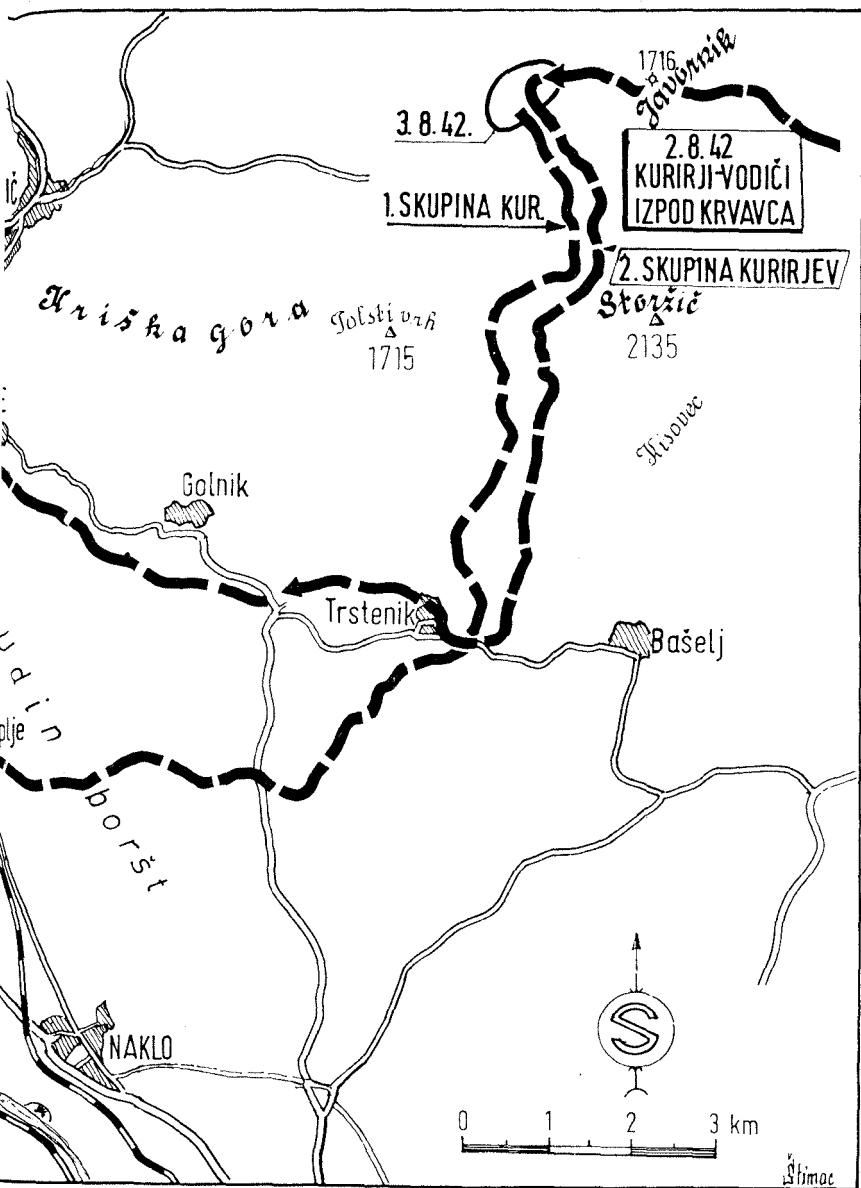
---

* Identificiranje Franca Kunstlja je bila zapletena in dolgotrajna naloga. To tudi zaradi tega, ker v Ljubnem, kjer sicer lepo skrbe za spomenike padlih borcev in talcev, njegovo ime ni vkle-sano. Kunstelj je bil rojen 29. 12. 1922 v Komendi, živel pa je na

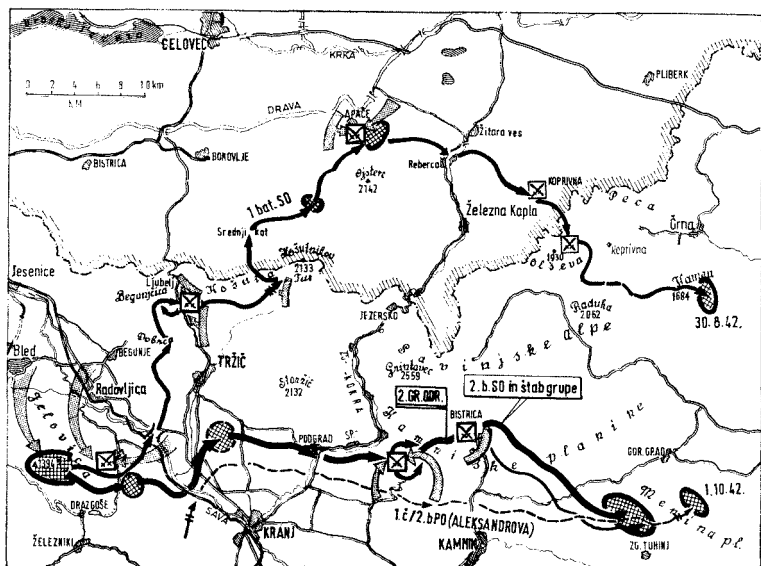

Pot kurirjev — vodičev Kokrškega odreda, 1942

Šli po enote 2. grupe odredov na Jelovico

Pot 2. grupe odredov prek ozemlja Kokrškega odreda

bilo nazaj, umaknila v gozdove nad Brezje. Kljub nevarnosti pa so nato sredi dne na Brezjah šli v neko hišo po hrano, ponoči na 6. avgust pa so pri Otočah šli čez Savo. Tod so dobili zvezo s kurirjem, ki jih je pripeljal v štab 2. grupe odredov na Jelovici. Tu so nekateri potem hodili v akcije skupaj z 2. bataljonom Savinjskega odreda (Simonovim), dokler ta 10. avgusta ni krenil proti Savi in Krvavcu, kamor so ga vodili ti borci Kokrškega odreda.

Toda za vodstvo pod Krvavec so nazadnje ostali le trije. Na Jelovici so se namreč nekateri vodiči porazgubili: Jernej Lanišek je padel, izgubil se je Florjan Pregled, Jože Šolar-Jožca, samosvoj človek, pa je ubral svojo pot. Tako so ostali

Primskovem. Partizanom se je priključil že konec leta 1941 v Cankarjevem bataljonu in bil tudi udeleženec dražgoške bitke. Janez Praprotnik pa je bil sorodnik Cirila Praprotnika, ki so ga partizani kot nemčurja usmrtili že poleti 1941. leta, zaradi česar so Nemci 28. avgusta v Ljubnem ustrelili 5 talcev. (Podatki: Franc Štefe-Miško, »Glas«, 7. 9. 1976.)

le Jože Grilc, Jože Slevce in Janez Pregled. Iz štaba Kokrškega odreda sta bila nato poslana naproti k Savi še Mirko Kraljič-Cene in Janez Koselj. Ostali pa so še vodiči iz druge skupine, a tudi ti ne vsi. Zvone Metlar-Črt, ki ni poznal terena, se je med ofenzivo izgubil, Miha Perko pa je dezertiral.

Skupina vodičev, ki je potem prišla v štab Kranjčevega ali 1. bataljona Savinjskega odreda, je ostala na Jelovici dober teden več kot drugi, kajti ta bataljon je krenil prek Save kasneje.

Mirko Kraljič-Cene in Janez Koselj sta 11. avgusta vodila do Save 2. ali Simonov bataljon Savinjskega odreda, s katerim je bilo tudi grupno poveljstvo, dalje pa Jože Grilc, Jože Slevce in Janez Pregled, ki so bili doma pod Krvavcem. Branko Djordjević in še nekateri pa so 19. avgusta prepeljali čez Savo 1. ali Kranjčev bataljon Savinjskega odreda.⁶⁵

Poglejmo, kako je potekala akcija vodičev z Brankom Djordjevićem-Juretom!

Glavni vodič je bil Miha Perko, p. d. Samčev, ki je dobro poznal teren, Branko Djordjević-Jure pa odgovarjal v partijskem smislu. Za štab 1. grupe odredov je Djordjević nosil pismo in karto, na kateri je bilo označeno, kje in kako naj bi 2. grupa odredov prišla do Dolgih njiv pod Košuto, kjer bi jo prevzel drug kurir. Na tej poti bi borci 2. grupe odredov oskrbeli tudi s pripravljeno hrano.

Savo so prešli malo nad Podnartom, kjer je bila najbolj plitva, na Jamniku pa so jih prevzeli kurirji iz štaba 1. grupe odredov. V štabu so poročali o razmerah v Kokrškem odredu in na levem bregu Save sploh. Nazadnje je politkomisar Lojze Kebe-Štefan Branku Djordjeviću-Juretu izročil strogo zaupno pismo s povelji in navodili za štab Kokrškega odreda in pri tem poudaril, da pismo za nobeno ceno ne sme priti v sovražnikove roke. Kmalu zatem so kokrške vodiče pospremili v več ur oddaljeni štab 2. grupe odredov. Tod tudi Kokrščanom teren ni bil znan.

V štabu 2. grupe odredov sta bila tedaj le politkomisar Dušan Kveder-Tomaž in komandantov namestnik Peter Stante-Skala. Vodiči so jima izročili zapečateno pismo, nato je stekel še pogovor o razmerah na levi strani Save. Skupno so si ogledali karto, ki so jo vodiči prinesli iz Kokrškega odreda. Na njej je bila včrtana pot vse do Begunjščice, približno do

Štab 2. grupe odredov. V sredini komandant Franc Rozman-Stane, na desni njegov namestnik Peter Stante-Skala, na levi politkomisar Dušan Kveder-Tomaž. Vsi so narodni heroji

tja, kjer je bila uskladiščena hrana. Ta smer je vodila precej visoko po hribih in planinah, na kar je Dušan Kveder-Tomaž, politkomisar 2. grupe odredov, reagiral s pripombo, da niso skavti in da ne bodo hodili tako visoko. V nadaljnjem pogovoru so kokrški vodiči rekli, da je tudi njim prav, če jim ne bo treba hoditi še višje. Dušan Kveder-Tomaž in Peter Stante-Skala sta se še dalje menila o načrtih (komandanta Franca Rozmana-Staneta tedaj ni bilo v štabu), trije vodiči iz Kokrškega odreda pa so legli k počitku.

Zjutraj so vodiči štabu 2. grupe odredov spet morali odgovarjati na številna vprašanja, zlasti o razmestitvi sovražnih postojank. Ti so pripovedovali, Peter Stante-Skala pa je kraje z nemškimi oporišči sproti označeval na karti.

»Potem smo imeli priložnost videti borce 2. grupe odredov,« piše Branko Djordjević-Jure. »To je bila prava, organizirana, močna vojska. Občudovali smo jih še posebej potem, ko smo slišali, kakšne boje so imeli z Nemci pri Litiji. Zdaj smo šele razumeli, zakaj je namestnika Stanteta zanimala vsaka podrobnost... Naenkrat je s svojim spremstvom prišel še komandant Franc Rozman-Stane. Mi smo ga navdušeno ogledovali.

Tega dne zvečer sta štab 2. grupe odredov obiskala tudi komandant in politkomisar naše, 1. grupe — Jože Gregorčič-Gorenjc in Lojze Kebe-Štefan.*

Ob tabornem ognju smo se pogovarjali in prepevali španske pesmi. Bilo je lepo... A mi smo bili utrujeni in smo legli, saj že dve noči nismo dosti spali. Miha Perko pa je bil že nekam nerazpoložen in vznemirjen.**

Drugi dan so pripravili načrt za gibanje 2. grupe odredov, vodiči pa so bili dodeljeni Kranjčevemu bataljonu. Začela se je ofenziva. Nemci so zasedli vso Jelovico in neprestano napadali partizane.

»Čeprav je bilo Nemcev na vsakem koraku veliko, morala Kranjčevega bataljona ni popuščala,« nadaljuje Branko Djordjević-Jure. »Ko smo med spopadi prišli nekam na rob Selške doline, nas je spet dočakal strahovit sovražnikov ogenj. In tedaj se je zgodilo nekaj zaprepaščujočega!

Miha Perko, ki je bil od mene na položajih le 5 do 6 metrov, se je dvignil in začel teči proti Nemcem. Vmes je vpil tudi meni, naj se mu pridružim.*** Kdo bi mogel pomisliti, da se bo prav Miha predal Nemcem, saj je bil dotlej izredno hraber borec, poleg tega pa so bili v bataljonu še trije njegovi bratje.

A on je kar hitel proti Nemcem — in ostal pri njih.**** Zatem je nastalo krajše zatišje. Jedli nismo že tri dni, ne pili vode... okoli nas pa sami Nemci.«⁶⁶

---

* Tedaj so se srečali kar štirje »Španci«: oba komandanta grup Rozman in Gregorčič ter politkomisar Dušan Kveder in Alojz Kolman-Marok, komandant Savinjskega odreda 2. grupe odredov.

** Odlomek iz spominskega zapisa Branka Djordjevića-Jureta, Koprivnica, 1975. Pisan je v srbohrvaščini in je shranjen v avtorjevem arhivu.

*** Anton Rozman iz Dupelj, ki je bil tudi prisoten, je na sestankih ZB v Dupljah večkrat opisal ta dogodek. Mihi Perku je tedaj roteče rekel, naj ne hodi na drugo stran, a ni nič zaleglo. (Podatke so posredovali člani ZZB iz Dupelj.)

Da je Miha Perko prešel k Nemcem, potrjujejo tudi izjave komandanta varnostne policije in službe na Bledu Josefa Vogta. Po njih je Miho Perka dobil v roke gestapovski šef Helmut Rosumek, ki ga je poslal nazaj v partizane, a so ga tam razkrili. Potem je kot gestapovski zaupnik delal na terenu, kjer je NOB prizadejal veliko škode. (Podatki iz knjige Marka Selina: Nič več strogo zapupno, Ljubljana, 1978, str. 497/II.)

**** Primer Mihe Perka je zelo pomemben, in boleč, zlasti ker so Nemci že pokončali njegovega očeta, bratje Janez, Anton in Andrej

Po nekaj dnevih umikanja, prebijanja in iskanja poti k Savi se je tudi Kranjčev ali 1. bataljon Savinjskega odreda začel odpravljati na desni breg Save.⁶⁷

Sodelovanje Kokrškega odreda pri prehajanju Simonovega bataljona 2. grupe odredov čez njegovo operativno območje

Sovražnik nevarno vpada tudi na območje Kokrškega odreda in zbira vse več podatkov o partizanskih načrtih — Nemci odkrijejo skladišče s hrano — 2. bataljon KO se umakne celo na Koroško — Izčrpana in v hudih bojih zmanjšana 2. grupa odredov se po bataljonih odpravlja čez Savo proti Karavankam — Bataljone vodijo vodiči Kokrškega odreda — Prvi pride čez Savo 2. bataljon Savinjskega odreda—Simonov z grupnim štabom — Nemci prenesejo težišče ofenzive na levi breg Save — Povsod veliko policistov — Borci Krvavške čete hodijo pričakovat oddelke 2. grupe odredov na javko pod Davovec, ki je kmalu izdana — Začetek razkrajanja Krvavške čete — Žrtve Simonovega bataljona nad Davovcem pod Krvavcem — V zarotništvo proti borcem Kokrškega odreda se vpletajo organizatorji gorenjske bele garde — 13. avgusta 1942 nad Davovcem padajo tudi borci Kokrškega odreda.

Med odsotnostjo vodičev, ki so iz Kokrškega odreda oziroma iz njegovega 2. bataljona odšli po enote 2. grupe odredov, so se tudi na levem bregu Save razmere precej poslabšale. Med 1. in 10. avgustom 1942 so Nemci večkrat vpadli na sektor 2. bataljona Kokrškega odreda, pri čemer so dosegli nekaj uspehov. Ujeli so nekaj borcev, ki so pod silo mučenja marsikaj povedali, tako tudi o skladiščih s hrano.

Zelo negativno je vplivalo tudi dezerterstvo Mihe Perka, ki je poznal mnogo zvez pod Storžičem in v okolici Tržiča. Nemci so si na osnovi izjav teh ljudi okrog 10. avgusta, še bolj pa po tem datumu, lahko sestavili dosti natančno sliko zlasti o razmerah na območju 2. bataljona Kokrškega odreda.

---

pa so bili partizani v 2. bataljonu Kokrškega odreda. Najvažnejše pa je dejstvo, da je dezertiral, prešel k sovražniku, in to na Jelovici. Ponekod je o njem napisano, da je bil le ujet ali da je dezertiral iz Karavank in podobno. Miha je takoj po dezertaciji začel izdajati, kmalu pa je postal eden najnevarnejših gorenjskih raztrgancev. Škoda je le, da še ni dognan natančen datum njegove dezertacije, kajti s tem bi bilo pojasnjeno marsikatero izdajstvo. Zanesljivo pa je Miha Perko prešel k Nemcem med 9. in 12. avgustom. Njegova dezertacija je vrgla temno senco tudi na druge vodiče in negativno delovala na borce Kranjčevega bataljona.

Niso pa še vedeli, kdaj in kje bodo prešli v Karavanke oddelki 2. grupe odredov, o čemer priča dejstvo, da so svoje glavne sile še vedno imeli na desnem bregu Save. Na sektor 1. in 3. čete tega bataljona, ki sta se zadrževali za Storžičem ter na območju Tržiča in Jezerskega, pa so Nemci tako močno pritiskali, da sta se četi začasno premaknili celo prek Košutinega grebena na koroško stran.*

Na območju Kokrškega odreda se je torej zaradi nemških vdorov v dobrem tednu vse spremenilo na slabše. Zdaj bomo pospremili enote 2. grupe odredov, ki so medtem na Jelovici doživele reorganizacijo in ki so v dveh smereh prihajale na sektor Kokrškega odreda. Do smrti utrujeni in lačni borci te grupe so upali, da bodo tu deležni hrane, vsaj začasnega miru in počitka, a so doživeli ravno nasprotno: nove napade, nove žrtve in razočaranja zaradi prehrane.

* * *

Borci 2. grupe odredov so bili zaradi neprestanih bojov, pohodov in neredne prehrane do konca izčrpani. Po hudih spopadih in precejšnjih izgubah je poveljstvo grupe na Jelovici v začetku avgusta 1942 reorganiziralo enoto v Savinjski odred. Ostalo je malo moštva, zato so sestavili dva bataljona: Kranjčev ali 1. bataljon je štel okoli 80 borcev, Simonov ali 2. bataljon okoli 100 mož. To sta bila torej bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov.⁶⁸

Oba bataljona, ki zdaj nista bila več skupaj, sta se hotela z Jelovice čimprej spustiti v dolino Save, preiti na njen levi breg in od tam prek Karavank na Štajersko. Tako sta želela doseči dvoje: izogniti se nadaljnji in premočni nemški ofenzivi, ki je divjala na desnem bregu Save, nato pa čimprej doseči cilj svojega pohoda: Štajersko. Prvi je krenil na pot Simonov bataljon, s katerim se je premikal tudi grupni štab; Kranjčev bataljon pa se je nekaj dni še moral zadržati na Jelovici.⁶⁹

Kokrški odred je v smislu dobljenih povelj storil vse, da bi bil prihod oddelkov 2. grupe odredov čim ugodnejši. Toda kljub vsem naporom v juliju in v začetku avgusta 1942 ni mogel doseči, da bi bil teren miren. Nemci so šibke moči

---

* Več o tem glej pod naslovom »Prve iskre upora so na Koroško ponesli borci Kokrškega odreda«.

Kokrškega odreda (predvsem izpostavljeni 2. bataljon) prisilili v defenzivo in v spopade za lastni obstoj. Nemške policijske skupine niso varovale le dostopov v Karavanke, temveč so z zasedami in z močnimi kolonami obvladovale tudi skalnate gorske grebene in prelaze. Njihovo razporejanje oddelkov je kazalo na to, da so tedaj že vedeli za natančnejše načrte 1. in 2. grupe odredov, o čemer smo že navedli dokaze. A prihajajoči partizanski oddelki, ki so med potjo zgubili precej svojih borcev (padlih in ujetih), s temi načrti niso bili seznanjeni.

Jože Mekinda-Franci, spremljevalec komandanta Franca Rozmana-Staneta, o razmerah po prehodu na levi breg Save, kamor so borci prišli ponoči na 12. avgust, pravi takole: »Vznožje Karavank in Kamniških planin je bila ena sama zaseda.«⁷⁰ Na pot je Simonov bataljon skupaj s štabom 2. grupe odredov odšel 10. avgusta 1942, prav na dan, ko se je začel nov in obsežen nemški napad. Borci so se spuščali k Savi nižje kot pozneje Kranjčev bataljon. Z Lipniške planine so šli prek Jamnika in se mimo Besnice spustili v savsko strugo. Teren tod je še najbolj poznal Janez Koselj, doma iz Bodešč (tedanja občina Ribno).

Pri tem pa so naleteli na nemško kolono. Da bi prikrili prehod, so se pred njo raje pritajili, kajti bili so že blizu Save. Tedaj pa so nepričakovano zajeli zaostalega policista. Od njega so zvedeli, da Nemci spet odhajajo v hajko na Jelovico. Ker je bilo že sredi noči, se je bataljon, ki so ga vodili borci iz Kokrškega odreda, to noč in naslednji dan še zadrževal na jelovski strani Save. Del noči, ki je bil še pred njimi, je bil prekratek, da bi do dne še mogli priti čez Savo in pod Storžič ali celo pod Krvavec. Nato so tiho predanili nad Besnico. Naslednji večer so se mimo Besnice spustili k Savi in jo ponoči na 12. avgust mirno prebredli. Sava je malo pod Besnico precej plitva, k čemur je pripomoglo tudi vroče poletje.

Simonov bataljon je potem skupno s štabom 2. grupe odredov šel prek glavne ceste Radovljica—Kranj, prečkal cesto in železnico Kranj—Tržič in usmeril korak v Udin boršt, kjer je ostal 12. avgusta čez dan. Čez Kokro je zvečer šel pod Preddevorom.* Od tam se je začel vzpenjati proti Možjanci

---

* V kroniki »Druga grupa odredov in štajerski partizani 1941 do 1942« je na strani 377 (zgoraj) pomotoma navedeno, da se je to zgodilo 12. julija 1942 zvečer.

in dalje pod Krvavec, kjer naj bi ga bila s hrano sprejela 2. četa 2. bataljona KO—Krvavška.⁷¹ Tod pa se je začelo hudo zapletati.

Javka s partizani Krvavške čete je bila dogovorjena v Brezovici, dobre četrt ure hoda nad kmetom Davovcem, in sicer pri lovski koči strmolškega graščaka Rada Hribarja. Tja so 2. grupo že več dni hodili pričakovat različni borci Krvavške čete. Tega dne, 13. avgusta, sta na zvezo iz Krvavške čete prišla Franc Vrhovnik-Risto iz Apna in Anton Vrhovnik iz Laniš. Komaj sta se okoli sedmih ustavila pri koči, že ju je prikrita nemška in raztrganska zaseda najprej prevarila s »smrt fašizmu«, takoj nato pa napadla. Antona Vrhovnika je zadel kratek rafal in je bil takoj mrtev, Franca Vrhovnika pa so ujeli, pretepali, mu raztrgali obleko, sezuli čevlje in ga zvezali. Oba so odvedli v goščavo nad kočo in se spet poskrili okoli koče. Med raztrganci je bilo tudi nekaj fantov iz Kokre, ki so kraj in kočo dobro poznali.⁷²

Streljanje, ki pa je bilo zaradi strmine in oddaljenosti nejasno, sta slišala dva vodiča Simonovega bataljona: Janez Pregled, ki je že z Jelovice nosil nahrbtnik literature, s Kope pa še puškomitraljez za Krvavško četo, in Jože Slevce, ki je bil otovorjen s strelivom. Iz Simonovega bataljona, ki se je ustavil pod Kopo, sta bila poslana naprej na javko h koči. Ko sta se ji približala, so tudi nanju skočili raztrganci in ju ujeli, jima zvezali roke in odgnali k mrtvememu Antonu in že ujetemu ter zastraženemu Francu Vrhovniku-Ristu. Tu so jima zvezali tudi noge in vse skupaj še močnejše zastražili.

Pod njimi pa je bilo več zased, v katerih so čakali v civilne obleke preoblečeni policisti in raztrganci, vmes pa tudi uniformirani Nemci; vseh je bilo okoli 100. V zasedah so spet potuhnjeno čakali na nove žrtve.⁷³

Simonov bataljon z grupnim štabom na Kopi je medtem v dežju nestrpno čakal in vedril, kakor je vedel in znal. Ker pa so oba vodiča tako iznenada zgrabili Nemci in raztrganci, niso borci 2. grupe odredov o nevarni zasedi nad Davovcem ničesar slutili. To je bilo najhuje. Sicer so v Simonovem bataljonu slišali nekaj oddaljenih strellov, in sicer tisti kratki rafal, ki ga je bil dobil Anton Vrhovnik, toda to so imeli za streljanje na gamse. Sledila je nova napaka, ki so ji poleg vsega botrovale še mokrota, lakota in utrujenost.

Ker patrolje ni bilo nazaj, je bataljon z grupnim štabom vred brez ugotavljanja, kaj se je zgodilo z vodičema, krenil naprej proti Davovcu. Vodila sta ga preostala dva vodiča: domačin Jože Grilc z Ambroža in Janez Koselj. Kurirji in vodiči 2. bataljona KO so tako 13. avgusta 1942 nad Davovcem pri Hribarjevi koči po vrsti padali v zasedo. Vzrok je bil v tem, ker so Nemci in raztrganci tedaj že zasledovali 2. četo 2. bataljona KO—Krvavško, ki so jo belogardistični trgovci Mejači in drugi nemški agenti že zapletli v svoje mreže. Nekateri borci te čete so že nasedli bratoma Mejačema iz Komen-de in so izdali javko pri Hribarjevi koči, toda tedaj v četi še niso vedeli, da prihaja tudi že močnejša enota 2. grupe odredov. Vedeli so le, da se po 1. avgustu morajo z Jelovice nad Davovec vrniti njihovi vodiči in kurirji. Ker jih pa v predvidenem roku še ni bilo, so iz 2. čete 2. bataljona KO k Hribarjevi koči vsak dan pošiljali po dva borca, a običajno ne vedno ista. Ker se jih je pa medtem nekaj že javilo Mejaču in prek njega Nemcem, česar pa v poveljstvu Krvavške čete niso vedeli, so Nemci in raztrganci napravali zasedo pri Hribarjevi koči.

Ker so zasledovali le četo, je bilo Nemcev in raztrgancev, ki so se pripeljali iz Šentvida in iz drugih krajev Gorenjske, nad Davovcem le okoli 100. Za utrujene borce Simonovega bataljona pa še vedno dosti in preveč, saj so imeli sovražniki odlične položaje in tod jih tedaj ni pričakoval nihče.^{74*}

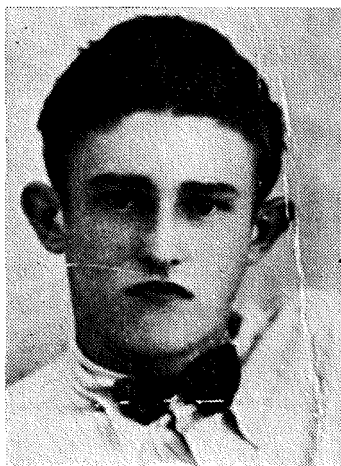
Ta pojasnila so toliko umestnejša, ker je namestnik komandanta 2. grupe odredov Peter Stante-Skala še 1975. leta vzpon in žrtve na Davovcu takole opisal:

»...nadaljevali smo pot na Krvavec (mišljeno je nad Davovec — op. I. J.). Obljubljeno nam je bilo, da bomo tam dobili zalogo hrane, ki naj bi jo za nas pripravila Kokrška četa (pravilno: borci iz Kokrškega odreda — op. I. J.). Vodili so nas kurirji iz Škofjeloške čete (gre za napako: vodili so borci iz Krvavške čete ali 2. čete 2. bataljona KO — op. I. J.).

Pod vrhom smo se malo ustavili, da bi poslušali poročila in se odpočili. Pripravljala se je nevihta... Poslali smo

---

* Da je opis teh dogajanj bolj povezan, je o Krvavški četi, o njenih žrtvah in razbitju tu naštetih le nekaj osnovnih podatkov, več o tem pa glej pod naslovom: GORENJSKI BELOGARDISTIČNI ORGANIZATORJI — OKUPATORJEVO ORODJE. — Razbitje čete na Krvavcu — prvi uspeh gestapovsko-belogardističnih organizatorjev.

Vodič Janez Koselj iz Bodešča pri Bledu. Padel nad Davovcem 13. 8. 1942 kot vodič 2. grupe odredov

majhno patroljo z dvema vodnikoma naprej, da bi poiskala zvezo s četo Kokrškega odreda, ki bi po dogovoru morala biti nekje tod in pripraviti hrano za naš bataljon. Poslušali smo nič kaj spodbudna poročila z ruske fronte, kar zaslišimo kratek rafal in nekaj strellov od tam, kamor je šla naša patrolja. Razumljivo, da smo postali pozorni. Toda vodnik, ki je bil pri nas, je dejal, da streljajo partizani na gamse. Na žalost in našo nesrečo smo mu verjeli.

Kmalu zatem smo odšli za patroljo. Pralo nas je in na vso moč treskalo. Na ozki poti nas je ustavila krava... Vzpenjali smo se po nekem žlebu... Nenadno je zagrmelo po naši koloni. Na obeh straneh žleba so nas Nemci že tri dni čakali v zasedi. Ogenj... je bil strašen. Na kak odpor še pomislili nismo. Nastala je velika zmešnjava, in vsi povprek smo drveli nazaj, se spotikali, padali... Končno se je večina le rešila, a imeli smo hude izgube. Sedaj ni bilo nobenega dvoma več, da smo bili izdani, vodniki pa so bili gestapovski vo-huni...⁷⁵

To pa ni tako preprosto, kajti tudi vohunstva obdolžena vodiča sta padla. Če bi ostali pri obtožbi, bi na mrtvih po nedolžnem ostal madež. Oba vodiča iz Kokrškega odreda, to je Jože Grilc iz 2. čete 2. bataljona in Janez Koselj, kurir iz odrednega štaba, ki sta hodila na čelu kolone in sta bila s tem tudi v izvidnici, sta sama 13. avgusta 1942 junaško padla

**Jože Grilc, vodič z Ambroža pod Kr-
vavcem. Padel skupaj z Janezom
Koseljem**

kot žrtvi izdajstva, ki se je začelo v 2. četi na Krvavcu.* Da sta padla oba vodiča, je po napadu nad Davovcem v štab Kokrškega odreda, ki se je tedaj zadrževal v Kamniški Bistrici, prihitel povedat Mirko Kraljič-Cene, ki mu je uspelo uiti.⁷⁶

* Zaradi dezertacije Mihe Perka, zaradi pogostih zased, na katere sta obe enoti 2. grupe odredov naleteli na sektorju Kokrškega odreda tudi potem, ko sta prešli Savo, zaradi izostanka tako težko pričakovane hrane, ki je bila uskladiščena tako pod Begunjščico kot pod Stegovnikom na maršruti Kranjčevega bataljona in v lovski koči Rada Hribarja nad Davovcem, ni bilo čudno, da so borci 2. grupe odredov poslej vsak spodrsrljaj imeli za izdajstvo in vsakogar iz Kokrškega odreda za izdajalca oziroma za gestapovskega vojuna. Toda izdajali so le posamezniki. Tudi nekateri ujeti iz 2. grupe odredov so klonili pred gestapovskim mučenjem in tako so Nemci vedeli vedno več. Zato je treba padlim dati svoje mesto oziroma tu popraviti, kar je bilo dotlej narobe. V razgovoru s tov. Petrom Stantetom-Skalo je bilo domenjeno, da to stori avtor v tej kroniki.

Jože Grilc, rojen 1921. leta na Ambrožu, ki je vstopil v partizane 2. 7. 1942, je bil iz hiše, kjer so že prej sodelovali z OF. Mlinar Janez Koselj, tudi rojen 1921. leta, ki je služil na Visokem pri Valentinu Kokalju, je bil iz predane družine iz Bodešč pri Bledu. Pri hiši je bilo 11 otrok, ki so bili rojeni med leti 1906 do 1929. Družina je bila izgnana v Nemčijo, vendar je bilo 8 njenih članov v partizanih. Padli so kar štirje, poleg Janeza še Angela, Valentin-Vojko, rojen 1908, in Jaka-Miha, rojen 1913.⁷⁷

Potem ko so Nemci in raztrganci pognali Simonov bataljon po strmini navzdol in je tam obležalo več borcev, so napadalci poprej ujete borce Krvavške čete (Franca Vrhovnika-Rista, Jožeta Slevca in Janeza Pregleda) hitro odvedli navzdol do kmeta Davovca.

Še preden so dosegli domačijo, so kakih 50 metrov od kraja napada naleteli na obstreljenega politkomisarja Simonovega bataljona Vladimirja Zajca-Sama. Eden izmed raztrgancev, in sicer Andrej Krč, Orinov iz Zgornje Kokre, ga je tako začel tolči s kopitom, da mu je razbil obraz in izbil tudi zobe. Med njimi je bilo nekaj zlatih, ki jih je Krč vtaknil v žep. Zatem je zmaličenega komisarja ustrelil.*

Nekaj niže so Nemci in raztrganci naleteli še na enega ranjenega partizana 2. grupe odredov. Ta se je poskušal briniti, vendar so po nekaj strelah ubili tudi njega.

Pri Davovcu so se potem zbrali vsi Nemci in raztrganci in tja privedli tudi dva zajeta borca iz Simonovega bataljona. Tako so imeli tedaj na Davovčevi domačiji pet zvezanih partizanov, ki so jih potem odgnali prek Štefanje gore v Adergas. Kmet Davovec pa je moral zapreči vola in z njimi odpeljati ranjenega Nemca, ki pa je še pred prihodom v Adergas umrl.

Ujete partizane so odpeljali v Kranj na gestapo, od tam pa na Bled, kjer so okupatorjevi voditelji ugotavljali, ali je 2. grupa odredov resnično že prišla na območje Krvavca. Z Bleda so ujetnike odpeljali v begunjske zapore.**78

---

* Nemci so dotlej dobili med raztrgance čez 20 moških iz Kokre, ki so jih urili v škofovih zavodih v Šentvidu pri Ljubljani. Andrej Krč, p.d. Orinov, in Andrej Polajnar, p.d. Mežnarjev sta bila že pred tem oborožena tajna nemška policista. Na Davovcu sta bila celo bolj surova kot najbolj zagrizeni okupatorjevi orožniki in policisti. Krča so partizani pozneje justificirali, Polajnar pa je pobegnil v tujino. (Po podatkih iz gradiva za Kranjski zbornik 1980, str. 4, avtor Franc Štefe-Miško, kopija pri avtorju kronike.)

** Podrobnejši opis o prehodu 2. grupe odredov glej v knjigi Jožeta Mekinde-Francijskega Pohoda II. grupe odredov na Štajersko, DZS 1959, str. 399—402, ter v knjigi Ivana Ferleža Druga grupa odredov, 1972, str. 375—378. Tod so po vsestranskem preverjanju izpopolnjene le nekatere pomanjkljivosti in napake.

V podatkih kronike KO so natančneje opisana dogajanja na območju Krvavca in podrobneje raziskani podatki o padlih in ujetih. Zaradi tega se nekatere številke iz omenjenih knjig ne ujema-jo z zdaj ugotovljenimi, enotni pa smo v tem, da je bila nemška ofenziva tudi v krvavškem masivu silovita.

Nemci in raztrganci so torej 13. avgusta 1942 nad Davovcem in v okolici zadali hude izgube tako 2. grupi odredov kot tudi Kokršskemu odredu, predvsem Krvavški četi.

Poleg 13 borcev 2. grupe odredov sta ta dan 2. četa 2. bataljona Kokrškega odreda in štab tega odreda izgubila 3 padle: Antona Vrhovnika, Jožeta Grilca in Janeza Koselja, ujeti pa so bili Franc Vrhovnik-Risto, Jože Slevce in Janez Pregled. Poleg teh sta bila ujeta tudi Štefan Okroglič in Bogdan Nerat iz 2. grupe odredov, doma pa iz Ljubljane.*

Zdaj so Nemci zanesljivo vedeli, da je na območju Krvavca tudi že del 2. grupe odredov, in so težišče napadov naglo prenesli na ta sektor. Dne 15. avgusta so že začeli s česanjem terena, kar je trajalo ves teden, to je do 21. avgusta 1942.

V tem času je padlo in bilo zajetih še nekaj borcev iz obeh enot.⁹⁷

Za nas je važno predvsem to, da zvemo, kako je pohod štaba 2. grupe odredov in Simonovega bataljona potekal prek ozemlja Kokrškega odreda, zakaj in kako je bila izdana javka nad Davovcem, zakaj borci 2. grupe odredov niso dobili hrane in kakšen delež in vlogo so pri tem igrale enote in posamezniki iz Kokrškega odreda.

Presenečenje nad Davovcem, ki je obema enotama zadalo hude izgube, je tod spremenilo vse načrte; to je najkrajši odgovor na prejšnja vprašanja, kajti treba je bilo iskati novo pot in zveze. Medtem pa so Nemci v krvavški masiv že vrgli svoje poglavitne sile, ki so prišle z Jelovice.

Tako oddelki 2. grupe odredov tedaj niso mogli priti ne do Krvavške čete ne do hrane.

Kronist 2. grupe odredov ugotavlja, da je 2. bataljon Savinjskega odreda samo 13. avgusta 1942 na območju Krvavca izgubil 25 borcev, od tega 16 mrtvih. To je bilo na pohodu največje število žrtev v tako kratkem času. Izgubili pa so tudi dve strojnici in okoli 20 pušk.⁸⁰

---

* Bogdan Nerat, uslužbenec, je bil rojen 22. 3. 1918 v Ljubljani; Štefan Okroglič, krojač, je bil tudi iz Ljubljane, rojen 12. 12. 1921. Nemci so ju odpeljali v begunjske zapore, od tam pa so ju 8. 1. 1943 poslali v neko taborišče v Nemčijo, kjer sta ostala za vselej. (Podatki iz knjige begunjskih zapornikov: »Haftbuch«, 14702/II, zaporedni št. 3645 in 3646.)

Simonov ali 2. bataljon Savinjskega odreda in štab 2. grupe odredov sta bila še vedno na vročih in nepoznanih tleh Kokrškega odreda. Po razbitju nad Davovcem so se skupine borcev, zdaj brez vodičev, še ta dan, 13. avgusta, poiskale in se pozno popoldne zbrale na Jezercih in se od tam še pred nočjo premaknile na Kriško planino pod Krvavcem. Hrana je bila še vedno veliko vprašanje, kajti borci so že tri dni trpeli lakoto. Zato je bilo treba dobiti zvezo s Krvavško četo Kokrškega odreda. Krvavška ali 2. četa 2. bataljona Kokrškega odreda se je 13. avgusta zaradi napadov na kurirje in Simonov bataljon z Blat* premaknila na severozahodno pobočje Kržiš. In tu so se borci Simonovega bataljona 14. avgusta zjutraj sešli s Krvavško četo. Del čete pa je navsezgodaj s Pšenične police pri Cerkljah prignal tri goveda. Živino so takoj zaklali, skuhalo meso in ga razdelili borcem kot suho hrano. Živine po planinah namreč ni smelo biti, kar so Nemci odredili že spomladi tega leta. To so potrdili tudi borci Simonovega bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov. Po štirih dneh je bila to njihova prva topla hrana.⁸¹

Ker se je oddelkom 2. grupe odredov mudilo proti Štajerski, so skupno s Krvavško četo odšli iz tega taborišča za Vrati pod Košuto v dolino oKrošice in naprej navzdol proti Kamniški Bistrici v smeri Brusnikov.⁸² Toda na tej poti so se na Markovi ravni, zahodno pod koto 822, ločili. Krvavška četa je odšla nad Blate, nekaj stran od kraja, kjer je taborila pred napadom nad Davovcem, Simonov bataljon s štabom 2. grupe odredov pa je nadaljeval pot proti dolini Kamniške Bistrice. Vodili so ga vodiči, ki jih je dala Krvavška četa. 15. avgusta so se zadrževali v dolini Korošice, proti večeru pa odšli dalje, kajti v neposredni bližini so se že pojavili Nemci. Pot je bila izjemno mučna, ker so zašli. Noč so predremali v divji strmini. Nad Kamniško Bistrico (reko) nad Zgornje Brusnike so po naporni hoji prišli 16. avgusta zjutraj.⁸³

V bližini je bilo tudi poveljstvo Kokrškega odreda, ki je v Žmavcarjih pod Skuto taborilo od 14. julija 1942. Po vzpostavitvi zveze sta na Zgornje Brusnike, na desnem bregu Kamniške Bistrice, še ta dan, 16. avgusta dopoldan, z

* Blate so nad spodnjim izvirom Bistričice, jugovzhodno pod planšarsko planino Jezerca.

majhnim spremstvom prišla na posvet komandant in politkomisar Kokrškega odreda Tomaž Knavs-Matevž Kovač in Ivan Bertoncelj-Johan Jereb. Razgovor med štabi je bil zelo napet in oster. Poveljstvo 2. grupe odredov* je za vse težave, žrtve, lakoto in negotovost na tem sektorju dolžilo borce Kokrškega odreda in njihov štab. Zaradi teh obdolžitev so bili vsi zelo pobiti, zlasti še komandant Kokrškega odreda. Vendar so se nazadnje le pogovorili o najpotrebnejšem, predvsem pa o novih vodičih, ki naj bi borce 2. grupe odredov odvedli naprej proti Štajerski. Sestanek med poveljstvi prav gotovo ne bi bil tako oster, ko bi bili vedeli, da so bili njihovi načrti že izdani, da so Nemci težišče svojih napadov tedaj že prenesli z Jelovice na Krvavec in v Karavanke. A tega še ni ugotovila nobena stran. Da so številni Nemci že v bližini, so občutili že med samim sestankom poveljstev, ki zaradi tega ni mogel biti dolg. Sredi dopoldneva so se borci Simonovega bataljona že spopadli s skupino Nemcev, ki so nad Zgornjimi Brusniki prišli v bližino taborišča. Nemci so poleg drugih v krvavški masiv in nad Kamnik že pripeljali enote 18. policijskega polka gorskih lovcev. Medtem so druge močne nemške sile na Jelovici še vedno zasledovale Kranjčev ali 1. bataljon Savinjskega odreda in oddelke 1. grupe odredov.

Del tistih nemških sil, ki so jih 15. avgusta prevrgli na levi breg Save, je tedaj blokiral vse območje med Kokro in Kamniško Bistrico, to je predvsem krvavški masiv. Zato so se razmere tod zdaj zelo poslabšale. Po ostrem spopadu, o katerem partizanska poročila pravijo, da je padlo osem policistov, je bil 2. bataljon Savinjskega odreda s štabom 2. grupe odredov spet prepolovljen.

Najprej se je z Brusnikov pod zaščito prve skupine prek Kamniške Bistrice prebila druga, potem pa je prva skupina nadaljevala pot po dolini Bele proti Presedljaju in daleč čez Konja. Od tod jo je vodič iz Kokrškega odreda odvedel do skladišča hrane. Tu se je skupina s komandantom Stanetom in Simonom na čelu po petih dneh prvič do sitega najedla.

Druga skupina, ki se je prebila prek Kamniške Bistrice in jo je vodil grupni politkomisar Dušan Kveder-Tomaž, je po

---

* Iz poveljstva 2. grupe so bili na sestanku komandant Franc Rozman-Stane, njegov namestnik Peter Stante-Skala, politkomisar Dušan Kveder-Tomaž in komandant Savinjskega odreda Alojz Kolman-Marok.

naporni poti čez Veliko planino prišla v Gozd nad Stranjami. Tu jo je našel vodič iz Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda. Z njegovo pomočjo sta se obe skupini 18. avgusta združili. Naslednje jutro jih je vodič povedel na Kostanjsko planino, kjer je tedaj taboril Kamniški bataljon Kokrškega odreda. Že naslednji večer je Simonov bataljon začel izvajati vojaške akcije, in sicer v Tuhinjski dolini ter ob cesti proti Gornjemu gradu. Pri tem je sodeloval tudi 1. bataljon Kokrškega odreda-Kamniški, ki mu je poveljeval Matija Blejec-Matevž.⁸⁴

Kamniški bataljon Kokrškega odreda sodeluje s Simonovim bataljonom Savinjskega odreda

Številne akcije patrolj Kamniškega bataljona — Tudi ljudje v ravninskih krajih se zdaj srečujejo s partizani — Partizanske patrolje se gibljejo med okupatorjevimi posadkami in vlivajo strah nemčurjem — S prihodom Simonovega, 2. bataljona Savinjskega odreda h Kamniškemu bataljonu partizanske enote na Kamniškem še bolj ožive — Zdaj resnično pada partizanski »udarec za udarcem« — Matija Blejec-Matevž je vse večji junak in z njim tudi Kamniški bataljon — Močne nemške sile se spet zganejo in začnejo napadati partizane na Kamniškem — Simonov bataljon 2. grupe odredov odide na Štajersko — Kamniški bataljon nadaljuje z ofenzivnimi dejanji.

Iz poročila poveljstva 1. grupe odredov z dne 26. 8. 1942 glavnemu poveljstvu slovenske partizanske vojske zvemo, da je 1. bataljon Kokrškega odreda na Kamniškem v drugi polovici julija in v začetku avgusta 1942 moral omejiti izvajanje vojaških akcij, ker je pričakoval prehod 2. grupe odredov prek svojega ozemlja. Vendar pa to ne pomeni, da je zares miroval.⁸⁵

Medtem ko so prebivalci odročnih in hribovskih naselij v Tuhinjski dolini, pod Menino planino, pod Krvavcem in ob vznožju drugih hribov že dolgo poznali partizane in z njimi tesno sodelovali, so prebivalci večjih središč v glavnem le slišali o partizanih.

Namesto obsežnih vojaških akcij je bataljonsko poveljstvo med pričakovanjem 2. grupe odredov in tudi pozneje pošiljalo na teren močnejše, a zelo gibljive patrolje. Hkrati je pripravljalo tudi hrano.⁸⁶

Kamniški ali 1. bataljon Kokrškega odreda, tedaj trdna partizanska enota, je kljub nemški ofenzivi izvršil v svojem okolišu vrsto drobnih, a učinkovitih akcij. Te je največkrat izvajal prek močnejših patrulj, ki so od srede avgusta 1942 pogosto odhajale na teren. Odhajale so v glavnem iz dveh razlogov: prvič zato, ker so Nemci tedaj zasledovali partizane predvsem po hribih in po gorah, drugič pa zato, ker je bilo treba razpoloženje prebivalstva, ki je spričo nemškega nasilja postopno plahnelo, spet dvigniti na višjo stopnjo. Poleg tega je bila dotedanja dejavnost tega bataljona usmerjena predvsem v hribovske in odmaknjene predele, kot so Tuhinjska dolina, Črni graben ali moravško območje.

Ljudje iz večjih ravninskih krajev z redkimi izjemami partizanov še niso videli, kar je bilo spričo razmer razumljivo. Zato se je poveljstvo bataljona odločilo, da bo poskusilo z nenadnimi pohodi manjših skupin v ravninska naselja. To je bila dosti tvegana zamisel, a poveljstvo je hotelo sovražnika udarjati tam, kjer je partizane najmanj pričakoval. V teh pripravah je s štabom bataljona sodeloval tudi sekretar okrožnega komiteja KP Kamnik Viktor Stražišar-Silvester.

Prva taka bojna skupina, sestavljena iz enajstih borcev, vodil pa jo je Jože Pirš-Luka, je odšla s Svinjskega hriba in se utaborila na Mengeškem hribu. Od tu je 15. avgusta, prav na dan, ko so nemške sile začele s hajko na Krvavcu, krenila v Mengeš. Tam je nameravala justificirati Janeza Oražma, krajevnega vodjo »Volksbunda« (Koroške ljudske zveze). Toda Oražma niso našli doma in patrulja se je zadovoljila s tem, da mu je zaplenila puško s strelivom, nemško obleko in živila. Zatem so obiskali še Oražmovega somišljenika in soseda Jožefa Matiascha. Tudi njega niso ustrelili, temveč so mu v opomin pobrali nekaj hrane in drugih potrebščin.

Patrulja se je brez ovir vrnila v bataljonsko taborišče, naslednji večer pa se je odpravila v mengeško opekarno. Borci so vdrli v njeno strojnico, minirali parni kotel in razrezali jermene.

Zaradi tega opekarna dolgo ni mogla obratovati. Bataljonska bojna patrulja pa se je čez trzinske travnike umaknila v bližino Podgorice, kjer je pri neki aktivistki dobila precej municije. Od tod je naslednji dan šla v Volčji potok. Tu je postavila zasedo Mateju Kuneju, nemškemu občinskemu komisarju Lukovice, ki bi se bil po tej poti moral odpeljati v

Kamnik. Ker pa Kuneja ni bilo, pač pa so namesto njega po bližnjih cestah ves dan križarili vojaški avtomobili, so sklepali, da je bila nameravana partizanska akcija izdana.

Zato se je patrulja premaknila proti Duplici in še ta večer, 18. avgusta 1942, tam justificirala dva ruska emigranta, sodelavca Nemcev. Nato se je prek Mengša umaknila na nekaj-dnevni oddih v svoje zasilno taborišče na Svinjski hrib.⁸⁷

Medtem je 18. avgusta 1942 prišel h Kamniškemu ali 1. bataljonu KO na Kostanjsko planino 2. bataljon Savinjskega odreda, in sicer skupaj s poveljstvom 2. grupe odredov. Tedaj se je pričelo sodelovanje med obema bataljonoma, ki je trajalo do konca avgusta.

Vendar pa z 2. bataljonom Savinjskega odreda ni sodeloval ves Kamniški ali 1. bataljon KO, temveč le približno polovica oziroma ena četa, iz drugega dela pa so na teren še vedno odhajale bojne skupine, o katerih bomo govorili kasneje.⁸⁸

Glavnina Kamniškega bataljona je tedaj skupno s Simonovim ali 2. bataljonom Savinjskega odreda taborila na južnem pobočju Menine planine. Prva potreba je bila prehrana. Zato je polovica borcev Simonovega bataljona, ki so jih vodili »Kamničani«, 19. avgusta odšla v večjo prehranjevalno akcijo. Spustila se je v Šmartno v Tuhinjski dolini in izpraznila tamkajšnjo trgovino. Hrano so z vozom odpeljali na drugo stran doline, in sicer proti Zlatemu polju. Ena izmed čet pa je z udarnim vodom postavila zasedo na cesti Kamnik—Tuhinj. Čakala je tovorni avto, ki je običajno vsak dan vozil hrano iz Kamnika v tuhinjsko postojanko. Toda tokrat ni bilo uspeha, ker je del utrujenih borcev v zasedi zaradi dolgega čakanja zadremal.

Naslednji dan, 20. avgusta, je komandant Janko Sekirnik-Simon z eno četo odšel na cesto med Gornji grad in Novo Štifo in tam postavil zasedo. Pričakovali so patruljo vermanov, ki se je s kolesi vsak dan vozila na ogled. Simonova zaseda je imela srečo in uspeh. Ko se je patrulja začela približevati, so jo spustili na 20 metrov oddaljenosti, užgali in potolkli vse vermane. Borci so tedaj 4 vermane ubili, 2 ranili, zaplenili pa so 5 pušk, precej municije, nekaj obleke in obutve.*

---

* Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 21. avgusta 1942 govori o 4 mrtvih in 2 ranjenih vermanih in dodaja, da so padli med vožnjo, vzhodno od Črnelca.⁹⁰

Čez nekaj dni, 26. avgusta, je Simon ponovno postavil zasedo na tem kraju. Hkrati je z njim šla v zasedo tudi 2. četa 1. bataljona Kokrškega odreda. Ta je zasedla položaje v smeri Kamnika, Simonovi borci pa na nasprotni strani proti Črnelcu in Gornjemu gradu. To pot je v zasedo pripeljal tovornjak in na njem pet Nemcev. Partizansko orožje je vozilo s streljanjem ustavilo. V naslednjem trenutku se je vnel oster spopad. Nemci so Simonovo zasedo nameravali obkoliti, a ko so borci ugotovili, kaj jim preti, je Simon ukazal umik.⁸⁹

V zasedo Kamničanov pa je pripeljal večji osebni policijski avto, ki so ga borci razbili. Ob tej priložnosti je spet padlo nekaj sovražnikov, partizani pa so zaplenili en puškomitraljez, nekaj pištol in municije.

Kamniški ali 1. bataljon Kokrškega odreda pa tudi preostalega terena ni puščal v miru. Na kamniško območje so iz bataljona še vedno odhajale udarne skupine.

Naslednja bojna skupina je odšla na teren 23. avgusta 1942. Na ta način so zavajali Nemce in jih speljevali od jedra Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda in od taborišča 2. bataljona Savinjskega odreda, ki je bil na Menini planini. Ta patrulja je sredi ravninskega Mengša na nekdanjem Žnidarjevem vodnjaku, kjer je zdaj Glavni trg, izobesila lepak z dvanajstimi imeni mengeških nemčurjev. To je med zapisanimi povzročilo velik preplah, med prebivalstvom pa okrepilo zaupanje v moč partizanov.

Iz Mengša je patrulja spet odšla na rekvizicijo v Jablje, nato pa v trzinski kamnolom. Tu je s strelivom, ki ga je delno prinesla s seboj, delno pa ga dobila v baraki, minirala drobilec kamenja ter kompresor in elektromotorje. Barake je potem zažgala in se napotila skozi Jarše in Radomlje. V obeh vaseh so borci zapeli nekaj borbenih pesmi ter z besedo in lepaki vneli ljudi za narodnoosvobodilni boj. Od tu so se spet vrnili v bataljonsko taborišče.⁹¹

Del 1. bataljona Kokrškega odreda, to je ena četa, je z 2. bataljonom Savinjskega odreda nato 29. avgusta odšel v naslednjo prehranjevalno akcijo, in sicer v Novo Štifo. Partizansko zasedo na cesti Kamnik—Gornji grad, ki ji je poveljeval sam komandant Simon, pa so ob štirih zjutraj pri Štifi napadli vermani. Simonovi borci so napad odbili, na bojišču pa je obležalo 8 vermanov, 5 pa je bilo ranjenih.

V pričakovanju nemške intervencije so v neposredni bližini prvega spopada postavili novo zasedo. Namesto pričakovanih policijskih tovornjakov pa je tja pripeljal nemški osebni avto. Simonova zaseda je takoj užgala po njem in ubila 2 orožnika, 3 pa ranila. Borci so spet zaplenili en puškomitraljez, 20 okvirjev municije, 3 puške in nekaj druge vojaške opreme. Takoj zatem so partizani hoteli postaviti še drugo zasedo, a jih je že prehitela policija, ki je medtem prihitela na prizorišče, in jih začela ostro napadati. Tedaj so se partizani raje umaknili, sicer bi bilo preveč žrtev.*⁹²

Po vsem sodeč so partizane tod napadali oddelki 18. policijskega polka gorskih lovcev, ki so skupno z drugimi nemškimi enotami v sodelovanju z vermani že šli v napad proti taborišču 2. bataljona Savinjskega odreda na Menini planini. Ta hajka je zajela tudi del Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda, ki se je pod poveljstvom Matije Blejca-Matevža zadrževal pri Simonovem bataljonu.

Ko takratni drzni mitraljezec Simonovega bataljona Ladislav Grat-Kijev v knjigi V metežu piše o vlogi in deležu Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda med skupnimi akcijami z 2. bataljonom Savinjskega odreda, z občudovanjem govori tudi o zanimivem Matiji Blejcu-Matevžu:

»Nosil je kratke hlače, na nogah pa škornje, nenavadno obuvalo za partizane tistega časa... Videli pa smo ga tudi sredi bojnega meteža: edinega, ki je proti Nemcem streljal stoje...

Pri kamniških borcih smo preživeli najlepše dneve, kar smo jih prebili na Gorenjskem...«

Da bodo razmere v Kamniškem bataljonu bolj jasne, povzemam po Ladislavu Gratu-Kijevu tudi tole:

»S Kamniškim bataljonom smo se premikali na Menino planino (to je bilo med 27. in 28. avgustom — op. I. J.). Tisti večer smo na Menini planini prvič, odkar smo prekoračili mejo, spet glasno zapeli. Prepevali smo skupaj s Kamničani —

---

* Poročilo poveljstva 2. grupe odredov o bojih med pohodom na Štajersko tudi navaja, da je v spopadu, ki se je potem razvil z Nemci, padlo 15 do 20 policistov, kar pa iz nemških dokumentov ni bilo moč posneti. Dokument je objavljen v Zborniku NOV VI/4, št. 11, str. 31.

oni so urezali Kovači smo, mi iz grupe pa smo zapeli nekaj tistih, ki jih Kamničani še niso poznali...»⁹³

Kmalu pa so jih Nemci spet začeli zasledovati. Po zaslugi borcev Kamniškega bataljona, ki so dobro poznali teren, so jim partizani kmalu zmešali sledi.

Zadnji večer bivanja na Kamniškem je Simonov bataljon lahko videl sij velikega požara, ki se je dvigal v zrak prav v smeri Ljubljane.*

Že drugi dan, 30. avgusta 1942, so patrolje Simonovega bataljona opazile nemške kolone, usmerjene proti njihovemu taborišču na Menini planini. V nekaj minutah se je bataljon pripravil na odhod in se nato spretno izvil iz klešč, ki so jih bili Nemci že začeli stiskati.

Mimogrede so se poslovili od borcev Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda.⁹⁴

Kaj se je dogajalo tedaj?

Oba partizanska bataljona je spet začel zasledovati in obstreljevati 18. policijski polk gorskih lovcev, ki se je konec avgusta vrnil z zasledovanja Kranjčevega ali 1. bataljona Savinjskega odreda in Kokrškega ali 2. bataljona Kokrškega odreda. Za Simonovim in Kamniškim bataljonom je začel pritiskati zlasti 29. avgusta, ko so partizani pod Črnelcem razbili orožniški avto. Policijski polk je iz Tuhinjske doline odšel hajkat in obkoljevat gozdove proti Menini planini in proti dolini Črne, kjer sta se zadrževali obe partizanski enoti. Vendar sta se obe izvili iz obkolitve in nemški naporu tu niso rodili uspeha; Simonov bataljon pa je 30. avgusta 1942 končno zapustil teren Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda in odrinil proti Štajerski, ki je mejila s temi kraji.

Kamniški bataljon pa je bil tudi poslej zelo aktiven.⁹⁵

---

* Ta podatek je pomagal ugotoviti datum dogajanja. To je bilo 29. avgusta 1942 zvečer. Gorelo je skladišče papirnice v Vevčah. V času italijanske ofenzive ga je zažgal 1. bataljon Tomšičeve brigade. S pomočjo teh podatkov je tudi potrjen datum odhoda 2. bataljona Savinjskega odreda in štaba 2. grupe odredov z Menine planine proti Štajerski. (Vir: knjižica »Iz borb in življenja prvih štirih slovenskih brigad,« ki jo je v Ljubljani septembra 1952 izdal pripravljalni odbor teh brigad, str. 40.)

Prehod Kranjčevega bataljona prek ozemlja 2. bataljona Kokrškega odreda

Kranjčev bataljon je prišel na območje Kokrškega odreda tedaj, ko so Nemci že prenesli jedro svojih sil na levi breg Save — Zaradi tega je 2. bataljon Kokrškega odreda na področju Storžiča in Karavank doživljal najhujše dni — Umik in operacije na Koroškem — Ko sta vodiča Kokrškega bataljona Kranjčev bataljon pripeljala prek Save pod Begunjščico in Košuto, so ga pričakala izpraznjena skladišča in nemški napadi — Strahotna razočaranja, žrtve in napor — Kranjčev bataljon zaradi sovražnikove zapore ni mogel proti Štajerski prek Dobrče, Košute ali Krvavca — Bataljon se s koroškima vodičema spusti na Koroško — Dvomi in zapleti — Kranjčev bataljon se 25. avgusta na Robežu uspešno spopri-me z Nemci — Prvi večji spopad slovenskih partizanov na koroških tleh — Medtem tudi Kokrški bataljon uspešno manevrira pod Storžičem in 29. avgusta Nemcem zada krepek udarec.

Ko so oddelki 2. grupe vodredov z Jelovice in prek Save prihajali na področje Begunjščice in ljubeljske kotline, kjer je bil operativni sektor 2. bataljona KO, se je zgodilo še marsikaj takega, kar je vplivalo na tamkajšnje razmere.

Nemci so že vse od 1. avgusta 1942 z delom sil, ki jih niso zaposlili na Jelovici, zasledovali Kokrški bataljon tako, da so prišli tudi visoko pod Košuto. Tam je na Dolгих njivah tedaj taboril Kokrški bataljon, ki se je nemškemu udarcu izmikal in 7. avgusta prešel celo na koroško stran, kakor potem še nekajkrat.*

Tedaj, 8. 8. 1942, so iz Kokrškega bataljona, ki se je za-drževal na koroški strani vzhodnega predela Košute, poslali dva borca nazaj v izvidnico proti prejšnjemu taborišču na Dolгих njivah. A tod so ju napadli Nemci. Prvi, Anton Šubelj, je takoj padel, Franc Štrancar pa je pobegnil. Umikal se je proti Kofcam in vmes spet nekajkrat naletel na Nemce. Ko ni imel več kam, se je skril tako, da je splezal na neko smreko. Toda Nemci so ga odkrili tudi tu in ga ujeli. Potem so ga gestapovci hudo mučili. Ni zdržal bolečin in Štrancar je potem Nemcem na Prevalu pod Begunjščico pokazal že ome-njeno skladišče hrane, ki je bila pripravljena za 2. grupo od-

---

* Več o tem glej pod naslovom PRVE ISKRE UPORA SO NA KOROŠKO PONESLI BORCI KOKRŠKEGA ODREDA.

redov. Štrancarja so potem gestapovci iz begunjskih zaporov poslali v taborišče Gussen. Tam je naslednje leto umrl, kar je videl tudi Zdravko Rakušček, njegov sojetnik iz Ljubljane. Rakušček je bil ujet kot borec 2. grupe odredov.

Tudi poslej so Nemci z manjšimi oddelki zasledovali Kokrški bataljon, ki se jim je tudi zaradi pričakovanja 2. grupe odredov izmikal z neprestanimi premiki.⁹⁶

Še huje je na področju med ljubeljsko kotlino in Kokro ter na območju južnih pobočij Košute postalo po 20. avgustu, ko so Nemci svoje glavne sile prevrgli s krvavškega masiva prav na ta sektor. Tedaj je Kokrški bataljon še bolj kot dotlej moral paziti, kako se bo izmikal nemški premoči. To mu je sicer uspelo, zato pa ni mogel nič pomagati Kranjčevemu bataljonu Savinjskega odreda, ki je prihajal v najhujšem času pod Begunjščico in Košuto. Medtem so namreč Nemci že našli zanj pripravljeno hrano pod Begunjščico in začeli nadzorovati ves ta predel.⁹⁷

Kranjčev bataljon Savinjskega odreda 2. grupe odredov, ki je Savo prešel pozneje in zahodneje kakor Simonov bataljon, je tako prišel v Karavanke tedaj, ko so nemške enote tod že povsem prevzele nadzor nad terenom. Zato se mu je godilo podobno kot poprej na Jelovici.*

To je kazalo na očitno dejstvo, da so bili Nemci medtem že seznanjeni z načrti 2. grupe odredov o prebijanju proti Štajerski, prav tako pa o manevriranju Kokrškega bataljona KO. Zato je pohod Kranjčevega bataljona prek tega sektorja potekal v izjemno hudih razmerah.

Bataljon je tedaj štel 80 borcev. Z desnega brega Save je na njen levi breg prišel osem dni za Simonovim bataljonom. Dne 19. avgusta sta ga med Zalošami in Podnartom, nasproti Posavca, prepeljala na levi breg Branko Djordjević-Jure in Anton Rozman-Tominc.**

Poročila poveljstva Kranjčevega bataljona navajajo, da ga je vodnik vodil po napotkih štaba 1. grupe odredov. Ta je

---

* Kaj vse je Kranjčev bataljon v tem dobrem tednu moral še doživeti na Jelovici, glej opis v knjigi Ivana Ferleža o 2. grupi odredov.

** V isti knjigi je na str. 382 omenjeno, da bi bil vodič moral pripeljati Kranjčev bataljon na Begunjščico kar 2063 m visoko, kar pa ni točno. Pravilno je: pod Begunjščico.

vodniku naročil, da mora bataljon za vsako ceno pripeljati pod Begunjščico, kjer je bila zanj pripravljena hrana.*

Branko Djordjević-Jure je vedel, da je skladišče s hrano skrito na Prevali pod Begunjščico (1309 m), ne pa na njej, zato so lačni in utrujeni borci že težko pričakovali, kdaj bodo dosegli ta kraj.⁹⁸

Brez počitka in brez hrane so hodili že celih 24 ur. In prav tako kakor v Simonovem bataljonu so bili tudi v Kranjčevem nekateri borci bosi, vsi pa nepopisno utrujeni in lačni.

Toda pod Begunjščico, kjer naj bi bila hrana, so 20. avgusta 1942 naleteli na prazno skladišče. Nemci so ga s pomočjo ujetega partizana odkrili in izpraznili. Poveljstvo Kranjčevega bataljona je celo izključilo to možnost, vendar je bila resnica. Tako sta bila razočaranje in lakota še hujša, razpoloženje pa je močno padlo.⁹⁹

Medtem so Nemci tam že zbirali svoje sile in pripravljali nov napad.

Prav o tem delu poti, ki borcem Kranjčevega bataljona ni bila znana, neprestano pa je bilo zaradi Perkove dezertacije prisotno nezaupanje do preostalih vodičev iz Kokrškega odreda, je v dosedanjih opisih precej netočnosti in vrzeli.

Na srečo sta vodiča Branko Djordjević-Jure in Anton Rozman-Tominc ostala živa in sta razne vrzeli zapolnila.

Torej: od Save do Leš je kot dober poznavalec terena vodil kolono Anton Rozman, od tam dalje pa spet Branko Djordjević-Jure. Do Bistriške planine so zaradi nevarnosti morali priti kar najhitreje, a ker so bili že hudo utrujeni, ni šlo, kot bi bilo potrebno.

Takoj na levi je bila Radovljica in močne Begunje s policisti v Poljčah, na desni pa Tržič s številno policijsko posadko. Zaradi utrujenosti so kljub temu do Sv. Neže (Brezij) v podnožju Dobrče dvakrat počivali.

Dan jih je dobil na Bistriški planini. Tu so zaradi hrane zavili zahodno proti Begunjščici. Hodili so po stezi, ki jo je vodič dobro poznal; zdaj še bolj utrujeni, lačni in neprespani.

Naenkrat so prvi v koloni opazili kakih 20 ali nekaj več ljudi, ki so na pobočju Begunjščice v enakih belih srajcah kosili travo. Vodiča sta takoj pomislila na možnost, da to niso

---

* Plitvino v savski strugi je tedaj partizanom pokazal mladi domačin Živo Drol, kasnejši mitraljezec Prešernove brigade in eden prvih jurišačev na belogardistično postojanko na Turjaku.

kmetje, temveč kamuflirani policisti. To je bilo rečeno komandantu Kranjcu, kajti stari gorenjski borci so že poznali nemške zvijače. Čeprav je komandant nato nekaj govoril o paničarstvu, je kljub temu poskrbel za ustrezno stražo. Na višini, kjer so se ustavili, so precej daleč naokoli lahko nadzorovali tudi dolino.

Od tu je proti skritemu skladišču hrane na Preval pod Begunjščico odšlo 15 borcev z Djordjevičem na čelu.

Takratni vodič Branko Djordjevič-Jure je o tej napeti poti povedal: »Bolj ko smo se bližali skladišču, širše je bila shojena steza. Vedno več je bilo luknjic, ki so jih v zemljo vtisnili žebliji policijskih čevljev. Teh sledov mi nismo puščali. Tudi nismo imeli takih čevljev, pa še vse sledi smo nazadnje zamaskirali z listjem. Vedno bolj sem se bal, kako bo pri skladišču.

Kmalu je bilo vse jasno. Skladišče je bilo prazno. Obstal sem kot vkopan in nisem mogel verjeti, da je to res. Tovarišem sem potem pokazal, kje je bila hrana, a najbolj me je skrbelo, kaj bo rekel komandant Kranjc.

In ko sem mu sporočil, kaj se je zgodilo s hrano, sem doživel natanko to, česar sem se bal: prav nobene dobre besede. A saj ni bilo čudno... Zatem so kuharji skuhalo še nekaj malega ješprenja, jaz pa sem ves zamišljen in osramočen čepel ob strani.

Potem se je spet pokazala skupina koscev v belih srajcah. Komandant se je začel z njimi pogovarjati in jih nazadnje vprašal, če jim lahko za plačilo prinesejo nekaj hrane. Dobili so pritrdilen odgovor. Odgovorili so tudi, da jo do tod lahko prinesejo v štirih urah.

Takoj sem opazil, da to niso kmetje. Govorili so v koroškem dialektu, zato sem enega vprašal, od kod so. Odgovoril mi je, da iz Tržiča. Čigav? Sin kovača Dornika?*

A Djordjevič, ki je dolga leta živel v Tržiču, je tam poznal vse ljudi. Zato je vedel, da kosec laže. To je Djordjevič potem pojasnil Mitji Ribičiču-Cirilu. Zatrdil mu je, da so to neznanci in da sploh niso domačini.

Vendar so oni odšli »po hrano«, partizani pa so ostali, kjer so bili. Tedaj sta vodiča Djordjevič in Rozman tudi štabu bataljona pojasnila, da je ta skupina koscev skrajno

---

* Citat je iz večkrat omenjenih spominov Branka Djordjeviča-Jureta iz Koprivnice.

sumljiva, da niso iz Tržiča in da so morda tržiški policisti. Svetovala sta, da bi ta kraj čim hitreje zapustili.

Štab je nekaj časa razmišljal, kaj storiti, potem pa se je le odločil za odhod... Spustili so se k ljubeljski cesti, da bi jo prešli.

Ko so prišli iz gozda, jim je nekdo od spodaj zavpil, kdo je tam gori, partizanska predhodnica pa je odgovorila z vprašanjem, kdo je spodaj. Tako so se poklicali nekajkrat, končno pa je vodič Djordjević nazadnje zavpil, da so partizani, v naslednjem trenutku pa so jih začeli obstreljevati z več strani.

Puškomitraljezec iz predhodnice je bil takoj zadet. Zlata Vidmar-Katja je bila ranjena v nogo, Djordjevića pa je krogla rahlo oplazila čez zadnjico.

Komandant je takoj zapovedal juriš in tako so prešli cesto ter hiteli dalje na njeno strmo vzhodno stran.¹⁰⁰

Proti 1. bataljonu Savinjskega odreda, ki so ga Nemci na levem bregu Save odkrili 20. avgusta 1942, torej brž po prihodu v Karavanke, vendar pa ne že prej, so naglo pripravili dve četi 921. in 922. bataljona deželnih strelcev. Ti dve četi sta z drugimi nemškimi oddelki zasedli južno pobočje Košute (2088 m) še ponoči z 20. na 21. avgust.

Tako je imel Kranjčev bataljon Savinjskega odreda, ki naj bi ga bila Djordjević in Rozman vodila dalje proti Štajerski, na južni strani Košute zaprto pot. Zato se tudi ni mogel povezati z 2. bataljonom Kokrškega odreda. Ta se je v teh dneh, izogibajoč se nemškim napadom, zadrževal še bolj vzhodno od Dolgih njiv, na jugoslovansko-avstrijski meji, pa tudi na Koroškem.

Čeravno sta 1. bataljon Savinjskega odreda vodila Branko Djordjević-Jure in Anton Rozman, domačina iz 2. bataljona Kokrškega odreda, sta bila zdaj nemočna.

Zaradi neprestanega zasledovanja nad Tržičem se je namreč 2. bataljon Kokrškega odreda moral vseskozi premikati. In ker so Nemci dovažali v Karavanke vedno več policijskih sil, je bilo srečanje obeh bataljonov, Kranjčevega in Kokrškega, onemogočeno. Poveljstvo Kranjčevega bataljona Savinjskega odreda pa je še vedno računalo, da bodo vendarle naleteli na Kokrški bataljon Kokrškega odreda, kjer se bodo okre-

---

* Branko Djordjević-Jure trdi, da je Kranjčev bataljon v kotlini ob cesti čakala močna in dobro skrita nemška zaseda. Vidna je bila le orožniška patrulja, ki je prišla po cesti.

pili, nato pa se čimprej premaknili proti vzhodu v Kamniške planine in na Štajersko.

O iskanju Kokrškega bataljona v poročilih Kranjčevega bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov najprej bremo, da sta pri prebijanju prek ljubeljske ceste padla mitraljezec in njegov pomočnik in da je bila ranjena tov. Katja, ki so jo odnesli na Košuto in pri njej pustili dva tovariša. Dalje pa, da je pri politkomisarju Zvonetu »ostalo 12 tovarišev... Z njimi smo izgubili zvezo. 21. 8. zjutraj prispemo na Šijo planino. Dobili smo informacijo, da nas na Kofcah pričakuje 60 vojakov. Izognemo se Kofcam za par sto metrov in v nepretrganem maršu krenemo čez Pungrat na Dolge njive, kjer bi moral biti logor Kokrškega bataljona.* Teren težko prehoden. Hodimo po kozjih stezicah. Ob šestih zvečer obnemogli prispemo do cilja. Toda na zadnjem prelazu nas pričaka nemška zaseda, ki jo je naš izvidnik pravočasno opazil. Umikamo se hitro nazaj na Pungrat. Kofce zasedene, Dolge njive zasedene — vsa dolina do Tržiča ena sama zaseda. Nobenega izhoda. Jedli nismo že štiri dni ničesar. Prespimo na vrhu Karavank. Planina je neprehodna. Po daljšem iskanju najdemo tihotapsko stezico od Pungrata preko Košute... Kolektiv sklene, da jo mahnemo na Koroško. Bataljon sestradancev, polovica tovarišev bosih, se napoti po gamsovi stezi nad stenami in prepadi, kjer bi lasje šli pokonci vsakemu turistu preko Karavank...«¹⁰¹

O tem delu poti, ki jih je pripeljala prek Karavank na Koroško, je Branko Djordjević-Jure povedal, da zjutraj pod njihovim počivališčem sicer ni bilo videti nobenega Nemca, zato pa je nad njimi skoraj vse dopoldne preletavalo letalo. Zato so tam mirovali do srede popoldneva, nato pa krenili dalje prek grebena proti Koroški.

Spuščali so se kaki dve uri. »Potem smo opazili majhno naselje (to je bil Srednji Kot — op. I. J.),« pravi Djordjević

---

* Na planinskem domu na Kofcah je plošča, posvečena padlemu borcu 2. grupe odredov... Kušarju. Kušar je po pripovedovanju padel blizu koč.

Nujno pa bo tudi še treba raziskati, kako sta se pisala mitraljezec Fucki in njegov pomočnik Metod, ki sta padla 20. avgusta 1942 pri prebijanju Kranjčevega bataljona prek ljubeljske ceste. Po napadu v Podljubelju in še pozneje je več izgubljenih borcev in nekaj bork Kranjčevega bataljona prišlo v 2. bataljon Kokrškega odreda.

in po različnih grenkobah sva z Rozmanom zaprosila za razgovor s štabom bataljona. Dopovedoval sem jim, da imam za naš štab strogo zaupno pismo od štaba 1. grupe odredov in da jim tod, kjer prav tako kot oni ne pozna krajev, ne moreva več koristiti, zato naj naju odpustijo. Po različnih zapletih so končno ugodili temu predlogu, vendar s tem, da so nama dali nekega ranjenca, za katerega sva potem tudi poskrbela...»*

Med vračanjem sta vodiča že popoldne slišala streljanje pri bataljonu, ki je bil nad Selami napaden. Potem sta spotoma na Koroškem nehoté odkrila selske fante—dezertarje, ki so se v gozdu skrivali pred Hitlerjevo vojsko. To je bil avstrijski »zeleni kader«. Srečanje je bilo napeto, a ko so se spoznali in pogovorili, so ju fantje peljali v dobro urejeno skrivališče in ju tudi nahranili.

O končni vrnitvi v 2. bataljon Kokrškega odreda Branko Djordjević-Jure pravi:

»Greben Karavank sva prešla tam kot prej s Kranjčevim bataljonom... Potem sva prišla do Završnika nad Podljubljem. Tu so nama povedali, da je vse izdano in da naj se raje umakneva, Nemci da so čisto blizu na Kalu in na Kofcah ter da neprestano patrolirajo po okolici... Tu sva tudi zvedela, da so ono ranjeno tovarišico (Z. Vidmarjevo — op. I. J.) Nemci odkrili in ujeli, z njo pa tudi tisto tovarišico, ki jo je na skritem kraju negovala. Našli so ju, ko je slednja šla po zdravnika. Obe so odvedli v begunjsko jetnišnico.**

Pri Završniku sva tudi zvedela, da je Miha Perko že prešel v okupatorjevo službo in da se ga boje vsi, za katere je vedel, da so sodelovali z nami. Tudi oni, Završnikovi. Potem sva kmalu dobila bataljon, kjer sva srečala tudi nekaj že izgubljenih borcev iz Kranjčevega bataljona. Nato smo na partijskem sestanku razčistili marsikatero neprijetno vprašanje...»¹⁰²

Vodiča Branko Djordjević-Jure in Anton Rozman-Tominc iz 2. bataljona Kokrškega odreda sta torej po svojih močeh

* Po Branku Djordjeviću, kakor prej.

** O zajeti partizanki Kranjčevega bataljona, ki je skrbela za ranjeno Zlato Vidmarjevo-Katjo, so sojetnice povedale, da so jo gestapovci zlomili in da jim je povedala veliko. Ker pa je bilo to že konec avgusta 1942, ni povzročila toliko škode, kot bi jo bila še kak teden poprej. Vendar so sojetnice izjavile, da se je pred gestapovci slabo držala.

storila vse, da sta 22. avgusta 1942 1. bataljon Savinjskega odreda prepeljala čez Škrbino na koroško stran in v Srednji Kot. Pri zavednih koroških Slovencih je Kranjčev bataljon končno prišel do hrane in se tako po štirih dneh prvič pošte-no najedel.

A tudi tu so ga že spet zasledovali Nemci. Tedaj se je premaknil vzhodneje, nad Sela pod Obir, vendar je bil spet takoj napaden. Premaknil se je nad Apače, proti Štajerski pa še ni odrinil. Moral se je vsaj malo okrepiti in odpočiti.

Nad Robež nad Apačami je prišel 25. avgusta zjutraj in se utaboril. Sem so mu domačini prinesli tudi precej izdatne hrane in bataljon je upravičeno računal, da se bo tod v miru odpočil.

A še ta dan, 25. avgusta 1942 proti večeru, so ga Nemci že napadli, ga razpolovili in mu zaplenili nekaj orožja. Toda potem je bataljon v ostrem protinapadu nagnal napadalce v dolino, jih nekaj pobil in jim zaplenil še nekaj več dragocene-ga orožja in opreme, kot ga je izgubil poprej. Vendar je v tem protinapadu izgubil tudi dva tovariša. O tem prvem več-jem in zelo uspešnem spopadu slovenskih partizanov z Nemci na Koroškem je šel glas daleč naokoli.

Naslednji dan, 26. avgusta 1942, se je Kranjčev bataljon povzpел na planino Ojstro in se tako izvil okrepljenemu nem-škemu zasledovanju, ki se je na Koroškem hitro stopnjevalo. Končno je močno okrnjeni bataljon dne 31. avgusta 1942 do-bil zvezo s štajerskimi partizani. To so bili borci 1. štajerske-ga bataljona, ki je tedaj taboril med Raduho in Belo pečjo.

Ob prebijanju Kranjčevega bataljona čez ozemlje Ko-krškega odreda je torej pomembno predvsem dejstvo, da so Nemci odkrili skladišče hrane pod Begunjščico, kajti zaradi tega so Kranjčevi borci morali gladovati in so tako izgubljali zaupanje v borce Kokrškega odreda.

Da je bila hrana res zaplenjena, priča radiogram opera-tivnega odseka nemškega štaba Jug z dne 21. avgusta 1942. V tej nemški brzojavki je tudi potrjeno, da so Nemci ubili enega partizana, enega ujeli in odkrili taborišče z živili in lah-kim mitraljezom.

Tako je Kranjčev ali 1. bataljon Savinjskega odreda 2. grupe odredov prešel in končno tudi zapustil vroči sektor Ko-krškega odreda.¹⁰³

V vseh teh avgustovskih dneh se je Kokrški ali 2. bataljon KO, to je njegova 1. in 3. četa, zaradi nemškega zasledovanja še vedno moral previdno premikati po določenem sektorju. Pri tem pa je konec avgusta pod Storžičem dosegel še en nepričakovan uspeh. Z namenom, da bi zamešal sledi, se je bataljon 29. avgusta 1942 zjutraj z Dolгих njiv premaknil čez planino Javornik pod Malo Poljano. Da bi se borci v miru odpočili in uredili, se je ustavil nad Slaparsko vasjo.

Od tod je poveljstvo takoj poslalo na ogledovanje dva borca, da bi ugotovila, kakšne so razmere na Mali Poljani, kjer je bilo običajno najbolj nevarno. A že na poti med domom pod severno steno Storžiča in Malo Poljano sta naletela na nemško kolono. Proti njej sta z nekaj deset metrov razdalje takoj streljala in enega izmed policistov tudi ranila. To sta ugotovila po njegovem kriku.

Zatem sta tovariša naglo stekla nazaj v taborišče in bataljonski štab obvestila o nevarnosti.

Bataljon, ki je bil od naporne in dolge poti hudo utrujen, je medtem počival. Strelom izvidnikov, ki so jih v taborišču dobro slišali, se ni pridružilo dodatno streljanje, zato je poveljstvo sodilo, da je kdo streljal na kako žival. Vendar se je bataljon, vedno računajoč na nevarnost, vseeno pripravil ali na spopad ali na premik. Medtem sta tovariša, ki sta se tedaj vrnila z ogledovanja, že poročala o Nemcih pod Malo Poljano in o streljih nanje.

Zato se bataljon tedaj še ni odpravil proti prelazu na Mali Poljani, temveč je v okolico takoj šlo več patrulj. Te naj bi preprečile vsako presenečenje, bataljon pa se je medtem hitro premaknil na severno pobočje Tolstega vrha. Ena izmed patrulj je spet imela nalogo, da gre otipavati teren proti Mali in Veliki Poljani, ki je bila dominantna točka na tem območju. Niso dolgo čakali, ko se je odtod vrnil izvidnik s sporočilom, da je na Veliki Poljani kakih 15 Nemcev, ki se ukvarjajo z ranjencem in mu pripravljajo nosila.

Ob tem sporočilu je komandir Janez Perko takoj pozval prostovoljce in, ne da bi čakal nanje, že pohitel iz taborišča. Mimogrede je še razlagal, da morajo hitro na Veliko Poljano in tam napasti Nemce.

Prostovoljci, morda kakih 18 do 20 z dvema strojnicama, so skoraj vso pot tekli za Janezom Perkom navzgor. Toda na

Veliki Poljani jih je čakalo razočaranje: tam je bil samo še njihov izvidnik, ki je povedal, da so se Nemci že spustili po strmini... Vendar pa se upehani borci niso takoj obrnili, temveč so ostali na Veliki Poljani. Računali so, da bodo policisti zaradi bližine partizanov spet rinili v Storžič. To ne bi bilo težko, saj je bilo tik ob njegovem vznožju več močnih policijskih postojank. Najbližji in hkrati zelo močni sta bili na Golniku in v Preddvoru.

Glede tega se res niso zmotili. Čez dobri dve uri je stražar, ki je opazoval smer proti Preddvoru, že javil, da so se od tam odtrgali trije tovornjaki in se pod Poljanami ustavili. Iz njih so naglo poskakali policisti in se usmerili naravnost proti Mali Poljani oziroma v Storžič. Skozi daljnogled so ugotovili, da se jim bliža 97 policistov.

Tedaj so se borci z Velike Poljane naglo spustili na Malo Poljano in se potaknili na položaje, ki so bili tam dokaj ugodni. Poleg lahke strojnice so prinesli tja še težko zbrojevko, ki je bila tedaj največji ponos bataljona. Zaradi ugodnih položajev in zaupanja v Janeza Perka so partizani kljub petkratni premoči policistov postavili zasedo.

Franc Štefe-Miško, eden izmed borcev v tej zasedi, je o tem zapisal: »Nemci v predstraži so hodili previdno, drugi v koloni za njo pa so bili brezskrbnejši, razpeti ali brez bluz, s privihanimi rokavi... Predstraža je bila že skoraj mimo nas, kolone pa še vedno ni bilo konec. Čakali smo na Janezovo znamenje. ‚Ogenj!‘ in že je zaropotalo. Mitraljeza sta to pot pela brez zastojev... Šele ko sta pela redkeje in ko so mitraljezci morali iskati redkejša cilja, je proti nam od spodaj zadrdral kak rafal... Sovražnik je bil zbehan in razbit! Policisti so se razbežali na vse strani... Na tleh je obležalo najmanj 17 policistov, veliko več pa je moralo biti ranjenih...«¹⁰⁴

Tako uspešni napad oddelka 2. bataljona Kokrškega odreda je tedaj tehtal več kot običajno. Takrat so Nemci povsod dosegali precejšnje uspehe. Njihova propaganda je že razglašala, da partizanov ni več, da so uničeni. Z vso prepričljivostjo pa je 2. bataljon Kokrškega odreda s svojim uspehom tik nad kranjsko ravnino to propagando glasno zanimal. Zanimivo je tudi, da v nemških dokumentih ni bilo moč dobiti poročila o tem dogodku, lahko pa sklepamo, da so dogodek

zaradi izgub — tudi če ni padlo 17 policistov — zamolčali. Tako so prej že večkrat napravili.

Zadovoljna skupina Janeza Perka se je brž zatem vrnila v bataljon, ki se je še ta dan, 29. avgusta, premaknil na Konjščico. To je bilo potrebno zaradi nemških policijskih oddelkov, ki so spet prišli na Veliko Poljano. A tedaj so se tam utrdili in ostali na prelazih kar več dni. Kdor pa je pod Storžičem držal prehod čez Malo in Veliko Poljano, je nadzoroval smer, ki je vodila v kranjsko ravnino iz severne tržiške in lomske strani.

Ocena sodelovanja Kokrškega odreda z 2. grupo odredov ob njenem prehajanju čez sektor Kokrškega odreda

Pri prehajanju 2. grupe odredov čez operativno ozemlje Kokrškega odreda je treba zdaj ugotoviti vzroke obnašanja obeh enot, voditeljev obeh grup in borcev Kokrškega odreda še posebej, to še zlasti zato, ker je veliko tedanjih medsebojnih obtoževanj ostalo nerazčiščenih.

Pripravljanje hrane in prepeljavanje oddelkov 2. grupe odredov prek ozemlja Kokrškega odreda je potekalo v času najhujše okupatorjeve ofenzive na Gorenjskem. Napadajoči Nemci so pozamezne borce 2. grupe odredov ujeli kmalu po njihovem prihodu na Gorenjsko. Postopoma so Nemci ujeli tudi nekaj borcev 1. grupe odredov in na osnovi nekaterih njihovih izjav prišli do ugotovitev, kje in kako se gibljejo oddelki 2. grupe odredov. Hud udarec je pomenil tudi prehod glavnega vodiča Kokrškega odreda Mihe Perka k Nemcem.

Gestapo in policija sta ujete partizane zasliševala vse od škofjeloških zaporov do Kranja in Begunj in jih — razen dezerterjev — strahovito mučila.

Zaradi tega so Nemci našli in izpraznili vsa skladišča s hrano, ki je bila v Karavankah pripravljena za prebijajočo se 2. grupo odredov. V takih razmerah so imeli oddelki 2. grupe odredov pogoste žrtve, tudi zato, ker borci niso poznali terena. Vendar še dandanes nekateri ne verjamejo, da je Kokrški odred za 2. grupo odredov resnično pripravil hrano.

Zaradi silovite nemške ofenzive, različnih izdajstev, žrtev in naporov so v borcih in zlasti v poveljstvih enot 2. grupe odredov vzniknila številna sumničenja in nezaupanja, ki so

zaradi vse večjih stisk v obeh smereh prehodov neprestano naraščala in potem niso imela več meja.

V takem vzdušju je seveda neprestano prihajalo do nespo- razumov in tudi nasprotij, zaradi katerih so gorenjski parti- zani tedaj prišli v slabo luč. Toda spričo nemške ofenzive in njihovega nasilja nad prebivalstvom ne 1. in ne 2. grupa od- redov tedaj na Gorenjskem nista mogli izvršiti načrtanih na- log, dasiravno sta jih začeli izvajati z veliko zagnanostjo.

Če so vojščaki pod Krvavcem s Simonovim bataljonom in s štabom grupe vred 13. avgusta 1942 zašli v sovražnikove za- sede, kjer so med borci 2. grupe odredov padli tudi sami, je to le en dokaz več, da so bili predani borci za našo svobodo. Tudi oni so bili žrtve izdajstva.

Zato pa sta vojščaka Kranjčevega bataljona, ki se je zaradi nemške zapore v Karavankah nad Tržičem moral prevreči celo na Koroško, s svojo previdnostjo vsaj trikrat prispevala k temu, da enota ni doživela večje katastrofe. Stari gorenjski partizani so že poznali nemške zvižake in njih taktiko, zato so bili kljub hrabrosti tudi previdni.

Kokrški odred je torej naloge, ki jih je dobil v zvezi s prehajanjem 2. grupe odredov prek njegovega operativnega ozemlja, izvršil v celoti in z velikimi napor. Toda vse te na- pore je sproti izničevala silovita nemška ofenziva, predvsem pa različna izdajstva, ki so bila odredov stalni spremljevalec.

Iz vsega tega so se torej porajali škodljivi nesporazumi in nasprotja, ki pa jih v danih razmerah ni bilo mogoče takoj in ustrezno uglasovati.

Nadaljnji upehi patrulj Kamniškega bataljona v ravninskih naseljih

Patrulje Kamniškega bataljona v septembru 1942 križa- rijo in delujejo po terenu — Nemci jih zasledujejo, a jim ne pridejo do živega — Predrzna patrulja s komandantom Matijem Blejcem-Matevžem v Mengšu odigra celo nogometno tekmo — Z akcijami, mitingovanjem in prepevanjem po va- seh za NOB navdušijo številne prebivalce — Izdajalci in nemčurji v strahu pred partizanskimi patruljami — Zadnja patrulja gre na teren v začetku oktobra — Delovanje pa- trulj na Kamniškem je bila uspešna oblika bojevanja, ki je najbolj ustrezala v najkritičnejšem obdobju gorenjskega par- tizanstva.

Tudi potem, ko se je Simonov ali 2. bataljon Savinjskega odreda skupno s štabom 2. grupe odredov poslovil od Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda, je ta še vedno pošiljal na teren bojne patrulje. V avgustu sta bili dve taki patrulji že uspešni, tretja pa je krenila na delo 1. septembra in se je zadrževala v ravnini do 4. septembra 1942. Obšla je Dob, Vir, Trzin in Ihan. V noči na 2. september 1942 je najprej vdrila v krajevni urad v Dobu, ga razbila in odnesla dva pisalna stroja, radijski sprejemnik, živilske nakaznice in nekaj pisarniških potrebščin. Obiskala je tudi nemški otroški vrtec, kjer je onemogočila nadaljnje poslovanje in razbila Hitlerjevo sliko.

Naslednji večer se je patrulja pojavila na Viru. Partizani so vdrli v tovarno sanitetnega materiala, kjer so poleg obvez pobrali tudi nekaj denarja in druge uporabne opreme. Tudi to noč so se spet ustavili v Dobu, kjer so v trafiki pobrali tobak in cigarete. Potem so v Dobu vdrli še v poštni urad, od koder so odnesli železno blagajno in poštne znamke, uničili pa so radio ter sredi sobe sežgali Hitlerjevo sliko in razne uradne listine.

Naslednji večer, 2. 9. 1942, je patrulja prišla v Trzin z namenom, da bi kaznovala okupatorjevega sodelavca Franca Modra. Ker ga ni dobila doma, mu je pustila sporočilo, da ga zaradi njegovega obnašanja čaka zaslužena kazen. Na podoben način je v tem kraju opomnila še njegovega somišljenika Alojza Bračka. Patrulja je svoje delo končala naslednji dan v Ihanu. Partizani so vdrli v šolo, v otroški vrtec in v občinske prostore, kjer so uničili opremo in pobrali pisalne stroje. Raztrgali so Hitlerjeve slike, stene pa obrizgali s črnilom. Razbili so tudi razglasno desko, potem pa na več krajih prepevali narodne in partizanske pesmi.

* * *

Naslednjo, četrto patruljo, ki je štela okoli 30 borcev in ni bila le najmočnejša, temveč tudi najuspešnejša, je čez štirinajst dni vodil komandant Matija Blejec-Matevž sam. Njen cilj je bil spet Mengeš, kjer je bil Matevž doma.

Z Zlatega polja je odšla 19. septembra. Še ta večer so partizani prišli na Količevo in v papirnici pobrali precej blaga, od tam pa so se premaknili na Vir, kjer so se v trgovini založili z živili in tobakom. Da bi se trgovec lažje zagovarjal

pred Nemci, so mu razbili vrata. Močno otovorjeni borci so odšli v Mengeški hrib, skrili blago in se kar tam zadržali v začasnem taborišču.

Naslednji dan so mengeški aktivisti zbrali precej hrane in jo prinesli patrulji. Ta večer, 20. septembra, je patrulja začela tudi s propagandnimi nastopi. Začela je v Suhadolah, nadaljevala pa v Šenkovem turnu. Najprej so partizani zapeli nekaj pesmi in čeprav je bila že policijska ura, se je okoli njih nabralo precej ljudi.

Na to je čakal komandant Matevž, ki je spregovoril o bistvu in namenih narodnoosvobodilnega boja, potem pa so borci med navzoče razdelili še partizansko literaturo. Ko so že odhajali, so jih prebivalci prosili, naj bi jim še kaj zapeli.

Borci so odšli naprej v Bukovico. Najprej so tam potrgali nemške lepake, potem pa tako lepo zapeli, da so jih ljudje le neradi pustili dalje. Od tu so se napotili proti Vodicam, kjer je bila orožniška postaja. V bližini jih je presenetila nemška orožniška zaseda, toda Matevževa patrulja jo je pognala v beg. Orožniške zasede niso mogli zasledovati, ker so imeli dva ranjenca in ker je bilo preveč temno.

Po spopadu se je patrulja umaknila kar na trzinske travnike, ker je komandant računal, da bodo Nemci spet hajkali Gobavico, Dobeno in rašiški masiv. To se je tudi zgodilo in patrulja je naslednji večer opazovala kolono avtomobilov, ki se je vračala s pogona.

Čez tri dni, 23. septembra, ko so bili blizu mengeškega igrišča, so mengeški nogometaši ravnokar trenirali. Komandant Matevž, ki je bil tudi sam navdušen nogometaš, tedaj ni zdržal. Odšli so na igrišče in z Mengšani odigrali nogometno tekmo. Po tekmi so soigralce povabili v svoje začasno taborišče, kjer so se skupaj okrepčali.

Proti večeru so odšli v Loko. Tudi tam so prepevali in navduševali, medtem pa so jih nemški orožniki začeli obkoljevati. V zadnjih minutah jih je patrulja prehitela in se umaknila prek mostu proti gradu Jablje.

Mengeška okolica je bila zdaj za partizane prenevarna, zato so spet odšli na trzinske travnike. V Dragomlju so prestrašili nemškega komisarja, v Podgorici so v občinskem uradu razbili železno blagajno in pohištvo, odnesli pa so pisalni stroj in precej pisarniškega materiala.

Potem so obkolili stanovanjsko hišo nemškega komisarja, ki je, opozorjen po pasjem laježu, takoj začel streljati. Vendar so ga prisilili, da jim je izročil 2 puški, 2 pištoli in nekaj bomb, a je imel še več orožja, kakor so zvedeli pozneje. Zaradi tega so ga še obiskali in dokončno razorožili. Tega se je tako prestrašil, da se je odselil v rajh.

Poslej so Nemci postavljali patrolji vse več zased in pasti. Le stežka so se jim partizani izogibali, vendar je kljub temu prišlo do več prask. Zaradi povečane nemške budnosti patrolja ni več mogla izvesti kake pomembnejše akcije. Vendar se je še vedno zadrževala na travnikih, da bi lahko hitro izkoristila kako ugodno priložnost. Ker pa te ni bilo in ker so potem Nemci v bližini imeli vaje, se je skušala vrniti v bataljonsko taborišče. Zvezo z bataljonom je dobila v Mengšu, a že na Gobavici je bila izdana; na poti proti Tunjicam so ji že sledile nemške kolone. Zato so se partizani obrnili in se ustavili nad Rašico, a tudi tu so naleteli na nemško policijo. Spet so se vrnili na trzinske travnike, vendar so pri trzinskem kamnolomu spet zašli v nemško zasedo. Nemci so storili vse, da bi partizanom zaprli kakršenkoli umik.

Naslednji dan pa se je patrolja le združila z drugimi borci, ki so taborili pri Trojici nad Moravčami.

V tem času so patrolje kamniškega bataljona šle tudi v Šmartno v Tuhinjski dolini in na občino v Laze, kjer so izvršile več akcij. Zadnja teh patrolj je šla na teren okoli 1. oktobra 1942, vendar se je zaradi vse večjega nemškega pritiska in njihovega zasledovanja zadržala v dolini le nekaj dni, ne da bi bila mogla — ob vseh poskusih — izvesti kako akcijo. Nazadnje se je zaradi gostote nemških policistov komaj še umaknila nazaj v bataljon.¹⁰⁵

Tako so patrolje Kamniškega bataljona v najkritičnejšem času gorenjskega partizanstva postale zelo primerna in uspešna oblika partizanskega delovanja. To so bili posrečeni in iznajdljivi manevri, ki so nemške sile uspešno speljevali od Kamniškega in poprej od Simonovega bataljona, dokler se je še zadrževal na tem področju.

Uspeh teh patrolj je razviden tudi iz obnašanja nemških oblasti. V tem času, pravzaprav v času nemške ofenzive, je Kamniški bataljon razbil kar šest občinskih uradov ter drugih ustanov, in to v ravninskih krajih. Zato so nekateri okupatorjevi oblastniki predlagali, naj bi poslej po dve ali celo tri

občine imele urade skupaj, in sicer na orožniški postaji. Vendar so vodilni okupatorjevi ljudje po občinah sklepali, da si bodo pravo varnost in možnost za redno poslovanje zagotovili le z namestitvijo policijskih enot tudi v ravninskih Domžalah. Orožniške sile so se namreč pokazale za prešibke.

S posredovanjem pri generalu Erwinu Rösenerju so v jeseni 1942. leta v tem tudi res uspeli.¹⁰⁶

PRVE ISKRE UPORA SO NA KOROŠKO PONESLI BORCI KOKRŠKEGA ODREDA*

O prvih aktivistih in partizanih, ki so iz Kokrškega odreda šli prek Karavank

Kokrški odred je bil tista slovenska partizanska enota, iz katere so organizatorji osvobodilnega boja odšli na Koroško prižigat vstajo. Koroška, ki je že dolgo ječala pod nacistično peto, je mejila na operativno območje Kokrškega odreda; osrednje kot tudi pokrajinsko vodstvo NOB na Gorenjskem tega nikoli ni pozabljalo. Štab 1. grupe odredov je imel nalogo, da poleg Gorenjskega in Kokrškega osnuje tudi Koroški odred. Ta naj bi se razvil iz Koroške čete, ki naj bi jo iz Ljubljane prek Gorenjske poslalo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Ker pa te čete, ki naj bi bila sestavljena iz koroških ubežnikov, v Ljubljani niso mogli ustanoviti, je tudi pošiljanje prvih organizatorjev osvobodilnega boja prek Karavank na Koroško za nekaj časa obstalo. Ta prva Koroška četa naj

---

* Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet in CK KPS sta že od vsega začetka upora načrtovala širjenje vstaje tudi na avstrijsko Koroško. Pri tem sta računala tudi na tiste Korošce, ki so po 1938. letu, po priključitvi Avstrije k Hitlerjevi Nemčiji, pribežali v Slovenijo. Vendar priprave z njimi niso uspele. Prvi, ki je bil že 1941. leta poslan v vzhodni predel Koroške in v Celovec, je bil stari komunist Jože Marn, rojen 19. maja 1898 v Zagorju, 1935. leta sekretar PK KPJ za Slovenijo. Nemci pa so ga ujeli in 23. marca 1942 na Štajerskem ustrelili. Marn je tisti tovariš, o katerem Edvard Kardelj 29. marca 1942 piše Titu, da so poslali na Koroško človeka s Štajerske. (Podatki o Jožetu Marnu so zapisani po enciklopediji: Jugoslavija, 6. knjiga, str. 29; poročilo Edvarda Kardelja Titu 29. 3. 1942. je objavljeno v Zborniku NOV VI/2, dok. 34, objava o ustrelitvi J. Marna v Zborniku VI/2, dok. št. 147, op. 1.)

bi se bila na severni strani Karavank združila z »zelenimi kadrovci«, z njihovimi rojaki in znanci, ki so se že skrivali po gozdovih.¹⁰⁷

Napotke o prenašanju narodnoosvobodilnega boja na Koroško so poleg Kokrškega dobili tudi štab Gorenjskega odreda, ki je s Cankarjevim ali 1. bataljonom deloval zahodneje pod Stolom, prav tako pa tudi partizani na Štajerskem. Vendar je zaradi različnih okoliščin to najprej uspelo Kokrškeму odredu. Najustrežnejši teren na Koroškem se je raztezal okoli Železne Kaple, torej v severni sosesčini Kokrškega ali 2. bataljona KO. V tem predelu Koroške Drava dela velik zavoj proti severovzhodu in se najbolj umakne od Karavank in od meje, kar je omogočalo večji manevrski prostor. Pobočja Karavank so tod položnejša kot na sektorju Podklošter—Podljubelj, vmes pa so številne doline, poseljene z zaselki in domačijami, kjer je živel veliko narodnostno zavednih Slovencev. Nemcev in nacistov je bilo tod razmeroma malo, kar pa ne pomeni, da niso bili nevarni. Poleg tega je državna meja zahodneje od Tržiča potekala po golih skalnatih grebenih, kjer je sovražnik vse prehode zlahka nadzoroval, tako na Ljubelju ter dalje med Stolom in nad Zgornjesavsko dolino do Podkloštra (Arnoldsteina) na koroški strani. V okolici Jezerskega, kjer se pobočje spušča proti Železni Kapli, Obirju in okolici, pa je meja potekala — in še poteka — med gozdovi, ki pokrivajo tudi vrhove. Ker pa sta bili obe cesti, tako prek Jezerskega kot še bolj prek Ljubelja, za sovražnika nepogrešljivo važni, so okupatorji zlasti ta predel meje, posebej še med hajkami in ofenzivami, zavarovali tako, da je bila le težko ali komaj prehodna.

Vse te okoliščine so enotam Kokrškega odreda vendarle nudile vsaj delno naravno zaledje in občasno možnost za premikanje tudi na koroško stran. Tako prav Kokrškeму bataljonu, ki se je zadrževal predvsem nad Tržičem in na področju v smeri Jezerskega, lahko pripišemo, da je v 1942. letu dosegel najvišjo stopnjo razvijanja NOB na Koroškem.

To pa je bilo mogoče predvsem zato, ker je s skupino iz Ljubljanske pokrajine v juniju 1942 namesto »Koroške čete« vendarle prišel eden izmed koroških rojakov. To je bil za osvobodilni boj pripravljeni Ivan Županc-Johan, pozneje upravičeno razglašen za pionirja Osvobodilne fronte v srednjem in vzhodnejšem predelu Koroške.¹⁰⁸

**Ivan Županc-Johan, obirski rojak,
prvi koroški aktivist OF**

Ivan Županc-Johan, gozdni delavec z Obirskega nad Železno Kaplo in avstrijski komunist, je že 1939. leta pobegnil iz nemške vojske in prešel v Slovenijo, v Ljubljano. Stanoval je pri rojaku Justu Bisarju-Joštu za Bežigradom in se sestajal tudi z drugimi koroškimi ubežniki. Z njimi je kmalu sestavil pevski sekstet »Javornik« in dosegel tako stopnjo, da je s koroškimi pesmimi nekajkrat nastopil tudi v ljubljanskem radiu.

Največ teh ubežnikov je bilo iz Sel in iz naselij tik pod severnim podnožjem Karavank. To so bili v glavnem tisti, iz katerih je glavno poveljstvo nameravalo sestaviti prvo Koroško četo in jo poslati v njihove kraje. Nekaj jih je potem okupator polovil, nekaj se jih je porazgubilo, del pa se je v domačo Koroško vrnil že aprila 1941, kmalu po zlomu stare Jugoslavije. Niso postali partizani in uporniki, ker tam še ni bilo organizatorjev vstaje, temveč so se začeli skrivati v različnih bunkerjih. To je bil tako imenovani »zeleni kader«, ki mu tudi orožja ni primanjkovalo. Na Koroškem namreč ni bilo malo orožja. Ti »zeleni kadrovci« so bili z eno nogo že napol partizani, le organizirati bi se bili morali in začeti z akcijami. A od tega so bili še daleč.

Ivan Županc-Johan, ki je že v Ljubljani navezal stike z organizatorji vstaje, pa ni šel z rojaki domov med »zeleni kader«, temveč se je priključil partizanom Mokronoške čete in potem z njo prišel v 2. štajerski bataljon. Bil je tudi mitraljezec in je do konca decembra 1941 sodeloval v vseh bataljоновih bojih. Na Pugledu je zbolel, zaradi česar je bil poslan na zdravljenje v Ljubljano, spomladi 1942 pa se je spet priključil partizanom, in sicer v Dolomitih, ki so blizu Gorenjski. Odtod je s prostovoljci, namenjenimi okrepitvi gorenjskih partizanov, odšel prek demarkacijske črte in pod Osovnikom v loških hribih prisostvoval nastajanju Kokrškega odreda. Tedaj mu je ob prisotnosti Ivana Bertonclja-Johana Jereba, politkomisarja Kokrškega odreda, politkomisar 1. grupe odredov in sekretar PK KPS za Gorenjsko Lojze Kebe-Štefan tudi že dal prve napotke za delo v njegovih rodnih krajih na Koroškem. Tam naj bi si najprej ogledal razmere, predvsem pa vzpostavil stike z »zelenimi kadrovc« in jih organiziral ter pripravil k aktivnosti.

Z Ivanom Župancem-Johanom je gorenjsko partizansko vodstvo ob Matiji Verdniku-Tomažu, ki je deloval v Gorenjskem odredu, dobilo dva ustrezna organizatorja za pokrajino onstran Karavank, saj sta bila oba Korošca. Načrti z njima so se skladali z navodili glavnega poveljstva narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Slovenije, ki je tudi na Koroškem hotelo zanetiti plamen vstaje. To se je skladalo tudi z voljo Ivana Županca-Johana, ki je vseskozi kazal željo, da bi odšel buditi svoje rojake onstran Karavank.¹⁰⁹

Prva politična pomoč protifašističnim silam na Koroškem

Prvič je koroški rojak Ivan Županc-Johan s svojim spremljevalcem odšel v svoje obirske kraje prek Karavank v prvi tretjini julija 1942 — Njegovi rojaki še niso poznali bistva OF — Na Koroškem še ni bilo nobenega partizana — Srečanje z »zelenimi kadrovc«, vojaškimi ubežniki — Prvo skupino »zelenega kadra« Županc pridobi za sodelovanje, eden pa se mu priključi — Prvo srečanje je spodbudno — Nujna potreba po političnem delovanju, kajti posledice germanizacije so boleče — Pridobiti je treba predvsem oborožene »zelene kadrovice«, ki so se dotlej samo skrivali — Druga in okrepljena politična patrulja odide na Koroško 24. julija 1942 — Še večja

potreba po stalnem političnem delavcu — Ivan Županc-Johan ostane v domačih krajih — Vzpostavljena je tudi prva kurirska zveza — V začetku septembra odide na Koroško tudi prva vojaška patrulja, ki izvede nekaj kazenskih akcij — Nemška poveljstva na Koroškem so vznemirjena — Ivan Županc-Johan je neumoren, v pomoč mu PK KP za Gorenjsko pošlje izkušenega političnega delavca Staneta Mrharja — Stik z Jurijem Pasterkom in Karlom Prušnikom-Gašperjem — Prvi odbori OF v Lobniku, na Obirskem, v Selah, okoli Železne Kaple.

Prvi posegi na Koroško so bili političnega značaja, potem pa se je zvrstilo tudi nekaj vojaških. Zato si bomo oboje ogledali v kronološkem zaporedju, dasiravno so v tesni medsebojni zvezi.

Ko se je koroški rojak Ivan Županc-Johan pojavil v štabu Kokrškega odreda in v njegovem komaj ustanovljenem 2. bataljonu, ki se je zadrževal na območju Storžiča, se je s tem zelo približal svoji ožji domovini. Želja, da bi odšel na Koroško, se mu je prav kmalu uresničila.

* * *

Po dogovoru s štabom Kokrškega odreda je Ivan Županc-Johan, ki je poznal tudi prehode preko Karavank, prvič odšel v svoje kraje 6. ali 7. julija 1942. Dodeljen mu je bil tudi Alojz Zupan-Peter, predvojni komunist iz Dupelj in ustrezen aktivist, ki je tudi poznal pot na Koroško.*

Krenila sta izza Storžiča, kjer sta se zadrževala 2. bataljon KO in odredni štab, se usmerila proti Dolгим njivam, se na vzhodnem robu Košute vzpela na greben in se spustila na koroško stran, na Obirsko. Tod je bil domačinu Ivanu Župancu-Johanu znan že vsak korak. Takoj je z Alojzom Zupanom-Petrom začel obiskovati sorodnike, znance in prijatelje. Obiskal je brata Mihaela na Obirskem, sestro Marijo, poročeno Olip v Železni Kapli, in vrsto drugih na Obirskem, v Kortah,

---

* Alojz Zupan-Peter, usnjar iz Dupelj, je bil tisti aktivist, pri katerem je bila dolgo zanesljiva partizanska javka in kjer je aprila 1942 dobil zavetje ranjeni Stane Žagar ml. Dasiravno je bil Zupan že precej kompromitiran, je kot aktivist dolgo zdržal doma in deloval na terenu, vendar je 5. julija 1942 le moral preiti k partizanom. Na Koroško je z Župancem torej mogel iti le po tem datumu in ne prej. (Povzeto iz podatkov Franca Štefeta-Miška, Ljubljana.)

v Selah, v Železni Kapli in bližnji okolici. Dobil je zvezo tudi s fanti »zelenega kadra«, s katerimi je bil dobro znan. Vsem in povsod je razlagal, za kaj gre, kaj je bistvo Osvobodilne fronte, kako naj bi se vključevali vanjo in začeli z organiziranim uporom. Ljudje so bili veseli, da je končno prišel nekdo, ki jim je prinesel prva sporočila o narodnoosvobodilnem boju Slovencev in Jugoslovancev ter tudi njim nakazal, kaj jim je storiti v boju proti nacizmu. Večinoma so kazali pripravljenost, da bi tudi na Koroškem začeli z organiziranim političnim delom, zlasti še, ker so Ivana Županca-Johana že od prej poznali kot poštenjaka.

A »zeleni kadrovc«, ki so se skrivali v več bunkerjih in pri katerih je Županc pričakoval najštevilnejši odziv, še niso kazali pripravljenosti za vključitev v narodnoosvobodilni boj. Čeprav sta z Zupanom prav med njimi porabila največ časa za prepričevanje, so se po tem prvem obisku odločili za organizirano sodelovanje z NOG le trije izmed njih: Tomaž Olip-Tomo, Maks Kelih in Jakob Oraže. Kljub temu Županc ni izgubil potrpljenja. Pri tem je pokazal ustrezen politični posluš. Njegovo prizadevanje in splošen razvoj sta pozneje prispevala k temu, da so se z redkimi izjemami priključili partizanom tudi ostali »zeleni kadrovc«.

Po desetdnevnem mobilizacijsko-političnem obdelovanju rojakov na severni strani Karavank sta se Ivan Županc-Johan in Alojz Zupan-Peter z zanimivimi poročili vrnila v Kokrški odred. Priključil se jima je tudi prvi Korošec — »zeleni kadrovec« Tomaž Olip-Tomo. V 2. bataljon Kokrškega odreda in v odredni štab so prišli 17. julija 1942, kjer sta Županc in Zupan poročala o svojem delu.

Medtem je Olip več dni ostal v taborišču Kokrškega bataljona in se seznanjal z osvobodilnim gibanjem in partizanskim bojevanjem. Tedaj je začel pisati tudi dnevnik, ki je bil pozneje tako usodno škodljiv.

Iz Župančevih in Zupanovih poročil so v štabu Kokrškega odreda veliko zvedeli: da so na Koroškem mobilizirali v nemško vojsko vsi moški od 17 do 50 leta, da so pogoji za začetke partizanskega gibanja in vera v skorajšnjo osvoboditev precejšnji. Predvsem pa je kazalo, da se hitlerjanci sila boje partizanskega vdora čez Karavanke. Glas o partizanskih akcijah je namreč že segel na Koroško, prebivalstvo

pa je občudovalo borce proti krutemu fašizmu, pod katerim so že tako dolgo trpeli.

Narodnostno zavedni Korošci, ki so Županca in Zupana radi sprejeli, pa o partizanih še niso imeli pravih predstav. Površno in dotlej nepravilno obveščeni Korošci, ki so jih mešali različni glasovi, so namreč mislili, da so partizani del Mihailovičeve — četniške vojske. Tako je bilo na Koroškem tudi zaradi takih dezinformacij kar se da hitro treba širiti tako politično kot tudi vojaško partizansko aktivnost in tja pošiljati literaturo OF.

Ko je Županc poročal tudi o vojaških dezenterjih »zelenih kadrovcih«, ki so se že dolgo skrivali na severnem pobočju Karavank, je povedal, da kljub oborožitvi ne delajo drugega kot to, da se pred Nemci skrivajo.

Ker so o partizanskem bojevanju ti ubežniki prvič slišali, so še vedno računali, da bodo konec vojne dočakali v skrivališčih, Župančevi in Zupanovi naporu še niso rodili takih uspehov, kot sta bila pričakovala. Štab Kokrškega odreda je o vsem tem seznanil tudi štab 1. grupe odredov.¹¹⁰

* * *

Župančeva in Zupanova poročila in prihod fanta iz koroškega »zelenega kadra« so štab Kokrškega odreda spodbujala k ponovnim poskusom organiziranja OF na Koroškem. Zdaj so se odločili, da bodo Župancu začasno dodali tudi politično močnejšega, izobraženega človeka. V ta namen so izbrali Leona Skapina-Lada, političnega komisarja 1. čete Kokrškega bataljona. Brž ko je Županc s patruljo prišel s Koroškega, je Skapin prešel k njemu. Ta politično in partijsko razgledani študent iz Ljubljane naj bi s tovariši šel na Koroško predvsem z namenom, da se temeljiteje pogovori z »zelenimi kadrovc«. V štabu so računali, da jih bo Skapin uspel prepričati, naj bi se čimprej vključili v partizanske vrste. Priključili naj bi se začasno Kokrškemu odredu, še bolje pa bi bilo, če bi organizirano začeli delovati na domačih tleh.

S tako odločitvijo je odredni štab zasledoval še en namen: ob domačem gozdnem delavcu Ivanu Župancu-Johanu naj bi ti koroški dezenterji in drugi prebivalci videli in slišali tudi izobraženega človeka. Dejstvo, da so med partizani tudi izobraženci, doma iz raznih krajev, naj bi pozitivno vplivalo na njihovo odločitev. V odredu so vedno bolj sodili, da bi bil pre-

Sele s Košuto na jugu, od 1938. leta zatočišče »zelenih kadrovcev«

stop »zelenih kadrovcev« med partizane velika pridobitev, kajti fantje so bili že preizkušeni nasprotniki nacizma, predvsem pa so bili že v ilegali in tudi že oboroženi. Poleg tega naj bi patrolja na Koroškem predla in čimbolj razpredla organizacijsko mrežo OF.

Tako je zdaj skupina štela štiri člane: okrepili so jo še z Leonom Skapinom-Ladom. Dogovorjeno je bilo tudi, da bosta Korošca Županc in Olip poslej ostala v domačih krajih. Ta, po vrsti druga koroška patrolja Kokrškega odreda je krenila na pot 24. julija 1942, torej komaj teden dni po vrnitvi prve. Karavanke je prešla približno tam kakor prva.

Zdaj, ko je bilo že malo laže, je patrolja obhodila več krajev na Obirskem ter naselja med Železno Kaplo in Selami, seznanjala ljudi s cilji osvobodilnega gibanja, razkrinkavala izdajalsko Mihailovićevo vlogo, predvsem pa »zelene kadrovce« spet pripravljala k temu, da bi priznali OF, partizanski zakon, linijo NOB in da bi bili pripravljeni izvrševati povelja štaba Kokrškega odreda. Patrolja, predvsem Leon Skapin-Lado, se je zelo trudila s temi dezerterji, jih tudi precej »obdelala«,

a organiziranemu sodelovanju se kljub raznim obljubam ni priključil noben novinec. Omahovanje in nezaupanje je bilo še premočno. Tako tudi Leon Skapin-Lado ni uspel z mobilizacijo.

Vendar pa so še drugi, narodno zavedni koroški Slovenci prosili, naj bi k njim čimprej in za stalno prišel kak ustrezen in zrel politični delavec, ki bi jim pripovedoval o osvobodilnem gibanju in o partizanskem bojevanju. Ta vprašanja ljudem onstran Karavank nikakor niso bila jasna. Vse je bilo mrgleno. Ivan Županc-Johan, ob katerem se je osnovnih propagandnih prijemov učil predvsem Tomaž Olip-Tomo, pa sam ni bil vsemu kos.

Druga patrulja, ki jo je vodil Leon Skapin-Lado, se je po dobrih desetih dneh na Koroškem razdelila tako, kot je bilo predvideno: Korošci z Ivanom Župancem-Johanom na čelu so ostali v domačih krajih z nalogo, da naprej osveščajo in povezujejo ljudi. Seveda je ob neizkušenih domačinih vsa teža nalog padla na Župančeva ramena. Skapin in Zupan sta se tedaj prek Košute vrnila na gorenjsko stran. V matični Kokrški bataljon sta se vključila 5. ali 6. avgusta 1942 in nato o svojem delu poročala obema štaboma: bataljonskemu in odrednemu.¹¹¹

Na osnovi njunih poročil je štab Kokrškega odreda štabu 1. grupe odredov že predlagal, naj bi poslali na Koroško izkušenega političnega delavca. Ta naj bi organiziral in vodil politično delo, oba Korošca pa bi mu bila v pomoč. Na Koroškem naj bi ostal za stalno in organiziral tudi zveze s Kokrškim odredom.

Zdaj so v štabih iskali takega ustreznega človeka.¹¹² Da bi pa podprli in pospešili prve korake narodnoosvobodilnega delovanja na Koroškem, je Kokrški odred iz Kokrškega bataljona, ki je bil tedaj tik ob meji na Dolgih njivah, 8. in 9. avgusta 1942 poslal tja tudi manjšo vojaško skupino. Vodil jo je Janez Perko.* Ta skupina je na Obirskem takoj dobila zvezo s Tomažem Olipom-Tomom in z Ivanom Župancem-Johanom.

Skupina je na posvetu z obema Koroščema zvedela, da se je domov na Obirsko spet vrnil lovec Hugo Urbas, ki se je

---

* Z Janezom Perkoma so šli: spet prejšnja Alojz Zupan-Peter, Franc Golob-Riko, ki je bil premeščen iz 2. čete, in Peter Blažič-Melhior. (Podatki: Franc Štefe-Miško in skupina borcev KO pod Storžičem, 1974.)

zaradi starih izdajstev skrival pred partizansko sodbo. Urbas je bil »zvest nemški gozdar«, kot zvemo iz sodbe nacističnega sodišča v aprilu 1943 v Celovcu, ko so na smrt obsodili prvih 13 koroških Slovencev. Ta patrulja je najprej obračunala s tem nemčurjem, ki je bil nevaren tudi drugim prebivalcem. Urbas je bil oborožen, zato je bila njegova justifikacija tvegana. Vendar so partizani 12. avgusta 1942 to opravili brez posebnih zapletov. Pri lovcu Urbasu so dobili tudi precej orožja in mu ga seveda zaplenili. Odnegli so tudi nekaj hrane.

Patrulja je čez dva dni, to je 14. avgusta 1942, prišla tudi na prelaz Šajda, kjer se je ustavila pri kmetu Kališniku in tam izvršila prehranjevalno akcijo. Zatem se je prek Karavank vrnila v bataljon.

Tedaj je bil Peter Blažič-Melhior iz Kovorja (rojen 1909), ki je 3. julija 1942 ušel aretaciji in ustrelitvi, kot poznavalec terena določen za stalnega kurirja za zvezo med štabom Kokrškega odreda na gorenjski in med Župancem in Olipom na koroški strani. Vse zveze so bile važne in občutljive, a ta prek Karavank še posebno, saj je šlo za začetke osvobodilnega gibanja na Koroškem.

To so bile sicer drobne akcije, vendar so nacistično oblast na Koroškem takoj in zelo vznemirile. O tem pričata že omenjena nacistična sodba, posebej pa še okrožnica orožniškega poveljstva v Velikovcu, ki so jo že 14. avgusta 1942 dobile vse postaje. Okrožnica opozarja, »da morajo na področju, ki ga ogrožajo banditi, pri patruljiranju upoštevati posebna navodila. Uniformirane patrulje morajo okrepiti s pomožnimi oddelki esajevcev in esesovcev..., (kajti) izkušnje kažejo, da imajo banditi svoje obveščevalce in vohune...«¹¹³

To so bili prvi partizanski politični posegi v vzhodnejši del Koroške, opravili pa so jih ravno borci Kokrškega odreda.

Časovno približno sovpadajo s prvimi partizanskimi patruljami, ki jih je na zahodnejši del Koroške nekajkrat vodil politkomisar Cankarjevega bataljona in nato Gorenjskega odreda Matija Verdnik-Tomaž. Ta je kot politični delavec dokončno prišel na Koroško konec decembra 1942, in sicer v Rož ter tam ostal do svoje smrti.^{114*}

---

* Matija Verdnik-Tomaž, rojen 1916. leta, je od hude rane umrl 2. februarja 1944 v Bistrici v Rožu, kjer je bil tudi ranjen. Po vojni je bil razglašen za narodnega heroja.

Ivan Županc-Johan je medtem deloval po svojih močeh in znanju. Uspehi so se pokazali že v avgustu 1942. Za Osvobodilno fronto je kmalu pridobil vrsto novih ljudi, prek Tomaža Olipa in Janeza Dovjaka pa je navezal stike tudi s puškarji v Borovljah. Od tam je začelo prihajati orožje in strelivo. Vzpostavil je tudi stike z ujetimi Poljaki in Ukrajinci, ki so morali delati pri raznih kmetih. Imel je zvezo s štabom Kokrškega odreda, odkoder mu je kurir Peter Blažič vsak teden prinašal razne časopise in propagandne letake. Pri delu je bil Županc neumoren, pri navezovanju stikov in drugem pa mu je bil v pomoč Tomaž Olip-Tomo¹¹⁵

* * *

Tudi političnega delavca, ki naj bi šel delovat preko Karavank na območje Železne Kaple, so končno našli v Kokrškem odredu. To je bil Stane Mrhar, dotlej kurir v štabu Kokrškega odreda. Doma je bil v Šentvidu pri Ljubljani, bil je član KP od 1934. leta, partizan pa od avgusta 1941, zato je bilo za njim že veliko preizkušenj.

V začetku septembra 1942 je Ivan Županc-Johan s Koroške spet prišel poročat v štab Kokrškega odreda. Tedaj je bila Mrharjeva rana že zaceljena — ranjen je bil 13. julija — zato je okoli 10. septembra z Ivanom Župancem-Johanom že lahko mislil na pot prek Karavank.

Pred odhodom na Koroško pa je politkomisar 1. grupe odredov in tedanji sekretar PK KP za Gorenjsko Lojze Kebeš Stefan poklical na Jelovico ne le Staneta Mrharja, temveč tudi Ivana Županca-Johana ter politkomisarja Kokrškega odreda Ivana Bertonclja-Johana Jereba. Tu so dobili napotke za delovanje na Koroškem in zvedeli, da bo »koroški rajon« okoli Železne Kaple in Sel po politični plati za sedaj spadal v okvir kranjskega okrožja. Takrat sta bila tako Županc kot Mrhar odpuščena iz Kokrškega odreda. Tedaj, v septembru 1942, je vodstvo Osvobodilne fronte in KP za Gorenjsko namreč v organizaciji OF začelo uvajati temeljite spremembe. Namesto široko razvejane mreže zaupnikov so iz partizanskih enot začeli odpuščati posamezne člane KP za delo na terenu. Poslej so bili ti politični delavci zadolženi za določena območja ali rajone, kjer so snovali mreže odborov OF.

Tako je bilo tudi v Mrharjevem in Župančevem primeru. Ta dva sta čez Karavanke odšla z nalogo, da na Koroškem iz ljudi, ki jih je bil pridobil že Ivan Županc-Johan, končno le začneta sestavljati odbore OF in pripravljati teren za snovanje partizanskih enot. Tedaj na Koroškem še vedno ni bilo nobenih odborov.

Najprej sta jih uspela vzpostaviti v Lobniku, na Obirskem, na Beli, v Selah, v Kortah... V odborih so bili po trije ali štirje člani. Pri tem je Ivan Županc-Johan veliko koristil, ker so ga že poznali. Stane Mrhar je takoj opazil, da je Ivan Županc-Johan v okolici Železne Kaple in Boroželj že položil prve temelje narodnoosvobodilnega gibanja.¹¹⁶

O začetku dela na Koroškem je Stane Mrhar 4. oktobra 1942 politkomisarju Kokrškega odreda med drugim poročal, da so ljudje že nekoliko poučeni o narodnoosvobodilnem gibanju, da so kmetje do dveh tretjin protihitlerjevsko razpoloženi, vendar pa mislijo, da jih bodo odrešili slovenski partizani — Mrhar in Županc pa da jim pojasnjujeta, da je rešitev le v njih samih, in podobno.

Potem še pravi:

»Z drugimi dezertjerji je težko dobiti zvezo, ker se zelo izogibajo. Drugih fantov pa ni, ker je do 18. leta vse pri vojakih... Pomisleke imajo pač glede družin, zime in konca... Ko dobiva literaturo zdaj, ko se (kurir) Peter (Blažič) vrne, greva v nižino... Govorila sva tudi z nekaterimi dopustniki... midva jim pač dopovedujeva, da bo konec prej, če čimprej dezertirajo in gredo v boj proti fašizmu... Glede partije (mišljena je KP Avstrije — op. I. J.) nisem do sedaj dobil nobenih stikov...¹¹⁸

Županc in Mrhar sta med prvimi navezala stike tudi z Jurijem Pasterkom, Tavčmanovim iz Lobnika pri Železni Kapli, Francetovim — Lenartovim bratom, poznejšim borcem Kokrškega odreda in potem komandantom 1. Koroškega bataljona, in pa z znamenitim koroškim ljudskim tribunom Karlom Prušnikom-Gašperjem, prav tako iz Lobnika. Prušnik o tem zanimivo pravi:

»Tavčmanov Jurij je bil v vsem okraju eden izmed prvih, ki je vstopil v OF. Že avgusta 1942 so bili pri njem sestanki prvih slovenskih partizanov...

Karel Prušnik-Gašper pred vojno. Na Koroškem je kot revolucionar med prvimi navezal stike z Župancem in Mrharjem in novembra 1942 pobegnil pred aretacijo k partizanom

Stane Mrhar-Tirolec, predvojni revolucionar, ki je bil z Ivanom Župancem-Johanom od septembra 1942 prvi vidnejši organizator OF na območju Sel, Obirja, Zelezne Kaple in Borovelj

Nekega poletnega večera 1942 me je Jurij, moj zvesti prijatelj še iz časov mojega petnajstčlanskega zbora, na skrivnem obiskal. Zašepetal mi je:

„Žnidarjev Hanzi (Ivan Županc) in neki Ljubljčan bi rada govorila s teboj. Pri meni sta.” Nato je poudaril: „Sestane bo!”

Rešilne besede! Bil sem tako srečen, da sem ga objel in takoj odšel z njim.

Pri njem sem našel velikega, črnolasega človeka v partizanski obleki... Bil je Stane Mrhar, z njim pa Ivan Županc-Johan... In odkar me je obiskal Stane, je moje življenje imelo jasen cilj. Bil sem srečen. Vse sem delal premišljeno. Jurij Pasterk, Franci Weinzerl in jaz smo redno imeli tajne sestanke...¹¹⁸

***

Stane Mrhar in Ivan Županc-Johan sta postopoma ustanovila odbore OF v Reberci, Plaznici, Borovnici, na Suhi in celo v Železno Kaplo ter Borovlje sta širila organizacijo. Fante in može, ki so bili v nemški vojski, še vedno pa tudi »zelene kadrovce« sta hotela pridobiti za prehod k partizanom, vendar jima do konca oktobra to ni uspelo, dosiravno so se že začeli vključevati v njuno delo. Tako jeseni na Koroškem še ni bilo domače vojaške enote.

Politični je sledila tudi vojaška pomoč

V najhujših dneh Kokrški odred ni pozabil na delo na Koroškem — Drugi bataljon KO med svojim večkratnim zadrževanjem nad Selami, Obirjem in Železno Kaplo izvaja tudi različne vojaške in propagandne akcije — Ko pride na Koroško še Kranjčev bataljon iz 2. grupe odredov, nemška oblast oznani preplah — Enote 2. bataljona KO v avgustu in septembru 1942 gredo petkrat na koroško stran — Velika pomoč političnim delavcem — Nemci reagirajo z različnim zasledovanjem — Vdor gestapovskih ogleduhov v vrste OF na Obirskem — Lov na Mrharja in Županca v Golobovi hiši — Aretacije sodelavcev OF — Prvi ujeti partizani in razne izdaje — Sredi novembra 1942 pride k partizanom Franc Pasterk-Lenart; Karel Prušnik-Gašper pobegne aretaciji in postane partizan — Policijsko-gestapovsko nasilje tudi v predelu med Železno Kaplo in Selami, kjer je osvobodilno gibanje dotlej zajelo že okoli 200 prebivalcev, otežuje organizacijo — Medtem s svojimi sodelavci prideta na Koroško tudi Matija Verdnik-Tomaž (zahod) in ing. Pavle Žavcar-Matjaž (vzhod), vendar Stane Mrhar in Ivan Županc-Johan z njima ne dobita zveze — Kokrški odred je svoj delež Koroški prinesel v najtežjem obdobju NOB.

Kokrški odred je prek svojega Kokrškega ali 2. bataljona nekajkrat prešel na Koroško tudi iz vojaških razlogov. Prvi tak prehod na koroško stran je Kokrški bataljon — in sicer njegova 1. in 3. četa, medtem ko je 2. ostala na Krvavcu — opravil že 7. avgusta 1942, ko se je tja umaknil pred nemškim zasledovanjem. Čez Karavanke je šel nad Dolgimi njivami, vzhodno od vrha Košute, približno tam kot poprej Župančeve patrolje. Ustavili so se na območju Kort in je naslednji dan, 8. 8. 1942, nazaj na Dolge njive poslal v izvidnico dva borca. Nemci, ki so Kokrški bataljon zasledovali že od 1. avgusta, so enega izmed njiju, Antona Šublja, na Dolgih njivah ob žični ograji za jelene ubili, drugega, Franca Štrancarja, ki je sprva

ušel, pa čez čas na drugem kraju ujeli.* To sta bila tista dva partizana, o katerih govori tudi nemško poročilo, da so ju zasačili v predelu Košute na »stari meji rajha«.

Med prvim pohodom na Koroško Kokrški bataljon sicer ni izvedel nobene vojaške akcije, v zvezo je prišel le z nekaterimi koroškimi Slovenci, ki so živeli na severnih pobočjih Košute. Tod je bataljon prestregel tudi dva neznana človeka — Avstrijca, ki sta govorila samo nemško. Med zasliševanjem sta trdila, da sta samo turista, planinca, in ker ni bilo kakih oprijemljivih dokazov o čem drugem, so ju spustili.

Verjetno pa so s tem napravili napako, kajti naslednji dan so Nemci tisti predel že hajkali, Kokrški bataljon pa se je pred tem umaknil prek grebena Košute na gorenjsko stran. Nemška policija je bataljon zasledovala že dva tedna. To verjetno zaradi vojaških akcij ob gorenjskih cestah in zaradi oskrbovalnih akcij v Podljubelju in v Trziču. Tako je bil Kokrški bataljon 12. avgusta spet na gorenjski strani.¹¹⁹

Čez nekaj dni se je bataljon drugič, a zdaj namensko odpravil na Koroško. Želel je, da ga tedaj Korošci občutijo in da jim pomaga v moralnem in političnem smislu.

Bataljon je lahko odrinil z Dolgih njiv še neovirano, greben Karavank pa je prešel 16. avgusta 1942. Z namenom, da bi zasledoval 2. grupo odredov in ji preprečeval pohod proti Štajerski, je sovražnik v tem času del svojih sil že prevrgel na levi breg Save. Toda sprva le na vzhodni sektor operativnega območja KO, na krvavško-kamniški masiv. Tam je z operacijami začel 15. avgusta, na območje med Kokro in dolino Podljubelja, kjer se je gibal Kokrški bataljon, pa jih je razširil pet dni kasneje.

Takrat se je bataljon s pomočjo Ivana Županca-Johana in Tomaža Olipa-Toma spustil v Sela in v trgovini opravil manjšo prehranjevalno akcijo, nekaterim lovcem pa je pobral orožje. Potem se je uredil in zakorakal skozi vas, vmes pa prepeval partizanske pesmi. Vse to, posebno nove pesmi, je prebivalce še posebno navdušilo in spravilo pokonci. Borci so se z nekaterimi domačini pogovarjali in jih hrabрили ter navduševali za boj.

---

* Več o gibanju Kokrškega bataljona glej pod naslovom »Prehod Kranjčevega bataljona Savinjskega odreda prek ozemlja 2. bataljona KO...«

Nad Selami je potem bataljon nameraval kaznovati nekega priseljenega kmeta — Nemca. Ta je že julija z očetom vred policiji prijavil Župančevo patruljo, ki se je tedaj zadrževala blizu te domačije. Sin je pobegnil, očeta pa so borci dobili in ga potem, ko so v hiši našli tudi nekaj orožja in municije, odpeljali s seboj. Vendar pa so ga po zaslišanju spustili, kajti menili so, da bi napravili več politične škode kakor koristi, če bi ga ustrelili. Med zaslišanjem se je pokazalo, da priseljeni kmet niti sam ni vedel, kam je prišel, in da so mu nemške oblasti obljubljale vse kaj drugega, kot je dobil in doživljal na novi domačiji. Humani postopek partizanov je v propagandnem smislu pozitivno deloval.

Takoj po teh akcijah v Selah, ki so močno in pozitivno odjeknile, se je bataljon že naslednji dan, 17. avgusta, spet umaknil na južno stran Karavank. Tod se je zadrževal med Stegovnikom in Dolgimi njivami pod Košuto, ker je pričakoval oddelke 2. grupe odredov. A kot smo že videli, se zaradi razširjenih in naglih nemških posegov niso sestali.¹²⁰

* * *

Tretjič, in sicer le tri dni po vrnitvi, tudi še v mesecu avgustu, je Kokrški bataljon spet prešel na Koroško. To se je zgodilo po 21. avgustu, ko so Nemci svojo ofenzivo razširili tudi na območje med Kokro in ljubeljsko dolino in tja pripekljali močnejše oddelke. Cilj policijskih enot na tem področju je bil predvsem zaustaviti pohod Kranjčevega bataljona, za katerega so že vedeli, da se je pojavil v Karavankah. Njihova brzjavka z dne 22. avgusta 1942 jasno govori o policijski akciji ob ljubeljski cesti in v okolici.

Zaradi zasledovanja, ki so ga Nemci razvili na območju južnega predela Košute vse od Kofc in Dolgih njiv, Brsnine, Stegovnika in Komatevre nad Jezerskim, se je Kokrški bataljon začel umikati v smeri Jezerskega. Zaradi tega tudi ni mogel vzpostaviti zveze s Kranjčevim bataljonom, ki je na desno pobočje ljubeljske kotline prišel 20. avgusta 1942 in se nato prek ceste prebijal proti Kofcam.

Po dvodnevem manevriranju na vzhodnih pobočjih Košute je Kokrški bataljon dne 23. avgusta 1942 prešel na koroško stran in se tam spustil malo nižje. Komaj se je utaboril, so straže že opazile Nemce, ki so prišli s koroške strani — bili so v črnkastih uniformah — in ki so takoj napadli.

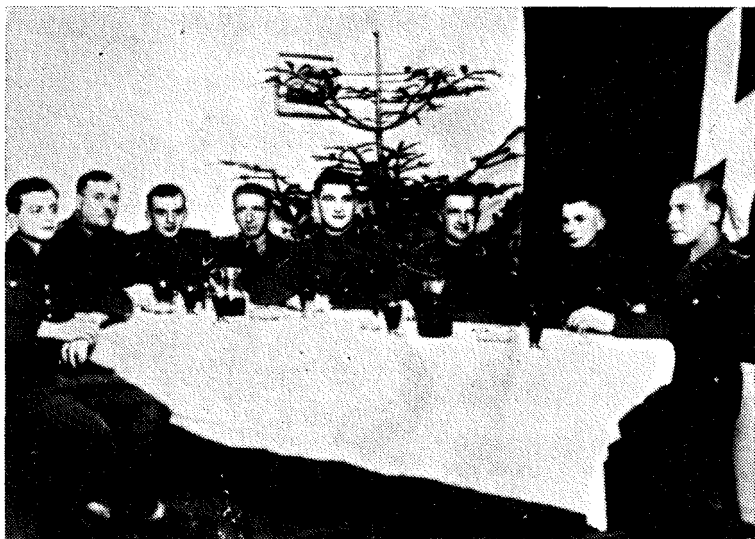
Bataljon je s položajev v taborišču nemški napad odbil, nato pa se je takoj spet umaknil nazaj prek Karavank. Mejo je prešel ponoči na 24. avgust.

V bližnji gozdarski koči med Dolgimi njivami in Komatvro je še odkril Nemce, čez dan pa je pod Stegovnikom nalletel na več kot 100 še toplih ognjišč, ki so jih kurili nemški policijski oddelki. Ti so se na tem območju zadrževali vse od tedaj, ko so začeli zasledovati Kranjčev ali 1. bataljon Savinjskega odreda. Torej so Nemci odšli od tod tik pred prihodom Kokrškega odreda ali 2. bataljona KO s koroške strani. Med tem je bil Kranjčev bataljon že na Koroškem, le zahodnejše kot Kokrški bataljon. Tako se bataljona nista mogla sestati. Nemški oddelki so med 21. in 24. avgustom 1942 na območju med Ljubeljso cesto, Košuto in Jezerskim vzpostavili pregosto zaporo.¹²¹

Iz štaba Kokrškega odreda, ki je bil tedaj še v Žmavcarjih pod Skuto, je okoli 22. avgusta (natančnega datuma ni bilo mogoče ugotoviti) šla na koroško stran skupina Kokrškega odreda. To je bil četrti, a manjši odredov poseg na Koroško. Ta skupina, sestavljena iz štabne zaščite in kurirjev, se je povzpela čez Sleme pod Skuto, nadaljevala pot čez Dolgi hrbet in Ledine ter na koroško stran prešla vzhodno od Jezerskega. Vendar pa je tam opravila le prehranjevalno akcijo, se ustavila pri nekaterih domačinih in se nato s hrano vrnila k štabu odreda.¹²²

Petič je oddelek Kokrškega odreda šel na Koroško med 24. in 26. avgustom 1942. Tedaj je v Kokrški bataljon prišel odredni politkomisar Ivan Bertoncelj-Johan, ki je medtem že ozdravel od rane. Ivan Županc-Johan je namreč s koroške strani prinesel vesti o tistih jetnikih — Poljaki, ki so nad Obirjem in Selami za Nemce sekali les. Z večjo skupino borcev Kokrškega bataljona je odredni politkomisar prešel Košuto vzhodno od Dolgih njiv. Na koroški strani Karavank so res dobili stik s Poljaki, ki jih je bilo okoli 50. Politkomisar jim je razlagal pomen boja proti nacizmu in jim prigovarjal, da bi prešli k njim, k partizanom, a brez uspeha. Poljaki niso tvegali, zato so jim partizani nazadnje prepovedali sekati les in jih nato pogнали v dolino.

V prvih septembrskih dneh je manjša skupina Kokrškega bataljona še enkrat odšla na Koroško. V tej skupini sta bila tudi Alojz Stružnik-Jug, politkomisar 3. čete, in vodnik Karel

Jeseniška izpostava gestapa, ki je s Clementom Druschkejem na čelu zasledovala organizatorje in pripadnike OF tudi na Koroškem. Od leve sedijo: Helmut Sobetz (padel pri Golobu), Filip Zwick, Adolf Maurer, Maks Schiller, Clement Druschke, Maks Grundenman, Heinz Lincke in Leopold Bruck

Kravcar-Kola. Nemci so se tedaj že več dni zadrževali na območju Storžiča in varovali prehode v dolino. Zato ni bilo mogoče po hrano v kranjsko ravnino ali vsaj v podnožje Storžiča. Odločili so se in se ponjo odpravili z Dolgih njiv. Mejo so prešli nad Jezerskim. Na koroški strani so se pogovarjali z nekaterimi ljudmi, potem pa zaplenili nekaj hrane in eno govedo. To žival so potem prignali celo do Konjščice nad Lomom, kamor se je medtem bataljon premaknil.¹²³

Če k temu dodamo še prvi večji spopad Kranjčevega bataljona 25. avgusta nad Robežem, je najjužnejša Koroška poleti 1942 doživela celo vrsto srečanj s slovenskimi partizani.*

* * *

Kokrški bataljon KO pa je poleti in jeseni 1942. leta še večkrat posegel na Koroško, da bi okrepil narodnoosvobodilno gibanje v tej pokrajini.

* O tem boju glej v knjigi Ivana Ferleža: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 385—387.

Tako sta v začetku novembra 1942 prišla v štab Kokrškega odreda neki Viktor in Franc,* ki jih je prek PK KP za Gorenjsko poslal na Koroško CK KPS. Kmalu po 1. novembru jih je s primernimi napotki štaba Kokrškega odreda odpeljal z Dobrče redni kurir Peter Blažič-Melhior. Napotili so se na Koroško k Stanetu Mrharju in Ivanu Župancu-Johanu. Dunajčan Franc je bil namenjen za politično delo v celovski okolici, Viktor pa naj bi skrbel za tisk. S seboj so nosili precej literature in pošte za Staneta Mrharja.

Na meji pa so zašli v nemško zasedo. Tedaj sta Viktor in Franc padla ali bila najprej ujeta in tako z vsem, kar sta nosila, prišla v nemške roke, medtem ko je kurirju Petru Blažiču-Melhiorju uspelo pobegniti.¹²⁴

Nemci, ki so bili že nekaj časa na sledi partizanskim organizatorjem in njihovim sodelavcem na Koroškem, so zdaj namesto poslanih dveh organizatorjev osvobodilnega gibanja hitro vrinili tja dva gestapovska agenta in ju opremili z zaplenjeno literaturo in napotki. To sta bil Helmut Sobetz iz jeseniške gestapovske izpostave, sicer kočevski Nemec, in Feliks Kropivnik z Jesenic, partizanski dezertar, ki je Staneta Mrharja poznal iz Cankarjevega bataljona in Dražgoš.** Kot »partizana« sta se pojavila na Obirskem in uspela priti do Marije Olip, sestre Ivana Županca-Johana. Pretentala sta jo in se 11. novembra 1942 v Golobovi hiši res sestala z Mrharjem in Župancem. Vendar sta ta dva kmalu zasumila, da s prišlecema nekaj ni v redu, tedaj pa je nastopilo orožništvo, ki je že prej obkolovalo hišo. Prišlo je do streljanja, a ker je bila tema, je tedaj pomotoma padel gestapovec Sobetz, Mrhar in Županc pa sta vendarle še ušla.

A tedaj so Nemci začeli aretirati njune sodelavce na Obirskem, v Selah in v okolici Železne Kaple. Poleg tega so zajeli tudi več »zelenih kadrovcev«, med njimi v enem izmed

---

* Kljub poizvedovanju ni bilo mogoče ugotoviti priimkov Viktorja, študenta iz Ljubljane, in Franca-Dunajčana (znano je le, da je bil Žid). O tem poizveduje tudi Mile Pavlin, ki pripravlja monografijo o Koroški.

** Feliks Kropivnik je bil res od 1941. leta v Cankarjevem bataljonu, a se je 19. 3. 1942 predal gestapu, ki ga je takoj izkoristil. Tako sta se on in Stane Mrhar poznala, vendar Mrhar, ki ga je v 1942. letu vodila pot drugam, ni vedel za Kropivnikovo dezertacijo. Feliks Kropivnik je bil po vojni odkrit, sojen in kaznovan s smrtjo.

**Franc Pasterk-Lenart, Tavčmanov z
Lobnika, poznejši narodni heroj**

bunkerjev tudi Tomaža Olipa-Toma, ki je vse od srečanja s partizani vodil osebni dnevnik. Gestapo je o osvobodilnem gibanju vedel vedno več, a potem so ujeli še kurirja Petra Blažiča-Melhiorja. Gestapovci so z raznimi mučenji in pritiski iz ujetih toliko zvedeli, da so v kratkem času pozaprlji prek 100 ljudi, ki so sodelovali z Osvobodilno fronto, med njimi tudi 20 do 30 Poljakov in Ukrajincev. Tedaj je ušel le Karel Prušnik, poznejši znani partizan Gašper, ki se je potem priključil prvi koroški četi pod Peco, kamor je prišla s Štajerske in s katero je bil tudi organizator ing. Pavle Žavcar-Matjaž.

Še pred tem pa sta tako Stane Mrhar kot tudi Karel Prušnik pridobila za partizanstvo Franca Pasterka, Prušnikovega prijatelja in sovaščana. Ta je konec oktobra prišel na dopust iz nemške vojske in se tako ni več vrnil k Nemcem. Po Mrharjevih navodilih je sredi novembra 1942 prek Jerebovih na Obirskem sam šel čez Karavanke in na Seničnem pri Trziču dobil zvezo z borci Kokrškega odreda. Kmalu je postal hraber in znamenit partizan s priimkom Lenart.¹²⁵

Tako so Nemci konec 1942. leta na območju med Železno Kaplo in Selami močno zavrli razvoj osvobodilnega gibanja,

ki je dotlej zajelo že okoli 200 domačinov. Za Staneta Mrharja in Ivana Županca-Johana so se začeli hudi dnevi, saj je gestapo razbil vso organizirano mrežo OF. Nacisti so svojo surovost kronali v aprilu 1943 z obglavljenjem trinajstih najbolj obremenjenih partizanskih sodelavcev, 24 pa so jih obsodili na dolgoletne ječe in taborišča.* Obesili so tudi Poljaka Aleksandra Lipinskega, ki so ga imeli za vodjo poljskih ujetnikov, nato pa obglavili še Tomaža Olipa-Toma z Obirskega.

Nacisti so brezobzirno gasili ogenj osvobodilnega gibanja, ki je začel zajemati tudi Koroško. In dasiravno je konec 1942. leta na tem področju, kamor so bile speljane niti iz Kokrškega odreda, začasno zavrl narodnoosvobodilni polet, se je ta na spomlad 1943 spet močno razplamtel. Nacistični voditelji na Koroškem so imeli prav, ko so na procesu proti sodelavcem OF aprila 1943 govorili, da bi v tem delu Avstrije, to je na Koroškem, z razvojem partizanstva nastalo »večno žarišče nemirov«, če ga ne bi zatrli. Toda žarišča so se kljub žrtvam razširjala še kar naprej. K temu so, medtem ko je bilo narodnoosvobodilno gibanje na železnokapelskem območju, na Obirskem in v okolici Sel začasno v krvi zatrto, veliko prispevali novi netilci upora, ki so prihajali tako z vzhodne kot z zahodne koroške strani.

Seveda so nacisti na vse načine izkoriščali slabosti nekatere prvih partizanov in njihovih sodelavcev na tem območju, zaradi česar je bilo pozneje zelo težavno obnoviti zaupanje v nosilce NOB; vendar uspehi niso izostali, kajti poslej organizatorji niso nikoli pozabljali na trdo pridobljene izkušnje.

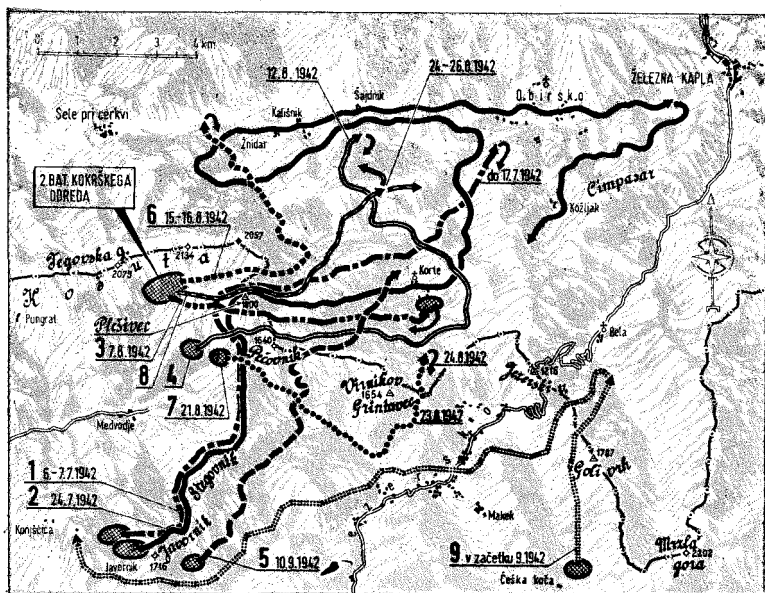
Toda Stane Mrhar in Ivan Županc-Johan sta kljub težkim razmeram pozimi ostala na Obirskem, vendar pa brez zvez s Kokrškim odredom ali z Matijem Verdnikom-Tomažem ter Pavletom Žavcarjem-Matjažem in njihovimi soborci, ki so v

---

* 37 koroških rojakov so Nemci obsodili 9. aprila 1943 v Celovcu, od teh 13 na smrt. Obglavili so jih 29. aprila 1943 v Dunajskem Novem mestu. Usmrčeni so bili tudi Tomaž Olip-Tomo, ki je pisal nesrečni dnevnik, dalje Franc Weinzerl, pa Janez Dovjak, bratje Kelih, bratje Oraže, Francev brat Jurij Pasterk ter Franc Gregorič in Franc Pristovnik, dalje tudi Župančeva sestra Marija Olip in njegov brat Miha.

(Podatki: »Koroška v borbi«, zbornik koroških partizanov, ki je izšel 1951. v Celovcu, vložek med str. 80—81, kjer so objavljene obsodbe v nemščini in fotografije obglavljenih.)

Prvi posegi skupin Kokrškega odreda in njegovega 2. bataljona na Koroško

pozni jeseni 1942 oziroma na začetku 1943. leta že prišli na Koroško in tam tudi ostali.

Po najhujših zimskih dneh sta se Stane Mrhar in Ivan Županc-Johan oslabiljena in bolna marca 1943 vrnila na gorenjsko stran. Tod sta dobila zvezo z Antonom Nartnikom-Črničcem, partijskim sekretarjem kranjskega okrožja.

Ivan Županc-Johan se je nekaj dni zatem priključil 1. koroškemu bataljonu, ki mu je že poveljeval njegov rojak Franc Pasterk-Lenart, Stane Mrhar pa je ostal na Gorenjskem.

Vztrajni Ivan Županc-Johan se je na Koroškem spet posvetil političnemu delu. Nemške nacistične oblasti so mu pripisovale velik pomen in ga označevale kot prvega in skrajno nevarnega ter vplivnega organizatorja upora. A žal je kmalu padel, in sicer 14. oktobra 1943 pri Šmarjeti v Rožu, star šele 28 let.¹²⁶

Tako je Kokrški odred k začetkom in razvoju narodno-osvobodilnega gibanja na tem področju Koroške prispeval svoj delež v najtežjem obdobju NOB.

GORENJSKI BELOGARDISTIČNI ORGANIZATORJI — OKUPATORJEVO ORODJE

Vnašanje bratomorne vojne — računi okupatorjevih vrhov

Preden se vrnemo na območje Kranja in Tržiča k bataljonu Kokrškega odreda, si moramo ogledati začetno delovanje novega sovražnika: domačih nasprotnikov narodnoosvobodilnega gibanja, ki bi bili tudi na Gorenjskem radi osnovali »svoje belogardistične« oddelke.

Ti organizatorji so se pokazali prav v času poletne ofenzive in se vpregli v okupatorjev voz. Nekateri bolj, drugi manj skriti so postajali vse hujši škodljivci narodnoosvobodilnega boja. Ker so se ti nevarni, na veliko tveganje pripravljeni organizatorji domače reakcije v največji meri začeli pojavljati prav na območju Kokrškega odreda, moramo ob tem vsaj malo poseči nazaj.

* * *

Zaradi vzporejanja je treba spomniti, da je bila na italijanskem okupiranem ozemlju, v Ljubljanski pokrajini, prva večja oborožena belogardistični enota v slovenskem merilu tako imenovani »Štajerski bataljon«, med poletno ofenzivo 1942 pa so nastali še novi oddelki. Na Gorenjskem je bilo drugače. Močni Nemci so poleti 1942 še vedno upali, da bodo Gorenjsko vendarle z lahkoto sami ukrotili in jo pripravili za priključitev k rajhu. Zato domači protirevolucionarni buržoaziji, ki bi bila rada ustanavljala kake samostojne gorenjske belogardistično-vojaške oddelke, niso dajali nobenih koncesij. Tako je gorenjskim reakcionarnim politikom v boju proti NOG za sedaj preostala le nizkotna vloga okupatorjevih po-

magačev — gestapovskih agentov.* Nemci so tako iz vrst domačih ljudi, nasprotnikov narodnoosvobodilnega gibanja, sprva sestavljali le mrežo zaupnikov in nato »gegenbande«, ki jih je ljudstvo poimenovalo »raztrganci«. To zaradi njihovega pretvarjanja in preoblačenja v slabe obleke s partizanskimi oznakami, v katerih so se pri zasledovanju borcev in pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja ljudem predstavljali kot partizani.

Vsi ti so torej že od vsega začetka delovali pod poveljstvom in po navodilih gestapa, enega prvih sestankov pri Mejaču v Komendi pa smo že opisali.

V začetku julija 1942, 2. in 3. julija, se je šef civilne uprave za Koroško in Gorenjsko dr. Friedrich Rainer v Celovcu sestel z visokim italijanskim komisarjem Ljubljanske pokrajine Emiliem Graziolijem. Navzoči so bili tudi policijski vodja 18. vojaškega okrožja generallajtnant SS Evin Rösener in drugi visoki voditelji z obeh strani. Na tem sestanku so poleg načrtov o protipartizanski ofenzivi razpravljali tudi o vključevanju domače reakcije v boj proti partizanom, k čemur so Nemce nagovarjali tudi italijanski okupatorski voditelji.

Rainer in Rösener sta sicer že prej, zdaj pa še tesneje sodelovala z nekaterimi reakcionarji Gorenjske, vendar pa sta jim še vedno dodeljevala samo vlogo svojih agentov. Rezultate njihovega okrepljenega sodelovanja bomo kmalu videli, in sicer v primeru Krvavške ali 2. čete 2. bataljona Kokrškega odreda.

Ti novi okupatorjevi pomočniki, ki so se pojavili pod vodstvom nekdanjega klerikanega poslanca, politika Janeza Brodarja iz Hrastja pri Kranju ter trgovcev Vitka in Ljuzeta Mejača iz Komende, graščaka Rada Hribarja s Strmola, veterinarja dr. Vinka Bedenka iz Kranja, Antona Umnika iz Šenčurja in še nekaterih drugih, so bili torej nov sovražnik gorenjskega narodnoosvobodilnega gibanja.¹²⁷

---

* Organizatorji belogardizma na Gorenjskem pa so že okrog Novega leta 1942 v okolici Šenčurja, Kranja, v Radovljici, na Jesenicah, v okolici Begunj trosili in širili letake s podpisom »Domovinska fronta«. (Vir: Poročilo komandanta orožniškega okrožja v Radovljici z dne 25. januarja 1942, Zbornik NOV VI/2, dok. št. 136, str. 340, ter letaki v arhivu orožniških postaj, IZDG, nemški arhiv.)

Najprej pogledjmo, kako, kdaj in zakaj so Nemci osnovali in v boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju uporabili »protibande« ali raztrgance, kajti to je posebnost narodnoosvobodilnega boja na Gorenjskem in ti bodo poslej vseskozi prisotni kot nevarni zasledovalci partizanov.

Čeprav nemškimi oblastem ni preveč dišalo, da bi v boju proti partizanstvu uporabljali tudi domače, dasiravno njim naklonjene ljudi, kajti s tem so kazali svojo slabost, so postopoma le morali odstopiti od teh stališč. To še zlasti zato, ker se »sistem civilnih zaupnikov« ni preveč obnesel. Partizani so namreč skoraj vse »zaupnike« postopoma iztrebili.¹²⁸

O tem, kje in kako naj bi iskali pomočnike, je kulturni referent državnega propagandnega urada na Bledu Felix Petschauer predlagal že aprila 1942. leta okrožnemu vodji NSDAP v Radovljici dr. Franzu Hradetzkemu. V predlogu pravi, naj bi začeli sestavljati skupine, namenjene za boj proti partizanom. Vanje bi pritegnili najprej nekdanje jugoslovanske orožnike, ki so ostali v nemški policijski službi. Nastopati bi morali v civilnih oblekah. Take skupine bi imenovali »Gegenbande« (»protibande«).

»Z njimi bi poskušali izgnati hudiča z belcebubom, kajti navsezadnje je vseeno, s kakšnimi sredstvi uničujemo bande... To je samo predlog, a misel bi bilo treba razviti naprej.«¹²⁹

Na nadaljnji razvoj te zamisli je potem pritiskal porast narodnoosvobodilnega gibanja in Petschauerjev predlog je postal dejstvo. Tako so »protibande« začele delovati na poletje 1942. leta, in sicer zelo previdno ter naskrivaj.

Poleg drugih so Nemci v vrste raztrgancev jemali predvsem razne kriminalce in posamezne partizanske ubežnike, ki so jim bile tuje moralne vrline, kakršne so vladale med partizani. Dejanja, ki jim jih je plačeval okupator, govore o tem, kakšne vrste ljudje so bili med raztrganci.

Raztrganci so se najprej pojavili na območju Karavank in Kamniških planin, postopoma pa še drugod. Kmalu so »zaslovela« imena zloglasnih zločincev, kot so bili npr. vodja kamniških raztrgancev Martin Črnugelj-Najner iz Črnuč, Dušan Januš iz Domžal, Jože Dobnikar-Kobovsov z Brnika in kmalu zatem Miha Perko-Samčev iz Retenj pri Trziču, tisti, ki je med ofenzivo na Jelovici prebegnil k Nemcem. Te bande

so imele imena »Martin« v kamniškem okrožju, »Ludvig« v kranjskem okrožju, »Filip« v radovljiškem ter še »Štefan« in »Lux«, namenjena za posebne naloge.¹³⁰

O pripravljanju teh band govori tudi naslednji nacistični akt: »Zdaj (je) nastopil zadnji in pravi trenutek, da izkoristimo položaj za nas in omogočimo razcep med ljudstvom in bandami, to je partizani.« In dalje: »Dokler se Slovenci ne bodo sami bojevali proti bandam in dokler na obeh straneh ne bodo padle žrtve — čimveč, toliko bolje — je treba računati na večje vzvratne udarce, ki bodo šli v našo škodo. Zagotavljam gospodu »Landratu« (okrajnemu vodji), da v sedanjih okoliščinah izbor pripravljenih za pobijanje band — naravno samo z orožjem v roki in z jamstvom zaščite družin prijavljenih — predstavlja velik oziroma največji pomen pri pomirjanju Gorenjske.«*

Tako pismo je 28. julija 1942 dobil okrajni vodja v Radovljici od občinskega komisarja z Bleda.

Nemška oblast prvikrat omenja delovanje raztrgancev že v dopisu z dne 12. junija 1942. Tega dne je namreč jeseniški župan »Landratu« v Radovljici med drugim poročal, da so člani te »protibande« pregledali ozemlje vse od Žirovniške planine do Plavškega rovta v Karavankah. Na Žirovniški planini so se celo spopadli s partizani, ki so bili tedaj v tem kraju.¹³¹

Nemci so kmalu že ugotavljali, »da so se raztrganci v sestavi policijskih enot zelo dobro obnesli tudi kot vodiči, prav tako pa v raznih bojih. Za protiuslugo jim je bilo med drugim velikodušno obljubljeno, da jim bo prej kot drugemu prebivalstvu podeljeno nemško državljanstvo na preklic.«¹³²

V okolici Kranja pa so Nemci prvič raztrgance uporabili 13. avgusta nad Davovcem pod Krvavcem, ko so v zasedi z orožniki in policisti pričakovali in napadli oddelke 2. grupe odredov. Tu je ob 80 policistih sodelovalo tudi čez 20 raztrgancev, večina doma iz Kokre.** Tedaj so zaradi presenečenja in

---

* Navedba po Francu Škerlu iz »Tragedije v Šorlijevem mlinu«. (Zbornik »900 let Kranja«, str. 379.)

** Nemci so tudi poročali (po Tonetu Ferencu iz »Wehrmannschafta«, Letopis muzeja NO 1958, str. 147), da so »protibando« prvič uspešno uporabili že 7. 8. 1942 na območju Krvavca. Ker pa se ta dan tod in drugod ni zgodilo nič takega, gre očitno za napačen datum.

vsega drugega (kar smo že videli) zadali prihajajočim borcem 2. grupe odredov številne žrtve.

Odtlej so raztrganske skupine neprestano sodelovale s policijskimi in orožniškimi oddelki, nastopale pa so tudi same.

»Protibande« so bile nevarne zlasti kurirjem in manjšim patroljam. Raztrganci so jih zasledovali ali jim postavljali zasede. Posebej nevarni so bili tedaj, ko so v partizane maskirani skušali zavajati prebivalce po odročnih hribovskih krajih, ki so podpirali partizane. Vendar pa večjih uspehov niso dosegli. Zaradi partizanske trdoživosti so Nemci snovali tudi različne druge polvojaške in vojaške organizacije. Najprej, in sicer že poleti 1941, so snovali »Wehrmannschaft«, ki naj bi krepil nemštvo v okviru »Kärntner Volksbunda« — (Koroške ljudske zveze). Ko je ob uspehih NOB junija 1942 ta razpadla, so poskušali z »Selbstschutz« (samozaščita), ki naj bi »ščitil prebivalstvo« pred partizani; nato še z »Landwachtom« in »Stadtwachtom« (vaškimi in mestnimi stražami), vendar okupator tudi s tem ni uspel. Po tovarnah so že 1941 osnovali »Werkschutz« (tovarniške straže), ki so pod policijskim vodstvom obstale do osvoboditve.¹³³

Delo snovalcev belogardizma in nemških agentov je bilo toliko lažje, ker so še preteklo zimo nekateri, npr. dr. Vinko Bedenk, brata Mejača, Rado Hribar pa še kdo sodelovali s partizani, jih podpirali s hrano in se obnašali kot aktivisti OF. Tako so si pri nekaterih sodelavcih OF pridobili zaupanje. A poleg tega je npr. dr. Vinko Bedenk imel osebne zveze celo z generalom Erwinom Rösenerjem. (V avtroogrski vojski sta bila skupaj v oficirski šoli — op. I. J.). Zato je k njemu lahko prišel brez legitimacije in lahko se je vozil z avtom tudi po policijski uri. General Rösener je postopoma dr. Vinka Bedenka, ki ni pripadal klerikalnim krogom, povsem »obdelal«.

Delovanje belogardističnih organizatorjev je dejansko režiral gestapo s proslulim Helmutom Rosumekom na čelu. Okupatorski voditelji so tudi vedeli, da imajo nekdanji veljaki še vedno vpliv na prebivalstvo. Zelo pomembno pa je tudi bilo, da je posebej dr. Vinko Bedenk poznal več partizanov, med njimi junaškega in popularnega komandirja Janeza Perka. Z njim se je spoprijateljil zlasti pozimi in potem, ko ga je spomladi celo zdravil. (Perko je bil ranjen aprila 1942).

Med poletno ofenzivo 1942 in po njej je ta gorenjska gospoda sklepal, da je prišel primeren trenutek, ko naj bi nastopila bolj odkrito. Vse je namreč že kazalo, da bodo Nemci s pomočjo raztrgancev razbili tudi preostale partizanske enote.

Živinozdravnik Bedenk je torej najprej obdelal komandirja Janeza Perka, ki naj bi za seboj potegnil še druge partizane. Govoril mu je: »Zapusti partizanske vrste in k temu nagovori tudi druge! Osebo bom skrbel, da se ti ne bo nič zgodilo. *Pozneje nam boš prišel prav* (podčrtal I. J.). Vsem, ki bodo dezertirali, jamčim svobodno gibanje po Gorenjskem, priskrbel pa jim bom tudi delo. Imam dobre zveze z nemškimi generali, ki so že uvideli, da se bliža konec Hitlerjevega režima, in s samim policijskim generalom Rösenerjem.«¹³⁴

V besedah, da »nam boš prišel prav«, se skriva misel na snovanje belogardističnih oddelkov tudi na Gorenjskem. Po besedah tedanjega politkomisarja Kokrškega odreda Ivana Bertoncija-Johana,* ki mu je Janez Perko vse poročal, je dr. Bedenk Janezu Perku v novi vojski obljubljal poveljniško mesto in »še višji položaj«, kakor ga je imel pri partizanih. Kmalu se je pokazalo, da bi bil v tej »novi vojski« dr. Bedenk nekakšen vojaški vodja, ki bi znal ceniti vrednost hrabrega Janeza Perka. Zato mu je prišla prav vsakršna propaganda o Nemcih, s katerimi je imel resnično dobre zveze.

Toda Janez Perko ni bil omahljivec ali takšnega kova človek kot njegov brat Miha, ki je prav v tem času prešel k Nemcem, kar pa Janez še ni vedel; sicer pa je bil Janez z dr. Bedenkom v stikih še pred Mihovo dezertacijo. Janez se je po navodilih štaba odreda pred dr. Vinkom Bedenkom delal, kot da mu je pripravljen slediti, vendar pa le zato, da bi mu ta še kaj več zaupal. To se je med večkratnimi razgovori tudi zgodilo. In tako je štab odreda, a prek njega po-

---

* O tem delovanju dr. Vinka Bedenka in o njegovih zvezah z Janezom Perkom je Ivan Bertoncij piscu kronike pripovedoval že leta 1955. Podobno je o tem večkrat govoril piscu tudi Vinko Hafner, ki je v spominih, ki jih hrani arhiv CK ZKS, to tudi zapisal. Nedvomno gre v tem primeru za prve priprave pri ustanavljanju bele garde na Gorenjskem, do česar pa zaradi nemškega gledanja in zaradi likvidacije dr. Vinka Bedenka in še nekaterih organizatorjev bele garde tedaj ni moglo priti. O tem lahko sklepamo tudi po obširnem poročilu PK KPS za Gorenjsko z dne 21. septembra 1942, ki je omenjeno v opombah.

veljstvo 1. grupe odredov dobilo dokaze in bilo opozorjeno na nevarno delovanje nove belogardistične agenture.¹³⁵

Razbitje čete na Krvavcu, prvi uspeh gestapovsko-belogardističnih organizatorjev

Med prehajanjem bataljonov 2. grupe odredov je bila katastrofalno razbita 2. četa 2. bataljona KO—Krvavška — V tej mladi četi so bili predvsem borci izpod krvavško-kamniških planin — Vpliv belogardističnih organizatorjev bratov Mejačev in drugih — Okupatorjevi vrhovi in belogardistični netilci — Razmere med avgustovsko ofenzivo v krvavškem masivu — Prve dezertacije iz čete — Belogardistični razdiralci — Nasilje nad prebivalstvom — Postopno razbijanje čete — Siloviti napadi 17. in 18. avgusta — Skupine demoraliziranih borcev se z zapirali v žepih javljajo pri trgovcih Mejačih v Komendi — Okupatorjeva »pomirjevalna« taktika — Poveljstvo čete ne more zadržati razpadajoče čete — Nasedanje okupatorjevim in belogardističnim lažem — Velike izgube — Odred izgubi tudi komandanta — Nov komandant postane znameniti Matija Blejec-Matevž.

Točnejši opis razbitja Krvavške ali 2. čete 2. bataljona KO sledi šele zdaj, to pa zato, da je bil prikaz prehajanja enot 2. grupe odredov prek ozemlja Kókrškega odreda in opis posegov na Koroško celovitejši in preglednejši. Ob tem je najbolj zanimivo dejstvo, da razbitje te čete sodi med prve vidnejše uspehe gorenjskih belogardističnih organizatorjev.

* * *

Razbitje Krvavške čete, ki je svoj vrh doseglo 17. in 18. avgusta 1942, ni bilo le rezultat silovite nemške hajke, temveč tudi prvi veliki uničevalni uspeh organizatorjev bele garde na tem območju.

Da nam bo to jasneje, si najprej moramo ogledati sestavo in življenje te čete.

Krvavško četo so sicer tudi sestavljali prostovoljci, kot tedaj vse partizanske enote, saj so v partizane prišli po dogovorih z organizatorji NOB. Bili so iz vasi nad Kamnikom oziroma s pobočij in vznožja Krvavca, predvsem iz Stahovice, Sidraža, Godiča, Stranj, Tunjic, Raven, Lenarta, Stiške

Velika sovražnika NOB in prijatelja Nemcev sta bila brata Vitko in Alojz Mejač, veletrgovca iz Komende. V njuni hiši so bili okupatorjevi voditelji vedno dobrodošli. Na sliki Vitko Mejač

Alojz Mejač

vasi, Ambroža, Apna in tudi iz Kokre. To so bili kmečki in polkmečki ter politično še neosveščeni ljudje. Med njimi ni bilo niti enega člana partije ali SKOJ in prej razen redkih izjem niso bili vključeni v OF. Nekateri so bili pod vplivom bratov Mejačev, močnih trgovcev v Komendi, ali v stikih z Alojzom Plemljem, pa Francem Liparjem, živinozdravnikom iz Nasovč, in seveda pod vplivom graščaka Rada Hribarja

s Strmola. Prav ti vaški bogataši, drobni ali večji buržuji, so bili začetniki gorenjskega belogardizma oziroma nemški agente.

K Mejaču so npr. prihajali v »goste« najvišji nemški oficirji in voditelji, kot general Rösener in drugi, šef civilne uprave dr. Friedrich Rainer pa je še kot nemški študent pred vojno večkrat prihajal h graščaku Radu Hribarju na Strmol, kjer se je spoprijateljil tudi s Hribarjevim svakom Alojzom Plemljem iz Domžal in še z drugimi, ob vsakem obisku pa se je seznanjal tudi z razmerami v teh krajih. In obratno: Rainer je na te gospode prenašal hitlerizem. Zato ni bilo čudno, da je bogati graščak Rado Hribar, čigar žena Ksenija je bila v Ljubljani lastnica tovarne Šumi, postal vnet Hitlerjev pristaš in agent. Bil je tudi predsednik Ljubljanskega aerokluba in je kot tak delal za Nemce. V jadralski skupini tega kluba na Blokah so se že leta 1936 pojavljali mladeniči in tudi mladenke, ki so bili hitlerjansko vzgojeni. Med vojno se je nekaj teh borilo v Hitlerjevem letalstvu. V klubu so bili napredni člani, ki so videli, kaj se dogaja, in so se borili proti vplivu hitlerjancev. Med takimi je bil tudi tedaj 28-letni učitelj Lado Ambrožič, poznejši partizanski general Novljan.

Brata Mejač, Rado Hribar, njegov svak Alojz Plemelj in njihovi somišljeniki so torej v času poletne nemške ofenzive začeli dvigati glave. Tedaj so upali, da bodo Nemci s partizani dokončno obračunali.

Ti bogataši so materialno podpirali partizane in OF in tako uspeli v Krvavško četo vrniti nekaj svojih ljudi. S temi sta brata Mejača, posebno Vitko, vzdrževala zveze tudi poslej. Pri tem so zlorabljali tudi njihove družine, zlasti neosveščene žene. Začeli so pripravljati razbitje Krvavške čete, za njo pa, če bi le šlo, še drugih partizanskih enot.¹³⁶

Tako in podobno je prek Janeza Perka hotel dr. Vinko Bedenk uničiti preostali dve četi Kokrškega bataljona pod Storžičem.

Pri tem je vplivno vlogo igral tudi kamniški komisar Herman Rechbach. Kakšne razmere so bile tedaj v Krvavški četi, najbolj povedo podatki njenega politkomisarja Staneta Žerovnika-Miška, ki se je težko znašel v teh okoliščinah. Med drugim pravi:

»Nekateri izmed novincev so vzeli s seboj tudi žene in mi starejši borci smo na to pristali. Brata Mejača iz Komende

in njuni somišljeniki pa niso kanili dobiti v roke le nas, temveč, kot smo zvedeli potem, tudi ves aktiv kamniškega, po možnosti pa tudi kranjskega okrožja. Hoteli so nas zbrati na Krvavcu, nas lepo pogostiti in s pomočjo Nemcev zgrabit...

Pri tem jim je šlo predvsem za politično jedro, za organizatorje odpora... Te nakane so se jim v glavnem izjalovile, kajti pozneje so bili razkrinkani in kaznovani tako, kot izdajalcem gre... Do uničenja te naše čete pa je vendarle prišlo...¹³⁷

V takih okoliščinah so prvi pripadniki te čete začeli bežati v dolino že pred 13. avgustom 1942.* Brata Mejača in tudi Alojz Plemelj so pripadnikom Krvavške čete še posebej naročali, naj zapirače pušk prinesejo s seboj v žepih, to da bo najbolj zaleglo pri Nemcih, ki jim bodo potem zagotovili delo in »mirno življenje«. Po navodilih niso pozabili prikazovati vodilnih partizanov v najslabši luči.

Graščak Rado Hribar je deloval tudi drugače. Še pred hajkami v začetku julija 1942 je Krvavški četi sporočil, da ima zanj pripravljene tri puške, municijo in hrano. Dogovorili so se že za javko, kjer naj bi četa, nič hudega sluteč, obljubljeno sprejela, kajti orožja je vedno primanjkovalo. In ko je četna patrulja desetih mož nad gradom Strmolom prišla na dogovorjeno mesto, je zašla v nemško zasedo. Samo slučaj je bil, da tedaj ni nihče padel, dasiravno je Rado Hribar že tedaj hotel Krvavško četo spraviti v nastavljeno past.¹³⁸

In tako se je torej zgodilo, da je eden (ali več) dezertirjev Krvavške čete 13. avgusta 1942 pripeljal Nemce in raztrgance h koči nad Davovec, kot je bilo že opisano. Tako je ob vse hujšem nemškem zasledovanju Krvavška četa vedno hitreje razpadala. Delovanje Mejačev in njihovih sodelavcev je bilo toliko lažje, ker v mladi Krvavški četi ni bilo prave discipline. Vsak je lahko šel na zvezo v dolino skoraj po svoji želji, in konspirativnosti skorajda ni bilo.

Vojaški pritisk Nemcev je ob tako neurejenih razmerah v Krvavški četi porastel zlasti po 13. avgustu, ko je bil sovražnik že bolj poučen o prebijanju 2. grupe odredov na območje Krvavca in v Karavanke. Tedaj je močnejše sile, med

---

* Koliko ljudi je iz čete ušlo pred njenim razpadom, zaradi zapletenosti še ni do konca raziskano, za pet takih pa je že znano in dokazano. (Vir: seznam pripadnikov te čete — kopija pri avtorju.)

Ivan Bodlaj, ki se je na Krvavcu raje ustrelil sam, kot da bi živega dobil sovražnik. Njegov brat pa je postal zagrizen »raztrganec«

njimi tudi 18. policijski polk gorskih lovcev, premestil z desnega na levi breg Save.¹³⁹

O tem na kratko, a zelo določno govorijo tudi nemški dokumenti. Iz radiograma operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 21. avgusta 1942 namreč med drugim zveemo:

»Akcijska na področju Krvavca traja dalje... Po izpovedi ujetnikov je baje odšla banda 300—400 mož iz Ljubljane prek Kokre na južno Štajersko...«¹⁴⁰

Nemška premoč je s tem tod silovito porasla. Temu se je pridružilo še stopnjevano nasilje nad domačimi, ki so ob vznožju Kamniških planin podpirali partizane. V takih razmerah je bilo razpadanje Krvavške čete vedno hitrejše.

Nemška varnostna služba je namreč v okolici Kamnika 15. avgusta 1942 aretirala 180 do 200 prebivalcev. Zgrabili in selili so predvsem družine tistih 50 talcev, ki so jih 8. julija 1942 postrelili v dolini Črne, poleg teh pa še tiste družine, katerih svojci so bili pri partizanih. Vse zbrane so prepeljali v grad Goričane pri Medvodah.

Prek teh družin so Nemci in Mejačeva belogardistična skupina izvajali pritisk: če bo njihov sorodnik — sin, brat ali oče, ki je bil v Krvavški četi, dezertiral in se prijavil nemškemu oblastem, jih bodo spustili domov, sicer jih čaka taborišče. In tedaj se je, zlasti ker so Nemci začeli še s hudo hajko na Krvavec, prijavil marsikdo, ki je mislil, da je res vsega konec. Družine takih dezerterjev so potem Nemci spu-

ščali iz Goričan domov. Vendar so bili vmes tudi drugačni, trdnejši.

Med borci Krvavške čete sta bila tudi oče in sin Karel-Aleš in Mirko-Konrad Štirn iz Stranj. Čevljar oče Karel Štirn je v naprednem delavskem gibanju sodeloval že pred vojno. V Goričane in potem v taborišče so odpeljali tudi Štirnovno družino: 73-letno staro mamo, 41-letno Marijo in 11-letno hčerko Vero.¹⁴¹

Gestapovsko nasilje je bilo tolikšno, da je celo nemški občinski komisar v Domžalah ugotavljal, kako je vse to »tukajšnje prebivalce še bolj potrlo... Med kmeti in delavci je nastala velika panika. Ljudje nimajo več veselja do dela, niti kmetje na polju niti delavci v tovarnah... Pripomniti moramo, da so se ljudje potegnili čisto nazaj. Skoraj nobenega več ni mogoče pridobiti k sodelovanju v organizacijah ali v okupacijski oblasti.«*

Poročilo s podobno vsebino tudi 15. avgusta 1942 »na veliko žalost« ugotavlja, »da bodo prebivalci še pogostejše odhajali k partizanom«, in to zaradi streljanja talcev, aretacij in izseljevanja številnih družin. V nadaljevanju občinski komisar svoje predstojnike opozarja, naj vendar pazijo, kaj bodo ukrenili poslej, ter ugotavlja, da so ljudje zaradi omejenih dogodkov »izredno ogorčeni«.*

Ugotavljanja občinskih komisarjev so torej dosti stvarna in v odnosu na zločinske ukrepe policije in gestapa obsojajoča ter zato presenetljiva.¹⁴²

Toda ta opozorila niso ustavila zverinskega delovanja gestapa in policijskih izvršilnih organov.

Krvavška četa se je 15. avgusta, ko se je s Simonovim bataljonom 2. grupe odredov pomikala proti dolini Kamniške Bistrice, obrnila nazaj proti Krvavcu z namenom, da bi se izognila nemškemu oddelku, ki so začeli preiskovati to območje. Ker pa so Nemci pritiskali tudi za njo, so v četi razpravljali, ali naj se umaknejo celo na Koroško ali med Ambrožem in Jezerci v smeri Kokre. Odločili so se za drugo varianto. A kmalu je njena patrulja, poslana k Ambrožu, ugotovila, da so Nemci tudi že tu. To je bilo 16. avgusta 1942. Tega dne je prva žrtev nemške ofenzive na krvavški

---

* Podatki so vzeti iz knjige Toneta Ferenca Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji, kot pod 142.

**Peter Slatnar z Ambroža, ki je padel
blizu doma**

masiv postal 70-letni kmet Peter Martinjak z Ambroža. Ker so ga Nemci že enkrat prej hudo pretepli, je zdaj pred njimi zbežal iz hiše proti gozdu. Nemci so ga med begom smrtno zadeli še na njivi.

Nemci so se naslednji dan, 17. avgusta, še bolj približali Krvavški četi, zato se je že sredi dneva iznad Blat pomaknila višje pod vrh Pokovš. Popoldne pa so jo nemški izvidniki odkrili tudi tu. Policisti, ki so se opozarjali z raketami, so sklenili obroč okoli čete na Pokovšah. Vsevprek je začelo pokati. Zaradi vse večje živčne napetosti se je sredi popoldneva 17. avgusta ustrelil Janez Martinjak, p. d. Bajten z Ambroža, ki je bil od aprila 1941 lovski čuvaj pri graščaku Radu Hribarju in povezan z borci Kokrške čete.

Zvečer se je četa odločila za preboj po pobočju med Ambrožem in Jezercami. Med spuščanjem navzdol pa so na Pokovšah zašli v podkev nemških zased, ki so takoj užgale. Tod sta obležala mrtva Peter Slatnar, p. d. Ambrožev z Ambroža, in Ciril Kepic-Robinson iz Podrečja pri Domžalah. Zdaj so se nekateri začeli umikati nazaj in na vzhodno stran Pokovš, kjer jih je do jutra ostalo le malo, večina pa se je umikala proti Bistričici, Sidražu in Tunjicam. Zvečer pa so na Slatnarjevem dvorišču pri Ambrožu ujeli borca-domačina Franca Martinjaka, ki je še z enim borcem šel na poizvedovanje.

Naslednje dopoldne, 18. avgusta, ko so Nemci natančneje preiskovali območje Pokovš, pa se je, da ga Nemci ne bi

ujeli, ustrelil hrabri Ivan Bodlaj iz Županjih njiv. Četa se je tedaj razkropila in v tej hajki so Nemci ujeli še sedem borcev.*

Tega dne so Nemci nad Vižničarjem naleteli tudi na dva borca iz Simonovega bataljona 2. grupe odredov. Eden, čigar imena ni bilo mogoče ugotoviti, je bil ranjen 13. avgusta 1942 nad Davovcem, drugi, Edo Hedl, doma iz Zaloga pri Ljubljani, pa ga je spremljal. Pred zasledovanjem sta se zatekla v gozd nad kmetom Vižničarjem na Ambrožu. Ko sta opazila Nemce, sta si z bombama vzela življenji, da ju ne bi dobili živih.¹⁴³

V dneh od 13. do 20. avgusta 1942 je pod Krvavcem padlo 24 borcev. Od tega 16 iz 2. grupe odredov, 8 iz Krvavške čete oziroma iz Kokrškega odreda. Poleg tega je bil ubit tudi en civilist. Ujetih pa je bilo v tem času 14 borcev, in sicer 12 iz Krvavške čete in 2 iz 2. grupe odredov.

Avgustovski dnevi leta 1942 so bili vsa vojna leta tudi najbolj tragični.¹⁴⁵

Ti podatki se v glavnem ujemajo z nemškimi poročili z dne 22. avgusta 1942, ki pravijo, da so »v veliki akciji ubili 8 banditov, 9 pa ujeli...«¹⁴⁶ V teh nemških dokumentih niso štete žrtve z dne 13. avgusta na Davovcu, temveč le od 15. avgusta 1942 dalje. Zaradi redkih preživelih borcev prvega Kokrškega odreda, zaradi zapletenega dogajanja in zato, ker ni na voljo odrednih poročil, je bilo ugotavljanje imen in števila padlih in ujetih borcev sila težavno in zamudno. Poleg tega je bila večina pripadnikov Krvavške čete v partizanih le kratek čas.

Važno pri tem je, da tudi v tem primeru, tako kakor pri Dražgošah, v nemških dokumentih zasledimo poročila o »veliki akciji« (»Grosseinsatz«), ki da je zajemala več nemških enot. Ob vsem tem pa je najhuje še sledilo: ob ubitih in ujetih so se porazgubili domala še vsi drugi člani Krvavške čete, tako da je bila v celoti razbita in uničena.

Takoj po napadih nanjo so namreč iz nje pobegnili še vsi drugi omahujoči ljudje in se posamič ali v skupinah prijavljali predvsem trgovcu Mejaču v Komendi ali Nemcem v

---

* Ujeti so bili: Peter Balantič, Draga Prezelj roj. Rebernik-Vera iz Kregarjevega, brata Andrej in Anton Klemenc iz Klemenčevega, Franc Štular iz Kokre, Peter Kuhar z Ambroža in Miha Trobevšek-Dren iz Stahovice. Ločeno pa so ujeli še Mirka Maleša iz Viševce. Ujetnike so odpeljali v Kamnik, od tam pa, razen Martinjaka in Trobevška, 25. avgusta v begunjske zapore.¹⁴⁴

Kamniku. Pred razbitjem je bilo v četi 69 mož. Od tega jih je padlo 9, 14 pa so jih ujeli.

Vseh teh, ki so dezertirali, pa je bilo kar 40. Od vse čete je ostalo le šest borcev: komandir Milan Juvan-Andreja, politkomisar Stane Žerovnik-Miško, Karel Štirn-Aleš in njegov sin Mirko-Konrad, Ivan Burja-Tomažek in Valentin Uršič-Martin. Po 18. avgustu 1942 torej 2. čete 2. bataljona — Krvavške ni bilo več! Katastrofalna bilanca, predvsem zaradi vnašanja bratomorne vojne s strani prvih organizatorjev belogardizma in raznih izdajalcev, okupatorjevih sodelavcev!^{146a}

O poteku dezertiranja in čudnega zapuščanja Krvavške čete navajam besede politkomisarja Staneta Žerovnika-Miška:

»Dva dni po katastrofi na Krvavcu sem se zadrževal v dolini med Tunjicami in Komendo. Sedel sem na hribu in zagledal neko kolono dvajsetih ljudi. Bili so brez orožja, ker so ga že poskrili, in lepo korakali po poti. Vmes so bile tudi njihove žene. Prepoznal sem jih in se naglo spustil k njim. Potem smo se tam prerekali cele pol ure. Pregovarjal sem jih in jih prepričeval, da ne delajo prav, da se jim bo to maščevalo, da so dolžni boriti se naprej, in jim dokazoval vse mogoče. Pri tem sem računal tudi na to, da sem imel v Tunjicah in v Podgorju dosti znancev, prek katerih bi prišli do hrane in zdržali tam tako dolgo, da bi dobili zvezo s Kamniškim bataljonom.

A vse moje prepričevanje ni zaleglo nič. Morda bi še uspel, če vmes ne bi bilo sovražno nastrojenih ljudi, kar sem hitro občutil. Eden je namreč rekel: »Nikar ga ne poslušajte! En sam preklet komunista nas že ne bo pregovoril. Mi smo se že odločili in gremo v dolino. Naša varnost je zajamčena! Zakaj bi se potem potikali po gmajni!«

V ozadju so začeli godrnjati in tako sem kmalu spoznal, da se z njimi ne smem šaliti...

Potem so odšli v Komendo in se tam javili Mejaču, ki je zadevo urejeval naprej.«¹⁴⁷

O drugi skupini dezertircev iz Krvavške čete, s katero sta bila nekaj dni v bližini Sidraža tudi oče in sin Karel in Mirko Štirn-Konrad, pripoveduje slednji:

»Hrano jim je prinašal kmet Florjan Čevka iz Zakala. Čez dva dni po tistem, ko sva z očetom našla to našo skupino, sem opazil, da so bili tovariši naenkrat obuti in oblečeni ne-

deljsko! Ko sem jih vprašal, kaj to pomeni, so odgovorili takole:

‘Vsi skupaj gremo v Komendo k Mejaču. Ta bo uredil, da bomo prosti, Nemci pa bodo spustili naše družine iz taborišč. Mejač je tudi naročil, naj v dokaz prinesemo s seboj zapirake od pušk.’

Z očetom sva jih gledala debelo ter jih začela prepričevati, naj ne počenjajo tega. Opazila sva, da v nekaterih puškah zapirakev že ni več. Prisotni so jih že imeli v žepih, puške pa so potem zložili pod debelo bukev, ki jo je podrl veter, ter jih tam prekrili z listjem. Z očetom nisva mogla zaustaviti tega, čeprav sva jih pregovarjala in svarila. Ko so se potem od naju poslavljali, so nekateri vendarle imeli solzne oči, ker očitno niso povsem zaupali obljubam. Midva z očetom sva se potem žalostna, utrujena in neprespana umaknila s tega kraja in zaspala. To se je dogajalo med 6. in 7. uro zjutraj.

Sredi dne so naju prebudili neki rafali. Ali bodo zdaj hajkali še naju? Brž sva se prek grebena umaknila v goščavo in tam čakala noč. Zvečer sva h kmetu Čevki šla vprašat, kaj je pomenilo tisto opoldansko streljanje, pa sva zvedela, da so pobegli že prišli nazaj iz Komende in s seboj pripeljali Nemce, ki so tudi streljali. Potem sva šla gledat k tisti podrti bukvi, kaj je z orožjem, toda pušk ni bilo več. Pač pa sva v bližini našla nekaj tulcev od nemškega avtomatskega orožja.

Nemci so to skupino potem res spustili domov, iz taborišča pa so prišli tudi njihovi sorodniki.«¹⁴⁸

Vse to so počenjali zato, da bi vplivali še na pobege drugih partizanov. Večina teh malodušnih dezertarjev je torej najprej prišla k Mejaču v Komendo, od tod pa so jih potem, ko so se ponovno z Nemci vrnili izpod Krvavca, prepeljali na gestapo v Kamnik. Na sedežu gestapa, kot so pozneje izpovedali nekateri izmed njih, so jih sprejeli neverjetno lepo in prijazno ter jim postregli z raznimi dobrotami. Na mizah je bilo vsega, tudi vinske buteljke.

Mejač je z gestapovci vred storil torej vse, da so bili ti zbegani prijavljenci še bolj zmedeni in zaslepljeni. Gestapovci in njihovi domači pomočniki so jih prepričevali in jih večino tudi prepričali, da je s partizanstvom konec. Takšno sovražnikovo taktiziranje je sodilo v sklop »pomirjevanju« Gorenjske, ki so jo pripravljali za »končno priključitev k rajhu«.

Z razbitjem Krvavške čete in s številnimi aretacijami ljudi po dolini pa vseh težav še ni bilo konec. Zaradi verižnih zasliševanj in gestapovskega taktiziranja so na tem terenu kokrški partizani izgubili vrsto kurirjev, razbita je bila mreža javk in izgnane so bile številne družine, cela vrsta aktivistov pa je bila aretiranih.¹⁴⁹

Krvavška četa ni bila ne v političnem ne v vojaškem pogledu pripravljena, da bi mogla zdržati tako močne vplive in razjedajoče delovanje, kakršno so razvijali Janez Brodar, dr. Vinko Bedenk, brata Mejača, Alojz Plemelj, graščak Rado Hribar, Anton Umnik, Lipar in podobni. Četo so belogardistični hujškači tako, kakršna je bila, razjedli navznoter, najboljši pa so padli ali pa so se pokončali sami. Tako — razen šestih — od Krvavške čete ni ostalo niti jedro. Nemci so zlasti z Mejačevo in Hribarjevo pomočjo tu prvič preizkusili svojo taktiko. Še po razbitju čete je gestapo zlasti z Mejačevo, Hribarjevo, Plemljevo in Liparjevo pomočjo nagovarjal njene pobegle pripadnike, da bi znancem, ki so ostali pri partizanih, predvsem v Kamniškem bataljonu, prigovarjali, naj pridejo v dolino tudi oni, češ da je s partizanstvom tako konec in da je zdaj še čas za rešitev. Takojšnji izpusti partizanskih dezertirjev na prostost so negativno učinkovali na omahljive tovariše, ki so potem tudi dezertirali. Nemci so potem večino amnestiranih dezertirjev zaposlili po tovarnah v Kamniku in v njegovi okolici, nekateri pa so šli delat na Koroško. Drugi pa so čez dan delali doma, spat pa so hodili v Kamnik. Ko pa so gestapovci po verižnih zasliševanjih zvedeli za posamezna dejanja nekaterih dezertirjev v času partizanjenja, so jih kmalu spet zaprli, tako npr. tudi Florjana Pregleda, za katerega so ugotovili, da je bil dober partizan. Končal je v taborišču. Podobno se je zgodilo tudi s Francem Golobom-Rikom iz Županjih njiv, za katerega so se posebej čudili, da se je predal. Zanj so namreč zvedeli, da je bil le nekaj dni pred tem s patruljo na Koroškem. Kot odličen ostrostrelec je tam ustrelil nemčurskega gozdarja. Tudi Golob je potem končal v taborišču. Aretiran je bil tudi Janez Šlebir iz Bistričice in je potem umrl v taborišču.

Nekaj še oboroženih ubežnikov iz Krvavške čete, doma iz Sidraža in podkrvavške okolice, se je na svoje skrivalo še nekaj časa. Niso se prijavili Nemcem, a tudi k partizanom se

niso vrnili. A nekateri nekdanji pripadniki Krvavške čete so partizane začeli tudi preganjati.

Pri enem izmed takih se je potem oglasila aktivistka, da bi ga spet pripravila k sodelovanju, a ta ji je zabrusil, če je »tam gori še kaj golazni«. Ime partizan ni več uporabljal.

Nekajkrat pa so posamezniki na partizane tudi streljali. Zato so nekatere izmed njih partizani poiskali in jih kaznovali s smrtjo. V takih primerih ni pomagalo nič drugega.¹⁵⁰

* * *

Po razpadu Krvavške čete je po vaseh pod Krvavcem in v severovzhodnem predelu nad Kamnikom zaupanje v moč narodnoosvobodilnega gibanja popustilo. Ljudje, tudi tisti, ki so dotlej že veliko sodelovali s partizani, so po teh dogodkih prenehali sodelovati.

Te hude stiske najbolje ilustrira srečanje borca Mirka Štirna-Konrada s takim kmetom pod Krvavcem. Ko se mu je enkrat konec avgusta Mirko približal in ga prosil za hrano ter ga spet skušal ohrabriti, mu je ta razločno povedal in celo zagrozil:

»Fantje, zdaj je vsega konec! Ali boste spravili vi nas ali pa bomo mi vas!«

Možak je jasno povedal, da noče imeti več opravka s partizani, če se bodo pa še pojavili, jih bo prijavil.

Mirko Štirn-Konrad ta opis končuje s pojasnilom:

»Če ne bi razumeli trenutnih razmer, namreč to, da so bili kmetje, ki so poprej podpirali Krvavško četo, zapeljani od propagande belogardističnih organizatorjev, bi na te grožnje zagotovo reagirali ostreje. Ukrepali bi tudi z orožjem...

Sčasoma pa se je tudi tako stanje začelo popravljati. V začetku leta 1943 so kmetje še omahovali, vendar so se po vztrajnem delu z njimi počasi spet iztrgali iz malodušja ter se začeli vključevati v narodnoosvobodilno gibanje.«*

---

* Imen kmetov, ki so bili v takratnem malodušju pod vtisom nemške moči in nasilja ter belogardistične propagande češ da je s partizanstvom konec, borci iz razumljivih razlogov niso navajali, kajti ljudje pod Krvavcem so se res znašli v hudih stiskah. Postopoma je večina spet začela sodelovati s partizani. Takim je bil po vojni tudi priznan status kmeta-borca. (Izjava Mirka Štirna, Zg. Stranje.)

**Ignac Močnik-Miki iz Dupelj, kurir
Kokrškega odreda, padel 20. 8. 1942 v
Kokri**

Kljub vsemu pa je Kokrški odred najhujše okupatorjeve napade v juliju in avgustu uspešno preživel. Krvavška četa ali 2. četa 2. bataljona je bila 17. in 18. avgusta sicer razbita, toda 1. in 3. četa sta imeli v poletni ofenzivi dotlej le enega padlega borca, 1. ali Kamniški bataljon pa tri. Vmes sta oba bataljona opravila celo vrsto najrazličnejših akcij. 20. avgusta je na Povšnarjevem mostu v Kokri padel kurir Ignac Močnik-Miki, ko je tam čez vodil dr. Milana Cundra-Miho, ki ga je tudi, a brez posledic, prek temena oplazil naboj.

Zaradi ubitega spremljevalca in nemških zased, s katerimi je bila blokirana dolina Kokre, se je dr. Milan Cunder-Miha moral sam vrniti v štab odreda.*

* * *

Poleg vsega tega pa je Kokrški odred h koncu avgusta 1942 izgubil odrednega komandanta Tomaža Knavsca-Matevža Kovača, ki je izginil na izjemen način.

Pod vtisom izgub borcev 2. grupe odredov nad Davovcem, zaradi razbitja 2. čete 2. bataljona Kokrškega odreda na

---

* Franc Štefe-Miško, kakor pod 83.

Krvavcu in drugih težav se je odredni poveljnik Tomaž Knavs-Matevž Kovač zlomil, dasiravno je bil hraber borec. Izginil je neznano kam, ne da bi bil prešel k sovražniku ali med izdajalce, vzroke svojega obnašanja pa je pojasnil v pismu. Konec avgusta je to obvestilo pustil pri Žagani peči (ta je v desnem kotu Kamniške Bistrice) v skalnati luknji, kjer je štab odreda za vsak primer imel skrito javko. To pismo sta na poti s terena v štab odreda med 22. in 23. avgustom našla Stane Mrhar in Tine Zaletel-Tilen. Ker štaba nista našla v starem taborišču, računala pa sta, da je v pismu kaj nujnega, sta ga odprla. Ko sta ga prebrala, sta nemo in zaprepadeno obsedela v skalah, kajti komandantu sta popolnoma zaupala. Prav zaradi tega sta bila še huje prizadeta.¹⁵¹

V samoobtožujočem pismu, ki je v štabu hudo pretreslo tudi vse druge, je komandant Tomaž navajal, da se čuti krivega za razbitje Krvavške čete, dalje si je očitil žrtve 2. grupe odredov nad Davovcem in še drugod. Napisal je, da je znano, kako se je že prej branil prevzeti poveljniško odgovornost, vendar pa ga niso poslušali, in dokazoval, da za kaj takega ni sposoben, ker je bil vseskozi le neuk hlapec. Nazadnje je sporočal, da odhaja drugam, da se bo še naprej boril proti fašizmu in da izdajal ne bo nikoli. Tovariši, ki so Tomaža poznali, so mu glede zvestobe NOG verjeli, hkrati pa so vedeli, da mu je ob vsem junaštvu res manjkalo osnovne izobrazbe in drugih poveljniških lastnosti. Predvsem pa mu je manjkalo znanja in moči, da bi znal prenesti izgube. Bil pa je hraber in že velikokrat preizkušen prvoborec. Kako je bil preprost, občutljiv in samokritičen, je pokazal tudi 16. avgusta 1942 na sestanku v Kamniški Bistrici, kjer je štab Kokrškega odreda s strani štaba 2. grupe odredov moral poslušati hude in ostre očitke. Komandant Tomaž je bil zaradi teh očitanj tako prizadet, da tudi solza ni mogel krotiti. Od tega sestanka dalje je bil vseskozi zelo potlačen in obupan.

Kokrški odred je torej v najhujših časih ostal tudi brez poveljnika. Kljub vsemu pa je bilo v poveljstvu 1. grupe odredov sklenjeno, da je izginulega komandanta treba takoj kaznovati po partizanskem zakonu, ki je predvideval smrt.*

---

* O usodi Tomaža Knavs ni bilo mogoče dobiti drugih podatkov kot to, da se sovražniku ni predal in da vojne ni preživel.

Kmalu zatem, in sicer v septembru 1942,* je bil za poveljnika Kokrškega odreda imenovan Matija Blejec-Matevž, z novim imenom Silvo Kamnikar. Toda ta je bil dotlej poveljnik 1. bataljona KO na Kamniškem in je zaradi razmer in oddaljenosti od štabnega sedeža še nadalje ostal pri Kamniškem bataljonu, pač pa je taborišče odrednega štaba obiskal v novembru. Posle v odrednem štabu je opravljal politkomisar, zato so bataljonska poveljstva morala pokazati veliko samostojnost.

Zaradi imenovanja Matije Blejca-Matevža za odrednega komandanta je bil za novega komandanta Kamniškega ali 1. bataljona KO postavljen Franc Per-Vido, dotedanji komandir 1. čete v tem bataljonu. Na mesto Franca Pera-Vida je bil postavljen Tomaž Slapar-Tugo, dotedanji komandir 2. čete Valentin Pestotnik-Miha je ostal na istem položaju, za komandirja 3. čete pa je prišel Peter Podbevšek-Dušan. Politkomisar 2. čete Janez Brlec-Nace je bil imenovan za namestnika bataljonskega politkomisarja, na njegovo mesto pa so postavili Franca Podstudenška-Roka.¹⁵²

Hitri udarci po snovateljih belogardizma na Gorenjskem

Vrh gorenjskih belogardističnih organizatorjev z nekdanjim klerikalnim poslancem in banskim svetnikom Janezom Brodarjem na čelu zvesto sodeluje z okupatorjevimi vrhovi — Pomoč okupatorju pri uničevanju partizanov in NOB — Vodstvo gorenjskega NOB obsodi Brodarja in najbližje njegove sodelavce na smrt — Justificirana sta dr. Vinko Bedenk in Anton Umnik, Janez Brodar uide — Postopoma je justificiranih tudi nekaj drugih narodnih škodljivcev — Rainerjevo obžalovanje — Kontrarevolucijo pripravlja narodnoizdajalska buržoazija in protiljudski veljaki, ki so nevarni zapeljivalci neosveščenega prebivalstva — Tudi druge partizanske akcije so med silovito poletno sovražnikovo ofenzivo veliko vredne.

---

* Natančnega datuma o postavitvi Matije Blejca-Matevža za novega komandanta Kokrškega odreda ni bilo mogoče ugotoviti; o tem, da je bil imenovan septembra, pa govori poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 23. septembra 1942. (Dokument je natisnjen v Zborniku NOV VI/4 pod št. 41, o imenovanju Matije Blejca-Matevža piše na str. 124.)

V poveljstvu Kokrškega odreda so predvsem politkomisar Ivan Bertonec-Johan in Anton Štefe-Kostja, ki je medtem postal njegov pomočnik, ter štab 1. grupe odredov budno spremljali delovanje gorenjskih kontrarevolucionarjev. Ko so odkrili, kaj in kako delajo skupaj z Nemci, so jih obsodili na ostre kazni.

Janeza Brodarja, dr. Vinka Bedenka, Antona Umnika in še nekatere okupatorjeve sodelavce, ki so bili hkrati tihi, a nevarni organizatorji belogardizma, je vodstvo NOB za Gorenjsko obsodilo na smrt. Sicer je bilo povelje za njih justifikacijo pripravljeno že v drugi polovici julija, a v tistih razmerah tega ni bilo mogoče opraviti.

Gorenjsko partizansko vodstvo je odločilo, da je vsak poskus bratomorne vojne treba zatreti že v kali. Pretila je nevarnost, da v pogojih nemškega nasilja in velikanske okupatorjeve premoči neosveščeni ljudje lahko preveč zapadejo vplivom belogardistično-nemških hujskačev.* Poleg tega je bilo treba sredi silovite in resnično nevarne nemške ofenzive z naglimi posegi pokazati, da partizanske enote niso uničene, kakor je razglašala sovražnikova propaganda, in da je trenutna defenziva le kratkotrajna.

Štab Kokrškega odreda, ki se je zadrežval v 2. bataljonu, je zadnje dni avgusta in prve septembrske dni tudi odločil, da je treba udariti po teh agentih na več krajih hkrati. V ta namen je bilo v 2. bataljonu pod Storžičem sestavljenih več skupin, ki so imele nalogo, da justificirajo te nevarne protiljudske organizatorje.

Kazenske skupine je osnoval tudi 1. bataljon na Kamniškem.

Toda odhajanje majhnih partizanskih skupin v dolino je bilo nevarno, kajti Nemci so bili na Mali Poljani pod Storžičem še vedno potaknjeni v zasedah. Zato so izvrševalci morali opraviti naporno pot iznad Loma, kjer je bilo tedaj bataljonsko taborišče, da so se prek Kriške gore pretihotapili v dolino.

* * *

Svoje delo je najprej opravila skupina z Janezom Perkom na čelu. Dne 2. septembra 1942 je na zvezi blizu Dupelj justifi-

---

* Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. julija 1942 1. grupi slovenskih partizanskih odredov o akcijah v mesecu juliju. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 81, str. 207—208.)

Anton Umnik, predvojni župan JRZ v Senčurju in najtesnejši sodelavec Janeza Brodarja pri snovanju gorenjskega belogardizma

ficirala živinozdravnika dr. Vinka Bedenka. Ta je celo pred samo izvršitvijo kazni spet nagovarjal Janeza Perka k dezertaciji in k razbijanju 2. bataljona in Kokrškega odreda.

Druga skupina se je pod vodstvom Franca Bukovca-Pepeta Gabra odpravila na levi breg Kokre, v ravninsko vas Olševk pod Možjanco. Tam je 5. septembra 1942 justificirala Brodarjevega in nemškega sodelavca Janeza Ferjana-Martinka.¹⁵³

Ta skupina je šla potem še dlje. Dne 6. septembra se je približala vasi Hrastje pri Kranju, kjer je hotela justificirati znane klerikalnega politika in najvidnejšega pobudnika belogardizma na Gorenjskem, posestnika in prejšnjega senatorja Janeza Brodarja. Na poti k Brodarju pa je popoldan v bližnjem gozdu zajela nekdanjega šenčurskega župana Antona Umnika. Tudi ta je bil kot eden izmed bližnjih Brodarjevih sodelavcev in aktivni sovražnik narodnoosvobodilnega gibanja obsojen na smrt. Skupina je Antona Umnika privedla k Brodarju, da bi ga justificirala skupaj z njim. Toda Janezu Brodarju je uspelo pobegniti oziroma se skriti. Zato je bil justificiran le Anton Umnik, Janez Brodar pa se je še to noč skupaj s sinom Ivanom, ki je pozneje postal poveljnik domobranske postojanke o Voklem, umaknil v Kranj. Kasneje so ga partiza-

ni še iskali, vendar ga niso dosegli. Potem se je Brodar umaknil na Koroško in nato celo na Dunaj, kar zvemo tudi iz povojnega procesa proti Slavku Kreku, Mirku Bitencu in drugim domobranskim organizatorjem.

Ta kazenska skupina je potem v Šterovi gostilni na Visokem mimogrede uničila še Hitlerjevo sliko, v vasi pa odstranila nemške napise. Ker so Nemci v tem času tiskali in delili številne propagandne letake in z njimi strašili ter zavajali prebivalstvo, da partizanov — »banditov« ni več, hkrati pa začasno nehali streljati talce in vabili partizane k vdaji, je bilo obenem z akcijo treba izvesti tudi propagando.

Justifikacijska skupina je najprej sama sestavila in mimogrede na pisalni stroj razmnožila letak, ki je razkrinkaval izdajalsko vlogo justificiranih belogardističnih izdajalcev. Letake so takoj razpečali po bližnjih vaseh. To se jim je zdelo potrebno zato, ker so bili nekaj časa brez zveze s štabom bataljona in odreda. Takšna politična samoiniciativa je bila tedaj popolnoma na mestu.

Brž zatem je tudi štab Kokrškega odreda sestavil ustrezen letak, ki ga je razmnožila ilegalna tehnika. Ta letak je razkrinkaval nevarno delovanje prvih belogardističnih organizatorjev, še posebej pa vlogo dr. Vinka Bedenka. Tam je pisalo, da je bil bivši poslanec Janez Brodar predstavnik bele garde za Gorenjsko, dr. Bedenk pa najbolj vnet belogardistični organizator.

O tem poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 1. novembra 1942 med drugim pravi:

»Bela garda se pri nas pojavlja prav medlo in zaenkrat še ne stopa na plan kot samostojen vojaški in politični činitelj. Organizira se (večji del) zaenkrat še v svojih vrhovih ter igra le bolj vlogo svetovalca ob strani gestapa.«¹⁵⁴

Patrulja Franca Bukovca-Pepeta Gabra je na tem bojnem pohodu med Vodicami in Skaručno pod Šmarno goro pokončala tudi dva orožnika, ki sta se pripeljala z motornim kolesom, in dobila tudi pisalni stroj. Tega je takoj uporabila za protibelogardistično propagando.¹⁵⁵

Kako je uničenje nekaterih poglavitnih belogardističnih organizatorjev prizadelo nemške voditelje in kako se jim je tožilo po njihovem sodelovanju v skupnem boju proti partizanom, zelo prepričljivo dokazuje nastop gaulajterja dr. Friedricha Rainerja v Kranju 27. septembra 1942. Ta je med dru-

gim zelo povečeval zasluge kaznovanih mož. Govoril je, da so se ti možje odlikovali v delovanju proti narodnoosvobodilnem gibanju, hvalil njihova prizadevanja, ki da so bila podobna nemškim, okupatorjevim, ter potrdil, da so svoja življenja žrtvovali zvesti tisti prisegi, ki so jo dali Hitlerju. V govoru je poleg drugih imenoval tudi dr. Vinka Bedenka in dodal, »da je tako on kot ostali njegovi tovariši padel za svobodo in srečo Gorenjske«. ¹⁵⁶

Tudi v kamniškem okrožju so patrolje Kamniškega ali 1. bataljona KO v začetku septembra šle v akcije, o čemer je bila že beseda.

Organizatorje bele garde oziroma domobranstva v kamniškem okrožju pa so justificirali pozneje, in sicer konec 1943. leta. To so bili Lojze Mejač, Alojz Plemelj, Franc Lipar, Slavko Kvartič in Sever iz Domžal. Graščak Rado Hribar s Strmola, okupatorjev sodelavec in tudi organizator belogardizma, pa je bil kaznovan še pozneje, in sicer 1944. leta; pozneje je bil kaznovan tudi Vitko Mejač.

S tem je bil del organizacijskega jedra bele garde na tem področju Gorenjske za sedaj uničen. Prav zaradi tega se belogardistična organizacija na Gorenjskem v veliki meri ni mogla več razvijati vse do konca 1943. leta. Delovanje snovalcev bele garde na Gorenjskem je še enkrat potrdilo, da je tudi gorenjska buržoazija, pomešana s kmečkimi veljaki in protiljudskimi cerkvenimi vrhovi, samo nadaljevala protiljudsko delo, kakršnega je bila vajena v stari Jugoslaviji.

Bolj kot simpatije do okupatorja jih je v belogardistične vode pripeljal sovražstvo do narodnoosvobodilnega gibanja, ki je imelo za cilj narodno in socialno osvoboditev. Delovanje belogardizma pa je bilo usmerjeno k obnovi nekdanjega izkoriščevalskega družbenega reda. In prav to jih je tudi privedlo na pot zločinskega narodnega izdajstva. ¹⁵⁷

Borci Kokrškega odreda niso v tem času opravljali le vojaških akcij, temveč so delovali tudi kot vsestranski politični buditelji. A ne le to. Poleg vsega so partizani morali nastopati tudi kot izvršitelji kazni, kajti drugih organov za ta občutljivi posel tedaj še ni bilo.

* * *

Drugi bataljon Kokrškega odreda pa je v začetku septembra 1942 deloval tudi prek patrolj. Ena izmed njih se je 5. septembra 1942 oglasila tudi v Lomu nad Tržičem. Tam je

pri zanesljivih ljudeh dobila nekaj hrane, predvsem pa poročila o zaostrenih razmerah, ki so zaradi hudih sovražnikovih hajk zavladale v okolici Storžiča.

Naslednji dan je skupina borcev odšla k Sv. Neži (Brezje), da bi tam nabrala nekaj hrane, kajti bataljon je bil brez vsakršnih zalog in borci so med vso ofenzivo trpeli lakoto. Patrulja je obiskala štiri hiše in dobila nekaj hrane. Da ljudje, ki so sicer radi pomagali partizanom, zaradi morebitnega izdajstva ne bi trpeli, so jim partizani dovolili, da so nemškimi oblastem prijavili »nasilno rekvizicijo«. Okupator je namreč že zaradi najmanjšega sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju nad prebivalstvom zganjal huda nasilja. V dneh nemške ofenzive, ko so dvignili glave zlasti nemčurji in raznih vrst izdajalci, pa je bila vsaka, tudi najmanjša dejavnost prebivalcev v korist partizanov še posebno nevarna. Okupatorjevi priskledniki so v tem času na vsakem koraku nadzorovali in zasledovali ljudi, ki so bili osumljeni, da pripadajo narodnoosvobodilnemu gibanju.

Ena izmed patrolj Kokrškega bataljona je izza Storžiča šla 7. septembra in se ustavila v Kovorju in v bližnjih Zvirčah ob Tržiški Bistrici. V teh dveh krajih je razbila oglasne deske, po zidovih pa nalepila nekaj svojih letakov, ki so spodbujali k sodelovanju v Osvobodilni fronti. V Kovorju so partizani ta večer pobrali v trgovini tudi tobačne izdelke.

Čez dva dni, 10. septembra, pa je sredi dneva močnejša patrolja tega bataljona postavila засedo ob cesti, ki pelje iz Tržiča proti Lomu. Ko je proti zasedi pripeljalo motorno vozilo orožniških kurirjev, so ga partizani napadli. Pri tem ni padel nihče, en orožnik pa je bil vendarle ranjen.¹⁵⁸

Ker so v tem času uspešno delovale tudi patrolje 1. bataljona KO in ker so tudi borci Gorenjskega odreda tedaj pod Stolom in pri Jesenicah rušili železniško progo, vznemirjali nemške ustanove na Breznici pri Žirovnici ter izvajali še druge akcije, so nemške orožniške oblasti morale ugotavljati, da je »uporniška aktivnost v zadnjem času močno narasla. Uporniki,« pravi nemško poročilo 12. septembra 1942, »zdaj napadajo zlasti železnice, motorizirana vozila ter plenijo oziroma uničujejo opremo poštnih in občinskih uradov itd.«¹⁵⁹

Nemška ofenziva je trajala vse od začetka julija do konca septembra 1942, zato so bile vmesne in pogoste partizanske akcije toliko več vredne.

UNIČENJE 2. BATALJONA KOKRŠKEGA ODREDA

Tragedija v Udinem borštu septembra 1942

Med hudo sovražnikovo ofenzivo in po razbitju Krvavške čete je bilo tudi 1. in 3. četi Kokrškega bataljona vse teže — Spremembe v vodstvu Kokrškega bataljona in odreda — Obsežnejši načrt: 12. septembra po moko v Smukov mlin, nato napad na orožniško postajo v Dupljah — Borce popelje v dolino hrabri komandir Janez Perko — Z obilno moko se iz mli- na ne vrnejo pod Kriško goro, temveč jih komandir odvede v Udin boršt — Neprevidnost in izdaja — General Rösener 13. septembra pošlje v napad 3000 mož, ki obkolijo 63 partizanov — Prvi napadi in spopadi — Partizani se ne prebijejo iz gozda — Omahovanje sicer hrabrega komandirja — Nemci ne popuščajo — Tudi ponoči, med nevihto policisti ostanejo v gozdu, partizani pa se spet ne prebijejo — 14. septembra zjutraj Nemci napadejo še siloviteje — Vse več padlih in ujetih — Tudi junaštvo ne zaleže — Streliva zmanjkuje — Policisti stisnejo partizane na ozek prostor — Zadnji padejo komandir Janez Perko, četni politkomisar Stanko Mlakar- Cvet, ki se pokončata sama, in junaška petnajstletna Ančka Kokalj-Nataša, ki stoje strelja v napadalce — Nemci se zna- šajo nad ujetimi in padlimi partizani.

Napori Kokrškega ali 2. bataljona KO za obstanek so bili v tem trdem poletnem času vsakodnevni. Nemci so mu iz- praznili tudi skladišča s hrano; in ker zaradi ofenzive in nem- škega nasilja ljudje sami niso upali dajati hrane, so jo parti- zani morali pridobivati s silo. Poleg tega je bila hrana daleč, kar je terjalo dolge, naporne pohode, kajti bataljon je bil od- rinjen visoko v gore. Vsaka prehranjevalna akcija je bila zlasti v tem času zvezana s številnimi nevarnostmi, kajti po večjo količino hrane je bilo moč iti le v ravninske kraje. Tam pa so bile sovražnikove postojanke. Domačini po hribovskih in parti-

zanom dostopnejših naseljih niso veliko premogli, poleg tega pa bi jim bili z nasilnimi odvzemi delali veliko krivico. In kar je bilo poglavitno: pri njih bi si bili nakopali zamero in zapravljali njihovo že tako omajano zaveznitvo.

Potreba po hrani pa je bila velika, kajti bataljon — tudi brez uničene 2. čete — je štel 75 bork in borcev. Poleg tega pa je bilo v njem tudi že 6 borcev iz Kranjčevega ali 1. bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov; ti so se bili med napadi v Karavankah izgubili in čez nekaj dni poiskali zvezo z borci tega bataljona.*

Eden izmed njih, Franc Aškerc, študent iz Ljubljane, je bil v nogo tudi ranjen. S Konjščice so ga potem prinesli pod Javorniško sedlo, kjer je tedaj taboril bataljon. Nekoliko pozneje je prišlo v Kokrški bataljon še 11 tako »razhajkanih« borcev Kranjčevega bataljona.

Komandant Kokrškega bataljona je bil še vedno Franc Šiška-Črto, novi politkomisar pa študent Leon Skapin-Lado. Dotedanji bataljonski politkomisar, to je bil Anton Štefe-Kostja, je bil premeščen za pomočnika politkomisarja v odredni štab, na Skapinovo mesto pa je bil za politkomisarja 1. čete imenovan mladi Stanko Mlakar-Cveto. To je bil tisti, ki je preživel dogodke v okrogelski jami.

V bataljonu je bilo tedaj tudi nekaj deklet, med njimi komaj petnajstletna Ančka Kokalj-Nataša z Visokega in Minka Košir-Peraičeva-Nežka iz Podljubelja, obe borbeni in hrabri, zlasti Kokaljeva. Kljub hudim okoliščinam pa je bila tedaj v bataljonu »prisotna visoka morala, kajti za tiste čase smo bili dobro oboroženi«, kot je zapisal Izidor Kuljad-Jožek, eden izmed borcev te enote.

Bataljon je tedaj nujno moral priti do večje količine hrane, kajti borci so bili zaradi dolge ofenzive že zelo oslabili.

---

* Med prebijanjem Kranjčevega bataljona prek Podljubelja in Košute so se od jedra med drugimi izgubili četni komandir Nace Kamšek-Kolja, Franc Derglin, Franc Aškerc, Feliks Ceglar ter Slavka Sibila-Tončka in Lado Kunaver, ki sta se izgubila šele na Koroškem. Teh šest se je tedaj priključilo 2. bataljonu KO. Za ranjenega Aškerca je Kamšek v neki hiši v Zgornjem Lomu dobil malo kruha in žganja. To je Nace Kamšek pojasnil šele na proslavi v Strahinju septembra 1972. Kmalu za temi so se v 2. bataljonu znašli še drugi izgubljeni iz Kranjčevega bataljona, tako da je bilo takih 17.

Leon Skapin-Lado, politkomisar 2. bataljona Kokrškega odreda od začetka septembra 1942, študent iz Ljubljane, predvojni komunist

Sklenili so, da se najprej morajo oskrbeti z moko, ki jo je bilo treba nositi, medtem ko so do mesa laže prišli, saj so včasih prignali kako govedo celo v taborišče. Moko so name-ravali dobiti pri Smukovem mlinu ob Tržiški Bistrici v Ret-njah, drugi večer pa naj bi napadli orožniško postajo v Dup-ljah. Zato sta se v akcijo odpravljali obe četi: prva in tretja, druge pa tako že ni bilo več. Skupno z odrednim štabom, ki se je tedaj spet zadrževal pri štabu 2. bataljona KO, je bilo sklenjeno, da komandant bataljona to pot ne bo šel v dolino in da bo akcijo vodil eden izmed četnih komandirjev. Tako so za izvedbo naloge zadolžili nedavno imenovanega komandirja 1. čete Janeza Perka,* tudi zato, da bi ga preizkusili. Ta ni bil le hraber borec, temveč je kot domačin odlično poznal tam-kajšnji teren; politično pa je za ta bojni pohod odgovarjal ba-taljonski politkomisar Leon Skapin-Lado. Z bataljonom je odšel tudi odredni intendant Stane Teran-Nared, kajti v štabu so vedeli, da se Janez Perko rad hitro odloča za nove in drzne podvige.

---

* Dotedanji komandir 1. čete 2. bataljona KO Ivan Vamberger-Fajfar je bil tedaj predviden za novo dolžnost, Franc Bukovec-Pepe, komandir 3. čete tega bataljona, pa je v začetku septembra odšel z bojno skupino na teren. Tako je v bataljonu ostal le četni komandir Janez Perko. (Podatek: Ivan Vamberger, Stražišče—Kranj).

Izza Storžiča se je bataljon, ki se mu je pridružilo tudi pet tovarišev in ena tovarišica iz 2. grupe odredov, odpravil 12. septembra 1942 popoldne. V pobočju Storžiča je na primernem kraju pustil odvečno opremo, da bi bil pri hoji bolj gibčen. V štabu so bili namreč napravili načrt, da se bo bataljon po opravljeni akciji še to noč umaknil pod Kriško goro, nad cesto Križe—Golnik, kjer naj bi spričo morebitnega zasledovanja imel varnejše zavetje in večje manevrske možnosti. Tega Udin boršt ni nudil. Izpod Kriške gore naj bi manjši del borcev z moko krenil dalje proti taborišču, drugi borci pa naj bi 13. september 1942 z Janezom Perkom na čelu prebili v strmini Kriške gore. Zvečer bi se lotili orožniške postaje v Dupljah. Načrt je bil torej zelo preprost, le ravnati se je bilo treba po njem.*

Borci so na rob gozdov prišli prezgodaj, zato so malo počakali, da se je zmračilo, potem pa so v temi brez zaprek prišli do mlina. Nihče jim ni branil vstopiti in naložiti moke, ki je je bilo toliko, da so se z njo težko otovorjeni vračali iz struge Tržiške Bistrice. Večji del moke so po štabnem načrtu uskladiščili že na nekem dvojnem kozolcu, kjer naj bi čakala za jesen in zimo; od tod bi jo pozneje po potrebah odnašali v hribe. V nahrbtnikih so zadržali le manjši del moke.

Medtem je komandir Janez Perko odšel na pogovore in pozivedbe k nekaterim svojim znancem v Duplje. Šlo mu je predvsem za čimbolj sveže podatke o orožniški postaji. Pri tem se je precej dolgo zadržal in verjetno ga je videl in slišal tudi kak nepoklicanec. Borci pa so pri kozolcu počivali in ga čakali. Vse to se je tako zavleklo, da se je začelo že daniti. Borce je začelo skrbeti, kajti nevarnost, da bodo odkriti, je bila vse večja. Veliko pa jim je bilo do tega, da bi naslednji večer uspeli z napadom na orožniško postajo v Dupljah.

Ko se je komandir Janez Perko le vrnil, je po kratkem preudarku odločil, da se ne bodo umaknili pod Kriško goro, prikrili in odpočili da se bodo v bližnjem Udinem borštu, zvečer pa bodo od tam šli na bližnjo orožniško postajo v Dupljah. Rekel je, da bodo od tod do Dupelj imeli čisto blizu, kar je tudi res. A res je tudi, da so zaradi nastajajočega dneva čimprej morali v gozd. Udin boršt, priljubljeni kraj Janeza Perka, pa

---

* Zanimivo je, da je 13. 9. 1942 zvečer 1. bataljon Gorenjskega odreda v Žirovnici pod Stolom požgal železniško postajo ter izpraznil bližnjo trgovino. (Zbornik NOV VI/4, dok. 34, str. 102).

je bil najbližji, in tako so prekršili povelje štaba o smeri umika ter se spustili vanj. A že na poti od kozolca do boršta se je zdanilo. Zavaljo tega je bilo nekaj ugovorov, toda zupanje v hrabrega komandirja Janeza Perka in njegova odločnost sta odtehtala vse.

Po moko v Smukov mlin je odšlo 65 bork in borcev, kolikor jih je prišlo izza Storžiča. Izmed teh jih je bilo 6 iz Kranjčevega bataljona. Ker pa si je Slavka Sibila-Tončka v mlinu poškodovala nogo, se je v spremstvu Lada Kunaverja takoj začela vračati proti taborišču. Oba sta bila iz 2. grupe odredov. V Udin boršt je torej šlo 63 borcev in bork. Zaradi dogodkov, ki so sledili, imajo vsi ti podatki posebno težo.

Komandir Janez Perko je nato vodil kolono ob Žiganji vasi, ki je tik pod Udimim borštom, da bi utrjene in zaspane borce pripeljal na primeren kraj. A tod, v Žiganji vasi, jih je že opazoval in štel izdajalec, plačan nemški vohljač.

Udin boršt so takoj nad Žiganjo vasjo dosegli v nedeljo, 13. septembra 1942 zjutraj, ko se je že povsem zdanilo. Janez Perko je kolono odvedel precej globoko v gozd, in sicer k potoku Kapniku. Tam je bila manjša globel in zaradi visokega drevja ter precej gostega grmovja kar temačna. Tu so utrujeni plegli in razen tistih, ki so bili razporejeni na straže, kmalu zaspali.

Od tod je odšel nazaj v Žiganjo vas Andrej Perko, Janezov brat, ki mu je bilo dovoljeno, da gre k znancu po puško in uniformo. Tega ni dobil, pač pa je prinesel hlebec kruha in slabo novico. Povedal je namreč, da so ga ljudje, ki so šli v cerkev, videli in mu rekli, da ga zaradi svoje varnosti pač morajo prijaviti. On pa jim je korajžno odgovoril, da se partizani tako ne bojijo nikogar več in naj ga kar prijavijo, če hočejo. To je bilo okoli 9. ure dopoldan. S tem je bila nevarnost za bataljon še povečana, vendar se tudi zdaj ni umaknil iz Udinega boršta. Borci so spali naprej.¹⁶⁰

A tedaj so Nemci že vedeli zanje. V Žiganji vasi je bil na delu vohljač Jože Jašovec, reven klepar, ki se je bil z ženo priselil sem tik pred vojno. Hodil je tudi po hišah, popravljal razno posodo, orodje, strehe ali kaj takega. Z ženo sta živela revno, tako rekoč iz rok v usta. Toda vohati in zasledovati za marke je tudi znal. Ko je ugotovil (pomagala mu je tudi žena), kam so šli partizani, je to takoj sporočil Nemcem. Da je temu tako, zvemo iz spominov policijskega polkovnika Hermanna

Franza, komandanta zloglasnega 18. policijskega polka gorskih lovcev.

Polkovnik Franz, ki je svoj štab imel v Kranju, je z Bleda, kjer je bil sedež višjega vodje generallajtnanta SS Erwina Rösenerja in generalmajorja Karla Brennerja, dobil nalogo, naj takoj pripravi napad v Udin boršt na Kokrški bataljon. Akcijo je takoj vzel v roke generallajtnant Erwin Rösener osebno.

Policijsko poveljstvo na Bledu je že 13. septembra zjutraj vedelo, da je Kokrški bataljon napravil akcijo v Smukovem mlinu in celo to, da ga vodi Janez Perko. Nemški plačanec je torej Janeza Perka prepoznal najkasneje med svitanjem, potem pa bataljonu skrivno sledil v Udin boršt, kar ni bilo pretežko. To potrjuje tudi navedba polkovnika Hermanna Franza, ki na začetku opisov dogajanj okoli Udinega boršta pravi: »Dne 13. 9. 1942 zjutraj sem sedel v svoji štabni sobici v Kranju in spremljal sporočila z Bleda, ki so se glasila:

„V Udinem borštu je bila opažena velika četa partizanov, med katerimi je tudi razvpiti Janez Perko.“¹⁶¹

Janeza Perka so se bali zlasti nemčurji in različni izdajalci, saj jih je neumorno trebil, česar tudi sam ni skrival. Zato so ga nemški priskledniki še posebno vztrajno zasledovali in o njegovih delih sporočali Nemcem. Zaradi take pozornosti so bili gestapovsko-policijski voditelji tudi seznanjeni z njegovim imenom.

Zdaj se je končno ponudila priložnost, da nemški policijski oddelki uničijo partizansko enoto, ki ji je pripadal tako razvpiti Janez Perko. O hitrih začetkih akcije proti borcem 1. in 3. čete 2. bataljona Kokrškega odreda, ki so medtem utrujeni spali sredi Udinega boršta, polkovnik Hermann Franz dosti podrobno nadaljuje:*

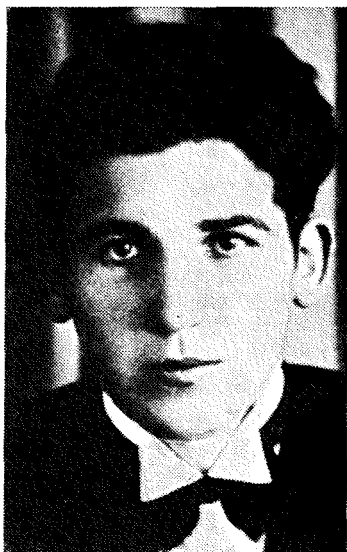
»... Mojemu polku je bilo zaupano, naj se zanima za partizane, ki se gibljejo na tem območju. Še ta dan, 13. 9. 1942 zjutraj, sem tudi zvedel, da se bo Perko ponoči zadrževal na raznih krajih okoli Udinega boršta...** Janeza Perka so opa-

---

* Brez teh in takih citatov v tej kroniki ne gre, ker so to izjemno redki dokumenti iz tega časa in katerih odlomki sami dostikrat največ povedo.

** Da je bilo nemško poveljstvo tako natančno obveščeno o namerah Kokrškega bataljona, potrjuje domnevo, da je Janeza Perka videl in slišal govoriti o napadu na orožnike v Dupljah še kdo, ki je vohunil za Nemce.

Znameniti Janez Perko-Samčev iz Retenj, komandir 1. čete 2. bataljona Kokrškega odreda

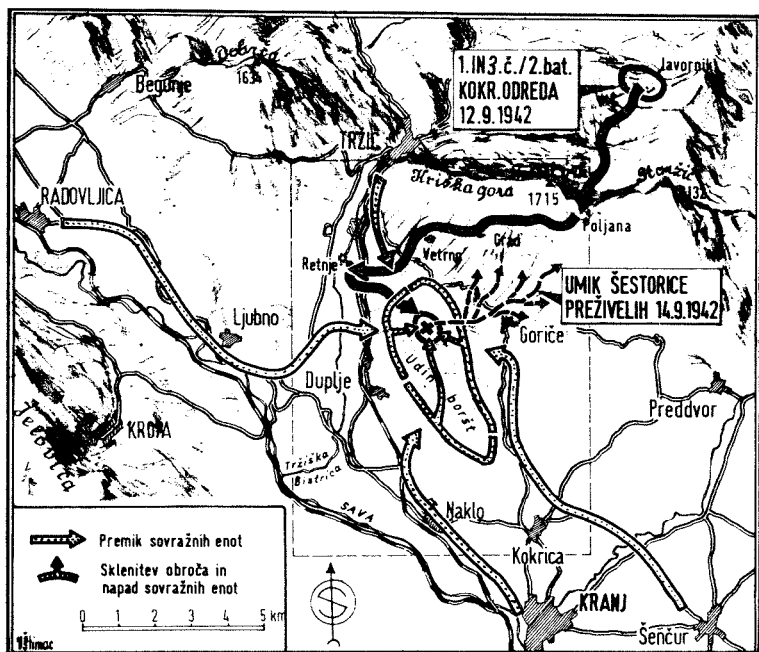

zili tudi v Zgornjih Dupljah. Zato smo, kar se je dalo hitro, morali pripraviti tak napad na Udin boršt, da bodo partizani presenečeni.

Načrt, kako bomo napad izvedli, je bil dogovorjen samo ustno, in sicer v Kranju. Za sestavljanje pismenega povelja ni bilo časa. Polk so okrepile tudi motorizirano-oklepne sile, ki smo jih razmestili na obrobni cestah ob Udinem borštu.¹⁶²

Bataljoni 18. policijskega polka gorskih lovcev, ki so konec julija prišli z Bavarskega na Gorenjsko, so bili razmeščeni v neposredni bližini Kranja in s tem Udinega boršta, in sicer v Šentvidu, v Smledniku in v Naklem, z nekaterimi četami pa še v Radovljici in v Predosljah.

Zato ni bilo težko vseh teh sil, ki so poleg krajevnih orožniških posadk in poleg dela 171. rezervnega policijskega bataljona na Bledu sodelovale v tem napadu, naglo pripraviti za pohod na bližnji Udin boršt, kamor so vodile lepe ceste. Komandant Hermann Franz je hitro zbral okoli 3000 mož. Na enega borca Kokrškega odreda je prišlo približno 47 nemških napadalcev, in to svežih, dobro oboroženih, motoriziranih, z dobro izdelanim načrtom, se pravi z velikansko prednostjo

Uničenje 1. in 3. čete 2. bataljona Kokrškega odreda 13. in 14. septembra 1942 v Udimem borštu

v moči, čemur moramo dodati še veliko prednost glede na možnost presenečenja, kar vse je tokrat Nemcem obetalo uspeh.

Komaj je preteklo nekaj ur, so bili policijski oddelki, že v okolici Udeinega boršta. Nekaj čez poldne 13. septembra so napadalci že začeli prodirati v gozd...

Prav v tem času so se nič hudega sluteči partizani sredi gozda ob Kapniku začeli prebujati in vstajati. O tem pripoveduje tudi eden izmed udeležencev tega dogajanja Stane Vrhovc-Robin:

»... V bližnjem zvoniku je ura odbila pol dveh popoldne, ko se je bataljon prebudil... V več strani so bile poslane patrolje, da raziščejo teren.

Sonce je neusmiljeno žgalo, le tam proti Stolu so se grmadili težki oblaki in obetali dež. Zaradi visoke praproti in valovitega terena nismo mogli spremljati patrolje s pogledi. Izginile so v goščavi, a kmalu so naletale na Nemce...«¹⁶³

Drugi udeleženec tega spopada, tedanji vodnik Karel Kravcar, pa o teh odločilnih trenutkih pravi:

»Nekaj čez poldne smo iz smeri Dupelj dobili prvo obvestilo, da je na cesti opaziti neke premike Nemcev, in sicer da jih je več kakor običajno. Takoj je bilo v več smeri poslanih več patrulj. Kmalu je bilo čutiti, kaj se dogaja, kajti iz smeri, kamor so patrulje odšle, smo zaslišali streljanje. Patrulje so se vrnile in povedale, da so povsod naletele na Nemce.

Ena izmed patrulj pa se ni vrnila, a ker je bilo v njej nekaj domačinov iz Dupelj, smo pač menili, da bodo že še prišli, ker dobro poznajo teren. A kazalo je, da so jo Nemci že zajeli. Tako smo se pripravili na spopad; nameravali smo se prebiti v smeri proti Kriški gori. V to smer je bilo najmanj čistine in umik najkrajši. Ko bi prišli čez cesto Križe—Golnik, bi bili že na varnejšem.

Do tedaj smo še vedno mislili, da so Nemci šli le v manjšo, slučajno hajko z nekaj sto možmi. In če prihajajo z dupeljske strani, jih v smeri proti Golniku verjetno ne bo. A kmalu smo začutili, da so pripravili nekaj večjega, kajti tudi v tej smeri so naleteli nanje. Z obeh strani se je tudi tu vnelo streljanje. Tedaj je bilo ukazano: »Preboj v smeri Kranja!« Obrnili smo se in z orožjem v rokah poskusili še v to smer, a tudi tu smo trčili ob Nemce! Spet smo se obrnili in se umaknili proti sredini gozda...«¹⁶⁴

Pomočnik mitraljezca Izidor Kuljad-Jožek pa pravi, da je tedaj, ko so že začutili Nemce, njihova patrulja iz Dupelj prinesla tudi pismo, namenjeno Janezu Perku. Pisala mu je žena ali sestra.

»Brati ga je začel pred nami,« se spominja Izidor Kuljad-Jožek, »a ga ni mogel dokončati. Dobil je tako tremo, da je težko izgovarjal besede. Zato ga je dal brati apotekarju Zdenku Lavički. Pismo je bilo žalostno, pra poslovilno... Potem smo se pomikali še globlje v gmajno.«¹⁶⁵

Ko so se borci vrnili v Udin boršt, so storili natanko to, kar so hoteli Nemci, ki so medtem nezadržno obkoljevali gozd. Partizani so bili zdaj prisiljeni sprejeti obrambo v neugodnih okoliščinah in proti neprimerno močnejšemu napadalcu. Že tak začetek ni ustrezal partizanski taktiki.

Kjerkoli so se skušali prebiti, povsod so jih Nemci potisnili nazaj v Udin boršt. Poleg tega pa komandir Janez

Perko tokrat ni kazal tiste udarnosti, ki je bila zanj tako značilna. Kot da ga je nekaj zlomilo.

O začetkih spopada 13. septembra je polkovnik Hermann Franz zapisal, da so črto, ki je bila predvidena za izhodišče napada, dosegli in sklenili ob petih popoldne. O tem je bil po radijski zvezi obveščen na poveljniško mesto, ki je bilo postavljeno v Zgornjih Dupljah. Ob 17,40 se je v gozdu že začelo močnejše streljanje...

Pri tem je policijski polkovnik ugotavljal, da obkoljeni partizani nimajo nobenega upanja na rešitev. Pozno popoldne so imeli na obeh straneh že prve padle in ranjene. »Na poveljniško mesto,« je zapisal polkovnik Hermann Franz, »so privedli tudi že prve ujetnike. Tedaj smo alarmirali tudi četo z alpskega področja...«¹⁶⁶ Ta je bila na Bledu.

Domačini iz Seničnega pod Kriško goro so nestrpno pričakovali, kdaj se bodo partizani v njihovi bližini prebili iz Udinega boršta v strmine nad njimi. Videli so namreč, da je bilo popoldne tega dne tu še malo Nemcev. Kako radi bi bili partizane obvestili o tem, a ni bilo mogoče.¹⁶⁷ Napadajoči nemški oddelki so obroč okoli partizanov stiskali kar naprej. Na robovih gozda so puščali močne skupine, zasede pa so postavljali tudi po doseženih gozdnih vzpetinah. Te so bile partizanom še posebno nevarne. Tudi ob posekah so nameščali zasede in si nad vsemi čistinami zagotavljali popoln nadzor.

Kjerkoli so se pokazali partizani, povsod so že bili Nemci. Tako so obkoljeni ostali v Udinem borštu.

Medtem se je začelo nočiti. Da bi bilo še huje, se je ulil še dež. Vendar se je upanje borcev z nočjo okrepilo. Računali so, da se bodo rešili v varstvu noči. Po malem so upali, da se bodo v temi pač nekako prebili iz Udinega boršta in se potem usmerili tja, kamor bo najbolje kazalo.

Do večera je obramba ob manjših žrtvah še dosti organizirano potekala, kajti dotlej partizani še niso bili razbiti. Tedaj so vodniki in še nekateri vprašali komandirja Janeza Perka, kaj misli o tem nočnem prebijanju. Po daljšem razmišljanju in razpravi je Perko odločil, da se bodo, kot v takih primerih že večkrat, zabili v gosto zaraščen teren, ki da je njemu dobro znan. Pri tem je zagotavljal, da dobro pozna nemško taktiko in da v tem primeru Nemci ne morejo prečesati vsega Udinega boršta tako temeljito, da bi jih v tistem goščavju našli.

Ker so Janeza Perka poznali in ga zaradi njegovega poguma in iznajdljivosti spoštovali, so mu tudi zdaj zaupali, vsaj večina. Janez Perko se je še zlasti izkazal v zimskih bojih Cankarjevega bataljona v Selški in Poljanski dolini ter v Dražgošah. Njegov soborec iz 1941. leta Karel Kravcar-Kola, ki Janeza Perka še ni videl takega, je o njegovem obnašanju v teh odločilnih trenutkih povedal:

»Takrat sem opazil nekaj, kar dotlej pri Perku ni bilo v navadi. Vse do tega dne so bile njegove odločitve hitre, kratke in odločne. Zdaj pa je omahoval. Na njegovem obrazu je bilo videti, da v njem samem še ni dozorela odločitev o tem, kaj bo boljše in bolj pametno: ali preboj v nočnih urah in s tem tudi žrtvovanje nekoliko tovarišev ali pa poskusiti s prikrivanjem in se rešiti brez žrtev. Odločil se je za slednje. Videl in čutil sem, da je teže izrekel ukaz o zabijanju, kot da bi sam jurišal na cel bataljon Nemcev. In še nekaj. Tisto popoldne, ko smo se skušali prebiti iz Udinega boršta, sem bil večkrat v njegovi bližini. Tedaj sem slišal, kako mrmrajoče popeva neko staro pesem o 'hladni, črni zemljici'. Takega Perka še nisem videl, in tudi mene je tedaj stisnilo pri srcu. Bil sem prepričan, da se je preveč dobro zavedal, da zdaj ne gre samo za njegovo življenje, da so zdaj oči vseh borcev, med katerimi sta bila tudi dva njegova brata, uprte vanj in da čakamo le na njegovo odločitev...«¹⁶⁸

Kljub drugačnim predlogom se nihče ni uprl njegovi odločitvi. Tako jih je Janez Perko odvedel v središče Udinega boršta, kjer so se skupaj potaknili v goščavje. A ker je zvečer začelo močno deževati, borci kljub utrujenosti niso mogli zaspati. Poleg tega nemške zasede niso bile daleč stran.

Polkovnik Hermann Franz pa je o večernih urah tega dne ugotavljal, da v temi in v gostem gozdu ni bilo mogoče ločevati sovražnika od soborca in zato so napadajoči bataljon zaustavili tam, do kamor je prišel do večera.¹⁶⁹ Izidor Kuljad-Jožek pa je tudi povedal, da so se zvečer pomaknili še globlje v gozd, in potem dodal:

»Pod nami so bili Nemci, ki so se utaborili tako, kot da nameravajo ostati tam tudi ponoči. Zaradi slabega vremena so postavili šotore in tako smo vedeli, kje so. Tedaj smo predlagali, da bi v temi udarili naravnost nanje in se prebili. A Janez Perko je ukazal, da brez njegovega povelja ne sme

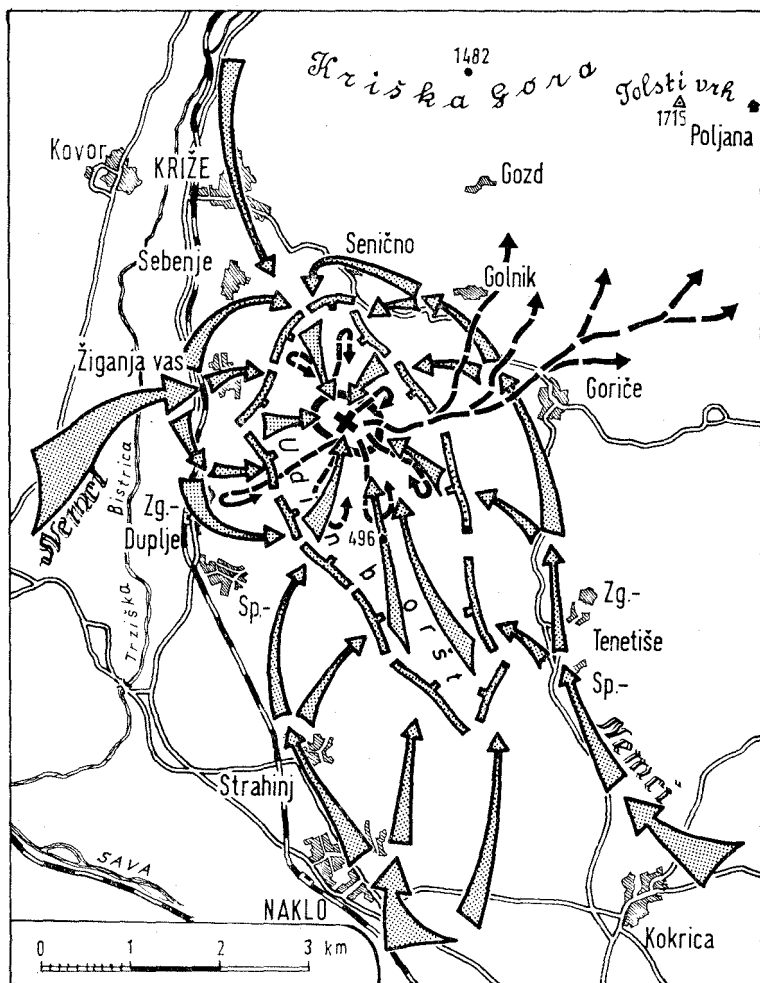
nihče streljati, da je on odgovoren za vse nas. Ko je pozno zvečer začelo še deževati in je začela razsajati nevihta, je bila lepa priložnost, da bi Nemce naskočili in jih presenetili... Prepričan sem, da mi ne bi imeli dosti žrtev, a Janez Perko tega ni dovolil. Tako smo tiho čakali do jutra, čeprav smo imeli borce in mitraljeze, ki niso poznali strahu.«¹⁷⁰ Kljub nevihtni nóči partizani tako niso šli v preboj. To se je zgodilo redkokdaj.

Z jutrom je nehalo deževati. Zdaj so tudi tisti nemški napadalni oddelki, ki zvečer niso ostali v Udinem borštu, spet zasedli prejšnji večer dosežene položaje. Nemški policisti so bili tako blizu v gostem grmičevju prikritega Kokrškega bataljona, da so partizani slišali njihovo pokašljevanje in žvižganje. Tako tudi ta dan ni nič kazalo, da bo nemško česanje terena šlo mimo partizanov, kajti zjutraj so Nemci s tem nadaljevali. Napad se je začel že s prvim svitom, kajti Nemci so vedeli, da so partizani še vedno v gozdu. Takoj so naletili na skrite in premočene partizane, ki so se zdaj začeli ostro braniti. Morali so sprejeti vsiljen boj tod in tedaj, ko je bilo to najmanj ugodno. Odmevale so detonacije ročnih bomb, kajti boj je potekal iz bližine, pokalo je iz številnih pušk in strojnic. Pri tem so padale žrtve na obeh straneh in Nemci so tod ujeli nekaj borcev ter jih odpeljali v Zgornje Duplje.¹⁷¹

Začelo se je tako, da je politkomisar 1. čete Stanko Mlakar-Cveto, tisti, ki je aprila v jami pri Okroglem ostal živ, s prvim strelom ubil policista, ki se je z brzostrelko v rokah le na nekaj metrov približal skrivališču partizanov. Takoj nato je Janez Perko ukazal streljanje, ki se je vse bolj stopnjevalo.

To je bil resnični boj na življenje in smrt. Odmevalo je divje streljanje iz vseh vrst orožja, rafali so orali zemljo, bombe so lomile drevje, vmes pa je bilo slišati divje vpitje napadajočih policistov.

V tem hudem ponedeljkovem jutru ni hotelo biti konec mokrih čelad, ki so se na glavah policistov svetile v jutranjem soncu. Borci so se med obojestranskim streljanjem le počasi umikali proti sredini gozda. Ranjeni tovariši so se le z največjo težavo premikali z njimi, v gozdu pa je obležal zdaj eden zdaj drug. Vpitje napadajočih policistov je odmevalo od vseh strani, vmes pa so neprestano žvižgale in udarjale njihove mine in se razletavale med umikajočimi.

V Udinem borštu je 13. in 14. septembra 1942 padlo 24 borcev, 33 so jih Nemci ujeli, le 6 se jih je rešilo. (Izsek iz skice na str. 382.)

Smrtno zadet se je zrušil Alojz Bukovnik-Sorta in še več drugih. Vrste borcev so bile vse redkejšje. Stane Vrhovec-Robin je konec tega pokola doživljal takole:

»Razbili smo se na več skupin, a zmanjkovalo nam je tudi municije. Umikali smo se po položnem pobočju prek neke lepo cvetoče ajdove njive. Dolgi rafali šarcev pa so lovili in uničevali naša življenja. Tedaj mi je klecnila noga. Zadet sem bil pod koleno, poleg mene pa je obležal mrtev Konrad Babnik... Malo niže je padel še Jože Škof-Čiba. Vsepovsod so pokale mine in orale zemljo.«¹⁷²

Nemci so preostale partizane, razbite na več skupin, spet potisnili nazaj proti sredini Udinega boršta in jih stisnili na majhen prostor. Organiziran odpor partizanov je ponehal sredi lepega ponedeljkovskega dne. Tudi municije niso več imele.

Vendar je komandir Janez Perko v tistih trenutkih vódnikom rekel, naj se poizkušajo prebiti in rešiti po skupinah. Poskušali so se, toda brez municije in obkoljeni niso prišli daleč. Preživeli so se začeli reševati, kakor so vedeli, znali in mogli.

Vódniki, kot na primer Janez Vogrič ali Karel Kravcar, so svoje male skupine sicer nekako skušali obdržati skupaj, vendar to ni trajalo dolgo. Kadar je močnejše zaropotalo, je vedno padel še kak borec. Končno je tudi preostalom zmanjkalo nabojev. Tedaj se jih je nekaj skušalo skriti pod vejevje, v gosto grmovje, na smreke ali kamorkoli. Tako tudi Karel Kravcar; a njega, Minko Koširjevo, Zdenka Lavička in še nekatere druge so Nemci kmalu zgrabili. Bili so brez slehernega naboja, razoroženi. Nekateri so bili tudi hudo ranjeni, tako Stane Konc-Kos ali Anton Švagelj-Slon, ki je imel prestreljeni obe nogi, ali pa Izidor Kuljad-Jožek, ki je bil zadet v spodnjo čeljust. Huje ranjen je bil tudi četni politkomisar Alojz Stružnik-Jug, ki se je z osmimi tovariši prebijal proti Križam. Nekateri so v tem obupnem stanju zgubili ali celo odvrgli orožje ter se med neprestanim obstreljevanjem začeli reševati po svoje. Alojz Stružnik-Jug je bil ranjen tako hudo, da mu je vse odpovedalo. Napol mrtvega so dobili policisti in esesovci. Namesto pomoči so ga najprej še hudo pretepli in vmes zasliševali, nato pa odvedli v Zgornje Duplje, kjer so z zasliševanjem nadaljevali.

Najdalj in najbolj ogorčeno se je upirala skupina, v kateri so bili poveljujoči komandir Janez Perko, četni politkomisar Stanko Mlakar-Cveto in mlada Ančka Kokalj-Nataša z Visokega. Perko in Mlakar sta si potem, ko sta podrla še nekaj

Izjemno hrabra, šele dobrih 15 let stara Ančka Kokalj-Nataša, katere junastvo so občudovali tudi okupatorjevi oficirji

najbližjih policistov, raje sama vzela življenji, kot da bi živa prišla v roke sovražnikov.

Izjemno hrabro se je tedaj obnašala tudi petnajstletna Ančka. Zmanjkalo ji je nabojev za puško. Blizu nje je utihnila zbrojevka. Mitraljezec je mrtev padel prek nje. Izza debel dreves pa so se vse bolj bližali policisti. Tedaj je Ančka odrinila mrtvega fanta z zbrojevke, legla zanjo tako, kot je videla prej druge, naravnala cev proti zelenim postavam in stisnila sprožilec. Zaropotal je rafal in zelene postave so poлегle. Toda — rafal je bil kratek, kajti v šaržerju je bilo morda pet ali šest nabojev. Takrat je zaslišala klice policistov, naj se vda. A Ančka je iz toka mrtvega mitraljezca potegnila pištolo, vstala in v odgovor stoje streljala proti vse bližjim sovražnikom. Po nekaj strelih so jo pokosili. Ko je negibno obležala, so policisti strme obstopili brsteče dekleško telo in se čudili neustrašni partizanki, ki je bila še skoraj otrok. Tudi njihovi oficirji so zvedeli o hrabrosti tega partizanskega dekleta, katere pogum so potem stavljali za zgled svojim podrejenim. To pa jih ni zadržalo, da se številni med njimi ne bi surovo izživljali ob mrtvem dekletu. A glas o legendarno

hrabri Ančki je prišel tudi med prebivalstvo. Ančka je postala legenda.^{173*}

Odpor partizanov je ob taki siloviti premoči končno moral ugasniti.

Ta neenaki boj se je končal v ponedeljek, 14. septembra okoli dveh popoldan. Zadnji odpor partizanov so Nemci zloмили v gostem, nizkem grmičevju, kjer so mine in ročne bombe skopale številne jame.¹⁷⁴ Mrtve in ujetе partizane so zbirali na zahodnem robu Udinega boršta, v Strahinju in v Zgornjih Dupljah, kjer so jih najprej zaprli v svinjake.

Vse ujetе, četudi so bili ranjeni, pa so podivjani policisti najprej hudo pretepali in jih večinoma tudi slekli, pri tem pa so jim odvzeli vse: najprej seveda orožje, pa ure, opremo, denar in vse drugo.

Pretresljive posledice: bataljon je uničen

Enota je bila 14. septembra uničena in razbita — Ubityh je 24, ujetih 33 borcev, le 6 se jih je rešilo — Med padlimi so tudi odredni intendant, bataljonski politkomisar, več četnih voditeljev — V Zgornje Duplje pride ogledovat ubite, ranjene in ujetе tudi zločinski general SS Erwin Rösener — Policisti mučijo ujetnike in jih odvedejo v begunjske zapore — Nekaj ujetih zaradi mučenja kloni in sovražnik zve za številne podrobnosti — Potem ko je bila avgusta na Krvavcu uničena 2. četa, sta podobno razbitje, a čisto na drugačen način, doživeli tudi preostali dve četi — Pouk in demoralizacija.

Posledice tako tveganega zadrževanja Kokrškega ali 2. bataljona KO v Udinem borštu so bile po silovitih in hitrih nemških napadih porazne: bataljona ni bilo več!

O tem govore pretresljive številke in podatki.

Dne 13. in 14. septembra 1942, a največ drugi dan, je v Udinem borštu padlo 24 partizanov, med njimi eden, in sicer Franc Aškerc, iz 2. grupe odredov.** Nemci so 33 borcev tudi

---

* Nemci pa so javnosti na vidnem mestu 23. septembra 1942 v »Karawanken Bote« med drugim razglašali, da so ustrelili tudi »poživinjeno, krvoločno 16-letno oboroženo gošarko in še tri voditelje. (Karawanken Bote« je v arhivu Gorenjskega muzeja v Kranju.)

** Nemci so v svojem letaku razglašali, da so tedaj 28 partizanov ubili, 33 pa ujeli. Po dolgotrajnem in vsestranskem prever-

ujeli, med njimi tri: Antona Derglina, Ignaca Kamška in Feliksa Ceglarja iz 2. grupe odredov. Izmed vseh udeležencev v Udinem borštu se jih je rešilo le 6. Tako je Kokrški bataljon tedaj izgubil kar 53 borcev.*

Zaradi tragičnosti in veličine izgubljenih življenj v tem dogajanju smo uspeli zbrati imena in osnovne podatke o žrtvah.**

Padli so:

1. Aškerc Franc (iz 2. grupe odredov), rojen 1919, Ljubljana.

2. Babnik Konrad, rojen 1919, Ljubljana.

3. Brejc Albin, rojen 1921, Sp. Duplje.

4. Brejc Janez, rojen 1910, Sp. Duplje, Albinov brat.

5. Bukovnik Alojz-Sorta, rojen 1921, Voglje.

6. Černe Feliks, rojen 1921, Ljubljana Vevče.

7. Černivec Jože, rojen 1915, Sp. Duplje.

8. Kokalj Ančka-Nataša, rojena 1927, Ljubljana—Tržič—Visoko.

9. Kostrevec Franc, rojen 1914, Bušecha vas pri Novem mestu, živel je v Tržiču.

10. Košir Franc-Vasilij, rojen 1924, Podljubelj.

11. Meglič Miha, rojen 1912, Retnje pri Križah.

12. Meglič Aleš-Mornar, rojen 1913, Podljubelj.

13. Metlar Zvone-Črt, rojen 1922, Ljubljana.

---

janju smo ugotovili, da je tedaj padlo 24 borcev in o vseh smo ugotovili imena. Druge štiri so Nemci prišteli od drugod. Tudi poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 23. septembra 1942 govori o številkah s tega nemškega letaka. (Dokument je v Zborniku NOV VI/4, z navedbami na straneh 124—125.)

* K številu 53 moramo prišteti še tiste 3 ranjene tovariše, ki so se sicer rešili, a zaradi ran dolgo niso bili sposobni za boj. Kokrški bataljon je torej izgubil kar 56 bork in borcev, od njih pa še 4 iz 2. grupe odredov.

** Med ubitimi v Udinem borštu je bil tedaj tudi Branko Količ, rojen 1909 na Količevem. Živel in delal je v Strahinju; Nemci so ga pritegnili k akciji, da bi jim kazal poti in kraje, a je pri tem padel.

14. Mihelič Stane-Stanlio, rojen 1917, Trst—Ljubljana.
15. Mlakar Stanko-Cveto, politkomisar 1. čete, rojen 1924, Šenčur.
16. Oselj Janko-Potapljač, rojen 1922, Voglje.
17. Pance Jože, rojen 1916, Duplje.
18. Perko Andrej, rojen 1910, Breg—Duplje.
19. Perko Janez, komandir 1. čete, rojen 1912, Breg—Duplje, Andrejev brat.
20. Rupnik Jože-Triglav, intendant 3. čete, rojen 1904, Hotederščica, živel je na Orehku.
21. Skapin Leon-Lado, politkomisar bataljona, rojen 1919, Ljubljana.*
22. Škof Jože-Čiba, rojen 1921, Ljubljana.
23. Teran Stane-Nared, intendant odreda, rojen 1912, Duplje.**
24. Ukmar Anton, primorski Slovenec, ki je živel v Šenčurju.***

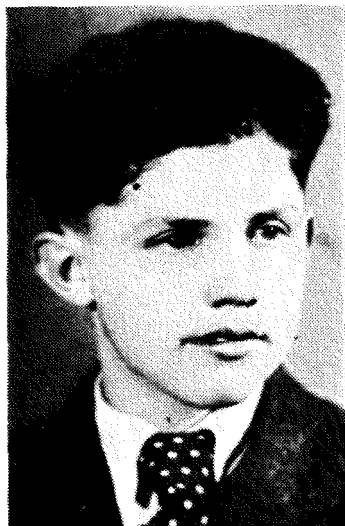
---

* Leon Skapin-Lado, študent iz Ljubljane, je bil agilen komunist že pred vojno. Bil je sin edinec matere-vdove, ki ga je izobraževala sama. Razvil se je v dobrega športnika in znanega plavalca »Ilirije«. Član »Slovenskega kluba« študentov je postal kot napredno usmerjen fant in tedaj je bil, 20-leten, sprejet v KP. Leta 1939 se je udeležil študentskega tabora v Prekmurju, kar je bila ena izmed akcij KP. Bil je študent tehnične fakultete, 1941. leta pa je postal član partijskega biroja Univerze in nekaj časa tudi njegov sekretar. Takoj po okupaciji je prijatelj iz kluba »Ilirija« povezoval v bojno skupino, ki je izvrševala sabotažne akcije. K partizanom je odšel v začetku februarja 1942 in postal politkomisar Horjulske čete. Spomladi je bil med prostovoljci za Gorenjsko in tako je junija prišel v novi Kokrški odred. Tu je bil najprej politkomisar 1. čete 2. bataljona-Kokrškega, nato pa politkomisar tega nesrečnega bataljona. Na tem položaju je padel, star šele dobrih 23 let. (Podatki: Meta Sitar-Bele, Ljubljana.)

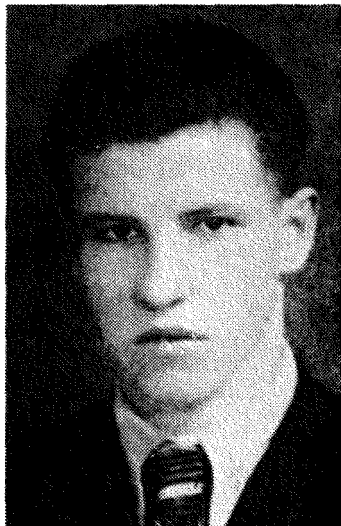
** Tine in Stane Teran iz Dupelj sta bila pred vojno med najvidnejšimi organizatorji KP in naprednega gibanja v svojem okolišu, a tudi v Kranju. Zlasti viden in aktiven je bil Tine, ki je bil tudi med voditelji tekstilne stavke leta 1936 v Kranju in organizator Društva kmečkih fantov in deklet v domačem kraju.

*** Podatki o padlih so zbrani iz različnih virov, predvsem pa iz zbornika Pomniki NOB v kranjski občini, 1975. Največ drugih podatkov je zbral Franc Štefe-Miško, Šenčur, Ljubljana.

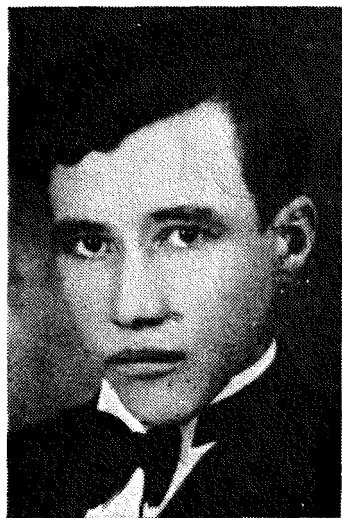
PADLI V UDINEM BORŠTU 13. IN 14. SEPTEMBRA 1942

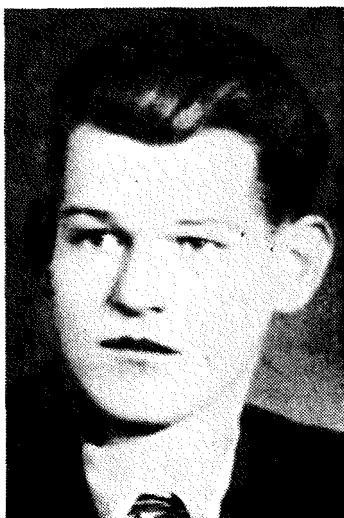
Alojz Bukovnik-Sorta

Albin Brejc

Janez Brejc

Jože Černivec

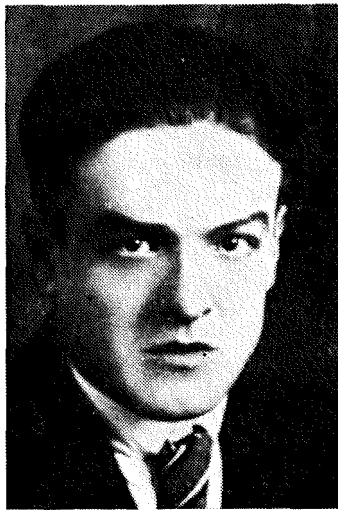
Franc Kostrevc

Franc Košir-Vasilj

Miha Meglič

Aleš Meglič-Mornar

Janko Oselj-Potapljač

Andrej Perko

Jože Rupnik-Triglav

Vinko Debeljak. (Bil je med ujetimi, umrl je pozneje v taborišču.)

Opomba: Fotografij padlih Franca Aškerca, Konrada Babnika, Feliksa Černeta, Zvoneta Metlarja-Črta, Staneta Miheliča-Stanlija, Jožeta Panceta, Jožeta Škofa-Čibe in Antona Ukmarja ni. Portreti drugih padlih so natisnjeni drugod.

Ujeti, mučeni in odpeljani v razna taborišča smrti, kjer jih je 19 umrlo:

1. Benedičič Matevž, rojen 1901, Jesenice—Javornik, umrl po vojni.

2. Brajković Bogdan, rojen 1913, Ljubljana—Tomačevo, umrl v taborišču.

3. Bravič Avguštin, rojen 1919, Ljubljana, Ribnica, umrl v taborišču.

4. Ceglar Feliks, iz 2. grupe odredov, rojen 1922, Novo mesto, Ljubljana, Tacen—Praproče, po zajetju postal gestapovski agent. Odkrit je bil na medvodskem območju in justificiran.

5. Debeljak Vinko, rojen 1909, Tenetiše—Duplje, umrl v taborišču.

6. Derglin Anton, rojen 1921, Ljubljana—Moste, umrl v taborišču.

7. Eržen Anton, rojen 1912, Zg. Duplje, umrl v taborišču.

8. Janc Jože, rojen 1921, Senično—Križe, umrl v taborišču.

9. Kamšek Ignac-Kolja, komandir čete v 2. grupi odredov, rojen 1921, Kočevje, živi v Kočevju.

10. Kelbl Slavko, rojen 1923, Kozarje, Ljubljana, umrl v taborišču.

11. Kolar Ludvik-Hanzi, rojen 1914, Braslovče, živi v Celju.

12. Kravcar Karel-Kola, vodnik, rojen 1921, Pristava—Križe, živi v Bistrici pri Trziču.

13. Lavička Zdenko, apotekar, medicinec bataljona, rojen 1915 v Trziču, umrl 1972.

14. Maleš Anton, rojen 1925, Viševca—Cerklje, umrl po vojni.

15. Martinjak Janez-Cegnar, rojen 1921, Srednja vas pri Šenčurju, umrl v taborišču.

16. Meglič Ciril, rojen 1915, Retnje—Trzič, umrl v taborišču; brat Mihe, ki je padel.

17. Mihelič Srečko-Medved, rojen 1921, Ljubljana, Stanetov brat, živi v Ljubljani.

18. Peraic-Košir Marija-Nežka, rojena 1920, Podljubelj, 1943. leta pobegnila iz Begunj, živi v Trziču.

19. Perko Janez, rojen 1917, Ljubljana, umrl v taborišču.

20. Perko Anton, rojen 1913, Breg—Duplje, Andrejev in Janezov brat, umrl v taborišču.

21. Peršolja Oskar-Ježek, rojen 1914, Gorica, živel v Goricah, umrl v taborišču.

22. Peterlin Edvard-Buldek, rojen 1923, Ljubljana, umrl v taborišču.

23. Rozman Anton-Tominc, rojen 1917, Sp. Duplje, umrl 1978.

24. Rozman Karel, vodnik, rojen 1919, Voglje, živi v Hrastju pri Kranju.

25. Stružnik Alojz-Jug, politkomisar 3. čete, rojen 1914, Srednja vas, živel na Orehku, umrl 1952.

26. Terčič Ciril, rojen 1911, Šempas—Gorica, Ljubljana, umrl v taborišču.

27. Toporš Andrej, rojen 1919, Sp. Duplje, umrl v taborišču.

28. Toporš Janez, rojen 1907, Sp. Duplje, Andrejev brat, umrl v taborišču.

29. Tork Miroslav, rojen 1923, Kozarje, Ljubljana, umrl v taborišču.

30. Vidmar Janez, rojen 1919, Godič pri Kamniku, umrl v taborišču.

31. Vogrič Janez-Dušan, vodnik, rojen 1919, Trzič, umrl 1977 v Kranju.

32. Vrhovec Stane-Robin, politdelegat, rojen 1922, Vrhovci, živi v Ljubljani.

33. Šubic Slavko-Amor je bil iz Unca pri Rakeku, a je živel v Čirčicah. Bil je tudi ujet, a ni vpisan v knjigo zaporov. Prestopil je k Nemcem in je bil s strani partizanov justificiran kot raztrganec.

V knjigi zapornikov v Begunjah so naštetni ujetniki vpisani od številke 3774 dalje.*

---

* Ludvik Ogrizek, rojen 1906, iz Hruševja pri Postojni, ki je bila pod Italijo, je živel v Stražišču in kot primorski begunec začel sodelovati v OF. Priključil se je Cankarjevemu bataljonu. Aretiran je bil 15. 9. 1942, zato tudi njega nekateri prištevajo med ujete v Udinem borštu. Po mučenju v Begunjah je umrl v taborišču. L. Ogrizek je bil tudi dražgoški borec.

Marija Košir, por. Peraič-Nežka. Sovražniki so jo ujeli in mučili, a je ušla iz zaporov

Borci, ki so se rešili:

1. Cotman Stane-Colnar, pozneje Amon, rojen 1908, Šenčur, živel v Kranju, umrl februarja 1979.

2. Konc Stane-Kos, rojen 1907, Goriče, padel 14. 2. 1944 nad Zalogom pri Goričah.

3. Kuljad Izidor-Jožek, rojen 1912, Grgar pri Gorici, živel v Goričah, živi v Kranju.

4. Stružnik Jože-Mejač, bataljonski intendant, rojen 1912, Srednja vas, živel v Šenčurju, Alojzov brat, padel 16. 4. 1944 na Praprotni polici pri Cerkljah.

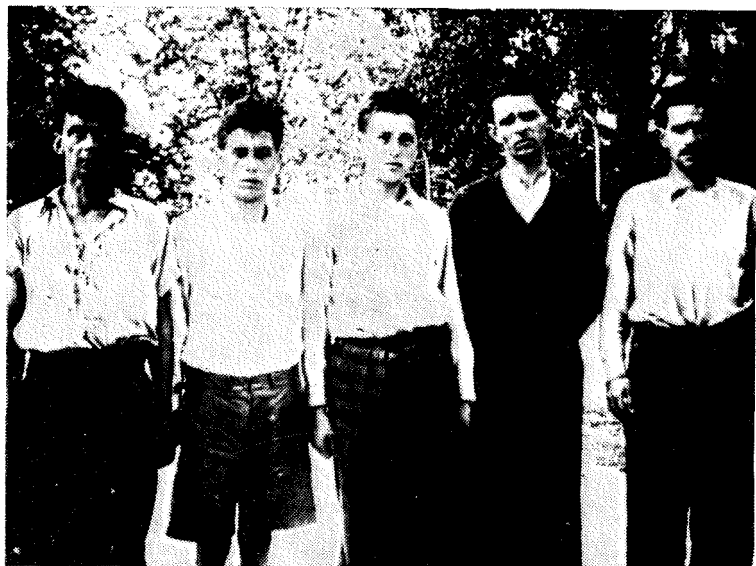
5. Švagelj Anton-Slon, rojen 1912, Dobravlje pri Sežani, živel v Lescah, dražgoški borec, izdan in ujet 16. 11. 1942 na Loki pri Kovorju, umrl v Mauthausnu.

6. Zupan Alojz-Peter, rojen 1900, Duplje, padel 14. 11. 1943 v Goričah.

Trije izmed njih, Stane Konc-Kos, Anton Švagelj-Slon in Izidor Kuljad-Jožek, so se hudo ranjeni rešili in se potem zavlekli na razne kraje. A tudi četrti, Stane Cotman-Colnar, je bil po hajki zelo slab.

Oglejmo si samo dva primera: Cotmanovega in Kuljadowega! Najprej Cotmanovega, ki je posebno zanimiv.

Med umikanjem je Stanko Cotman-Colnar naglo skočil v precej globok jarek, po katerem je počasi lezla voda, ki je

Ujete in pretepane borce so policisti v begunjskih zaporih fotografirali po skupinah. Na prvi so: (od leve) Ludvik Kolar-Hanzi, Edvard Peterlin-Buldek, Stane Vrhovec-Robin, Andrej Toporš in Zdenko Lavička

zaradi močnega deževja malo narasla. Na srečo je bil majhne postave in droban, in ko se je potopil v vodo in se stisnil pod najbližjo previsno rušo, ki je visela nad vodo, mu je telo pokrivala voda, glavo pa v glavnem ruševje. Nos in usta je molel ven le toliko, da je mogel dihati. Kmalu je čezenj skočik čez potok prvi Nemec, nato pa še dva. Eden, s strojnico v rokah, je stopil natanko na rušo nad Cotmanovo glavo. A tudi ta ga ni opazil. Stopil je v vodo in ob Cotmanu odšel dalje v gozd.

Za njim je prišel še eden, potem še tretji. Ta pa ga je opazil. Prišel je torej konec tudi zanj! Srečala sta se s pogledi in drug drugemu nekaj hipov zrla v oči. Cotman je bil prepričan, da ga bo zdaj policist, ki je bil oborožen s strojnico, ustrelil. Toda ta je nato pogledal okoli sebe, odkimal z glavo in odšel naprej, ne da bi bil komu kaj povedal o živem partizanu pod rušjem. Potem je Cotman čepel v vodi še ves popoldan, do poznega večera. Zelo je oslabil in se ves premrazil.

Ko je končno čutil, da je nevarnost minila, je ves trd zlezel iz vode in počasi poiskal tovariše pod Storžičem. Že čez mesec dni pa je bil tudi on zajet v Šenčurju.*¹⁷⁵

Izidor Kuljad-Jožek je med umikom dobil strel v čeljust. Ker se je že vsakdo reševal, kakor se je mogel in vedel, številni Nemci pa so jim bili za petami in v zasedah, mu nihče ni mogel pomagati. Zavlekel se je v neko grmičevje in prav slučaj je bil, da ga Nemci niso dobili. Po dveh dneh se je priplazil v Goriče, kjer so še vedno križarili policisti. Potem se je zvlekel na Rakovčev senik, po domače pri Pavletovih, kjer je prej delal. Čez dva dni so se mu v rani pojavili črvi, ki so se razpasli tudi tam, kjer je bila kri. Rakovčevi in Marija Kejžar so mu potem pomagali in ga negovali. Ust ni mogel odpreti dva meseca. Mleko, juho in čaj, kar so mu na skrivaj prinašali na senik, je pil le s slamico. Brez te pomoči bi bil Kuljad, ki še sedaj nosi hude posledice, prav gotovo umrl. Šele po dveh letih je vsega oslabljenega sprejela ambulanta »A« novega Kokrškega odreda pod Storžičem.¹⁷⁶

Med tistimi partizani, ki so jih Nemci ujeli, jih potem nasilno slačili, ropali in nepopisno pretepali in mučili, je imel najvišji položaj hudo ranjeni Alojz Stružnik-Jug. Bil je politkomisar 3. čete. Zaradi ran je močno krvavel in oslabel, poleg tega pa so ga Nemci po zajetju začeli tolči s kopiti, brcati in pretepati, da bi ga prisilili k izpovedim o drugih. Ko so po pregledu njegove puške ugotovili, da je tudi on streljal nanje, so ga še bolj začeli pretepati. Zato je bilo ranjenčevo krvavenje vse hujše. Šele pozneje so ga za silo obvezali in ga na vozu med mrtvimi tovariši prepeljali v Strahinj, kjer so mrtve odložili, ujete pa odvedli v Zgornje Duplje. Tu so vse začeli spet pretepati in zasliševati in jih nagovarjati, naj prestopijo v njihovo službo. Nato so vse zde-

---

* Ujetega Stanka Cotmana-Colnarja so Nemci najprej odpeljali v Kranj, nato pa v begunjske zapore in ga hudo mučili. Pozneje je imel srečo, da je s skupino zapornikov odhajal delat na Bled. Tu je kljub straži imel toliko sreče in priložnosti, da je prišel v stik z aktivistko OF, ki je prodajala v bližnji trafiki. Z njeno pomočjo je še z dvema zapornikoma pobegnil proti Pokljuki in se v začetku marca 1943 priključil borcem 2. bataljona Gorenjskega odreda. Tu je dobil ime Amon. Konec aprila 1943 so ga s skupino drugih borcev poslali na Dolenjsko, kjer je začel novo partizansko pot. — Prvoborec Stanko Cotman je umrl 6. februarja 1979.

lane prepeljali v begunjske zapore. Tod so spet vsi, razen tistega, ki je začel izdajati, morali prenašati huda mučenja.* Ker so Nemci zdaj že vedeli, kaj je bil kdo, so ranjenega politkomisarja Stružnika še bolj mučili. Ob tem so mu začele otekati ranjene ledvice, rana na roki pa gnojiti. Pretepenega do onemoglosti so brez pomoči pustili počasi umirati. To se je vleкло pet tednov. Potem so dr. Janezu Šarcu dovolili, da ga je premestil v bolniško sobo, kjer mu je nudil strokovno pomoč. Zdravila zanj je dr. Šarec prinašal skrivaj in ga tako rešil.

Mrtve borce so Nemci vlačili skup kakor hlode; privezali so jih za noge in jih potem s pomočjo domačinov pokopali za Strahinjem.

Ujetnikov, ki so strahoma pričakovali, da jih bodo kmalu postrelili, v Begunjah niso ubili, temveč so jih pozneje odpeljali v koncentracijska taborišča Mauthausen in Gussen. Niso jih ustrelili zato, ker so nemške oblasti v tem času zganjale na Gorenjskem svojevrstno propagando. Po grozljivem streljanju talcev in ujetnikov ter požiganju vasi in izvajanju drugih nasilstev so tedaj jetnike puščali žive. S tem so hoteli pokazati, da partizanov, ki se bodo vdajali, ne bodo več streljali, temveč jim bodo zagotavljali delo in življenje v rajhu. Nemcem je šlo predvsem za to, da bi bila pokrajina videti pomirjena in tako čimbolj godna za priključitev k rajhu.¹⁷⁷

---

* Nemci so o padlih in zlasti o ujetih partizanih dobivali podatke tudi na druge načine. Tako so npr. izmed ujetih izločili mladega Feliksa Ceglarja, mizarja iz Tacna pri Ljubljani, ki je sicer pripadal 2. grupi odredov, in ga odpeljali v škofjeloške gestapovske zapore. Tod je nekaterim in tudi ujetemu borcu Janku Berniku iz Škofje Loke pripovedoval, da je prišel na Gorenjsko z 2. grupo odredov, opisal je poletne hajke in dogodke v Udinem borštu. Opisal je tudi, kako so jih topli, in pokazal še nezaceljene rane. Vendar se je pozneje pokazalo, da Ceglar ni zdržal mučenja in da so gestapovci iz njega izvlekli marsikak podatek ne le o tistih iz Udinega boršta, temveč predvsem o onih iz 2. grupe odredov in o tem, kje je le-ta hodila. Prav zaradi tega so ga iz Begunj prepeljali v Škofjo Loko. Povedal je tudi za nekatere kmete iz Martinj vrha, ki so pomagali partizanom, in tja pripeljal Nemce, ki so Martinjvrharje aretirali. Od njih je Janko Bernik zvedel, kako je bilo s Feliksom Ceglarjem, ki so ga gestapovci izšolali za agenta, kar je po odkritju na zaslišanju priznal Tinetu Zaletelu-Tilnu. (Podatek: Tine Zaletel, Kranj. Pisana izjava Janka Bernika, Škofja Loka, 6. 11. 1976. Rokopis v avtorjevem arhivu; tudi knji-ga begunjskih zaporov.)

Na tej fotografiji so Karel Rozman-Roman, Alojz Stružnik-Jug, Oskar Peršolja-Ježek in dva neznana jetnika

Iz imen padlih in ujetih se vsiljuje ugotovitev, da je bila med izgubljenimi cela vrsta najožjih sorodnikov.

Tako je Franc Košir padel, sestra Minka pa je bila med ujetniki. Padla sta brata Janez in Albin Brejc. Brata Janez in Andrej Toporš sta bila ujeta in oba je v razmaku enega meseca požrl Mauthausen. Izmed bratov Meglič je Miha padel, Ciril pa je bil ujet. Izginil je v taborišču smrti. Padel je Stane Mihelič, njegov brat Srečko pa je bil ujet. Najhuje je bila prizadeta družina Perkovich-Samčevih. Dva brata, Janez in Andrej, sta padla, Antona pa so ujeli. A tudi on je čez slabi dve leti umrl v taborišču Gussen. Pa bi se bil lahko vrnil, samo če bi bil podpisal izjavo, da bo poslej »lojalen« do nemških oblasti. Po izjavah prič (Anton Rozman-Tominc) Nemcem ni hotel podpisati prav nikakršnega papirja. Kakšna velikanska razlika med njim in bratom Mihom, ki je že v avgustu prešel k Nemcem in začel zganjati velike grdobi-je. Pri tej družini je treba omeniti tudi to, da so njihovega 66-letnega očeta Franca Perka Nemci ustrelili kot

talca že 27. julija 1942, preselili njihovo družino in družine njihovih hčera in sinov, poleg tega pa požgali hišo. Perkovi družini so torej Nemci ubili kar štiri moške člane, peti pa je bil v službi njihovih uničevalcev.*

Okupatorjevi poveljniki so obkoljevanju partizanov v Udinem borštu poklanjali posebno pozornost in ga vseskozi spremljali. To pove tudi prihod kar dveh policijskih generalov v Zgornje Duplje. Pripeljala sta se 14. septembra 1942 proti večeru in si ogledovala padle. Nagovarjala sta ujete partizane za prestop v njihovo službo ter pri tem izkazovala svojo oholost in moč.¹⁷⁸

Ob tej priložnosti so Nemci izdali tudi številne letake, v katerih so poleg drugega razglašali, da so z uničenjem partizanov v Udinem borštu Gorenjce »rešili pred tolpo Janeza Perka, v kateri so bili tudi njegovi bratje«.*

Kar se torej okupatorju ni posrečilo med hajkami po hribovju, so v ostrem boju dosegli v Udinem borštu. Drugi bataljon Kokrškega odreda je bil uničen, razen borcev, ki so bili ostali v taborišču ali odšli v druge akcije. Uničenje Kokrškega bataljona je bilo za gorenjske partizane toliko hujše, ker so padli ali bili izgubljeni številni preizkušeni komunisti in skojevci, hrabri in izkušeni borci, poveljniki in voditelji narodnoosvobodilnega gibanja: padel je odredni intendant, padel je politkomisar bataljona, padlo je poveljstvo 1. čete, izgubljen je bil politkomisar 3. čete, izgubljeni so bili vodniki in številni drugi perspektivni borci. Poleg tega je bataljon izgubil tudi veliko težko pridobljenega orožja.

Z izgubljenimi in padlimi partizani Kokrškega odreda pa je močno padlo tudi razpoloženje prebivalstva. To je bilo potem čutiti še dolgo, kajti poslej je bilo v kranjski okolici res le malo partizanov.

Ostanki Kokrškega bataljona in člani štaba Kokrškega odreda so se potem zbirali pod Storžičem, da bi čimprej ublažili tako vojaške kot tudi politične rane, ki jih je narodnoosvobodilnemu gibanju prizadel udarec v Udinem borštu. Za novega komandanta bataljona je bil tedaj imenovan Ivan Vamberger-Fajfar, ki pa je lahko prevzel poveljstvo le nad maloštevilno skupino.

---

* Zaradi krvavih uslug Mihe Perka, ki je hodil naokrog v nemški policijski uniformi, so potem nemške oblasti spustile njegove sorodnike iz nemških taborišč.

O razpoloženju po uničenju Kokrškega bataljona v Udinem borštu je takratni odredni kurir Vladimir Peraič-Tarzan-Planin pozneje povedal, da so se zbrali za Storžičem. Franc Jagodic-Krstan jim je prihitel povedat, kaj se je zgodilo. Ob tej hudi novici so vsi jokali. Da bi spet prišli k sebi, je najprej začel govoriti politkomisar odreda Ivan Bertoncclj-Johan. Toda zaradi solz ni mogel govoriti in borcev ni uspel potolažiti. Potem pa se je dvignil njegov namestnik, Anton Štefe-Kostja. On pa je, tako kot vedno, tudi tedaj našel prave besede. V svojem govoru je priznal, da so žrtve v Udinem borštu res hud udarec, a tudi če bodo padli še oni, bodo za njimi vedno prišli novi borci. Prepričljivo jim je zagotovil, da zaradi tega ni vsega konec. Njegov nastop je v vseh spet začel vzbujati nove upe.

Bataljonski komandant Franc Šiška-Črto je bil ob teh izgubah še vedno tako prizadet, da se je hotel pokončati. Četudi je bilo s štabom odreda domenjeno, da gre z bataljonom v dolino namesto njega komandir Janez Perko, se ni mogel potolažiti. Bil je prepričan, da se kaj takega ne bi bilo zgodilo, če bi bil on zraven, ker bi se bil ravnal po načrtu. Tedaj je preostalo poveljstvo Kokrškega odreda in Kokrškega bataljona na območju Storžiča in Kranja moglo zbrati na spisku 49 borcev (40 v bataljonu, 9 v odrednem štabu), vendar so jih takoj po dogodkih v Udinem borštu mogli v bataljonu zbrati le dobrih dvajset, ki so se jim priključili tudi tovariši iz odrednega štaba.*

---

* Po tragičnih dogodkih v Udinem borštu oziroma potem, ko so se začele vračati tudi druge skupine bataljona, so bili na spisku enote naslednji borci: Cotman Stane-Colnar, Belehar Janko-Smrekar, Bernik Avgust-Pišta, Blažič Peter-Melhior, Brejc Ciril-Niko, Bukovec Franc-Pepe, Debeljak Peter, Djordjević Branko-Jure, Eržen Anica-Pepca, por. Tomazin, Gregorčič Stane-Pik, Jagodic Franc-Krstan, Košir Anton-Sibirc, Kravcar Vinko-Fedja, Kravcar Jože-Fric, Kristanc Janez, Laznik Jože-Slavček, Pucelj Janko-Ciril, Peraič Vlado-Tarzan, Praček Adolf-Adi, Robežnik Ivo, Kunaver Lado-Slavko, Stružnik Jože-Mejač, Svetelj Pavel-Hrastič, Šiška Franc-Črto kot komandant bataljona, Štefe Franc-Miško, Vamberger Ivan-Fajfar, Zupan Alojz-Peter. Poleg njih pa so ostali sicer živi, a ranjeni še Konc Stane-Kos, Kuljad Izidor-Jožek in Švagelj Anton-Slon. Iz razbite 2. čete 2. bataljona KO so še ostali Juvan Milan-Andreja, Žerovnik Stane-Miško, Ivan Burja-Tomažek, Valentin Uršič-Martin, Štirn Karel-Aleš in Štirn Mirko-Konrad. V 2. bataljon so spadali tudi Prosen Franc-Vili, Zupančič Tone-Barjan ter dva neprepoznana borca, ki sta padla že 2. 10. 1942, skupno

Čeprav število 40 oziroma 49 niti ni tako majhno, je bilo le malo borcev mogoče zbrati v ustrezno bojno enoto. Bili so namreč po raznih krajih in z raznimi nalogami, nekaj je bilo ranjenih in bolnih, nekaj jih je odšlo drugam, nekaj pa jih je kmalu padlo. Katastrofa je bila torej velika.¹⁷⁹

In za konec:

Izgube na partizanski strani smo ugotovili, nismo pa mogli zbrati podatkov o izgubah napadalcev, predvsem 18. policijskega polka gorskih lovcev, v katerem je bilo največ Tirolcev in Avstrijcev. Da so bile njihove izgube precejšnje, nam pove njihov poveljnik Hermann Franz, ki je ugotavljal, »da so se partizani trdovratno upirali« in da je »o prvih padlih in ranjenih na naši in nasprotni strani« zvedel že prvi dan boja.

Kakorkoli vse to obračamo in analiziramo, pa je odgovornost za te nepotrebne žrtve padla na sicer junaškega komandirja Janeza Perka. Ravnati bi se bil moral po osnovnih poveljih štaba, pa bi se bili najhujšemu izognili. Osnovnemu prekršku je potem sledila še čisto taktična napaka o prebijanju iz Udinega boršta. Predolgo in neodgovorno je ponočeval v Dupljah in okolici, namesto da bi bil bataljon takoj po akciji v mlinu odvedel pod Kriško goro. Namesto tega pa ga je v zgodnjem, že svetlem jutru popeljal v Udin boršt in s tem v smrt ter v uničenje.

Ta dogodek je ne le borcem Kokrškega odreda, temveč vsem gorenjskim partizanom še dolgo ostal v spominu, bil pa jim je tudi v pouk, da sovražnika ne smeš nikoli podcenjevati, da smeš boj sprejeti le tedaj, ko so okoliščine ugodne, predvsem pa, da se je v takih primerih takoj treba spustiti v preboj.

Na terenu, kot je Udin boršt, se partizani brez dobre obveščevalne mreže nikoli ne bi bili smeli dolgo zadrževati, čepravno jih je prikrivanje v goščavju sicer dostikrat rešilo

---

v spisku bataljona 39 borcev. V štabu odreda pa so na sektorju 2. bataljona KO ostali Ivan Bertoncelj-Johan kot odredni politkomisar, Štefe Anton-Kostja kot njegov namestnik, dr. Milan Cunder-Miha, Kraljič Mirko-Cene, kurir, Zaletel Tine-Tilen, kurir, Jože Solar-Jožca, kurir, Rovtar Ludvik, kurir, odredni pisar Prevolnik Ernest-Miloš in bolničar Iztok, torej 8 borcev.

(Podatke preživelih borcev prvega KO je uredil in zapisal Franc Štefe 24. avgusta 1974 in jeseni 1978, pismena dopolnitev 21. in 27. 9. 1979. Kopija v avtorjevem arhivu.)

pred hajko. A to pot so bili izdani! Tak spopad so partizani v Udinem borštu v tem letu doživeli že drugič (prvič aprila) in vselej so bile posledice porazne.

V teh dogodkih pa so se borci večinoma tako hrabro borili, do poslednjih nabojev, da so jih spoštovali celo sovražniki. Dogajanja v Udinem borštu torej niso bila le tragična, temveč prepletena tudi z velikimi junaštvii. Celo policijski polkovnik Hermann Franz potrjuje to ugotovitev, ko pravi, da »tako zagrizenih spopadov s partizani, kakor jih je moja enota doživela v Udinem borštu, ni doživela nikjer drugod na Gorenjskem v vsem času, kolikor smo se zadrževali v tej pokrajini«.

Toda nespremenljivo je bilo dejstvo, da je bil Kokrški ali 2. bataljon Kokrškega odreda praktično uničen: Krvavška ali 2. četa že v avgustu pod Krvavcem, 1. in 3. pa septembra v Udinem borštu.

To je bil velik udarec za gorenjske partizane nasploh, s tem pa tudi za prebivalstvo in za njihovo morálo, za borce Kokrškega odreda pa še posebej. Potrebni so bili novi naporí, da bi se bataljon spet postavil na noge.

Preostali borci so takoj spet šli med ljudi

Po nesreči v Udinem borštu nemčurji spet dvigajo glave — Pobitost med preostalimi borci in prebivalstvom vse večja tudi zato, ker je na Jelovici padel tudi komandant 1. grupe odredov Jože Gregorčič-Gorenjc in 24 borcev — Da bi dvignili razpoloženje sebi in prebivalstvu, gredo preostale skupine borcev spet med ljudi in v akcije — Nasilje sovražnika je nepopisno, gaulajter dr. Friedrich Rainer pa 27. septembra 1942 v Kranju razglaša, da so partizani na Gorenjskem uničeni, da je Gorenjska »pomirjena«, in Gorenjcem dodeli »državljanstvo velikega rajha do preklica« — Poslej okupator še bolj uvaja in uporablja razne pomožne vojaške formacije, sestavljene iz domačinov, vendar upora kljub nasilju ne more zatreti.

Zaradi neugodnega razpoloženja med prebivalstvom, ki ga je povzročil udarec v Udinem borštu, poprej pa v 2. četi na Krvavcu, so redki preživeli borci morali čimprej priti v stik z ljudmi.

Nemška propaganda je širila vesti o uničenju partizanov, nemčurji in razni izdajalci pa so v takem vzdušju spet dvigali glave in postajali ljudem na terenu vse bolj nevarni. Zato je preostala skupina 2. bataljona Kokrškega odreda spet odhajala v dolino.

Po dramatičnih dogodkih v Udinem borštu se je patrulja 2. bataljona Kokrškega odreda pojavila v dolini 19. septembra 1942. Zvečer so borci prišli v Loko pri Kovorju. Kmetu Valentinu Černeliču so vzeli nekaj hrane, ker pa je bil možak tudi poveljnik gasilcev v Kovorju, so mu naročili, naj se najkasneje v osmih dneh odpove tej funkciji, »sicer bo nosil posledice«, kot pravi okrajno orožniško poročilo Radovljica z dne 26. septembra 1942. V istem času se je del te partizanske skupine oglasil pri Antonu Uraniču v Loki. Tudi tu so partizani rekvirirali nekaj hrane.

Ta večer je ena skupina borcev iz Kokrškega bataljona prišla h kmetu Francu Megliču v Zgornji Lom. Pri njem so tudi dobili nekaj hrane, vendar jim je ni bilo treba jemati, ker je rad dal sam, kolikor je premogel. Z istim namenom je ta skupina šla še h kmetu Alešu Megliču, prav tako v Zgornjem Lomu, in tudi pri njem dobila nekaj hrane. V dogovoru s partizani sta ta dva kmeta potem Nemcem sporočila, da so partizani prišli s koroške strani in hrano vzeli s silo. Tako so bili domačini kriti pred nasiljem, partizani pa so zakrili sled.

Podobno aktivnost so tedaj razvijale tudi enote Gorenjskega odreda v okolici Bleda, v Bohinju, v okolici Begunj in drugod, zato je orožniški komandir za okraj Radovljica 26. septembra 1942 med drugim moral poročati, da partizanska aktivnost tudi v zadnjem tednu kljub vsemu ni popustila.¹⁸⁰

Da bi pokrajino čimbolj pomirili in čimveč prebivalstva Gorenjske pridobili na svojo stran, so nemške okupacijske oblasti poleg drugega v septembru odpravile policijske omejitve in omilile nasilje nasploh. Tako taktiziranje so si Nemci po uničenju 2. bataljona KO, ki je bil Kranju najbližji, in po drugih uničujočih udarcih na partizanske enote pač lahko privoščili. A to je bilo le nevarno metanje peska v oči okupiranemu ljudstvu.

S poletno ofenzivo so Nemci res začasno zavrli partizanski polet in zdaj računali, da je prišel ugoden trenutek, ki bo go-

Dne 27. 9. 1942 je gaulajter dr. Friedrich Rainer, ki se je s spremstvom pripeljal iz Celovca, v močno zastraženem Kranju razglasil, da je Gorenjska pomirjena, in Gorenjcem podelil nemško državljanstvo na preklic

renjske fante zagotovil nemški vojski. V tistem poletju so gorenjski partizani utrpeli večje žrtve tudi na Jelovici in na Pokljuki. Dne 8. avgusta je na Pokljuki padel novi štab Gorenjskega odreda, še huje pa je bilo 9. septembra 1942, ko je poleg komandanta 1. grupe odredov Jožeta Gregorčiča-Gorenjca padlo na Jelovici 24 tovarišev, nekaj pa je bilo ujetih.* V celoti so Nemci, kot poročajo z letakom, v poletni ofenzivi na Gorenjskem uničili 102 partizana, k čemur so veliko pripomogli domači okupatorjevi sodelavci — izdajalci.¹¹⁸

Razbitje Krvavške čete, prijavljanje posameznikov gestapu, organiziranje »protiband« iz domačih ljudi, posamezna izdajstva in podobno so morda okupatorjevi voditelji imeli za tako sodelovanje, da je šef civilne uprave dr. Friedrich Rainer 27. septembra 1942 v Kranju, ko je Gorenjcem podelil »nemško državljanstvo na preklic«, med drugim bahavo rekel:

* Nemci so na omenjenem letaku izjavljali, da so na Jelovici ob Jožetu Gregorčiču ubili 32 partizanov, 8 pa ujeli.

»Večji del tolpa je razbit... Prebivalstvo pa se je, ne glede na obžalovanja vredne izjeme, v vedno večji meri odločalo za red in zakon nemškega rajha. Namesto začetnega pasivnega in pričakujočega zadržanja je pri odkrivanju sovražnih skrivališč med prebivalci in našimi oblastmi čestokrat prišlo do sodelovanja in do pripravljenosti na aktivno obrambo... Uspehi nemških enot na eni in pozitivno zadržanje širših krogov prebivalstva na drugi strani mi na Gorenjskem omogočajo izvrševati nadaljnje korake...

Kazenskih ukrepov, razen prav posebno prisilnih izselitev, spričo nastalega miru ni treba več izvajati. Zato so z današnjim dnem zaključeni... V znak svojega zaupanja sem sklenil vse Gorenjce z veljavnostjo od 1. oktobra 1942 sprejeti v »Volksbund« in jim podeliti državljanstvo do preklica...¹⁸²

O tem je 14. oktobra 1942 pisal tudi »Karawanken Bote«, ki je izhajal v Kranju. Na zborovanju NSDAP v Celovcu, ki je bilo 11. oktobra istega leta, pa je dr. Rainer izjavil, da je sam Hitler njegovo sporočilo o podelitvi državljanstva Gorenjcem in o njihovih vdanostnih izjavah »sprejel z veseljem in hvaležnostjo«.¹⁸³

Vse to je vzbujalo videz, da je Gorenjska res »pomirjena«, v resnici pa ni bila, dasiravno so partizani utrpeli hude udarce. In tudi pritegovanje domačega prebivalstva, razen posameznikov, v boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju se ni posrečilo. Okupator je vabil partizane v dolino, vendar ni spremenil svojega uničevalnega bistva, četudi je od poletja pa do konca 1942. leta nehal streljati talce.

Poleg raztrganskih skupin so jeseni 1942 ustanavljali na Gorenjskem (in tudi na Štajerskem) deželno oziroma vaško stražo (»Landwache«). To je bila pomožna oborožena formacija, ki naj bi pomagala nemškemu orožništvu pri varovanju posameznih naselij pred partizani. Za to službo odbrani moški so se morali vsak večer javljati na orožniških postajah. Tam so jih oborožili, zvečer in ponoči pa so pod vodstvom orožnikov patroljirali po vaseh ali pa so jih razmeščali v zasede.

Vendar tudi ta okupatorski poizkus ni uspel. To je pozneje, 11. junija 1943, priznal celo poveljnik redarstvene policije »Alpenland«. Ugotovil je, da je poizkus z deželno stražo »doživel popoln polom«. Razvoj gorenjskega partizanstva je to »stražo« onemogočil in jo prisilil k razpadu.¹⁸⁴

Ocena poletja 1942

Če zdaj strnemo ocene o hudi nemški poletni ofenzivi na Gorenjskem, posebej še proti enotam Kokrškega odreda, moramo ugotoviti naslednje:

Nemška ofenziva, katere cilj je bil, da z močnimi silami uniči gorenjske partizane in hkrati z nasiljem zatre narodno-osvobodilno gibanje na terenu, ni dosegla svojega namena. Vendar je prav Kokrškemu odredu in prebivalstvu na sektorju njegovega delovanja zasekala globoke rane.

Oba bataljona KO, tako 1. ali Kamniški kakor tudi 2. ali Kokrški, sta čas skoraj do srede septembra, ko je ofenziva začela pojemati, preživela dosti uspešno, kar zlasti velja za Kamniškega, ki je s patruljami v ravninskem predelu dosegel presenetljive uspehe.

Hkrati s Kokrškim odredom je okupatorjevim oddelkom uspelo potisniti v odročno višavje tudi enote 2. grupe odredov, ki so se v juliju in avgustu 1942 prek Gorenjske prebijale proti Štajerski. Po poletnih nemških napadih je na sektorju Kokrškega odreda, na njegovem vzhodnem operativnem ozemlju, ostal celovit še 1. ali Kamniški bataljon, na sektorju Kranja, Storžiča in Krvavca pa le še skupina preostalega 2. bataljona.

V poletni ofenzivi so okupatorji uporabili tudi domače sodelavce, organizirane v nevarne »protibande«. V tem času so začeli delovati tudi prvi izdajalski organizatorji bele garde na Gorenjskem. Ti so tako na terenu kot v četi pod Krvavcem že dosegli nekaj otipljivih razdiralnih uspehov. Vojaški porazi, ki jih je spremljalo okupatorjevo nasilje, so na preostalem moštvu pustili pečat utrujenosti. Silovita okupatorjeva ofenziva, sploh najmočnejša na ozemlju, ki so ga bili zasedli Nemci, je namreč razen Kamniškega bataljona prizadela tudi vse druge partizanske enote na Gorenjskem.

Izgube in težave med nemško ofenzivo so bile toliko večje, ker v kranjskem okrožju terenskih organizacij v 1942. letu skoraj ni bilo. Partizani so tedaj številčnejšo oporo imeli le v prebivalcih hribovskih vasi in zaselkov.

Kljub siloviti sovražnikovi premoči pa so borci in aktivisti Kokrškega odreda prav sredi te ofenzive začeli prenašati plamen upora tudi na Koroško.

Prav tako so borci Kokrškega odreda sredi nemške ofenzive justificirali celo vrsto okupatorjevih ogleduhov, njihov

vih pomočnikov in prve organizatorje bratomorilske bele garde. S svojimi maloštevilnimi borci je Kokrški odred v dneh poletne ofenzive opravil tudi vrsto nalog, ki so bile v zvezi z 2. grupo odredov, ofenziva pa je izvrševanje vseh teh nalog oteževala.

Kokrški odred, ki je bil ustanovljen šele z začetkom partizanske ofenzive, zaradi svoje mladosti, maloštevilnosti in teže, ki jo je moral sprejeti nase, ni mogel storiti več, kot je storil. Pri tem je zgubil dobro polovico svojega moštva.

V obojestranski poletni ofenzivi, ki se je začela najprej s partizanske strani, so kmalu prevzele pobudo nemške enote, kajti na njihovi strani sta bili silovita premoč in tehnika. Tudi gorato ozemlje ni bilo v prid partizanom. To še zlasti velja za sektor Kokrškega odreda, kjer je imel okupator ugodno zaledje, ki se je širilo še v sosednjo Avstrijo. Prav v tej ofenzivi se je pokazalo, kako je okupator svoje enote lahko naglo prevažal po cestah in železnicah, medtem ko so enote Kokrškega odreda za pot prek kake doline ali reke potrebovale dolge ure, noči in dneve, kar je od partizanov terjalo nepopisne telesne napore in premagovanja.

Ob vsem tem tudi ni čudno, da je bila vsaka partizanska slabost ali napaka takoj kaznovana z izgubami.

Poleg elitnih policijskih enot, ki naj bi Gorenjsko »očistile« partizanov, je prišel na Gorenjsko tudi visok policijski voditelj iz Berlina, generalpolkovnik SS Kurt Daluge, šef redarstvene policije Hitlerjevega rajha.

Ofenzivni partizanski načrti, ki jih je izdelalo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, niso bili pripravljeni na osnovi stvarnega poznavanja razmer, niso upoštevali pomembnosti Gorenjske za nemškega okupatorja in so bili bolj plod dobrih želja po širjenju narodnoosvobodilnega boja na Gorenjskem in Štajerskem kot pa rezultat analiz in možnosti. Napotki za razvijanje partizanske ofenzive na Gorenjskem so bili preveč optimistični in nestvarni, kajti niso upoštevali majhnega števila tukajšnjih partizanov, okupatorjeve moči in drugih specifičnosti. Posebno pa niso in tudi niso mogli računati z dejstvom, da so nemški voditelji za načrte glavnega poveljstva slovenske partizanske vojske vedeli že 15. maja 1942 in da so potem te podatke dopolnjevali s še neodkritimi vohuni in z izjavami nekaterih partizanskih dezertarjev, a tudi ujetnikov.

Partizanska ofenziva na Gorenjskem se je na poletje 1942 torej pričela v neustreznem, nepravem trenutku. Tudi močna 2. grupa odredov v takih razmerah tedaj ni mogla tod opraviti svojega poslanstva.

Zaradi slabih zvez z Gorenjsko tudi priprave na ofenzivo niso bile pravočasno in zadostno izvršene. Tako sta 1. in 2. grupa odredov v teh pripravah zastopali različne taktične poglede in prijeme, obe pa sta imeli veliko žrtev. To različnost odražajo tudi poročila obeh grupnih poveljstev, dasiravno so ju sestavljali sposobni, hrabri in predani poveljniki. To je bil odraz v različnih krajih in okoliščinah nastajajočih grup. Če poročilo poveljstva 2. grupe odredov v septembru 1942 očitajoče govori o obnašanju enot Gorenjske ali 1. grupe odredov, pa poročila in ugotovitve istega poveljstva z dne 14. novembra 1942, torej že z določene časovne oddaljenosti in z novimi spoznanji, govore drugače. Med drugim pravijo: »Zavlačevanje našega odhoda, predvsem pa pohoda na Gorenjsko se je pozakalo kot velika zmota...«*

Poročila štaba 1. grupe odredov so o tem, kako je grupa pripravljena sodelovati z 2. grupo odredov, govorila spet drugače.**

A dolga leta so veljale dosti drugačne ocene. Šele Miha Marinko v knjigi Moji spomini, ki je izšla leta 1971, dokončno potrjuje domneve, da je bil načrt o osvobajanju precejšnjega dela Gorenjske tedaj »čista iluzija«. Na tedanje osrednje slovensko vodstvo je pač deloval vtis širokega razmaha splošne vstaje v zahodnem delu Srbije še v poletnih dneh 1941. Toda razmere v Sloveniji so bile povsem drugačne, na kar je bilo nujno treba računati.¹⁸⁵

Pa tudi slovenske pokrajine so se med seboj razlikovale, in Gorenjska pri tem ni bila izjema. Okupator je s poletno ofenzivo pripravil Gorenjsko tako daleč, da je bilo prebivalstvu dodeljeno »nemško državljanstvo na preklic«, s tem pa

---

* Poročilo štaba 2. grupe odredov o pohodu na Štajersko čez Gorenjsko v septembru 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 26, ter poročilo politkomisarja istega štaba centralnemu komiteju KPS 14. novembra 1942, isti zbornik, dok. št. 86, str. 255, ki govori o zavlačevanju odhoda.)

** Poročilo 1. grupe odredov z dne 26. avgusta 1942 glavnemu poveljstvu o nemški ofenzivi na Blegoš in Jelovico. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 128.)

vzpostavljeno nekakšno »pravno opravičilo« za mobilizacijo v nemško vojsko. Vendar pa kljub občutni defenzivnosti in oslavljenosti gorenjski partizani pokrajine niso zapustili.

Poživljanje političnega in vojaškega delovanja na terenu, a tudi nove izgube

Delo na terenu—osnova za partizansko mobilizacijo — Pogosta izdajstva partizanskih skupin v ravnini — Nove žrtve — Junaške smrti — Kmalu po dogodku v Udinem borštu pade še deset borcev Kokrškega bataljona, pet pa je ujetih — Konec leta spet nova organizacija OF in KP — Na Jelovici pade še Lojze Kebe-Štefan, politkomisar 1. grupe odredov in sekretar PK KPS za Gorenjsko — Prva odredna tehnika — Preusmeritev dejavnosti po Kidričevem obisku na Gorenjskem — Priprave na protinemško mobilizacijo — Potrebe po večji ofenzivnosti — Obljubljene partizanske pomoči ni — Prvi Titovi portreti.

Kmalu po uničenju Kokrškega bataljona v Udinem borštu je štab Kokrškega odreda dobil nalogo, da za ilegalno politično delo na terenu določi in pripravi čimveč prekaljenih borcev. Ti naj bi na terenu spet obnavljali in širili odbore OF in partijske celice ter pripravljali ljudi na odhajanje v partizane.

To je bilo še toliko potrebneje, ker so vsi okupatorjevi ukrepi na Gorenjskem, kot smo že videli, v tem času kazali na to, da bodo, brž ko bo mogoče, gorenjske fante mobilizirali v nemško vojsko. Odtegniti te fante nemški mobilizaciji in jih pridobiti za odhod v partizane, to je bila glavna naloga.

Ker pa je bila že jesen in je bilo že povsem jasno, da se bo vojna zavlekla, je glavno poveljstvo prek štaba 1. grupe odredov sporočilo, da je zaradi bližajoče se zime treba zbirati in na skrivnih krajih uskladiščevati primerna živila. To je veljalo tudi za obleko, smuči in drugo zimsko opremo. Izkušnje prve partizanske zime so z vso jasnostjo pokazale, na kaj je treba misliti in kaj storiti. Ti dve osnovni nalogi sta stali tedaj tako pred političnimi delavci na terenu kot pred borci v partizanskih enotah.

Frontne in partijske organizacije na terenu so zaradi poletnih odhodov med partizane, zaradi aretacij, izseljevanj in

streljanj zelo oslabele, v glavnem pa jih v tem obdobju že skoraj ni bilo več. Bilo je tudi že jasno, da je za nov porast partizanstva potrebna prav široka mreža OF, ki bo dala nove borce in jim na tem občutljivem območju omogočila nadaljnje delovanje.

To je bilo potrebno še zlasti na območju uničenega Kokrškega bataljona. Zaradi vsega tega je bilo spet treba iti na teren in znova pridobivati ljudi ter jih pripravljati na nadaljevanje boja. Vodstvu je bilo tudi jasno, da bo nemška mobilizacija uspevala predvsem tam, kjer ne bo močnih organizacij OF. V zvezi s tem so bili v jeseni 1942 iz ostankov Kokrškega bataljona poslani na ilegalno politično delo že preizkušeni tovariši, ki pa jih je bilo zaradi številnih poletnih izgub vse premalo. V kranjsko okrožje so že v septembru odšli iz Kokrškega odreda trije tovariši: eden na območje Tržiča, dva pa na območje Kranja in njegove okolice. Na teren med Tržičem in Kropo je bil poslan Ivan Bertoncelj-Johan, prejšnji politkomisar Kokrškega odreda, o tem, kako in kdo je odšel na Koroško, pa smo že govorili. Na Kamniškem je že deloval Nace Sterlekar-Jože, ki mu je najprej pomagal, konec 1942. leta pa ga zamenjal Viktor Stražišar-Silvester. Zaradi tega je bilo na jesen 1942 v kamniškem okrožju že čez dvajset terenskih odborov.¹⁸⁶

Na teren v severno okolico Kranja so v prvi polovici oktobra in pozneje odšli dotedanji komandant 2. bataljona KO Franc Šiška-Črto, Jože Stružnik-Mejač, dotedanji intendant tega bataljona, in Janko Pucelj-Ciril.

Na območje Tržiča so bili poslani Branko Djordjević-Jure, Vlado Peraić-Tarzan in Franc Jagodic-Krstan,* Alojz Zupan-Peter je šel na teren Dupelj in Gorič, kasneje pa tja tudi Stane Konc-Kos, ki se je po septembrski tragediji v Udinem borštu nekaj časa zdravil na Golniku. Tudi Anton Košir-Sibirc, ki je bil že starejši in bolan, je bil čez zimo poslan v domačo vas, v Podljubelj.

Skoraj uničene partijske organizacije in organizacije OF v kranjskem okrožju pa so spet dobile nov zagon in so spet pripravljale teren za politične in vojaške akcije.¹⁸⁷

---

* Pozneje sta tudi Vlado Peraić-Tarzan (Planin) in Franc Jagodic-Krstan z drugimi šla v Kamniški bataljon. Podatki: Franc Stefe-Miško.

Medtem so na teren odhajale tudi skupine partizanov, ki so opravljale predvsem kazenske akcije, kar se je začelo že prve dni septembra. To so bili začetki vosovskih skupin, vanje pa so bili razporejeni predvsem mladi in hrabri borci, da so lahko zmagovali napore, ki so bili zaradi neprestanih pohodov nujni. Ti tovariši prav zaradi takih nalog niso bili z bataljonom v Udinem borštu in so tako tedaj ostali živi.

Nemci pa so bili po dogodkih v Udinem borštu, v Karavankah, na Pokljuki in na Jelovici še vedno v pripravljenosti. Da so jim pogosto pomagali tudi izdajalci, nam dokazujejo naslednji dogodki.

V zadnjih septembrskih dneh so se zaradi bojnih nalog zadrževali v Vogljanski gmajni blizu Vodice štirje borci 2. bataljona Kokrškega odreda. Vodil jih je Franc Bukovec-Pepe, komandir 3. čete 2. bataljona KO. Opazoval pa jih je neki domačin iz Vodice, ki je nabiral gobe, kar je bil verjetno le način zasledovanja. O odkritju je takoj obvestil vodiške orožnike in jih nato tudi pripeljal na kraj, kjer se je zadrževala partizanska skupina. Nemci so partizane takoj napadli, vendar niso nikogar zadeli. Vsi štirje so se pod spretnim komandirjevim vodstvom tedaj rešili brez žrtev.

Sledila pa so nova izdajstva. Brž ko se je kaka partizanska skupina pojavila v naseljih in so jo opazili, že je imela na vratu Nemce. Dne 2. 10. 1942 se je druga četverica borcev pod vodstvom Milana Juvana-Andreje, komandirja uničene 2. čete Kokrškega bataljona KO, vračala iz Kamniškega bataljona pod Storžič. Komandir je namreč konec septembra odvedel v Kamniški bataljon 17 razhajkanih borcev 2. grupe odredov. Na poti so bili pri Šmartnem blizu Cerkelj 28. 9. 1942 napadeni.

Četverica se je na povratku ustavila v gozdu za Suho blizu Predoselj. A tudi to skupino (tri partizane in eno partizanko) je opazila in izdala neka ženska z Brega, ki je pripeljala Nemce v gozd na kraj, kjer so počivali. Nemci so jih popolnoma presenetili. Padli so trije tovariši, med njimi tudi komandir Milan Juvan-Andreja.* Rešila se je samo partizanka Anica Eržen-Pepca por. Tomazin.

---

* Milan Juvan-Andreja, Marjanov polbrat, je bil rojen 14. 9. 1915 v Tržiču. Ker ga je Tine Rožanc, narodni heroj iz Pirniča, posinovil, ga najdemo tudi pod priimkom Rožanc. Postal je tekstilni delavec in je nekaj časa delal tudi v Jugočeški v Kranju, kjer se je vključil v napredno revolucionarno gibanje. Po stavki je delal na področju domačih Pirniča, kjer so ga spomladi 1941

Prvoborec Ludvik Rovtar je bil kurir, ki je tedaj vzdrževal nevarno zvezo med štabom Kokrškega odreda in štabom 1. grupe odredov na Jelovici. Zato je imel dolgo in nevarno pot čez ceste, železniško progo in prek Save. Na eni izmed poti, bilo je 3. 10. 1942, je v gmajni pri Podbrezjah podnevi utrujen zaspal. Tam ga je odkril izdajalec, ki je nabiral gobe in vohal za partizani. To je bil trgovec Mihelič, ki je delal za Nemce. Vse kaže, da je spečega Rovtarja ubil Mihelič sam, ker je bil oborožen.

Borci Kokrškega odreda so okupatorjevega sodelavca Miheliča justificirali 5. 11. 1942, mesec dni po storjenem zločinu.

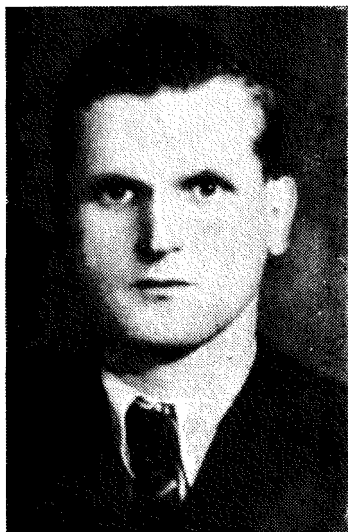
Dva dni zatem, in sicer 5. oktobra, je skozi Vogljansko gmajno šla spet nova bojna patrulja Kokrškega bataljona. V njej je bilo pet borcev. Pri tem jih je prehitel dan. Zavedajoč se nevarnosti, so se blizu Milj prikrili v gozdu, kljub temu pa jih je odkrilo izdajalsko oko. Tudi to skupino so Nemci takoj napadli. Udarec je bil hud. Zaradi presenečenja so padli kar trije. To so bili brata Jože Kravcar-Fric, Vinko Kravcar-Fedja* in Avgust Bernik-Pišta. Ranjen in zato tudi

sprejeli v KP. Polbrat Marjan, ki je bil tudi v naprednem gibanju in med gorenskimi partizani, je padel kot politkomisar Kokrške čete že februarja 1942. Imen in podatkov o drugih dveh borcih, ki tod nista bila dolgo, še ni bilo mogoče ugotoviti. Po zadnjih ugotovitvah bo treba popraviti tudi dve napaki, ki sta v zvezi z Juvanom vklesani na obeležju pri Predosljah. Juvan, (bolje bi bilo Rožanc), ni bil Ivan, temveč Milan, njegovo ilegalno ime pa ni bilo Maksim, marveč Andreja. (Podatki o Juvanu-Rožancu po Reziki Traven in sorodnici.)

* Ker sta 5. oktobra 1942 padla spet dva člana iz revolucionarne delavske družine Kravcar, je treba o tej družini iz Pristave pri Trziču zapisati nekaj osnovnih podatkov.

Oče Anton je umrl že 1936. leta in mama Uršula, rojena 1893, ki je rodila kar 12 otrok, je z osmimi, v glavnem nedoraščenimi fanti in štirimi hčarami ostala sama. Življenje je bilo nadvse trdo. Družina, že pred vojno napredno usmerjena, se je že 1941. leta vključila v NOB. Trije, Jože, Vinko in Karel, pa so postali prvoborci. Za svobodo je Kravcarjeva družina žrtvovala tri padle, dva ujeta, ostali pa so bili julija 1942 izseljeni v Nemčijo.

Anton Kravcar, roj. 1916, je bil kot talec ustreljen 27. julija 1942. Jože Kravcar-Fric je bil rojen leta 1918, Vinko Kravcar-Fedja pa leta 1922. Oba sta padla skupaj 5. oktobra 1942. Karel Kravcar-Kola, rojen 1921, je bil kot vodnik ujet 14. septembra 1942 in je preživel Mauthausen. Franc Kravcar, rojen 1919, je bil ujet marca 1945 nad Trzičem in je umrl po vojni. (Podatki: Karel Kravcar in zapiski v Trziškem muzeju ter plakat o ustreljenih talcih 27. julija 1942.)

Jože Kravcar-Fric

ujet pa je bilo Jože Laznik-Slavček. Rešil se je samo Janez Kristanc iz Vogelj.

Naslednja dva, in sicer četni komandir Franc Bukovec-Pepe in mitraljezec Janko Belehar-Smrekar, oba borca Koprškega bataljona, sta bila izdana v gozdu blizu Vogelj. Drugi člani Bukovčeve skupine so se že poprej vrnili pod Storžič, ta dva pa sta zaradi novih načrtov še ostala v dolini. Izenada so ju ujeli 17. oktobra 1942. Oba so odpeljali na gestapo v Kranj, od koder so Bukovca, ki ni povedal niti svojega imena, čez nekaj dni z avtom prepeljali v Begunje. Toda Bukovec je na Polici pri Naklem nenadoma skočil iz drvečega avtomobila in skušal pobegniti, a gestapovci so ga že po prvih korakih smrtno zadeli. Ves razbit je obležal ob glavni cesti. Domačini so ga potem morali pokopati kar tam. Njegov grob so ljudje skrivoma krasili s cvetjem vso vojno, ne da bi bili tako oni kot Nemci vedeli, kdo je v njem pravzaprav pokopan.

Gestapovcem je bilo že znano, da sta bila oba ujeta partizana v bojni skupini, ki je v začetku septembra justificirala belogardistične organizatorje in ki jo je Franc Bukovec-Pepe celo vodil. Vedeli so, da sta sodelovala pri justifikaciji Antona Umnika iz Šenčurja. Zato so preživelega Janka Beleharja-

Vinko Kravcar-Fedja

Janko Belehar-Smrekar

Smrekarja strahovito mučili. Iz njega so hoteli stisniti podatke o sodelavcih, o taboriščih, o sovaščanih. Vendar o svojih sodelavcih ali o čem drugem hrabri fant ni povedal ničesar. Obsojenega na smrt so 23. oktobra 1942 pripeljali v Šenčur

in ga čez noč zaprli. Da bi ljudi še bolj prestrašili, ga niso ustrelili ampak so ga naslednji dan, 24. oktobra, sredi vasi obesili.

Za strah prebivalstvu sta obešenju morala prisostvovati tudi dva domačina, ki sta bila osumljena sodelovanja z ujetim Jankom Beleharjem in drugimi partizani. Osumljenca sta bila res aktivista OF. Preden je bi obešen, je Belehar tema dvema sodelavcema še uspel povedati, da Nemcem ni izdal ničesar in nikogar in da se jim zaradi njega ni treba bati.

Tik pred obešenjem so gestapovci hoteli dobiti priznanje od teh dveh aktivistov, da res sodelujeta s partizani, vendar se jim to ni posrečilo. Možaka sta vzdržala, da pa Janko Belehar ni izdal niti enega, so potrdili prihodnji dnevi: nikogar niso aretirali.

Vsa ta izdajstva in nasilja, ki so se vrstila v prvih tednih po tragičnih dogodkih v Udinem borštu, so porazno vplivala na prebivalstvo. Partizanom je bilo gibanje, še bolj pa daljše zadrževanje v ravnini skoraj povsem onemogočeno. Nekaj časa ni bilo tod nobenih vojaških partizanskih akcij, ker jih trenutno ni imel kdo izvrševati.

K napetim razmeram v Šenčurju in v njegovi okolici je svoje doprineslo tudi zajetje drugega že omenjenega sovaščana, Staneta Cotmana-Colnarja. Nemci so ga sredi oktobra zgrabili v neki hiši. Prav tega oktobrskega dne so v Srednji vasi pri Šenčurju obkolili tudi Pavla Svetelja-Hrastiča. Toda ta jim je iz hiše pobegnil. Povzročil je pravo presenečenje, kajti to se je zgodilo podnevi.

V Struževem pa je bil 10. decembra ubit Janko Pucelj-Ciril, član OK KP Kranj.

Tako je samo v nekaj tednih po uničenju Kokrškega ali 2. bataljona KO v Udinem borštu padlo na njegovem in širšem območju še deset tovarišev, dva pa so ujeli.^{188*}

---

* V oktobru 1942 so torej padli: Milan Juvan-Andreja, dva neprepoznana borca, vsi trije 2. 10., Ludvik Rovtar 3. 10., Vinko in Jože Kravcar ter Avgust Bernik 5. 10., okoli 18. 10. Franc Bukovec-Pepe in Janko Belehar, ki je bil obešen 24. oktobra. V Struževem pa je 10. decembra 1942 padel tudi Janko Pucelj-Ciril, ob Ivanu Bertonclju-Johanu in sekretarju Antonu Nartniku-Črničcu že član obnovljenega okrožnega komiteja KP Kranj. Vodili pa so ga tudi v spisku 2. bataljona—Kokrškega (decembrsko poročilo). Ujeta sta bila Jože Laznik-Slavček 5. 10. in Stane Cotman-Colnar sredi oktobra 1942.

**Janko Pucelj-Ciril, član OK KPS
Kranj**

V takih okoliščinah političnim delavcem na terenu ni bilo lahko delovati, a prav zaradi takih razmer je bila njihova aktivnost še nujnejša.

Po dolgotrajnih naporih so imeli v začetku decembra 1942 v kranjskem okrožju spet štiri rajone, kjer je delovalo 12 političnih delavcev—partizanov. Ti organizatorji so v jesenskih mesecih sestavili ali oživili 41 terenskih odborov OF. Po vseh udarcih, ki so bili v 1942. letu tako pogosti in hudi, je politično delo spet steklo, prišlo pa je tudi nekaj novincev.

Rezultat vsega tega je bil, da so v decembru 1942 partijske organizacije v kranjskem okrožju štejele okoli 25 članov ter približno 50 kandidatov in skojevcev.¹⁸⁹

Medtem je gorenjske in s tem tudi kokrške partizane doletel še en udarec. Na Jelovici je blizu Jamnika 20. oktobra 1942 zaradi hude rane umrl agilni politkomisar 1. grupe odredov in hkrati sekretar pokrajinskega komiteja za Gorenjsko Lojze Kebe-Štefan. Ta izguba je bila toliko občutljivejša, ker je Kebe večkrat prihajal tudi v Karavanke in na kamniško stran, kjer je požrtovalno pomagal razvijati osvobodilno gibanje.¹⁹⁰

Pri širjenju organizacije OF na terenu je pomembno vlogo igrala literatura, ki pa je je primanjkovalo. V začetku 1942. leta je prihajala predvsem iz ilegalne kranjske tehnike, pozneje pa iz tehnike Kokrškega odreda. Ta je bila jeseni 1942. leta zasilno vzpostavljena na Dobrči.

Potreba po lastni tehniki je bila toliko večja, ker je tehnika štaba 1. grupe odredov delovala daleč na desnem bregu Save. Da bi Kokrški odred končno imel svojo, je bil iz tehnike štaba 1. grupe odredov novembra 1942 poslan prek Save Milovan Ilich-Kostja. Tako je z njegovo pomočjo v Dobrči nad Tržičem nastala tehnika Kokrškega odreda. Toda tej je s pomočjo šapirografa uspelo natisniti le nekaj letakov splošnega pomena in letakov, ki jih je bil sestavil štab, ali še določeneje, politkomisar Kokrškega odreda. Čeprav je zaradi zasledovanja in zime delala le kratek čas, je v novembru in decembru ponatisnila tudi šest številčk »Slovenskega poročevalca« in prvo partizansko pesmarico. Na tem nevarnem terenu se je morala pogosto preseljevati in tako je nekaj dni delala tudi v Lešah pod Dobrčo. Zaradi strahu domačinov pa se je tudi od tam morala odseliti.

Tehnika je prešla h Kamniškemu bataljonu, kjer je Milovanu Ilichu-Kostji priskočil na pomoč Albin Vengust-Hrast. Po njegovi zaslugi je tehnika tedaj dobila tudi radijski sprejemnik. Tako ji je konec 1942. leta uspelo razmnožiti tudi prva lastna radijska poročila. Ta so bila spočetka namenjena predvsem moštvu odreda, prek njega pa so prišla tudi do prebivalstva.

Ob vseh težavah in nevarnostih si je tudi ta tehnika nabrala različne izkušnje, vendar pa je zaradi vse ostrejših razmer sredi januarja morala prenehati z delom.¹⁹¹

* * *

Konec novembra 1942 se je dogodilo še nekaj pomembnega. Tedaj je namreč obiskal pokrajinski komite KPS za Gorenjsko Boris Kidrič, tedaj politkomisar glavnega poveljstva slovenske partizanske vojske.

Politično vodstvo za Gorenjsko, ki se je po Kebetovi smrti ob pomanjkanju kadra in v težkih okoliščinah na novo oblikovalo, se je zadrževalo na desnem bregu Save, in sicer v Poljanski dolini, četrto ure hoda nad Poljanami. To ni bilo daleč od demarkacijske črte, ki je tekla po Dolomitih.

Boris Kidrič se je sestal s tedanjim pokrajinskim komitejem oziroma s člani, ki naj bi na novo prišli vanj. Pogovarjal se je z njimi o organizacijskih vprašanjih, o delu in poživitvi bojevanja, o mobilizaciji itd. Ko je analiziral razmere na Gorenjskem, je naštel poglobitve naloge, zajete že v pismu z dne 1. decembra 1942. V njem je govoril o aktivizaciji in ofenzivnosti partizanskih čet, o mobilizaciji, o širjenju OF in partije ter o nalogah v zvezi z odkrivanjem gestapa in bele garde.

Natanko tisti dan, 1. decembra 1942, je pisal tudi Francu Leskošku-Luki, sekretarju CK KPS, o pogojih širjenja vstaje na Gorenjskem. Med drugim o tem pravi:

»... Objektivni pogoji so tukaj sila ugodni. Dejansko raste situacija narodne vstaje. Nemci pripravljajo splošno mobilizacijo... Če bomo le mi pokazali dovolj sile, bo vse šlo v hribe.«

Boris Kidrič je hitro ugotovil, kako močan je okupator na Gorenjskem, koliko izkušenega kadra je že padlo in kako važna bo tu mobilizacija. O vsem tem zvemo naprej, ko pravi, da ob pomanjkanju partizanov »prav v tem grmu tiči zajec«. In dalje: »Čete so namreč kljub dobri — po mojem celo odlični — moráli zaradi neprestane defenzivne in zgolj diverzantske taktike... sila zreducirane in tudi izčrpane.« Zato je tudi dodal: »Nujno je treba poslati, in to takoj, tisti bataljon, o katerem smo zadnjič sklenili... Prosim te, da to pospešiš za vsako ceno. Prostovoljci naj se zbirajo kar v odredu mojega izhodišča. Ko se vrnem, jih bova formirala s Fazanom.«*

Kidrič v svojih ugotovitvah sicer izpušča podatke o okupatorjevi moči in o pomembnosti Gorenjske za Nemce, vendar pa z vso odločnostjo predlaga »kljub temu, da sem bil sam nasprotnega mnenja, da se pošlje sem vsaj za 14 dni brigado...«,** kajti, kot nadaljuje, »tukaj gre res za velike stvari, ki bodo odmevale po vsej Sloveniji«.

Zatem Kidrič jasno pove, da se ob mobilizaciji brez močne in lastne ofenzivnosti, ki bo prebivalstvu vlila novo vero v moči NOG, lahko zgodi dvoje:

---

* Odred, iz katerega je odšel na Gorenjsko Boris Kidrič, je bil Dolomitski odred, Fazan pa je bil Stane Starc.

** Mišljena je »Šercerjeva brigada«.

1. da se bo veliko fantov pustilo mobilizirati, čeprav bi morda raje šli k partizanom in

2. da se lahko ponovi lanski množičen in preveč spontan odhod ljudi v hribe.

Zelo pronicljiva pa je njegova misel, da so »sedaj dani še vsi pogoji, da se s primerno ofenzivnostjo narodna vstaja in njena rast organizirata«. Dotlej se je namreč že večkrat pokazalo, da je na Gorenjskem v pogojih silovite nemške okupacije možna in uspešna le postopna rast NOG. Ob tem je Boris Kidrič tudi ugotovil, da so tudi v glavah gorenjskih voditeljev pojmi o ofenzivnosti »jasni in bodo začeli takoj kuriti z lastnimi silami, ne glede na naša pomoč«.

Pri ocenjevanju sovražnika pa Kidrič, očitno z željo, da bi hrabil, med drugim pravi: »Ob pomanjkanju lastnih vojaških sil Nemci uporabljajo štajerske prostovoljce in domačo izdajalske sodrgo. Ta banda je sicer sila strahopetna in se gre partizane. Vsepovsod postavlja ponoči zasede, znana so jim skrivna pota in naši so doslej padali kot muhe. No, zdaj bodo pričeli tej sodrgi po svoje kuriti na nov način in upati je, da jo bo minilo, vsaj počasi...«¹⁹²

Glede sovražnikove moči se je Kidrič zaradi pomanjkanja obveščevalnih podatkov uštel. V tem času je bil tu poleg več sto orožnikov, raztrgancev in drugih sovražnikovih oddelkov, namenjenih za boj proti partizanom na Gorenjskem, tudi večji del 19. policijskega polka s tremi bataljoni, kar vse je zneslo čez 3000 mož.

Gorenjsko so Nemci tedaj razdelili na tri operativna področja: za okrožje Radovljica, za okrožje Kranj in za okrožje Kamnik. Drugi, tretji in peti policijski bataljon tega polka so svoje čete imeli na Brezjah, v Kranju, na Jesenicah, na Bledu, v Domžalah, v Kamniku itd.¹⁹³

Za »izdajalsko sodrgo«, pri čemer so mišljeni raztrganci, pa ne moremo trditi, da je bila strahopetna, marveč v resnici zelo napadalna in nevarna. Ob tem si je tudi težko predstavljati, kako bi maloštevilni gorenjski partizani v tej zimi mogli preiti v ofenzivo, saj je bilo konec decembra 1942 v vsej pokrajini s terenskimi delavci vred le okoli 300 partizanov,* od tega v Kokrškem odredu le dobra tretjina ali okoli 110 borcev.¹⁹⁴

---

* Edvard Kardelj v svojem poročilu Titu 14. 12. 1942 govori o »nekaj preko 300 ljudi«. (»Jesen 1942«, IZDG, Ljubljana, 1963.)

Hrati z omenjenimi napotki in pismom tovarišu Leskošku je glavno poveljstvo slovenske partizanske vojske dne 1. decembra 1942 poslalo ustrezno povelje tudi štabu 1. grupe odredov. Ob tej priliki glavni štab ob svetlem spominu padlih junakov Jožeta Gregorčiča-Gorenjca in Lojzeta Kebeta-Štefana, komandanta in politkomisarja 1. grupe odredov, poziva novi grupni štab k prisegi, naj se neusmiljeno maščujejo fašističnim krvolokom. Povelje 1. grupi odredov našteva naslednje naloge:

- naj takoj preide v ofenzivne akcije in naj »ne ostaja pri defenzivni in zgolj diverzantski taktiki«;
- naj tolče okupatorjevo živo silo in izdajalsko sodrgo;
- osvaja naj sovražnikovo orožje;
- predvsem pa naj nemški mobilizaciji gorenjskih mož in fantov, namenjenih vzhodni fronti, zoperstavijo svojo, množično partizansko mobilizacijo!

Le z večjo ofenzivnostjo naj bi varovali kadre, ki so jih v 1942. letu že zaskrbljujoče veliko izgubili.

Z istim poveljem je bil imenovan tudi novi štab 1. grupe odredov, v katerega so prišli Stane Starc-Fazan kot komandant, Vinko Hafner kot politkomisar, Stane Kersnik-Jelovčan kot namestnik komandanta, Stane Bizjak-Kostja Dobravec kot namestnik politkomisarja, Franc Ravbar-Marko Borštnik (Vitez) kot obveščevalni oficir.¹⁹⁵

Za maloštevilne partizanske enote te naloge niso bile lahke, a prav zaradi maloštevilnosti je bila mobilizacija najvažnejša naloga. Borci, ki so bili poslani na teren, naj bi v prvi vrsti imeli pred očmi prav mobilizacijo.

Pri vsem tem se je osrednje vodstvo dobro zavedalo, da brez pomoči od drugod Gorenjci, ki so izgubili že veliko vodilnega kadra, ne bodo kos vsem tem tako perečim nalogam. To vidimo iz Kidričevih pisem in ugotovitev.

Glede tega je jasen tudi Edvard Kardelj. Kot član vrhovnega štaba NOV in POJ ter vodstva KPJ že po vrnitvi Borisa Kidriča z Gorenjske 14. decembra 1942 poroča vrhovnemu komandantu Josipu Brozu-Titu o razmerah v Sloveniji ter posebej na Gorenjskem in pravi, da je partizanska vojska na Gorenjskem vse 1942. leto delovala v hudih razmerah. Ko pravi, da je padlo veliko borbenega kadra in da se je število borcev silovito zmanjšalo, zapiše tudi, »da smo jim nudili premalo pomoči, kar poizkušamo zdaj nadoknaditi«. Na kon-

cu tudi pravi, da se je pred nekaj dnevi vrnil z Gorenjske tudi Boris Kidrič-Peter in da »smo v zvezi s tem sprejeli neke sklepe glede učinkovitejše pomoči Gorenjcem«. ¹⁹⁶

Vendar pa od te tako potrebne pomoči potem ni moglo biti nič. Na Gorenjsko ni bilo ne bataljona ne Šercerjeve brigade, kaj šele »Tomšičeve, pa Dolomitskega in Severnoprimorskega odreda«, kot beremo v kroniki Šercerjeve brigade.*

***

Tako je Kidričev obisk v Poljanski dolini na Gorenjskem veliko prispeval k razčiščevanju pojmov o ofenzivnosti in defenzivnosti, o mobilizaciji in širjenju NOG ter o razkrinkavanju in zatiranju bele garde na Gorenjskem. Ob tej priložnosti je Boris Kidrič izročil Maksu Krmelju tudi dve fotografiji s Titovim portretom. To so bile tudi prve razglednice s Titom, ki so prišle na Gorenjsko. Takoj zatem jih je tehnika v manjšem obsegu razmnožila.

A že med sestankom s člani PK KP za Gorenjsko je v bližini prišlo do manjšega spopada in Boris Kidrič je tudi tod lahko občutil, kakšne so razmere v tej pokrajini; in to kljub dejstvu, da Kidrič tedaj ni mogel doseči levega brega Save, kjer je bil sektor Kokrškega odreda.

Razčiščevanje pogledov glede nadaljnega delovanja in bojevanja pa je pripomoglo, da je tudi politično delo dobivalo večjo širino, da je začelo bolj oživljati in dobivati jasnejše oblike. ¹⁹⁷

Vse te ugotovitve in napotki pa so veljali tudi za območje Kokrškega odreda, kjer so politični delavci spet oživljali delo na terenu.

***

Komaj se je Boris Kidrič vrnil na sedež CK KPS in glavnega poveljstva, je gorenjsko pokrajinsko partijsko vodstvo na osnovi njegovih napotkov partijskim organizacijam v gorenjskih partizanskih enotah 7. decembra 1942 razposlalo skrbno sestavljena navodila. Navodila so govorila o mobilizaciji, o propagandi, o akcijah, o vojaškem in političnem izgrajevanju ter še posebej o disciplini, ki je bila precejšnje vprašanje. Med drugim je v pismu navedeno:

---

* Milan Guček: Šercerjeva brigada I. Knjižnica NOV in POS, Ljubljana, 1973, str. 64—66.

»Z ozirom na današnji in posebno jutrišnji dan morajo partijske organizacije organizirano, partijci pa še posebej z osebnim zgledom dvigati disciplino v partizanskih enotah in njihovih partijskih organizacijah na višjo stopnjo.«¹⁹⁸ In dalje: »Verjetni skorajšnji zlom Hitlerja in njemu sledeč prevzem oblasti po OF ter veliko pomanjkanje kadrov še posebno zahtevajo, da se partizanske edinice in njihove partijske organizacije z vso silo vržejo na sistematično in načrtno VOJAŠKO IN POLITIČNO IZGRAJEVANJE partizanov in partijcev...«^{198a}

To dokazuje, da vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja na Gorenjskem tudi v najtrših zimskih razmerah ni izgubljalo optimizma. Tudi Boris Kidrič je kljub pravilnemu stališču glede ofenzivnosti omalovaževal sovražnikovo moč na Gorenjskem, hkrati pa ob navduševanju za boj malce pretiraval glede možnosti za širše in udarnejše delovanje gorenjskih partizanskih enot. Te pa so bile šibke in utrujene, sredi zime razpršene po raznih krajih.

S Kamniškim ali 1. bataljonom pred Kostanjsko planino

Kamniškega bataljona poletna ofenziva ni prizadela — Še kar naprej je dosegal lepe uspehe, dasiravno so mu bili poslej sovražniki neprestano na sledi — Pogoste akcije Kamniškega bataljona vedno bolj hrabré prebivalstvo in zaposlujejo okupatorja — V soseščino pride tudi bojevit Moravški bataljon iz 2. grupe odredov — Morala raste, razrašča pa se tudi sovražnikovo vohunstvo in zasledovanje.

Zdaj se spet vrnimo h Kokrškemu odredu, in sicer k njegovemu 1. bataljonu na Kamniško. O njem smo že povedali, da je prestal dolgotrajno in silovito sovražnikovo ofenzivo skoraj brez izgub in da je v tem času pošiljal patrolje na teren.

Zadnja taka patrolja je šla na teren okrog 1. oktobra 1942. Zaradi prejšnjih številnih akcij pa so Nemci poostрили budnost in zdaj na gosto križarili po kamniškem območju. Nemcem ni primanjkovalo niti policijskih niti orožniških sil, poleg tega pa so jim vedno bolj pomagali raztrganci, ki jih je vodil zloglasni Martin Črnugelj-Najner. Raztrganci so ogrožali zlasti kurirje ter prebivalstvo in aktiviste.

V tem času je tudi Kamniški bataljon čedalje pogosteje moral menjavati taborišča in bolj paziti na svojo varnost. Kljub temu pa je na dan mrtvih na pokopališču pri Sv. Trojici z govorom in petjem žalostink počastil spomin padlih borcev. S pretresljivim govorom je nastopil odredni zdravnik dr. Milan Cunder-Miha. Nemci so naslednje dni začeli hajkati bataljon po moravških hribih. To je bil uvod v pogostnejše nemške napade nanj.

Ker ni odrednih poročil, lahko le na osnovi nemških dokumentov naštejemo še nekaj akcij Kamniškega bataljona.

Skupina bataljona je 2. oktobra 1942 v Gozdu nad Kamnikom zažgala hišo nemčurja, ki je delal v Celovcu, na oglasno desko sredi vasi pa je nalepila letake, pisane v slovenskem in ruskem jeziku.

Četa bataljonovih borcev je 17. 10. 1942 nabirala hrano v okvlici Šmartnega v Tuhinjski dolini, druga skupina pa je šla v oskrbovalno akcijo v Trnjava, blizu Lukovice v Črnem grabnu. Ta večer so se partizanske skupine pojavile tudi v drugih vaseh, o čemer so bili Nemci hitro obveščeni. Iz istega nemškega poročila zvemo, da so borci Kamniškega bataljona prišli v Košiše, le 2 km severovzhodno od Kamnika, kjer so opravili oskrbovalno akcijo. S seboj so odnesli živila in razno obleko.¹⁹⁹

Med 5. in 9. novembrom 1942 so borci Kamniškega bataljona nabavljali hrano in razne potrebščine za zimo v raznih krajih Tuhinjske doline, vse do Motnika in v neposredni bližini Kamnika. Vmes so trosili in delili propagandne letake. Tudi v poznejših dneh so borci tega bataljona, razdeljeni na razne skupine, pogosto odhajali na teren.²⁰⁰

Dne 9. novembra so orožniki in policisti pri Pšajnovici (k. 658) v Tuhinjski dolini napadli taborišče Kamniškega bataljona. Partizani so se prebili iz obkoljevanja, vendar so izgubili dva borca, nekaj orožja, opreme in živil.

Na cesti proti Zgornjemu Tuhinju so borci 12. novembra 1942 zvečer obstreljevali orožniški avto, ki je pripeljal iz kamniške smeri. V njem je bil ubit orožniški poročnik, partizani pa so zaplenili 2 puški. Nemci so na kraj dogodkov takoj poslali orožniško motorizirano četo »Alpenland«, ki pa ni zasledila partizanov.

Dne 15. novembra 1942 so borci ustrelili lesnega trgovca in nemškega sodelavca iz Mekinj pri Kamniku, pretrgali pa

so tudi telefonski vod med Domžalami in Moravčami ter telefonsko zvezo s Podgorico.

Med pohodom Moravškega bataljona novega Savinjskega odreda 2. grupe odredov* proti Tuhinjski dolini je Kamniški bataljon zelo zaposloval nemške enote, ki so ga neprestano zasledovale. Ena četa Kamniškega bataljona, ki je tedaj taborila na Murovici, je med drugim 20. novembra blizu Ihana z uspehom napadla patruljo nemške obmejne carinske zaščite in tako še bolj pritegnila nase nemške enote.

Dne 22. novembra 1942 je ves bataljon odšel v prehranjevalno akcijo. Pomikal se je mimo Domžal v Groblje. To pot bataljon ni bil pripravljen na boj, temveč je predvsem hotel nabaviti hrano. Nemci so ga zasledili in takoj napadli. Bataljon je moral sprejeti boj in se začel prebijati iz obkolitve. V teh okoliščinah, v ravninskem kraju, je bil spopad zanj neugoden. Kljub silovitemu sovražnikovemu ognju mu je uspelo prebiti se brez žrtev, toda tudi brez tako potrebne hrane. Odnegli pa so pisalni stroj in pisarniški pribor ter pretrgali telefonski vod.

Nemškim oddelkom sta pri zasledovanju Kamniškega in Moravškega bataljona pomagali zlasti protibandi »Martin« in »Štefan«. Slednja je končno odkrila taborišče Kamniškega bataljona na severovzhodnem pobočju Murovice. Raztrganci so tu skupno z orožniki 29. novembra napadli eno četo Kamniškega bataljona. Padla sta dva zaupnika, pet pa je bilo ranjenih. Partizani, ki so imeli tri lahko ranjene, so se uspešno umaknili. Ta dan, 29. novembra 1942, so borci Kamniškega bataljona ubili tudi carinskega sekretarja v Dobu, ki je pripadal obmejni zaščiti.

Borci tega bataljona so 1. decembra 1942 pretrgali tudi telefonsko zvezo med Moravčami in Lukovico in nadzirali ceste, medtem pa so skupine Moravškega bataljona v okolici izvrševale prehranjevalne akcije. V tem času je Kamniški bataljon dobil stik tudi s štajerskimi partizani, predvsem z Moravškim bataljonom, ki mu je poveljeval Franc Poglajen-Kranjc.²⁰¹

---

* Ta Moravški bataljon, ki sta ga vodila komandant Franc Poglajen-Kranjc in politkomisar Josip Berkopce-Mišelj, je bil formiran septembra 1942 iz Moravške čete. (Glej Zbornik NOV VI/4, str. 292 ter članek Franca Poglajena-Kranjca v Litijskem zborniku NOB I, str. 110—112.)

4. decembra 1942 so borci Kamniškega bataljona usmrtili orožnika iz postaje Radomlje ter mu zaplenili puško, pištolo in ročno bombo.

Čez štiri dni, to je 8. decembra 1942, je skupina borcev Kamniškega bataljona v Veliki Lašni v Tuhinjski dolini izvedla oskrbovalno akcijo in v krajevni pisarni uničila različne listine ter zažgala Hitlerjevo sliko. Ta večer je druga bataljonska skupina opravila večjo oskrbovalno akcijo tudi na Viru pri Domžalah.

Naslednja dva dneva, 9. in 10. decembra 1942, je Kamniški bataljon opravil več oskrbovalnih in propagandnih akcij v Gozdu nad Kamnikom, v Veliki Lašni v Tuhinjski dolini in celo v Kamniku ter bližnji okolici, kjer je trosil letake.

Takoj naslednji dan, 11. decembra, so borci Kamniškega bataljona s Perovega pri Kamniku odvedli pripadnike samozaščitne SS, pred domačo hišo pa so ustrelili lesnega trgovca, nemškega sodelavca iz Zapric pri Kamniku.

Tudi naslednje dni je Kamniški bataljon opravljal oskrbovalne, kazenske in propagandne akcije, tako pri Blagovici in v Tuhinjski dolini blizu Kamnika. Dne 16. 12. 1942 je v Šmartnem v Tuhinjski dolini zaplenil 370 kg moke in drugih živil, v opomin pa so borci v Buču ostrigli nekaj žensk, ki so ljubimkale z nemškimi vojaki, oficirji ali uradniki. Iz Šmartnega je tisti večer prišla nemška patrulja in naletela na partizane v hiši, kjer so se prav takrat zadrževali. Ti so patruljo začeli obstreljevati in pri tem ranili nemškega zapupnika. Borci so se nato brez žrtev umaknili.²⁰²

Dasiravno tudi Kamniški bataljon tedaj ni izvajal obsežnejših vojaških akcij, pa so bile vse te manjše toliko številne, da je bil sovražnik neprestano zaposlen z zasledovanjem, ki pa je bilo večinoma neuspešno. Bataljon se je torej omejeval na oskrbovalne akcije za prezimovanje, na kaznovanje nemčurjev in izdajalcev ter na manjše sabotažne in propagandne akcije.

Štaba 1. in 2. grupe odredov sta tedaj skušala vzpostavljati trdnejše zveze med Kamniškim in Moravškim bataljonom, ki sta postala mejaša. Moravški bataljon je namreč od štaba 2. grupe odredov tedaj, ko se je zadrževal vzhodno od Moravč, dobil nalogo, naj se prevrže v Tuhinjsko dolino h Kamniškemu bataljonu. Na poti je bil celih 10 dni in je

vmes izvajal različne akcije. Do Šipka sta hodila z njim tudi komandant in politkomisar 2. grupe odredov, ki sta krenila proti Pohorju. Moravški bataljon se je s Kamniškim sestel šele 20. decembra 1942, in sicer na Kostanjski planini.

Medtem so bili obema bataljonoma stalno za petami Nemci in njihovi raztrganski pomočniki, ki so stikali po vaseh in gozdovih z nalogo, da poiščejo partizanska taborišča. Kljub zasledovanju, kljub številnim prijavam nemških zaupnikov in kljub zimi pa Kamniški bataljon ni nehal opravljati svojih nalog. Pri tem dotlej še ni utrpel večjih žrtev in ni poznal neuspehov.²⁰³

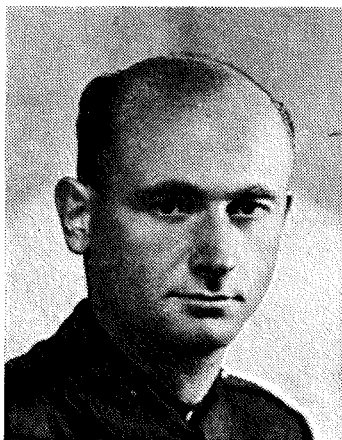
Preostali borci Kokršega bataljona v zimi 1942/43

Zbiranje borcev Kokrškega bataljona — Nov štab — Od bataljona ostane le skupina — Še nekaj žrtev — Prihod štirih novincev, med njimi znamenitega Korošca Franca Pasterka — Prvo srečanje novega komandanta in politkomisarja — Zaradi prezimovanja naj se oslABLJENA skupina Kokrškega bataljona začasno priključi Kamniškemu — Dne 5. decembra skupina odgazi na Kamniško in spotoma izvršuje predvsem kazenske akcije — Sredi decembra se priključi Kamniškemu bataljonu — Vračanje in sodelovanje z Aleksandrovo skupino pod Storžičem — Franc Pasterk-Lenart se takoj izkaže — Mobilizacijski poskusi in hude zimske razmere ter strah pred nasiljem — Vrnitev h Kamniškemu bataljonu — Spopad 4. januarja 1943 na Osnovčku — V Kamniškem bataljonu je z mobilizacijo bolje — Kokrška skupina se sredi najhujše zime spet mora vrniti pod Storžič.

Zaradi padlih in mrtvih borcev v oktobru, zaradi bolnih in ranjenih in zaradi tovarišev, ki so odšli na politično delo na teren, je skupno z novim politkomisarjem Kokrškega odreda Antonom Štefetom-Kostjo in njegovim malim spremstvom na sektorju Storžiča in Tržiča ostalo za bojevanje sposobnih le 23 borcev.* V novembru je Kokrški bataljon izgubil še 4

---

* Dotedanji politkomisar Ivan Bertoncelj-Johan je medtem odšel na teren, za novega pa je bil imenovan Anton Štefe-Kostja, ki poslej ni imel namestnika. Iz odrednega štaba je odšel na Štajersko tudi Ernest Prevolnik-Miloš, na desnem bregu Save pa je ostal kurir Jože Šolar-Jožca. Tako je v štabu ostalo 5 borcev. Izmed teh 23 borcev jih je bilo iz Kokrškega bataljona 18 (tu ni všteti onih 5, ki so ostali od Krvavške čete in ki so se že priključili Kamniškemu bataljonu, komandir Juvan pa je že padel), iz odrednega štaba pa pet.

Ivan Vamberger-Fajfar, novi komandant Kokrškega bataljona

tovariše, izmed katerih je eden padel, trije pa so bili ujeti. To so bili Valentin Šlibar, ki je padel, ujeti pa so bili Anton Švagelj-Slon, Franc Prosen-Vili in Peter Blažič-Melhior.* Tako je novi bataljonski komandant Ivan Vamberger-Fajfar nazadnje poveljeval le skupini osemnajstih borcev.²⁰⁴ Za politkomisarja bataljona je bil namesto padlega Leona Skapina-Lada imenovan Lado Kunovar-Slavko Kovač, ki se je priključil nedavno, a je bil iz 2. grupe odredov, za komandirja čete pa Adolf Praček-Adi. S Kokrško skupino — tako jo bomo namesto bataljona imenovali nekaj časa poslej — so bili tudi odredni politkomisar Anton Štefe-Kostja in nekaj štabnih kurirjev; ti so se utaborili blizu skupine.

V taborišče na Dobrči so prišli tudi štirje novinci: Viktor Uzar-Saško iz Križev, Ivan Renko-Boris iz Srednje vasi pod Dobrčo, Valentin Šlibar iz Pavlovič, tudi izpod Dobrče, ki pa je takoj padel. Posebno zanimiv pa je bil koroški rojak, ki se je priključil borcem Kokrškega odreda. To je bil Franc

---

* Valentin Šlibar, novinec, je padel 26. 11. 1942 nad Lomom, tedaj pa je bil ranjen in ujet tudi Peter Blažič-Melhior. Franc Prosen-Vili je bil ujet (datum še ni ugotovljen) na Primskovem in kot talec ustreljen 19. aprila 1943 v Lipnici pri Kropi. Anton Švagelj-Slon, ranjen septembra v Udinem borštu, je bil ujet 16. novembra 1942 na Loki pri Kovorju in je potem podlegel v taborišču. (Vir: dodatni podatki Franca Štefeta-Miška, kakor pod 204, in knjiga begunjskih zapornikov.)

Lado Kunovar-Slavko Kovač, novi politkomisar Kokrškega bataljona. (Nekateri ga imenujejo tudi Kunaver.)

Pasterk, ki si je nadel ime Lenart. Po Mrharjevih napotkih na Koroškem je sam našel hišo aktivistke Lucije Švab na Seničnem, odkoder ga je Franc Šiška-Črto pripeljal med borce Kokrškega bataljona, ki so tedaj taborili za Kriško goro nad Lomom. Vendar pa je Pasterk, sicer utrjen fant, čez nekaj dni zbolel in Viktor Uzar-Saško ga je odpeljal na okrevanje k Ani Blažič na Loko pri Kovorju.

Zatem so se konec novembra 1942 Kokrška skupina in odredni politkomisar s kurirji premaknili prek Doline in se utaborili na Dobrči.

Da bi se preživela, je skupina morala opraviti nekaj oskrbovalnih akcij, delovati pa je bilo treba tudi v propagandnem smislu. Pri tem je tako njej kot štabu odreda koristila že omenjena tehnika s šapirografom.

Da so partizanske akcije na terenu okoli Kranja in Tržiča izostale, je že konec oktobra 1942 ugotavljal tudi komandant redarstvene policije na Bledu. Njegov obveščevalni oficir poroča, da na območju ceste prek Ljubelja ni čutiti partizanske dejavnosti in da ni ogrožena nobena izmed treh, zanje tako pomembnih poti, ki vodijo na Koroško. To so ceste čez Jezersko, Ljubelj in Koren.²⁰⁵

Konec novembra 1942 pa sta Kokrško skupino in odrednega politkomisarja Antona Štefeta-Kostjo na Dobrči obiskala sekretar okrožnega komiteja KP Kranj Anton Nartnik-Črnič in odredni komandant Matija Blejec-Matevž, ki ga je s Kamniškega spremljal Stane Dobovšek-Bregar. Ta obisk je padel v pravi čas, kajti okrepljeno nemško zasledovanje in prihajajoča zima sta neprestano ogrožala obstoj te maloštevilne skupine.

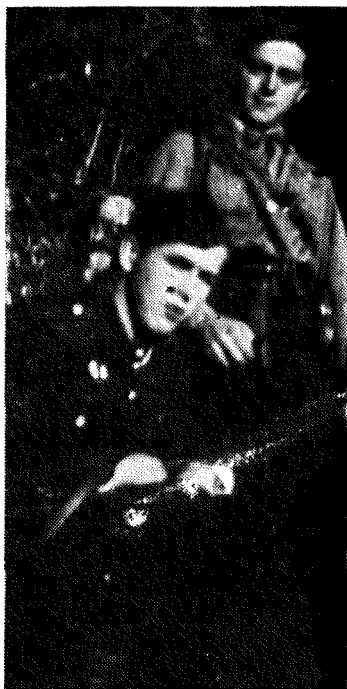
Tedaj sta se Matija Blejec-Matevž in Anton Štefe-Kostja prvič sestala kot komandant in politkomisar Kokrškega odreda. Srečanje je bilo važno, kajti vsiljevalo se je vprašanje, kako bodo preostali borci 2. bataljona KO še naprej obstajali.

Po vsestranskem presojanju so tedaj v odrednem štabu sklenili, naj se spričo nevarnosti pred uničenjem tudi skupina Kokrškega bataljona začasno priključi Kamniškemu ali 1. bataljonu KO. Laže bodo skupaj prezimovali in se tako sproti dogovarjali o ustreznih nalogah. Dogovorili so se tudi, da bodo s Kamniškega na teren Storžiča, Kranja in Tržiča prek zime občasno pošiljali močnejše patrulje. Te bi vzdrževale stike s političnimi delavci in z zaupniki na terenu, ki je že tako preveč občutil odsotnost partizanov. Načrtovali so tudi, da se bodo borci Kokrškega ali 2. bataljona KO vrnili na svoj stalni sektor tedaj, ko bo minila najhujša zima.

Kmalu zatem, ko se je komandant odreda vrnil v Kamniški bataljon, se je začela za njim odpravljati tudi Kokrška skupina. S svojim malim spremstvom se je skupini, ki je ob odhodu proti Kamniku štela 18 borcev,^{*206} po navodilih štaba 1. grupe odredov priključil tudi odredni politkomisar Anton Štefe-Kostja. Na Kamniškem ne bi bil skupaj le s komandantom, ki bi ju varoval Kamniški bataljon, temveč so bile tam tedaj tudi ugodnejše razmere za delovanje štaba kot na območju Storžiča.

---

* Ti borci so bili: Brejc Ciril-Niko, Debeljak Peter, Eržen Anica-Pepca, poročena Tomazin, Gregorčič Stane-Pik, Jagodic Franc-Krstan, Kristanc Janez, Praček Adolf-Adi, Svetelj Pavel-Hrastič, Štefe Franc-Miško, Vamberger Ivan-Fajfar, Peraič Vlado-Planin, Pasterk Franc-Lenart, Renko Ivan-Boris, Robežnik Ivo, Kunovar Lado-Slavko Kovač, Uzar Viktor-Saško, Zupančič Anton-Barjan. Na spisku je bil tudi Kuljad Izidor-Jožek, a zaradi rane ni bil pokreten. Izmed teh jih je na Kamniškem ostalo šest. (Podatki kakor pod 206.)

**Ivan Renko-Boris (stoji) in Franc
Štefe-Miško**

Da bi bil pohod proti Kamniku čimbolj koristen in da bi zabrisali tudi sledi ter pokazali, da so na območju Storžiča še vedno partizani, je skupina med potjo opravila nekaj akcij. Z Dobrče je pod vodstvom odrednega politkomisarja krenila 5. decembra 1942. Odredni komandant Matija Blejec-Matevž ji je poslal s Kamniškega Jožeta Laha-Štefana iz Tunjic. Ta je dobro poznal teren in je skupino vodil h Kamniškemu bataljonu. Ustavili so se pri Lovrencu na južnem pobočju Storžiča, od tod pa so 6. decembra zvečer odšli v dve akciji. Večji del borcev je odšel na kazensko-prehranjevalno akcijo v Letence, manjša patrulja pa čez Kokro in na Milje blizu Visokega. Toda obe akciji sta se slabo končali: prvo skupino je nekdo prijavil Nemcem takoj, ko se je pojavila v vasi, s patruljo pa je bilo še slabše. Ta je na Miljah hotela justificirati domačinko, ki je 5. oktobra prijavila partizansko

skupino in so zaradi tega padli trije borci.* A ko so se partizani približali hiši, jih je njen brat napadel z ročnimi bombami, ki jih je metal s podstrešja. Z njimi jih je oborožil kranjski gestapo. Tako so se borci te skupine, če niso hoteli imeti žrtev, morali umakniti, ne da bi bili opravili začeto delo.

Naslednjo akcijo je Kokrška skupina hotela opraviti v Mačah pri Preddvoru. Tja je odšla 9. decembra, da bi justificirala odkritega izdajalca. A ker ga ni našla doma, je v njegovi hiši izvedla le prehranjevalno akcijo in vzela nekaj oblačil. Hrano je potrebovala za popotnico.

Po akciji v Mačah je Kokrška skupina takoj nadaljevala pot prek Kokre in se povzpela k Ambrožu pod Krvavcem. Od tod je prek Sidraža 12. decembra 1942 zjutraj krenila dalje. Med potjo je tega dne v Bistričici pri Francu Cimbasu-Rožu, ki je avgusta z bratom dezertiral iz Krvavške čete in se sovražno obnašal nasproti NOG, hotela opraviti prehranjevalno akcijo. Ko so partizani prišli k hiši, jih je Cimbas hotel napasti s sekiro, zato je bil pri tem ustreljen.

Iz Bistričice se je skupina pomaknila nad Gozd pri Kamniku, 13. decembra zvečer pa je šla dalje in prešla cesto v Tuhinjski dolini. Naslednji dan se je pri Malem Rakitovcu priključila Kamniškemu bataljonu. Po dolgi poti in ob pogledu na močno in dobro razpoloženo enoto je v skupini zavladalo splošno zadovoljstvo.²⁰⁷

Tedaj sta se spet sestala Matija Blejec-Matevž in Anton Štefe-Kostja, komandant in politkomisar Kokrškega odreda. Natančneje sta se pogovorila o nadaljnjih načrtih, predvsem pa o tem, da bi prva patrulja morala čimprej nazaj pod Storžič. Odločeno je bilo, da bo krenila takoj, v okrepitev pa so ji bili dodeljeni tudi borci skrčene Aleksandrove ali 3. čete 2. bataljona Pohorskega odreda. Zato še nekaj besed o njej.**

Pri Kamniškem bataljonu je bila ta četa iz 2. grupe odredov, ki jo je vodil Milan Čadež-Aleksander, zato, ker so se že poleti nekateri borci 2. grupe odredov po raznih bojih na Jelovici porazgubili. Milan Čadež-Aleksander je tam po-

* Spis okrožnega sodišča v Ljubljani KO 761/46.

** Glede skupine oziroma čete, ki jo je vodil Milan Čadež-Aleksander, je na raznih mestih zapisanih več in različno. Tudi spomini njenih pripadnikov, tako pisani kot ustni, niso povsem zanesljivi, kajti spomini so zbledeli. Delno bo to urejeno v pričujoči kroniki.

stopoma zbral porazgubljene soborce in jih 28. septembra 1942 prepeljal prek Save v Karavanke. Pri tem je neprestano iskal zvezo z jedrom 2. grupe odredov, ki je medtem že zdavnaj odšla na Štajersko. Tako je ta skupina dobila vzdevek »Aleksandrova četa«. Prek ljudi pod Karavankami je dobila najprej stik s političnimi delavci, 1. oktobra pa je dosegla Tomanovo planino. Ker še vedno ni našla zveze z 2. grupo odredov, je skoraj dva meseca morala delovati samostojno. Manjše akcije je brez zvez z drugimi izvajala v Tuhinjski dolini ter v okolici Nove Štiffe in tudi Gornjega Grada. Konec novembra je dobila zvezo s Kamniškim bataljonom KO in se mu v začetku decembra 1942, torej le malo pred prihodom Kokrške skupine, nad Palovčami priključila. Od tam je skupno z njim odšla na Rakitovec, kjer se je srečala s Kokrško skupino.²⁰⁹

Borci so se komaj odpočili, že so pripravili patroljo, ki naj bi bila zadosti močna in gibljiva, sestavljena pa iz borcev Kokrške skupine in Aleksandrove čete. Borci Kokrške skupine so se sicer čudili povelju, ki jih je tako hitro vračalo tja, od koder so bili pravkar prišli, saj bi bili potem-takem lahko ostali tam, zlasti še, ker jim je bilo pred odhodom povedano, da bodo prezimovali skupaj s 1. bataljonom KO na Kamniškem, a vojna je vojna in povelje povelje.

Zdaj je bila sestavljena močna skupina, ki je, sodeč po poročilih, štela 29 borcev.* Najvišji po položaju je bil komandant Kokrškega bataljona Ivan Vamberger-Fajfar, ki je tudi prevzel poveljstvo, Milan Čadež-Aleksander pa je bil komandir čete. Toda Vamberger je bolje poznal teren, na katerega so se spet vračali.**

---

* V različnih spominih in zapisih udeležencev je ob cenzitvi števila te patrolje navedena nekaj večja številka, običajno 30 do 33, vendar je 29 najbližja resnici.

** Gre tudi za vprašanje politkomisarja, ki je ostal na Kamniškem. To dolžnost je po pripovedovanju Ivana Vambergerja-Fajfarja in drugih borcev Kokrške skupine tedaj opravljal Franc Štefe-Miško. Največkrat beremo, da je to patroljo popeljal pod Storžič Milan Čadež-Aleksander, in to je po spominih nekaterih povzeto tudi v kroniki 2. grupe odredov. To ni niti čudno, ker je Aleksander svoji četi poveljeval še naprej, drugih tovarišev pa zaradi kratkega skupnega bivanja niso poznali, poleg tega pa tudi spomini niso povsem zanesljivi. To bo videti tudi iz nadaljnjega opisa.

Izmed borcev Kokrške skupine so poleg odrednega politkomisarja ostali v Kamniškem bataljonu tudi bataljonski politkomisar Lado Kunovar-Slavko Kovač, četni komandir Adolf Praček-Adi in še nekateri oslabeledi tovariši in nekateri iz politkomisarjevega spremstva. Tako je od Kokrške skupine za to patruljo ostalo morda okoli 10 borcev, medtem ko je Aleksandrova četa štela okoli 20 borcev.* Tako pride-mo blizu številki 29, kolikor jih navaja poročilo.** Tam tudi zvemo, da je bila ta skupina (oziroma Kokrški bataljon) za-radi začasne okrepitve oborožena z 29 puškami, z 1 puško-mitraljezom, s 26 bombami, (verjetno) s 5 pištolami in drugim ter s 3544 naboji za puške. To pomeni, da so imeli več kosov orožja kot borcev.

Tako zbrana skupina je krenila na pot že 16. decembra 1942, in sicer iz taborišča na Malem Rakitovcu.*** Patrulja je brez zaprek hodila precej hitro in čeprav je morala preko-račiti dve gorski rečici, Kamniško Bistrico in Kokro, je pod Storžič prišla že naslednji dan proti večeru.

S Šenturške gore, ki ni visoko, se je spustila v ravnino in potem po ravnini mimo Cerkelj in Hotemaž dosegla Kokro ter jo neovirano prestopila. Iz začasnega taborišča pri Lovrencu pod Storžičem so nekateri tovariši odšli na teren in obiskali posamezne zaupnike, ki jih tedaj tam ni bilo veliko. Z raz-govori so jim vlivali nova upanja in jim delili literaturo, ki so jo prinesli iz Kamniškega bataljona.

Po zvezi ji je bilo tudi sporočeno, da je Korošec Franc Pa-sterk-Lenart že toliko okreval, da lahko pridejo ponj. To nalogo je spet dobil Viktor Uzar-Saško, ki je pred nekaj tedni Pa-sterka tudi odvedel v dolino. Ozdravljenega Korošca sta Viktor Uzar-Saško in Vladimir Peraič-Tarzan pripeljala 19. decembra 1942 prek Seničnega in Vetrnega spet k skupini pod Storžič. Ker je bil Franc Pasterk-Lenart (rojen 12. 3.

---

* Podatek iz kronike 2. grupe odredov, str. 405.

** To poročilo iz sredine decembra 1942 (v avtorjevem ar-hivu je kopija) navaja število 29 borcev, pozneje, ob povratku je bilo število skupine drugačno.

*** Nekateri tovariši zmotno in zaradi številnih doživetij mi-slijo, da je Kokrška patrulja odšla pod Storžič s Kostanjske pla-nine. To ne more držati iz preprostega razloga, ker je Kamniški bataljon z odrednim štabom vred krenil na Kostanjsko planino šele po odhodu te patrulje proti Storžiču.

**Zaslužna aktivistka Lucija Svab
s Seničnega pri Golniku**

1912), tedaj star 30 let, zanimiv novinec, ki se je takoj izkazal s svojo hrabrostjo in predanostjo, o njem še nekaj besed.

Ko je Franc Pasterk še na domači, koroški strani prišel v stik z že znanima organizatorjema Župancem-Johanom in Stanetom Mrharjem, se je zelo čudil, kako se partizani sploh morejo bojevati, ko vendar nimajo niti radijske zveze, in da se kurirji morajo s pošto peš prebijati čez Karavanke. Še bolj pa se je potem čudil tovariškim odnosom, ki so vladali med partizani.

Pasterk je izhajal iz pobožne, toda zavedne slovenske družine, in tudi sam je bil globoko veren. Poznal je navade nacistične vojske, saj je moral biti nemški vojak kar štiri leta, od tega cela tri leta na frontah. Zato je takoj po prihodu k partizanom postal vzoren, hraber in tudi preudaren borec.

Tovarišem je pripovedoval, kako je dezertiral iz nemške vojske, kako je hodil prek Karavank in da jih ni lahko dobil. Pripovedoval je tudi o nasilju nacistov nad slovenskimi družinami na Koroškem in o tem, da se tudi tam začenjajo upirati. Povedal je pa tudi, da je o komunistih imel dotlej čisto

drugačne predstave. Zdaj se je hitro privadil partizanskemu življenju in postal »dober tovariš in neustrašen borec«, kot se ga med drugimi spominjajo tudi tedanji soborci Leon Cibic-Tomaž, Ivan Vamberger-Fajfar ali Franc Štefe-Miško.²⁰⁹

Medtem ko so nekateri pripadniki Kokrške patrulje pod Storžičem obiskovali razne aktiviste, je večina že 19. decembra 1942 zvečer odšla v oskrbovalno akcijo.

Spustili so se na Srednjo Belo, kjer so nekemu posestniku poleg živil vzeli tudi nekaj obleke. Naslednji večer, to je 20. decembra, pa je Kokrška skupina v Sebenjah pri Križah v večji čevljarški delavnici in trgovini s pomočjo terenskih delavcev zasegla velik plen. Zaplenila je kar 70 parov čevljev, precej živil in nekaj drugega blaga. Poleg tega je med vračanjem pod Storžič demonstrativno obstreljevala orožniško postajo v Križah.²¹⁰

Iz začasnega taborišča pri Lovrencu je 23. decembra 1942 šla skupina štirih partizanov-prostovoljcev, med njimi tudi že Franc Pasterk-Lenart, v Križe, da bi kaznovala okupatorjevega sodelavca. Pasterk, ki je bil še vedno v nemški uniformi, je kar sredi dneva sam šel v trgovino tik ob orožniški postaji, drugi trije pa so mu varovali umik. V trgovini je ustrelil nemškega sodelavca, nato pa se je hladnokrvno umaknil. Tedaj je Pasterk prvič pokazal, kaj zmore, in tudi pozneje je še nekaj časa spretno in drzno znal izkoriščati nemško oborožitev, uniformo in znanje nemščine. Ker ga ljudje tod niso poznali, je s svojimi nastopi zelo koristil svoji skupini. Dostikrat je kar sam šel na ogled v take kraje, kjer je bilo verjetno, da se ne bo mogoče ogniti Nemcem.

Čeprav so Nemci konec 1942. leta že začeli s prvim novačenjem (najprej sta bila na vrsti letnika 1923 in 1924) in je bila mobilizacija teh ogroženih fantov ena osnovnih nalog partizanskih in političnih delavcev na terenu, je dokaj slabo potekala. Kljub poskusom, da bi kokrški in Aleksandrovi partizani skupno s političnimi delavci mobilizirali vsaj nekaj fantov teh letnikov, niso dobili niti enega. Zima, nemška moč, podkrepljena z nasiljem, njihova propaganda, predvsem pa nemoč partizanske skupine na širokem območju vse od Kokre do Tržiča in severnega predela Kranja so bili vzroki, da je bilo politično pripravljanje fantov na odhod k partizanom prešibko. V takih razmerah rekruti tudi niso imeli dovolj zvez s partizani ali njihovimi zaupniki, poleg tega pa

je bila kokrška partizanska skupina v zimskih razmerah pre-slaba, da bi mogla fante pritegniti v partizane. Zaradi tega in pa tudi zaradi strahu pred izseljevanjem svojcev v Nemčijo niso nemški mobilizaciji podlegli le omahljivci, temveč tudi taki, ki so bili sicer pripravljeni na odhod k partizanom.

Tako je na tem območju prvi val mobilizacije Nemcem uspeval, Kokrška skupina pa je ostala praznih rok.

Proti koncu decembra se je močno poslabšalo še vreme. Pričelo je spet snežiti in zadrževanje partizanske skupine pod Storžičem je postajalo vse težje. Pod Storžičem ali Krvavcem skupina ne bi bila dolgo zdržala in obstajala je resna nevarnost, da jo bodo Nemci razbili ali pa potisnili v ne-prehodne predele Karavank. S svojimi akcijami je že spro-žila neprestano zasledovanje s strani nemške policije. Zato se je odločila, da se bo začela vračati proti Tuhinjski dolini, torej na Kamniško. Na tej zimski poti, ko so jo neprestano zalezovali gestapovski zaupniki, se je Kokrška patrolja 31. decembra 1942 zvečer najprej ustavila na Šenturški gori. Tam je nameravala izvesti prehranjevalno akcijo.

Sovražni gospodar pa partizanom ni hotel odpreti, temveč se je umaknil na podstrešje in od tam med borce vrgel ročno bombo. Ker ni poznala razmer, se je patrolja raje umaknila in še to noč čez ledeno mrzlo Kamniško Bistrico in Stranje prišla nad vas Gozd. Izogibati se je bilo treba naseljem in sovražniku in čimbolj neopazno doseči cilj. Zato so na vseh izpostavljenih krajih morali brisati sledi, kar je bilo še zlasti težko v Tuhinjski dolini, kjer je bilo več snega kakor zahodnjeje na Gorenjskem.

Na novega leta dan 1943 se je skupina utaborila v gozdu blizu Hruševke, kajti v starem taborišču ni našla nikogar. Na-slednji dan, 2. januarja, se je prek Praproč premaknila pod znani Osnovček, kot ga imenujejo domačini, na koto Snovik, trig. 919. Tam si je uredila začasno taborišče.²¹¹

Med odsotnostjo Kokrške in Aleksandrove skupine pod Storžičem se je Kamniški bataljon s štabom odreda 18. de-cembra 1942 z Rakitovca prevrgel na Kostanjsko planino, kjer se je zvrstilo več pomembnih dogodkov, predvsem pa usodni spopad, ki se je odigral 24. decembra 1942.*

* Spopad je opisan v naslednjem poglavju.

Bataljon se je potem s Kostanjske planine umaknil v neznan kraj, zato ga Kokrška in Aleksandrova skupina nista mogli takoj najti. Zveze z njim sta iskali iz taborišča pod Osnovčkom.

Tako kot Kamniški bataljon KO so Nemci prek svojih zaupnikov in raztrgancev tudi Kokrško skupino zasledovali na vsakem koraku. Eden izmed nemških zaupnikov je o njej natanko poročal, da so »partizani 2. 1. 1943 ob 19. uri prišli v Praproče blizu Šmartnega pod Osnovčkom, se tam zadrževali do drugega jutra, nakar so odšli v smeri Snovika, to je Osnovčka«.²¹²

To je bilo tudi res. Kokrška skupina je to jutro prispela v gozd pod Osnovček, kjer so se borci po naporni hoji hoteli odpočiti in dobiti zvezo s Kamniškim bataljonom. Nazaj po poti, od koder so bili prišli, pa so pošiljali patrulje, kot je povedal Leon Cibic-Tomaž. Ta previdnost je bila dobro poplačana, kajti nekdo iz Praproč je 4. januarja 1943 ob 13. uri nemško orožniško poveljstvo v Šmartnem obvestil, da je »približno 3 km severozahodno od Šmartnega v Tuhinju opazil kakih 40 oboroženih banditov, ki so se greti pri ognju«.^{*213} Ta kraj nad Šmartnim je bil pod vrhom Osnovčka.

Nemci, ki sicer še niso vedeli, ali ta partizanska skupina tudi pripada Kamniškemu bataljonu ali ne, so po tem sporočilu še bolj pohiteli. V Kamniku so pripravili in v Tuhinjsko dolino takoj poslali dva motorizirana voda 2. orožniške rezervne čete »Alpenland«, verjetno v moči 100 mož.²¹⁴

Partizanska patrulja, ki je šla na ogled pod Osnovček, je še pred poldnevom naletela na Nemce, ki so se v belih zaščitnih oblačilih bližali taborišču. O tem odkritju je takoj obvestila tovariše, ki so naglo zapustili kraj taborjenja in se povzpeli na vrh Osnovčka.

Tod so bili že napravljeni položaji in celo nekaj strelskih jarkov, kar je bil uredil že Kamniški bataljon, ko se je spomladi maja tolkel z Nemci. Tovariši tako iz Kokrške kot iz Aleksandrove skupine so menili, da Nemci tako visoko morda ne bodo lezli za njimi, če pa vendarle bodo, se bodo postavili v bran. Ogledali so si položaje in se razporedili po njih. Konfiguracija terena je bila prikladna tako za uspešno obrambo

---

* Partizanov ni bilo 40, temveč okoli 30. Izdajalec je verjetno navedel večjo številko zato, da bi Nemci napadli z močnimi silami, ali pa jih ni mogel natanko prešteti.

kot za umik. S kamenjem obdane kotanje so nudile varnost in hkrati pregled terena. Pri razporejanju borcev po položajih sta sodelovala oba poveljujoča: Ivan Vamberger-Fajfar in Milan Čadež-Aleksander. Sodeloval pa je tudi Franc Pasterk-Lenart, ki je dobro poznal Nemce.

Nemci se niso zadovoljili s tem, da so našli prazno taborišče pod Osnovčkom, temveč so hiteli naprej proti vrhu.

Ura je bila 14, ko so se že močno približali partizanskim položajem. Števila Nemcev, ki so šli v napad na Osnovček, ne moremo natanko navesti; tudi partizani niso vedeli, koliko sovražnikov je spodaj, a kljub temu so jih tiho pričakovali.

Nekaj po 14. uri so borci le dočakali Nemce in jih spustili na nekaj deset metrov do položajev. Leon Cibic-Tomaž, pomočnik mitraljezca Alojza Packa-Platina, je povedal, da je »prejšnjo neskončno mučno tišino pretrgalo povelje 'pali', zatem pa močno streljanje in prepevanje pesmi 'Vintovačka bej, bej...' Tako smo prvi naval Nemcev odbili.«*

S tem pa spopada še ni bilo konec. Spet je zavladala tišina in partizani so vedeli, da Nemci ne bodo odnehali. Prvič so verjetno samo otipavali položaje, a partizanski streli so jih presenetili. Tudi rakete, ki so se vzpele proti nebu, so napovedovale ponoven in razširjen napad.

Napadalci so se resnično spet kmalu pognali v naskok. Zdaj niso pritiskali le s severne plati Osnovčka, temveč so razširili strelsko vrsto tako, da je partizanom grozila obkolitev. Razločno so slišali, kako svoje može Nemci priganjajo v napade, ki jih v veliki strmini ni bilo lahko izvajati. Dobri položaji so partizanom nudili dobra zavarovanja in Nemci so zaman pritiskali proti njim. Mitraljezec Alojz Pacek-Platin ni imel časa zamenjati razbeljeno cev in jo je hladil kar s snegom, pomočnik Stane Bojt-Živko in Leon Cibic-Tomaž pa sta mu le stežka sproti polnila okvire. Partizani so odbili tudi drugi napad.

Ponovni napadi so kazali, da Nemci pošiljajo proti vrhu vse več moštva. Med temi boji je bil Franc Pasterk-Lenart laže ranjen. Tega pa ni takoj pokazal, temveč je do konca vztrajal na položaju. Po dveinpolurnih spopadih, ko se je začelo rahlo mračiti, je poveljstvo zapovedalo umik. Nemci dotlej še niso sklenili obroča, kar so partizani izkoristili in se prikrito začeli

---

* Leon Cibic-Tomaž, Ljubljana: pismena izjava pri avtorju.

umikati skozi odprtino navzdol. Vztrajanje na vrhu bi bilo samomorilsko. Pri tem jim je že pomagal prvi mrak. »To nas je rešilo,« pravi Leon Cibic-Tomaž. »Nemci so bili očitno prepričani, da se bomo prebijali čez greben, ne pa v dolino.«

Hiteli so navzdol, v vzhodno smer proti Zgornjemu Tuhinju. Tedaj pa je iz cerkvenega zvonika Sv. Miklavža hitečo kolono začela obstreljevati težka nemška strojnica. Ko bi bilo svetleje, bi bila verjetno za večino usodna. Tako pa sta padla le desetar Stane Bojt-Živko in Jaka Šubelj-Primož. Njegov soborec Leon Cibic-Tomaž je tedaj tvegaj življenje ter rešil mitralješko cev in torbico padlega, pri tem pa je bil ranjen, vendar ne prehudo.

Mrtve in ranjene Nemce so potem morali v dolino prepejljati bližnji kmetje, oba partizana pa pokopati na bližnje pokopališče. Nemci navajajo, da so v tem spopadu ubili 2 partizana, 3 pa ranili, zaplenili pa da so 2 puški, 1 pištolo, 300 nabojev, več nahrbtnikov, propagandni material in nekaj opreme.

Partizani so ta dan res izgubili 2 borca in imeli tudi 2 ranjena. Nemci pa poročajo, da so ob vsem streljanju imeli le enega ranjenega.*

Nemci ta večer partizanov niso več zasledovali. Kokrška in Aleksandrova skupina sta v Zgornjem Tuhinju še to noč prišli v stik z borci Kamniškega ali 1. bataljona KO. Četa Milana Čadeža-Aleksandra (okoli 20 borcev) se je naslednji dan po dolgih štirih mesecih priključila Moravškemu bataljonu in s tem svoji matični enoti — 2. grupi odredov.²¹⁵

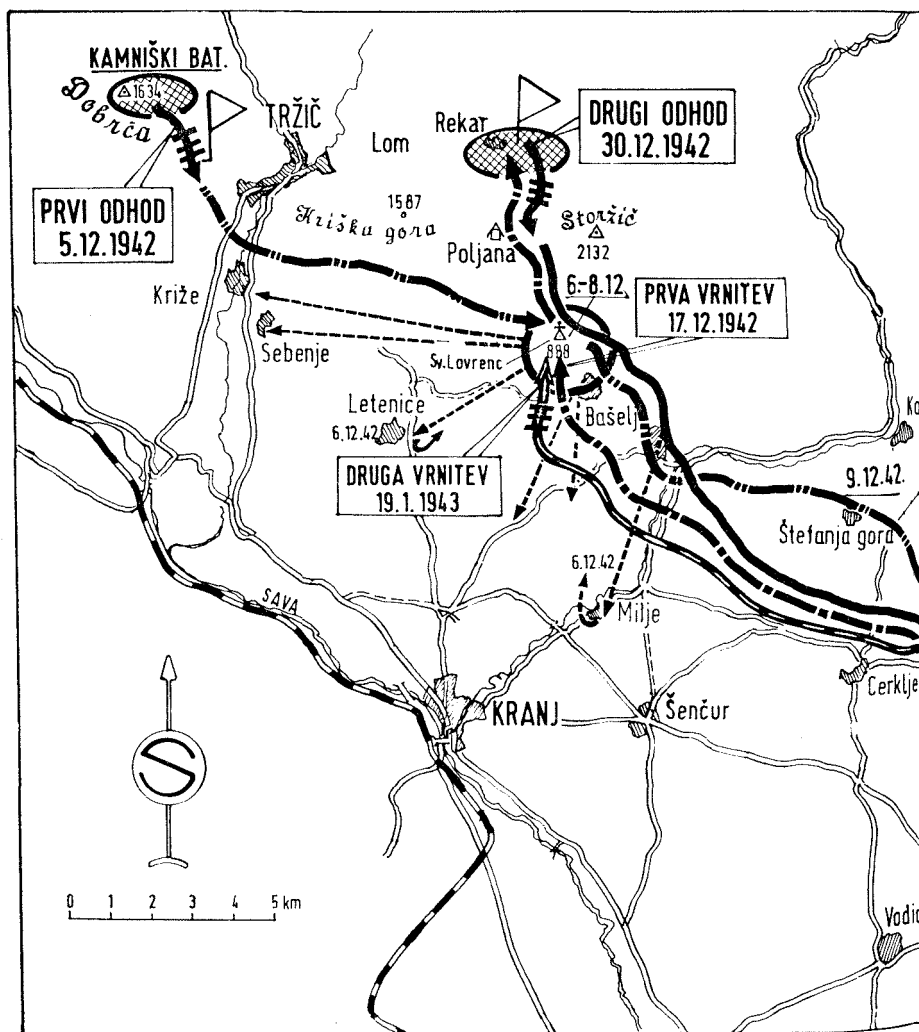
Kokrška skupina pod vodstvom Ivana Vambergerja-Fajfarja pa je kakih 10 dni še ostala v Kamniškem bataljonu. Do srede januarja 1943 je z njim sodelovala predvsem pri mobilizaciji novincev, ki bo morali v nemško vojsko. Tod je mobiliziranje neprimerno bolje uspevalo kakor pod Storžičem

---

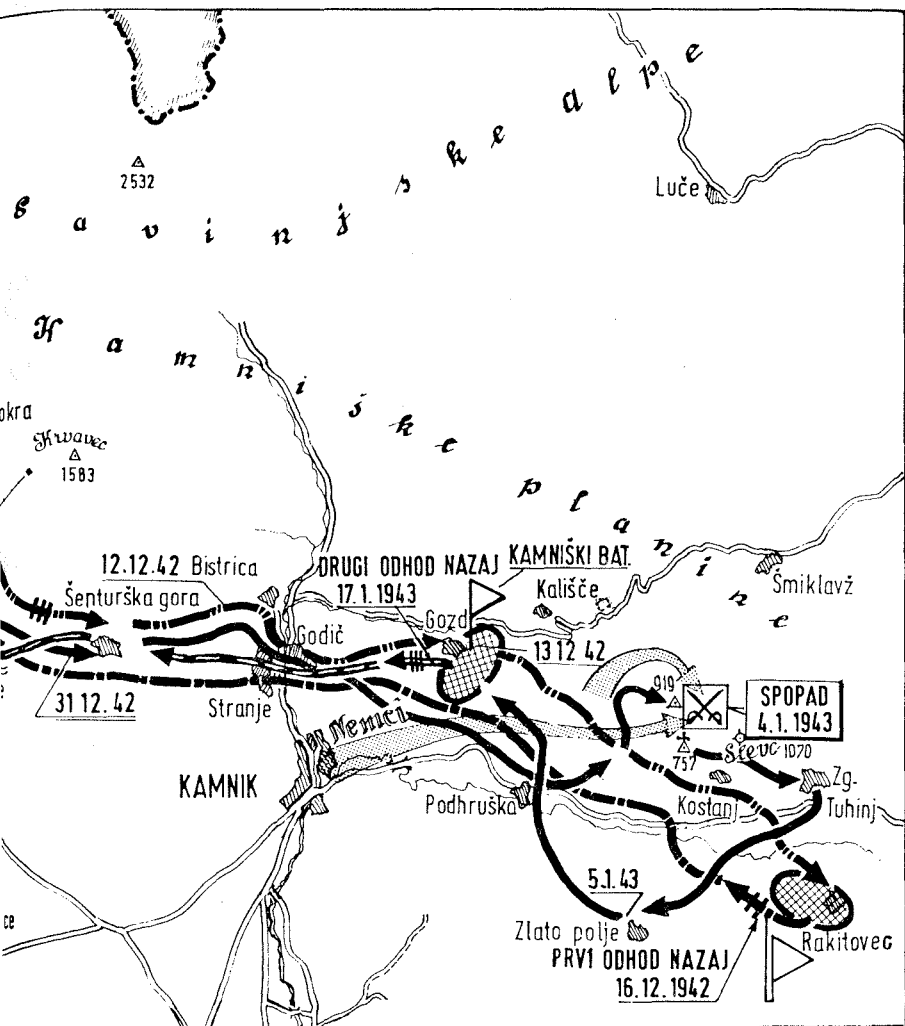
* Dotlej smo v raznih spominih in tudi kronikah brali, da je v tem boju padel en partizan, in sicer Stane Bojt-Živko iz 3. čete 2. bataljona Pohorskega odreda. Njegova vdova Ana pa je ob prekopu moža izpod Osnovčka v grobnico na Urhu jeseni 1945. leta ob padlem možu dobila še enega borca, ki je padel isti dan kot Živko. Po dotlej zbranih podatkih je bil to borec Kamniškega bataljona Jaka Šubelj-Primož iz Gradišča v Tuhinjski dolini. To potrjujejo tudi spomini Franca Podstudenška-Roka ter spomini Josipa Jerasa v »TV-15« z dne 23. 4. 1969.

Pohodi in akcije Kokrske skupine med

1. decembrom 1942 in 20. januarjem 1943

Skupina borcev pod Kostanjso planino v začetku januarja 1943. Med njimi so predvsem borci Aleksandrove (Milan Čadež) skupine. Tretji z desne (v usnjenem suknjiču) kleči mitraljezec Alojz Pacek-Platin. Za njim je Franc-Pasterk-Lenart. To je edina Pasterkova fotografija med partizani

in okoli Tržiča. Zaradi neprestanega nemškega zasledovanja je skupno s Kamniškim bataljonom večkrat menjavala taborišča. Nekaj časa sta se enoti zadrževali v Tuhinjski dolini, zdaj na desnem, zdaj na levem pobočju tuhinjske ceste.

Dne 17. januarja 1943 pa jo je štab odreda spet poslal nazaj na njen sektor pod Storžič, četudi je bila tedaj zima najhujša, sovražnik pa nič bolj popustljiv kakor prej. Skupini, ki je bila zdaj skrčena, je pred odhodom odredni politkomisar Anton Štefe-Kostja s spodbujajočimi besedami naštel njene naloge zlasti glede mobilizacije, vzpostavljanja stikov z aktivisti, kaznovanja izdajalcev in okupatorjevih zaupnikov in drugih akcij, vse z namenom, da bi čimprej obnovila Kokrški bataljon. To je bilo zadnje njeno srečanje z odrednim politkomisarjem, kajti čez dva dni je že padel.

Na pot pod Storžič je Kokrška skupina krenila iz gozda pri Zabrezju blizu Gozda nad Kamnikom. Spet je gazila sneg, se mučila s preходом prek Kamniške Bistrice in Kokre ter pod Storžič prišla natanko mesec dni po prvem prihodu s Kamniškega — 19. januarja 1943. Pod Storžič je odšlo le 11

borcev, kajti nekaj jih je zaradi novih dolžnosti moralo ostati na Kamniškem.* Tam je ostal tudi bataljonski politkomisar Lado Kunovar-Slavko Kovač. Tudi Franca Pasterka-Lenarta so zadržali pri štabu odreda, kajti namenjene so mu bile nove naloge na Koroškem.²¹⁶

---

* Na pot pod Storžič so krenili Brejc Ciril-Niko, Debeljak Peter, Gregorčič Stane-Pik, Jagodic Franc-Krstan, Kristanc Janez, Svetelj Pavel-Hrastič, Štefe Franc-Miško, Perač Vlado-Tarzan, Vamberger Ivan-Fajfar, Renko Ivan-Boris in Uzar Viktor-Saško. K tej skupini je sodil tudi dvanajsti, Kuljad Izidor-Jožek, ki pa je bil nemočen in se je še vedno zdravil. (Dodatni pregled in spisek borcev, ki ga je 21. in 27. 9. 1979 uredil in prispeval Franc Štefe-Miško, je v avtorjevem arhivu.)

USODNI SPOPAD NA KOSTANJSKI PLANINI

Dogodki pred spopadom

Po številnih premikih in uspehih je bataljon 18. decembra 1942 prišel na Kostanjsko planino, svoj priljubljeni kraj — Sovražnik mu je takoj na sledi — Bataljon se ureja in pripravlja na obrambo — Kmalu je bataljon tako pripravljen in razpoložen, da borci tudi prepevajo — 19. decembra bataljon obiščejo voditelji iz grupnega štaba in PK KP za Gorenjsko — Pridejo tudi tovariši iz kamniškega okrožnega komiteja KP — Posveti o zimskih načrtih, o mobilizaciji, večji ofenzivnosti, o utrjevanju enot in KP — Obveščevalci javljajo, da je okupatorju znana njihova prisotnost na Kostanjski planini — Okupatorjevi ogleduhi na delu — Poostritev budnosti v taborišču — Na Kostanjsko planino namesto Nemcev pride še Moravški bataljon — Ob številni partizanski vojski je bojno razpoloženje vse boljše. — Pride tudi znameniti junak Alojz Kolman-Marok — 180 borcev na enem kraju: občutek moči — Sestanejo se voditelji obeh odredov in bataljonov: Kokrškega in Savinjskega — Sestavijo začasni kombinirani štab Kokrško-savinjskega odreda — Na Kostanjski planini se oglasi tudi Franc Rozman-Stane — Nemci medtem začno mobilizirati fante v Moravški dolini — Tja hiti del Moravškega bataljona — Vmesne akcije — Budnost že popušča, a sovražnik se pripravlja.

V tem poglavju gre predvsem za usodni spopad na Kostanjski planini, ki se je tam odigral 24. decembra 1942. Na Kostanjski planini, ki leži na pobočjih 1070 metrov visokega Slevca, so tamkajšnji partizani večkrat taborili.*

Kamniški bataljon, ki je tedaj imel tri čete, z njim pa je bil tudi štab Kokrškega odreda, se je z Malega Rakitovca

---

* O dogodkih, ki so se na Kostanjski planini odigrali med 19. in 24. decembrom 1942, je napisanih več različic. Tako zlasti o posvetih, ki sta bila dva, in o boju 24. decembra 1942.

umikal 17. decembra 1942, kajti Nemci so ga že zasledovali. Čez Mali Hrib se je spustil prek ceste, nato pa se je začel pomikati proti svojemu cilju — Kostanjski planini. Med potjo je začelo deževati in snežiti, zato so borci 18. decembra zjutraj prišli vsi premočeni v nekdanje taborišče na planini. Zakurili so ognje in se med počivanjem sušili, drugi pa so poskrbeli za varnost. Na najbolj verjetnih dostopih na planino so uredili tri stražarska mesta, poleg tega pa so poslali v okolico obveščevalca in dve poizvedovalni patrulji. Ko so borci prišli k sebi, so taborišče bolj uredili.

Štab bataljona si je s komandirji čet takoj ogledal teren in za primer napada predvidel obrambne položaje. To je bilo potrebno, zakaj enoti je zaradi neprestanega sovražnega zasledovanja pretila nevarnost. Potem so borci v tem taborišču postali tako brezskrbni in se počutili tako varne, da so ob ognjih tudi prepevali.

Taborišče je bilo razmeščeno v prijazni kotanji, za katero se je v severovzhodni smeri dvigalo strmo pobočje, na nasprotni strani pa jo je varoval precej nižji, podolgovat greben. Po jarku je vodila ozka steza, speljana k nekaj streljajev oddaljenemu studentu. Tako je bilo taborišče oskrbljeno tudi z vodo.

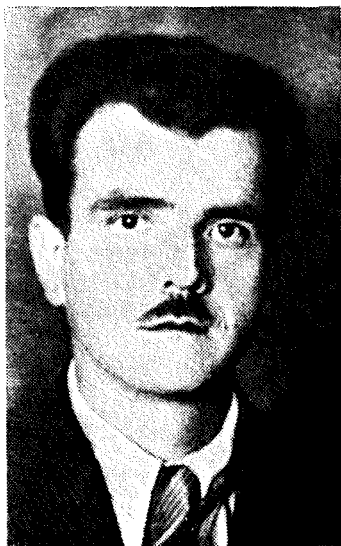
Ker je Kostanjska planina na dosti izpostavljenem kraju, je štab bataljona prvi večer po prihodu poslal ogledniško patruljo tudi proti Novi Štifti. Med potjo pa so jo že napadli Nemci. Vrnila se je, ne da bi bila dosegla svoj cilj.²¹⁷

Tedaj, ponoči na 19. december, sta v štab Kokrškega odreda in v štab Kamniškega bataljona prišla tudi Stane Bizjak-Kostja, novi namestnik politkomisarja v štabu 1. grupe odredov, in Viktor Stopar-Silvo,* začasni član PK KP za Gorenjsko; iz Poljanske doline nad Škofjo Loko sta odpotovala 14. decembra 1942. Takoj 19. decembra so na Kostanjski planini imeli partijski posvet. Poleg omenjenih dveh voditeljev so mu prisostvovali še Matija Blejec-Matevž in Anton Štefe-Kostja, komandant in politkomisar Kokrškega odreda, Franc Per-Vido in Jakob Molek-Mohor, komandant in politkomisar Kamniškega bataljona, Viktor Stražišar-Silvester, član PK KP za Gorenjsko, in Nace Sterlekar-Jože, sekretar OK KP

---

* Viktor Stopar-Silvo je bil član CK KPS in sekretar PK SKOJ za Slovenijo in je med 30. oktobrom 1942 in 5. januarjem 1943 obšel na Gorenjskem vsa partijska okrožja.

Viktor Stražišar-Silvester, član
PK KPS za Gorenjsko in za Nacetom
Sterlekarjem-Jožetom sekretar OK
KPS za kamniško okrožje

Kamnik.* Posvet je potekal v duhu navodil, ki jih je bil 1. decembra dal pokrajinskemu komiteju za Gorenjsko in štabu 1. grupe odredov Boris Kidrič v Poljanski dolini: o večji ofenzivnosti, o mobilizaciji fantov, ki so jih Nemci hoteli pobrati v svojo vojsko, o širjenju OF, o utrjevanju partijske organizacije, o čuvanju kadrov in o razkrinkavanju raznih notranjih sovražnikov.²¹⁸ Posebej so razpravljali o tamkajšnjih razmerah in o tem, kako bi jih izboljšali, pa tudi o nadaljnjem delu in o prezimovanju, največ pa o mobilizaciji. S tem v zvezi so razpravljali tudi že o pripravah za ustanovitev brigade na kamniško-štajerskem območju. S tem namenom naj bi se združila tudi Kamniški bataljon KO in Moravški bataljon Savinjskega odreda.

V zvezi z zasledovanjem je bilo sklenjeno, naj se sovražnikovim koncentričnim udarcem vnaprej izmikajo s pogostim menjavanjem taborišč. Taka previdnost je bila upravičena, kajti 19. decembra, še pred posvetovanjem, je neki obve-

---

* Janez Brlec-Nace, namestnik bataljonskega politkomisarja, ki je bil hkrati tudi sekretar partijske organizacije v bataljonu, ni mogel prisostvovati, ker je bil 29. novembra 1942 na Murovici ranjen in se je tedaj zdravil pri Boltetu na Rakitovcu.

ščevalec komandantu Matiji Blejcu-Matevžu sporočil, da orožniki spodaj v Šmartnem verjetno že vedo, da v njihovi bližini tabori močnejša partizanska enota, to je Kamniški bataljon.

Da je bilo to res, se je pokazalo še to jutro, ko je bataljonska patrulja blizu taborišča odkrila dva civilista. Partizani so za njima streljali, a sta jim ušla.

Čez nekaj ur, sredi dopoldneva 19. decembra, torej med samim posvetom, pa se je taborišču na Kostanjski planini približala nova ogledniška patrulja petih raztrgancev. Ko so bataljonski kuharji in stražarji šli k studencu po vodo, je patrulja nanje tudi streljala.

Tako so nemški agenti-domačini odkrili taborišče na Kostanjski planini, se brez izgub umaknili in svojim nemškim gospodarjem sporočili, da so »2,8 km severovzhodno od Šmartnega v Tuhinju odkrili taborišče, v katerem je kakih 70 oboroženih banditov«. ^{219*}

Nedolgo zatem so blizu taborišča prijeli starejšega možaka z žago. Zaradi njegovega mirnega zadržanja in zaradi izjave, da je prišel le žagat drva, so ga bataljonski zasliševalci spustili.

Zdaj je bilo povsem jasno, da je sovražnik odkril tudi to njihovo taborišče. Nekateri v poveljstvu so bili zdaj za takojšen premik, vendar so se nazadnje odločili, da ostanejo na Kostanjski planini. Vendar pa poslej niso bili več tako brezskrbni. Štab je ukazal večjo pripravljenost ter okrepil straže in ogledniške patrulje. To je še bolj dvignilo samozavest in bojno razpoloženje.

Drugo jutro po posvetu, to je 20. decembra 1942, sta Stane Bizjak-Kostja in Viktor Stopar-Silvo odšla in se prek Homca bližala Črnučam. ²²⁰

Po nekaterih znakih sodeč, naj bi Nemci napadli bataljon takoj naslednje jutro, zato so borci poostrili pripravljenost. Toda Nemcev ni bilo od nikoder. To je bilo nekaj novega, kajti Nemci so običajno udarili, brž ko so zvedeli za partizansko taborišče. Namesto njih so se na Kostanjsko pla-

---

* Raztrgance je vodil Anton Pančur iz Šmartnega, z njim pa so bili njegov brat, dva Bajtarjeva z Laz v Tuhinju in Martin Vonta iz Česnjic. Sami domačini, ki jim je bil tod znan vsak korak. Poleg njih so bili na nemški strani tudi drugi. (Izjavi sta na osnovi zbranih podatkov posredovala Franc Podstudenšek-Rok in Mirko Podbevšek-Lado, **Kamnik**.)

nino prismejali utrujeni tovariši Moravškega bataljona Savinjskega odreda, ki so bili prejšnji dan na območju Moravč opravili več uspešnih vojaških, diverzijsko-sabotažnih in kazenskih akcij.²²¹

Z Moravškim bataljonom, ki je štel okoli 80 borcev, je prišel tudi Alojz Kolman-Marok, komandant Savinjskega odreda, in srečanje obeh bataljonov je bilo nadvse pristrčno, prežeto s pripravljenostjo na bojevanje.²²² Na enem samem kraju se je zbralo okoli 180 borcev, kar je bilo za tisti čas zelo veliko. Borci obeh bataljonov so dobro razumeli drug drugega, saj so se že nekaj časa deloma gibali na istem območju in premagovali podobne stiske: oboje so neprestano zasledovali raztrganci in Nemci. Toliko borcev, zbranih na enem kraju, na Kamniškem še ni bilo. Zato je zbrane na Kostanjski planini preveval občutek velike moči in pripravljenosti za boj. Ta združitev je bila že odraz napotkov glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet s konca septembra, ki je priporočalo občasno koncentracijo sil, s katerimi bi sovražniku zadali kak močnejši udarec, nato pa bi se zopet razdelili po določenih območjih. Tako so delali tudi Nemci: kadar se jim je to zdelo umestno, so svoje sile zbrali na enem kraju. Toda zaradi moči, motorizacije in vseh drugih prednosti je bilo njim to neprimerno lažje.²²³

Kmalu po prihodu Moravškega bataljona na Kostanjsko planino so se sestali voditelji obeh odredov in bataljonov. To so bili komandant in politkomisar KO Matija Blejec-Matevž in Anton Štefe-Kostja, komandant Savinjskega odreda Alojz Kolman-Marok, komandant in politkomisar Kokrškega bataljona KO Franc Per-Vido in Jakob Molek-Mohor ter komandant in politkomisar Moravškega bataljona Savinjskega odreda Franc Poglajen-Kranjc in Jože Berkopcec-Mišelj.

Na sestanku so se najprej pogovarjali o vojaški združitvi obeh bataljonov, a je bilo ugotovljeno, da do tega ne more priti, ker sta oba bataljona imela različni poveljstva. Ker pa so bili že skupaj, so načrtovali nove skupne akcije na kamniškem območju. Zato so sestavili začasni kombinirani štab Kokrško-savinjskega odreda. Skupno so sestavili tudi več točk obsegajočo odredbo, ki je zadevala predvsem red in disciplino.

Na poti s Pohorja se je med 22. in 23. decembrom 1942 na Kostanjski planini za krajši čas oglasil tudi Franc Roz-

man-Stane, komandant 2. grupe odredov. Bojno razporežnje je še bolj poraslo, kajti Stane se je s poveljstvom mešanega štaba dogovarjal tudi o čim boljšem sodelovanju med Kamniškim bataljonom KO in Moravškim bataljonom Savinjskega vobreda. To naj bi bila že osnova za prihodnjo partizansko brigado.²²⁴

Tedaj je na Kostanjsko planino prispela tudi vest, da Nemci na Moravškem nameravajo mobilizirati fante v svojo vojsko. Da bi Nemce prehiteli, so sklenili, naj se Franc Pogljajen-Kranjc z eno četo takoj odpravi na ogroženi sektor. To je bilo potrebno zato, ker na Moravškem ni bilo nobene druge partizanske enote. Tja je četa Moravškega bataljona krenila 23. decembra 1942 in brez zaprek dosegla svoj cilj.²²⁵

Na Kostanjski planini je torej od 19. decembra 1942 potekalo živahno partizansko življenje, to pa še zlasti po prihodu Moravškega bataljona h Kamniškemu.

Medtem je ena izmed bataljonskih patrulj 22. decembra 1942 blizu Šmartnega v Tuhinjski dolini naletela na mlekarico, ki je vsak dan nemškimi orožnikom poleg mleka vozila tudi pošto. Patrulja ji je zaplenila nekaj hrane in pošto. Dasi-ravno so vsa znamenja kazala, da sovražnik že ve za njihovo taborišče na planini, je bilo že prav čudno, da Nemci, ki jim ni primanjkovalo sil, še vedno niso napadli.

Kakorkoli že, dejstvo je, da sovražnik ni napadel ne 20. decembra ne naslednja dva dneva. Zaradi tega v taborišču niso bili več tako budni kot prejšnja dneva.

Potem ko je taborišče na Kostanjski planini zapustila ena četa Moravškega bataljona, je tu 23. decembra ostalo še 120 do 130 borcev.²²⁶ Vendar tudi to ni bilo malo.

* * *

Naslednji dan je 2. četa Kamniškega bataljona KO pod vodstvom Tineta Pestotnika-Mihe in Franca Podstudenška-Roka odšla v oskrbovalno akcijo, ki se je mimogrede prelevila tudi v vojaško.

Nedaleč od Šmartnega so 23. decembra popoldne ob cesti dočakali nemški intendantski tovornjak in brez lastnih žrtev zaplenili večje količine hrane: veliko moke, sladkorja, masti, masla in tudi tobaka. Z Nemci je bila tudi nemška priležnica iz Šmartnega, ki so jo v opomin ostrigli. Ko se je težko otovorjena četa vračala proti taborišču, so na četno zasedo blizu

Hruševke udarili orožniki iz Šmartnega, vendar jih je zaseda nagnala z bombami.

Četa se je z bogatim tovorom, ki ga je nekaj morala že med potjo blizu Homa odložiti in poskriti, vrnila na Kostanjsko planino, in sicer proti jutru 24. decembra. Izčrpani borci so legli k počitku.

Nemški napad 24. decembra 1942

Napeto jutro 24. decembra — Po prvih streljih v zasedah pod taboriščem kratek bojni posvet — Potrjena odločitev, da se ne bodo umaknili, da so tu lahko druge »Dražgoše« — Zmaga prepričanje v uspeh — Zaupanje v preizkušenega in drznega komandanta Matevža — Borci obeh bataljonov takoj zasedejo položaje — Tedanja poveljstva v Kamniškem bataljonu — Prodiranje sovražnika potrdi, da mu je natanko znano, kje so partizani. — Odnos sil je 5:1 — Mrtvaško tišino pretrga ostro in gosto streljanje od blizu — Borci na položajih zanosno in izzivalno prepevajo — Raztrgancem ostane le zmerjanje — Prvi napad je odbit — Komandant Matevž in drugi poveljniki se pokonci gibljejo po položajih in hrabre borce — Sovražnik napade drugič in spet je odbit — Nemci se poženejo proti vrhu Kostanjske planine še tretjič, zdaj še huje — Prepevajoči in ohrabreni partizani med ostrimi spopadi spet zdrže na položajih — Vendar: ranjen je komandant Matevž in še nekaj tovarišev — Obvezani komandant poveljuje naprej — Nemci ne popuščajo in stiskajo obroč — Zmanjka manevrskega prostora in pod komandantovim vodstvom gre glavčina v preboj — Pretresljivi prizori — Napadalcu spet zaprejo obroč — Umik po skupinah v več smeri — Na položajih je obležalo 16 borcev, a ujeli niso niti enega — Med padlimi sta tudi odredni komandant Matija Blejec-Matevž in bataljonski komandant Franc Per-Vido — Prizadeti borci delujejo naprej, celijo rane in izvolijo nove poveljnike — Boj na Kostanjski planini je bil hkrati junaško dejanje in kršenje pravil partizanskega bojevanja v danih razmerah.

Ko je 2. četa Kamniškega ali 1. bataljona KO z obilnimi tovari hrane na plečih 24. decembra zjutraj dosegla taborišče in legla k počitku, je bil komandant Kokrškega odreda Matija Blejec-Matevž že obveščen, da se Kostanjski planini bliža večje število Nemcev, in to iz Tuhinjske doline in s Černelca. O tem ga je sredi noči obvestil neki kmet, partizanski sodelavec.

O bližini Nemcev in verjetnosti, da bodo napadli, so komandanta Matevža obveščali tudi drugi. Tako tudi Franc Podstudenšek-Rok, politkomisar 2. čete, ki se je pravkar vrnila iz akcije.

**Prvoborec na kamniškem Janez
Brelec-Nace, pomočnik in bataljonski
politkomisar**

**Jože Pirš-Luka, prvoborec in
bataljonski bolničar**

Ob šestih zjutraj so se zamenjale tudi zasede, razmeščene okoli taborišča, a ker ni bilo čutiti nobene nevarnosti, so tudi ti borci šli počivat. Toda počitka je bilo hitro konec.

Komaj je minilo pol ure, so pri zasedi, postavljeni v smeri Tuhinja, že odjeknili prvi streli. Takoj nato so se tem pridružili streli pri zasedi nad Šmartnim. Nemci so že lezli proti Kostanjski planini. Pri tem so naleteli na partizanske zasede, ki so začele nanje streljati.

* * *

Brž po prvih strelah pri zasedah so bili na nogah vsi borci tako Kamniškega kot preostalega Moravškega bataljona, štab odreda in štab Kamniškega bataljona pa sta na hitro sklicala posvet. Komandant Matija Blejec-Matevž je ob poročilih o nevarnosti vzkliknil: »Ne bomo se umaknili! Pa naj bodo to druge Dražgoše! Obletnica Dražgoš! Nemce bomo nagnali, da bo veselje!«

Taka odločitev je bila samo ponovitev že prej sprejetega sklepa, da se ob morebitnem napadu ne bodo umaknili s Kostanjske planine, in je nedvoumno izražala takratno bojno razpoloženje kamniških borcev, hkrati pa naj bi navduševala soborce. Na tem kratkem posvetu komandantov, komandirjev in politkomisarjev so nekateri opozorili (med temi je bil tudi Franc Podstudenšek-Rok), da bi se bilo le dobro umakniti, kajti Nemci so preveč natanko obveščeni o taborišču in o partizanskih silah. Toda ostalo je pri odločitvi, da bodo Nemce pričakali in odbili. Poveljstvo je bilo prepričano v uspeh, kajti neuspehov vse od poletja na Kamniškem niso poznali, vsi pa so zaupali hrabremu komandantu Matiji Blejcu-Matevžu. Vanj so bile uprte oči vseh prisotnih.

Poleg tega so tudi druge priprave na obrambo kazale, da se partizani ne bodo umaknili s Kostanjske planine, če jih k temu ne bodo prisilili Nemci. Tako kakor v Dražgošah! Dan pred napadom so izvedli tudi poskusno vajo, ki naj bi pokazala, kako bi se obnašali, če bodo napadeni. Vsakomur so natančneje določili položaj. Vse položaje so pregledali in ugotovili, da so ustrezni in da nasploh priprave niso slabe. Tudi pred napadom v Dražgošah so opravili take poskuse. Vse to si je komandant Matija Blejec-Matevž dobro zapomnil. Bil je tudi prepričan, da je nemški napad blizu in neizogiben.

Odredni in bataljonski štab se torej nista nameravala umakniti, komandant Savinjskega odreda Alojz Kolman-Marok, sam udaren človek, pa je pri teh odločitvah puščal pred-

nost štabu Kokrškega odreda in predvsem komandantu Matvžu, ki so mu bile tod znane vse razmere, kraji in ljudje. A tudi Antonu Štefetu-Kostji, politkomisarju Kokrškega odreda, ni manjkalo udarnosti. Tako so borci obeh bataljonov, Kamniškega in okrnjenega Moravškega, zavzeli obrambne položaje na Kostanjski planini še pred sedmo uro zjutraj, ko je bilo še temačno. Naglo so se pripravili na krožno obrambo. Dobro, da so bili s streljanjem spodaj pri zasedah opozorjeni.²²⁷

Toda če je bila drzna odločitev glede obrambe na Kostanjski planini podobna ali enaka oni v Dražgošah pred letom dni, so bile vse druge okoliščine tod povsem drugačne: zemljišče, neprimerljivo onemu v Dražgošah, ni nudilo take možnosti za vzpostavitev obrambnih položajev kakor v Dražgošah; napadalec je imel več možnosti pristopa; snega, ki bi oviral napadalce, je bilo le malo; možnosti za umik niso bile ugodne, kajti položaji so bili razporejeni na majhnem prostoru; oborožitev je bila kljub poznejšemu času slabša kot v Dražgošah, in bilo je tudi skoraj polovico manj borcev.

Kamniški bataljon sta tedaj vodila Franc Per-Vido kot komandant in Jakob Molek-Mohor kot politkomisar. Čete pa so vodili naslednji:

— prvo četo: Tomaž Slapar-Tugo kot komandir (v 1942. letu je bil tudi četni politkomisar, pa spet komandir) in Franc Avbelj-Pajk kot politkomisar,

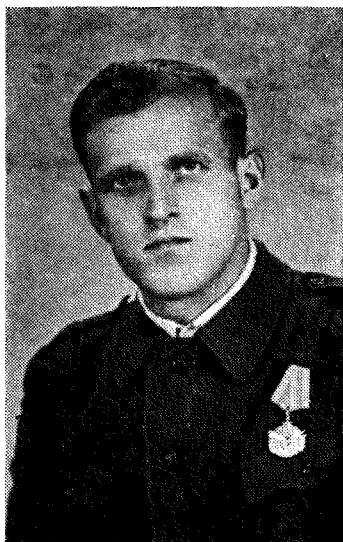
— drugo četo: Valentin Pestotnik-Miha kot komandir in Franc Podstudenšek-Rok kot politkomisar,

— tretjo četo: Valentin Pogačar-Ciril kot komandir in Mirko Podbevšek-Lado kot politkomisar.

Poveljstvo čete Moravškega bataljona ni ugotovljeno, vsi pa so z zaupanjem sledili poveljem štaba Kokrškega odreda, predvsem hrabrega komandanta Matije Blejca-Matevža. S tem pa ni rečeno, da so bili tudi vsi mnenja, da je za vsako ceno treba čakati Nemce na obrambnih položajih, kajti vsi so že imeli izkušnje z Nemci.*

---

* Seznam vodilnega kadra po četah Kamniškega bataljona so preživeli borci sestavili po večletnem zbiranju podatkov, ki jih je zapisal Franc Štefe-Miško 7. 3. 1979. Seznam je v avtorjevem arhivu. O kadru v četah Moravškega bataljona podatki niso zbrani.

**Tomaž Slapar-Tugo, tedaj komandir
1. čete Kamniškega bataljona in
poznejši poveljnik**

**Franc Avbelj-Pajk, politkomisar 1.
čete Kamniškega bataljona**

Nemška poročila iz decembra 1942 povedo, da so bila nemška poveljstva vseskozi obveščena o gibanju in zadrževanju tako Kamniškega bataljona KO kot o premikih Moravškega bataljona Savinjskega odreda.²²⁸

Tako so natanko vedeli za partizansko taborišče na Kostanjski planini in zbrali ustrezne sile za napad. Iz okrožnice poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 19. marca 1943 zvedemo, da sta bila za napad na Kostanjsko planino angažirana 2. in 3. bataljon 19. policijskega polka, ki so

**Franc Podstudenšek-Rok, politkomisar
2. četa Kamniškega bataljona**

**Valentin Pogačar-Ciril, komandir
3. čete**

**Mirko Podbevšek-Lado, politkomisar
3. čete Kamniškega bataljona**

jima bile dodeljene tudi »protibande«, in 2. motorizirana orožniška četa »Alpenland«. Vse te enote so štejele najmanj 1300 do 1400 mož.

V navedbah drugih nemških dokumentov (Ferenc—Ferlež) pa najdemo podatek, da so bile v središču napada na Kostanjsko planino med drugimi angažirane 6. četa 19. SS policijskega polka iz Kranja in 2. in 3. motorizirana orožniška četa »Alpenland«.²²⁹

Ker so poleg teh enot v napadu sodelovali tudi vermani in raztrganci, je bilo za neposredni napad po najtreznejših presojah pripravljenih najmanj 500 mož. Lahko sodimo, da so se Nemci resno pripravili.

Če je bilo na položajih Kostanjske planine razporejenih okoli 120 partizanov, so si Nemci zagotovili neposredno premoč v razmerju najmanj 5 : 1, v pripravljenosti pa so imeli še več moštva. Tak odnos sil je za partizane pomenil veliko nevarnost.

* * *

Nemški oddelki so se Kostanjski planini približali dosti tiho, vendar ne tako neopazno, da jih partizanski zaupniki v dolini ne bi bili opazili. Partizansko poveljstvo je torej ve-

delo, da bo sledil skorajšnji napad; vedelo ni le to, kdaj se bo to zgodilo in s kolikšno močjo bo sovražnik napadel.

Ko je pri zasedah začelo pokati, so zlahka ugotovili, da jih Nemci obkoljujejo. Ti so se bližali toliko laže, ker so jim pot kazali domači raztrganci, ki so že prejšnje dni zasledovali partizane.

* * *

Po prvem obstreljevanju pri zasedah pod Kostanjsko planino je bilo ozračje na položajih, ki so zajemali razmehoma majhen prostor, skrajno napeto. Bilo je nekaj čez sedem, vreme pa zimsko-oblačno. Ni se še prav zdnilo. Medtem so borke in nekateri starejši borci podrli šotore in tovarišem, ki so prej pohiteli na položaje, odnesli tja njihove nahrbtnike.

Na partizanskih položajih je bila popolna tišina, spodaj pa so se Nemci v obliki podkve razporejali v bojno vrsto. Nemška povelja je bilo slišati vse do partizanskih položajev. Poveljniki, kot so bili Matija Blejec-Matevž, Franc Per-Vido in Alojz Kolman-Marok, so medtem še pregledovali položaje in bodrili borce. Zaradi temačnosti so se Nemci po južni strani že zelo približali vrhu Kostanjske planine, streljali pa še niso. Nekaj pred osmo uro, ko se je Nemcem zdelo, da so partizanom zadosti blizu, so začeli streljati z vsem orožjem naenkrat. Ropot je bil tak, da ni bilo mogoče razločiti posameznih strellov. Nemci so streljali med prodiranjem proti partizanom, ki še vedno niso odgovarjali, temveč so na levem krilu začeli prepevati partizanske pesmi. Zveneale so zanosno, izzivajoče, srhljivo. Nemci so medtem še kar lezli navzgor in vmes nabijali. Kmalu napadalci in branilci niso bili več daleč vsaksebi: morda 50 do 60 metrov. Streljanje je malo potihnilo, tedaj pa so raztrganci, pomešani med Nemci, začeli partizane pozivati, naj se raje vdajo, če nočejo uničenja. Partizani na levem krilu so v odgovor še močneje prepevali, raztrgancem pa ni ostalo drugega kot grožnje in zmerjanje »banditov«.

Položaji branilcev so bili v precejšnji strmini in razmehoma težko dosegljivi; lahko orožje tam ni bilo zadosti učinkovito, zato so jih Nemci začeli obstreljevati tudi s tromblonkami. Ko so bili le še kakih 50 metrov od položajev v strmini, so partizani začeli užigati nazaj. Čeprav so morali s strelivom

varčevati, so zdaj z vsem orožjem ustavljali drzne napadalce in jih tudi odbili. Partizanski položaji so bili dobri, kar so verjetno ugotovili tudi Nemci, ki so se hitro umaknili.

Minil je prvi napad, ki ni trajal dolgo, poveljniki pa so spet hrabril borce in kar pokonci hodili med njimi, predvsem Matija Blejec-Matevž in Franc Per-Vido. Tako kot Stane Žagar in Jože Gregorčič v Dražgošah. Partizani se po tem uspehu niso umaknili. Spet so pričakovali napadalce. Komaj se je malo umirilo, so se Nemci spet pojavili na izhodiščnih položajih. Po nekaj minutah so ponovno jurišali.

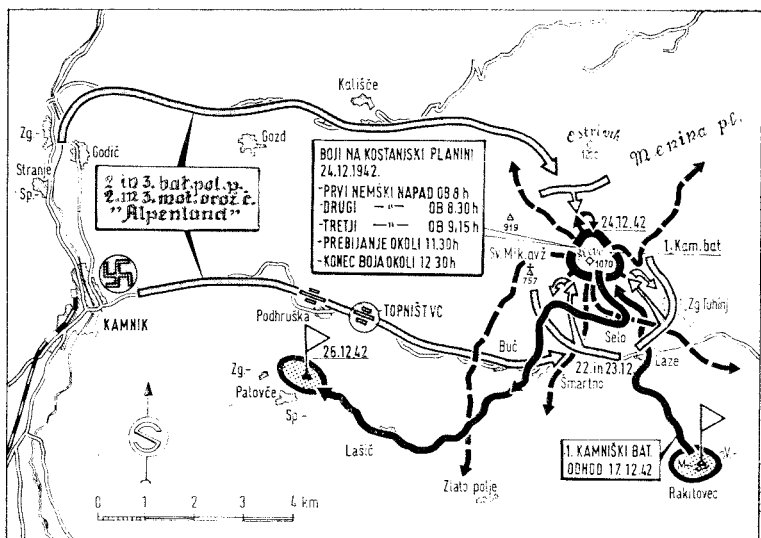
Prvi uspeh je partizanom vtil še večje samozaupanje, ki so ga podžigali tudi poveljniki, zato so zagrizeno odbijali vse napadalne poskuse. Nemci so napadali na več krajih hkrati in se nevarno približevali partizanskim položajem, vendar jih kljub gostemu streljanju niso dosegli. Pokazali pa so, da ne mislijo odnehati in da jim ne manjka moči. Vendar so tudi ta napad, ki je trajal dobre pol ure, branilci Kostanjske planine odbili brez težav. Borci, prežeti s ponosom, da so zdržali tudi drugi napad, so spet začeli prepevati, kar je napadalce še bolj jezilo.

Zdaj so Nemci pripravili tretji napad. Ta je bil dosti hujši od prvih dveh. In tudi daljši. Toda branilci se niso umaknili. Nemce so spuščali še bližje, da bi bili streli zanesljivejši, a tudi Nemci niso popuščali. Neodjenljivo so silili proti partizanskim položajem. Zavzeti jih sicer še niso mogli, čeprav so se zaganjali navzgor že celo uro, toda partizanom so povzročili prve žrtve.

Med tem napadom je bilo okoli 10. ure nekaj tovarišev že ranjenih, med njimi tudi odredni komandant Matija Blejec-Matevž. Vendar ne prehudo. Preveč se je stoje izpostavljaj, da bi tako hrabril soborce. Bolničarka ga je na hitro obvezala in komandant je na položajih poveljeval dalje.

Partizani spet niso zapustili položajev, marveč so še bolj zagrizeno odbijali napadalce. To je bilo tudi nujno, kajti posamezniki so se približali le na nekaj metrov do branilcev. V takih primerih so zalegle samo ročne bombe.

Pritisk je bil vedno hujši, Nemcev tik pod partizanskimi položaji vedno več. Položaj je postajal negotov in nekaj borcev se je pod hudim ognjem začelo umikati proti vrhu, kjer je bilo že tako malo prostora. Partizanske vrste so bile zato vedno bolj strnjene, goste, da je bilo borcev na eni izmed

Boj na Kostonjski planini 24. decembra 1942

vzpetin vse preveč na kupu. Ko bi bila tja usekala mina, bi bilo naenkrat veliko žrtev. Toda Nemci, ki so bili čisto blizu, tokrat z minometi ali s topovi niso streljali. S skrajnimi napori so partizani nekaj po deseti uri Nemce odbili tudi tretjič.

Zdaj je jasno kazalo, da bi se morali čimprej umakniti. Toda kam? Nemci, ki jih je bilo vse več čutiti okoli vrha, se očitno še niso zadovoljevali z doseženim, saj so lahko ugotavljali, da stiskajo partizane na vse manjši prostor na vrhu planine. Vse oči so bile uprte v njihovega junaka komandanta Matijo Blejca-Matevža. Kaj in kako bo odločil zdaj? A preden je prišlo do tega, so Nemci — morda je minilo le četrt ure — pričeli s četrtim jurišanjem!

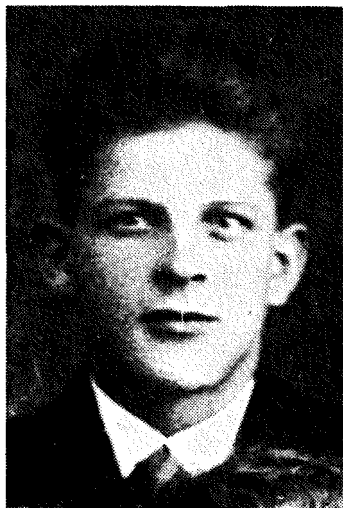
Toda že ogroženim in omajanim partizanskim položajem na Kostonjski planini so se medtem približali novi napadalci s severne strani. Tedaj je levo krilo obrambe, obrnjeno proti Tuhinju, zaradi močnega nemškega pritiska začelo popuščati in se umikati v smer proti Črnelcu. Na hitro so se razporedili po zapuščenih položajih desnega krila, da so tako zavarovali hrbet tistim, ki so se tolkli z glavnino Nemcev in ki so se tam vedno bolj zgoščevali.

Vse bolj je kazalo, da bodo Nemci potisnili partizane pred orožje napadalcev na severni strani Kostanjske planine. Boj se je že preveč zavlekel in se vedno bolj nagibal v korist napadalcev, ki so partizane stisnili na majhen, vzvišen prostor. Grozila je katastrofa. Ranjencev in tudi mrtvih je bilo vse več; vendar so Nemce še odbijali, čeprav s težavo. Zdaj se je borcev začela lotevati negotovost, poveljstvo pa v tem trušču ni moglo učinkovito voditi bitke. Odpor partizanov je vedno bolj popuščal. Poleg tega jim je začelo zmanjkovati streliva, ki ga že tako niso imeli kdove koliko.

V teh trenutkih je prihajalo tudi do izjemnih prizorov. Med borci je bil tudi komaj 8-letni Janko Podbevšek-Poldek, pa njegov oče Mirko in stric Peter Podbevšek-Dušan. Mali Janko je videl, da je stric Peter padel smrtno zadet. Ležal je na nevarnem kraju, otrok pa bi bil rad rešil vsaj njegovo brzostrelko. Jokaje je prosil Jožeta Pirša-Luko, če bi poskusil to on. Luka se je res splazil k padlemu Poldkovemu stricu, tedaj pa so mu vrnitev onemogočili Nemci. Ko je to opazil komandant Matija Blejec-Matevž, je bližnjemu mitraljezcu vzel orožje, začel ostro obstreljevati Nemce in tako Luki omogočil umik.

Zdaj je bilo že treba nekaj ukreniti, sicer bi Nemci partizane ne le razbili, temveč večino tudi pokončali. Odredni komandant Matija Blejec-Matevž, ki mu je ob strani trdno stal bataljonski komandant Franc Per-Vido, se je odločil za nagel preboj.

To je bil eden izmed primerov, ko so v preboj prvi šli poveljniki in politkomisarji. Komandant je na hitro zbral bližnje starešine in ukazal, naj zberejo tudi skupino bombašev ter dva mitraljezca. Zbrali so tudi preostale ročne bombe in se potem kot klin pognali med napadajoče Nemce. Na čelu protinapada sta bila komandanta z bombaši in čeprav je bil Matija Blejec-Matevž še enkrat ranjen, ni zaustajal. Z njima so jurišali tudi odredni politkomisar Anton Štefe-Kostja in bataljonski ter četni voditelji. Z vpitjem »na juriš« in »ura, ura« so se pognali proti nemškemu obroču, ki je zaradi vsega tega tam res nekoliko popustil. Nemci so sicer neprestano streljali na partizanske jurišače, vendar preboja niso mogli zaustaviti takoj. Uspešno prebijanje je borcem varoval predvsem hrabri mitraljezec Janez Ogrin-Lojze, po-prej komandir čete, ki je dostikrat in tudi tedaj streljal kar

**Drzni mitraljezec in vodnik, prej
komandir čete in dražgoški borec
Janez Ogrin-Lojze**

**Peter Podbevšek-Dušan, vodni
politdelegat, prej komandir 3. čete
Kamniškega bataljona**

stoje. Preden so se rešili tudi drugi, je Ogrin padel, zadet do smrti. Eden izmed najbližjih Nemcev-policistov je že zgrabil za cev Ogrinove strojnice, ko je tja priletela partizanska ročna bomba. Tedaj je strojnico pograbil partizan.

Vtem so Nemci spet pritisnili na kraj prebijanja in uspelo jim je obroč tako močno zakrpati, da je rešitev uspela le skupini kakih 30 borcev, ki so se potem reševali proti zahodu, k cesti Kamnik—Motnik. Ker so Nemci nekaj svojih sil premestili na kraj prebijanja in so verjetno računali, da se bodo skozi prebiti obroč skušali rešiti še vsi drugi partizani, so pač morali razredčiti svoje vrste proti jugu in zahodu. To so zdaj izkoristili nekateri partizani in se usmerili tja: eni proti vzhodu, drugi proti zahodu...

Med prebijanjem obroča je bilo ranjenih več borcev, še več pa jih je padlo. Nekaj je bilo zadetih tudi v hrbet. Preboj na tako ozkem prostoru je zahteval velik davek.

Partizani so padali drug za drugim. Najhuje je bilo, ker je v tem silovitem protinapadu popadal skoraj ves poveljniški kader Kamniškega bataljona, med njimi pa tudi že tedaj legendarni odredni komandant Matija Blejec-Matevž in bataljonski komandant Franc Per-Vido. Ta se je, ranjen v tre-

Padli Franc Per-Vido, komandant Kamniškega bataljona

buh, raje pokončal sam, kot da bi živ padel v sovražnikove roke.

Zdaj, po izgubi poveljnikov, je bil odpor partizanov vse slabši, pritisk napadalcev pa ni popuščal. Začelo se je reševanje golih življenj. Preostali obkoljeni so se skušali umikati drugam, proti vzhodu, kjer se jim je zdelo, da napadalčevi položaji niso tako močni in ker je bila ta stran zelo strma in skalnata. Razbiti so bili na več skupin. Največja skupina se je umikala prav v to smer, zaščitnica pa je medtem zadrževala napadajoče Nemce, kolikor se je le dalo.

Okoli poldne se je glavnina, ki sta jo vodila odredni in bataljonski politkomisar Anton Štefe-Kostja in Jakob Molek-Mohor, spustila v dveh skupinah proti Tuhinjskemu grabnu. Ko so partizani graben skoraj že dosegli, so jih tam spet ustavili nemški šarci. Prebijati se čez graben ni bilo pametno, kajti na drugi strani bi prišli natanko pred vkopane Nemce. Tja bi mogli priti samo z jurišem po čisti strmini, kar pa bi bilo toliko kakor smrt. Tako s tega kraja ni bilo mogoče iti naprej, oviral pa jih je tudi sneg.

Premraženi, lačni in od štiriurnih bojov izčrpani borci, med katerimi je bil tudi Jože Pirš-Luka, so se pod vodstvom odrednega politkomisarja odločili za smer proti Zgornjemu Tuhinju. Toda dalje niso mogli. Obrnili so se nazaj proti Kostanjski planini. Tako so nekaj sto metrov pod začetnimi nemškimi položaji prišli na jugovzhodni rob Kostanjske planine, kamor so slišali, kako Nemci razbijajo njihovo taborišče. Toda tudi od tam niso mogli dalje. Vsa dolina do Zgornjega Tuhinja je bila v rokah Nemcev, ki so varovali zlasti cesto.

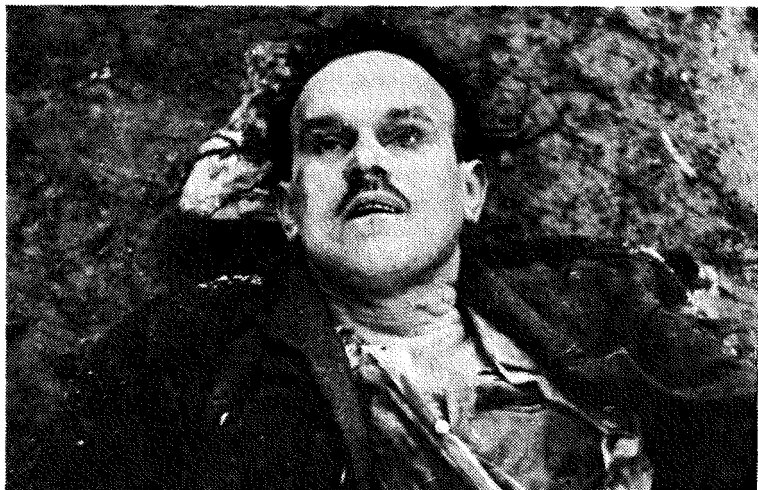
Na robu planine, kjer so bili položaji kar primerni za obrambo, so nekaj časa mirovali. Če bodo tu spet napadeni, se bodo branili, tako so sklenili. Potem jim bo pomagala tema, ki je bila blizu. Tedaj se je začela spuščati megla in ko se je začelo nočiti, so se spustili po strmini nad Selami, Kostanjem in dalje pod Homom in Gradiščem ter cesto prešli v dveh skupinah. Usmerili so se v severno pobočje Tuhinjske doline. Od tam so krenili proti Palovčam. Tam se je glavnina z večino drugih borcev Kamniškega bataljona sešla 26. decembra.

Skupina, ki sta jo vodila Franc Podstudenšek-Rok in Franc Cencelj-Boltežar, pa se je iz Tuhinjskega grabna

prebijala v smeri proti Menini planini in se prikrila v gostem grmičevju. Tu je ostala do teme, vseskozi pripravljena na obrambo. Zvečer, ko Nemcev ni bilo več čutiti v bližini, je odšla na Menino planino. Zaradi nemških zased, ki so bile še po dolini, je tam lačna in prezebela ostala nekaj dni. Tu jo je zapadel nov sneg in z glavnino bataljona se je združila šele prve dni januarja 1943.

Potem ko so Nemci na kraju preboja obroč spet zaprli, se je s svojo skupino začel proti severu prebijati tudi Alojz Kolman-Marok, komandant Savinjskega odreda. Toda Nemci so tudi tam dobro držali svoje položaje in so Marokovo skupino Moravškega bataljona zavrnil. Zdaj so se partizani usmerili proti vzhodu, to je proti Tuhinjskemu grabnu; tako so se izvlekli iz neposredne nevarnosti, se rešili in odšli na Zlato polje.

Skupino Moravškega bataljona, kakih 20 tovarišev, je kmalu zatem popeljal iz obroča tudi politkomisar Moravškega bataljona Jože Berkopec-Mišelj. Skupino je izvlekel podobno kot komandant Alojz Kolman-Marok, le da se je z njo takoj usmeril proti vzhodu. Tam, kjer so se prebijali iz obkolitve, je bilo le malo Nemcev in rešitev jim je uspela brez posebnih žrtev.

Padli komandir 2. čete Kamniškega bataljona Tine Pestotnik-Miha

Ta skupina je naletela tudi na mrtvega komandirja 2. čete Kamniškega bataljona, na Valentina Pestotnika-Miho; politkomisar Moravškega bataljona mu je odvzel še puško, kajti Nemci ga dotlej še niso odkrili.

Tisti borci, ki so se zadnji umikali prek zdaj mirujočega bojišča, so padlim tovarišem pobrali še precej orožja in ga poskrili tako, da ga Nemci niso našli, temveč so pozneje sami prišli ponj.²³⁰

Na Kostanjski planini je bil tudi odredni tehnik Milovan Ilich-Kostja. Med spopadom je bil ranjen v roko, Nemci pa so našli tudi razmnoževalni aparat, ki je bil skrit blizu taborišča. Pokazalo se je, da je tehnika propadla prav zato, ker ni delovala na kakem skritem kraju, temveč se je zadrževala v vojaški enoti. Tako je bila odredna tehnika razbita že v svojem nastajanju.²³¹

Takoj po spopadih na Kostanjski planini so Nemci zasledovali partizane še s celotnim 3. bataljonom 19. policijskega polka. Preiskali so velik del Tuhinjske doline, vendar partizanov niso odkrili ne ta ne naslednji dan, 25. decembra 1942.²³² Pač pa je do majhne praske prišlo 26. decembra na Kostanjski planini.

Dva dni po teh bojih sta prišla na Zlato polje Kamniški bataljon KO in tisti del Moravškega bataljona Savinjskega odreda, ki je 24. decembra 1942 sodeloval v bojih na Kostanjski planini. Od tod je bila še tisti dan, 26. decembra, poslana patrolja treh borcev, da bi si ogledala bojišče in pobrala skrito orožje.

Na Kostanjski planini pa je naletela na močne oddelke Nemcev; to sta bili 11. četa 19. policijskega polka in 3. rezervna motorizirana orožniška četa »Alpenland« z zaščitno policijo in skupino raztrgancev, ki so iskali orožje in morda še mrtve in ranjene partizane. Ta majhna patrolja je sredi dne Nemce drzno napadla in se brez izgub umaknila.

Ob številnih padlih partizanih so namreč Nemci zaplenili le 6 pušk in nekaj sto nabojev. To je bil dokaz, da so umikajoči se borci večino orožja padlih tovarišev dobro poskrili.²³³

Nemški napadi in boji na Kostanjski planini so bili posebno siloviti tudi zaradi tega, ker so si bili položaji blizu skupaj, prizorišče pa majhno, da se je na njem z obeh strani nagnetlo veliko moštva. Kako malo je manjkalo, da bi bili partizani utrpeli še neprimerno več žrtev, potrjujejo tudi pre-

**Padli komandant Kokrškega odreda
in narodni heroj Matija Blejec-Matevž
Plamen**

luknjani nahrbtniki in odeje v njih, ki so ustavljale naboje, in prestreljene obleke preživelih borcev ter obstreljena drevesa na planini.*

* * *

Boj na Kostanjski planini je zaskrbljeno spremljalo tudi prebivalstvo tistega predela Tuhinjske doline, do kamor so segali odmevi silovitega streljanja. Ko so prebivalci kmalu potem videli, da je večina partizanov ostala živih, so si oddahnili, kajti tokrat so, ko so videli številne nemške oddelke, že mislili, da bo večina partizanov padla.

V borcih Kamniškega bataljona pa je spopad na Kostanjski planini vzbujal precejšnje nezadovoljstvo, kajti dotlej niso bili vajeni izgubljati.

Bitko na Kostanjski planini so starejši borci primerjali z uspešno končanim spopadom 21. marca tega leta, ko je sama Kamniška četa tod uspešno končala krajši spopad. Spominjali

---

* O tem sta med drugimi udeleženci bojev na Kostanjski planini dala izjave — pismene in ustne — Tomaž Slapar-Tugo in Franc Podstudenšek-Rok, oba preizkušena četna funkcionarja.

Marjeta Maselj-Marica je padla
24. 12. 1942

so se tudi Osnovčka, kjer so maja istega leta z urejenih položajev in že kot bataljon nagnali Nemce v dolino.

Ugotovili so, da imajo 8 ranjenih, 16 pa mrtvih. Kljub veliki premoči in hudim partizanskim stiskam Nemci torej niso dobili niti enega ujetnika, ne ranjenega ne celega, s čimer so borci izkazali predanost, trdnost in hrabrost. Nemci so mogli pobirati le mrtve.

Čeprav je bilo borcev iz Moravškega bataljona na Kostanjski planini dosti manj kakor iz Kamniškega, je vsak odred, Kokrški in Savinjski, utrpel po 8 mrtvih. Padli so:*

— Iz Kokrškega odreda in Kamniškega ali 1. bataljona Kokrškega odreda:

1. Matija Blejec-Matevž, komandant Kokrškega odreda, doma v Mengšu;

---

* Skupina borcev — udeležencev bitke je skupno z ostalimi sodelavci pri pisanju kronike ob rekonstruiranju dogodkov na Kostanjski planini zbrala osnovne podatke o padlih borcih Kamniškega bataljona KO, pri padlih iz Moravškega bataljona pa je dodatno ugotovila, da je Herman Debeljak-Ruso pripadal Moravškemu bataljonu.

2. Franc Per-Vido, komandant Kamniškega bataljona KO, Koreno pri Zlatem polju;

3. Valentin Pestotnik-Miha, komandir 2. čete Kamniškega bataljona, Palovče;

4. Peter Podbevšek-Dušan, politdelegat voda, prej komandir 3. čete, Brezovica pri Zlatem polju;

5. Janez Ogrin-Lojze, vodnik, prej komandir 2. čete Koprškega bataljona KO, Mengeš;

6. Nace Plevel-Matija, Nevlje pri Kamniku;

7. Franc Kotar-Riko, Trzin;

8. Marjeta Maselj-Marica, Zlato polje.

— Iz Moravškega bataljona Savinjskega odreda:

9. A. Zupančič-Cvajar, Trbovlje;

10. Maks Smolnikar-Jovo, Ljubljana;

11. Jože Trstenjak-Gašper, Poljčane;

12. A. Brodar-Slavko, Dolgo brdo pri Litiji;

13. Viktor Bukovec-Čapajev, Tabor v Savinjski dolini, brat Franca-Pepeta;

14. Rudi Naglič-Žan, Črnuče;

15. Ivan Sever-Ivo, Podlipoglav;

16. Herman Debeljak-Ruso, Zagorje.

Nemci v svojih poročilih navajajo 18 mrtvih partizanov, vendar nobena stran ni našla še dveh in tudi na fotografijah je 16 trupel.²³⁴

Glede padlih so partizanska poročila točna. Ta poročila pa tudi govore, da je v boju na Kostanjski planini padlo veliko Nemcev, kar je vsekakor pretirano. Nemška poročila namreč pišejo o »neznatnih lastnih izgubah«, in sicer, da so izgubili dva moža — vermana, šest pa da so imeli ranjenih. Ti okupatorjevi podatki tako potrjujejo, da so bili v napadu na Kostanjski planini angažirani tudi vermani s slovenskega Štajerskega.

Po boju na Kostanjski planini so Nemci prisilili nekaj kmetov, da so padle partizane z vozni prepeljali v dolino. Vseh šestnajst mrtvih partizanov so še 24. 12. 1942 ob 18. uri zložili v Šmartnem pri cerkvi. Nemci so jih sezuli in razgalili, potem pa še fotografirali. Ob zidu pri cerkvi so jih pustili še več dni, potem pa so jih Šmarčani pokopali v skupnem grobu pod cerkvijo.²³⁵

Nemci so partizane zasledovali še naprej in v okolišu aretirali nekaj ljudi. Tako je 3. rezervna motorizirana orožniška

četa »Alpenland« skupno z orožništvom iz Kamnika 31. decembra popoldne pri Kolovcu odkrila partizane, ki so se bili umaknili s Kostanjske planine, in jih napadla. Spopad je trajal dobro uro in Nemci so imeli enega mrtvega in enega ranjenega. Padel pa je tudi en vohun. Partizani, ki so napad odbili, so se brez izgub umaknili.²³⁶

***

Kakorkoli so izgube na Kostanjski planini prizadele Kokrški odred, posebno še njegov Kamniški ali 1. batajon, so preživeli takoj začeli celiti rane. V začetku januarja 1943 je štab, zdaj z imenom Kamniško-kokrškega odreda, že poročal, da je »morála pri tovariših še kar na višku, je pa nekaj primerov bolezni...« Dalje tudi zvemo, da zaradi izgub padlih preostali niso bili tako prizadeti, da ne bi mogli delovati dalje, vendar pa da zelo pogrešajo padle poveljnike. Tudi iz teh besed ve-

Vseh 16 padlih borcev Kamniškega in Moravškega bataljona so zvozili k cerkvi v Smartnem in jih fotografirali ter identificirali. Vse fotografije, ki kažejo padle borce na Kostanjski planini, je pred leti našel dr. Tone Ferenc ter jih 1970. leta objavil v »TV-15« in jih posredoval Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani, kjer so, tako kot za številne druge, napravili kopije

jeta optimizem in nezmanjšana predanost nadaljevanju narodnoosvobodinega boja.

Po boju na Kostanjski planini tudi ni bilo več tistega začasnega in mešanega štaba Kokrško-savinjskega odreda, temveč zasledimo le začasno ime Kamniško-kokrški odred.

V Kokrškem odredu so iz svojih vrst izvolili nove, nekatere začasne, nekatere pa stalne poveljnike in komandirje.

Na mesto padlega Matije Blejca-Matevža so za v. d. komandanta tega Kamniško-kokrškega odreda imenovali Tomaža Slaparja-Tuga, dotedanjega komandirja 1. čete Kamniškega bataljona KO. Namesto padlega Franca Pera-Vida je bil za novega komandanta 1. bataljona Kamniško-kokrškega odreda postavljen Jakob Golob-Metod. Ker je dotedanji politkomisar bataljona Jakob Molek-Mohor tedaj dobil nove dolžnosti, je bil na njegovo mesto postavljen njegov dotedanji namestnik Janez Brlec-Nace. Za novega komandirja 1. čete je bil imenovan Anton Sešek-Ludvik, za komandirja 2. čete pa Tomaž Novak-Srečko. Po četah so postavili tudi nove vódnike in zapolnili tudi druge kadrovske vrzeli.²³⁷

* * *

Spričo izjemnega dogodka in hudih izgub na Kostanjski planini nas zanimajo še ocene tega boja. Te so v naslednjem:

Najprej: izid bojev na Kostanjski planini je bil posledica neustreznih ocen lastnih možnosti.

Močnim napadalcem se sicer uničenje partizanov na Kostanjski planini ni posrečilo, vendar so jim zadali hude izgube. S prebijanjem se je vendarle rešilo okoli 80 % borcev. V podobnih okoliščinah — za primerjavo — tega obkoljeni partizani niso dosegli ne septembra v Udinem borštu ne 8. januarja 1943 na Pohorju, kjer so bili vsi uničeni.

Čeprav je poveljstvo imelo za seboj precej izkušenj in je poznalo Nemce, njihovo moč in taktiko, je tokrat Nemce podcenjevalo ter se odločilo za obrambo Kostanjske planine. Natančno to pa je napadalcem ustrezalo.

Podobno kot septembra v Udinem borštu, ali še huje 14 dni pozneje na Pohorju, so bile izgube posledica kršenja temeljnih pravil partizanskega bojevanja. Čeprav je poveljstvo že nekaj dni pred napadom vedelo, kaj se pripravlja (tako kot na Pohorju), se je kljub neustreznim pogojem za boj že

vnaprej odločilo, da bodo Nemce počakali na položajih, namesto da bi se premaknili.

Pri tem se je poveljstvo preveč zanašalo na dotedanje uspehe in na številčno moč združenih bataljonov.

Ob odločitvi, da se ne bodo umaknili, bi bil spopad vse drugačen, ko bi bili položaje zasedli na širšem območju, tako pa so bili stisnjeni na ozek prostor pod vrhove Kostanjske planine, kjer ni bilo možnosti za manevriranje, umikanje ali razvijanje protinapadov.

Ob vsem izkazanem junaštvu in visoki moráli se je poveljstvo odločilo za preboj šele po štiriurnem zagrizenem, izčrpavajočem in za partizane brezizhodnem boju. Tedaj pa preboj ni mogel biti zadosti uspešen.

Pri tem je bila ob sicer občudovanja vrednem junaštvu storjena še ena napaka: zakasneli preboj, ki je nujno terjal velike žrtve, je vodil sam odredni komandant, ob njem pa še drugi voditelji odreda in bataljona. Rezultat tega je bil: pokošeni voditelji in med njimi tudi ugledni in spoštovani odredni komandant Matija Blejec-Matevž. Po vseh njegovih uspehih in junaštvih tako borci in prebivalci niso mogli verjeti, da je res padel. Toda v teh trenutkih je komandant sodil, da nima druge izbire.

Žrtve pri prebijanju in reševanju bi bile še večje, ko bi tudi nižji poveljniški kader ne bil pokazal velikega junaštva in iznajdljivosti.

Spopad na Kostanjski planini je bil kljub vsemu naštetemu eden največjih bojov gorenjskih partizanov v letu 1942, ki velja za najhujše obdobje NOB, sodelujoči policisti pa so dobili jurišne značke. Mladi in hrabri partizanski poveljniki so tudi tedaj narodnoosvobodilni boj hoteli obogatiti z novimi dosežki. Zato legendarnost komandanta Matije Blejca-Matevža ni nič obledela ne med borci ne med prebivalstvom.

Boj na Kostanjski planini pa je spet opomnil, da se partizani v razmerah močne nemške okupacije tudi vnaprej morajo ravnati po strogih načelih partizanskega bojevanja. To je še posebno veljalo za partizanske enote na levem bregu Save.

Nemci so po boju na Kostanjski planini z močnimi silami neprestano nadzorovali to območje in se znašali nad parti-

zanskimi ljudmi. Zato je sledil tudi krajši upad partizanskega poleta, vendar so se razmere kmalu spet popravile. To je pokazala mobilizacija novih borcev. Okupator tudi tedaj tod še zdaleč ni dosegel pravih uspehov, saj kamniški partizani kljub nemški silovitosti niso izgubili niti 10 % borcev.

S Kamniškim bataljonom do Kališča in naprej

Konec decembra že preti nemška mobilizacija prvih letnikov (1923-24) — Zato je prva naloga mobilizacija teh fantov — Način mobiliziranja — Do srede januarja Kamniški bataljon zbere že okoli 70 novincev-rekrutov — Nemci se spet poženejo za partizani, kajti v kamniškem okrožju je njihova dejavnost najbolj živahna — S številnimi, a neoboroženimi novinci v Kališču — Izdani bataljon je napaden že naslednji dan, 19. januarja — Med presenečenjem v neenakopravnem boju pade 22 borcev, 18 novincev pa je ujetih — Pade še odredni politkomisar, preizkušeni in priljubljeni Anton Štefe-Kostja, pa tudi bataljonski politkomisar Lado Kunovar-Slavko in več starih borcev — 19. januar je za 24. decembrom najbolj krvav dan Kamniškega bataljona — Med hudimi napori preostali izčrpani in prezeblji borci poiščejo mirnejše kraje celo v dobenskih gozdovih nad Črnučami — Konec prvega Kokrškega odreda.

Kamniški bataljon, ki se mu je po spopadu na Osnovčku priključila tudi Kokrška skupina, je bil v začetku januarja 1943 nad Zapoljami.

Konec decembra 1942 je spet zapadlo nekaj snega; ta je oviral gibanje in začeto mobilizacijo rekrutov, ki jim je pretila nemška mobilizacija. Bataljonske patrulje pa so kljub temu križarile po vaseh in fantom pomagale odhajati med partizane.

Tej partizanski mobilizaciji, ki je bila v bistvu prostovoljna, bi se bilo nedvomno odzvalo več mladincev, če ne bi bila potekala v času, ko so zaradi tega nacisti izvajali poostreno nasilje. Vedeti moramo, da so Nemci grozili z aretacijami in s pošiljanjem v taborišča vsem tistim, katerih družinski član se ne bi odzval njihovi mobilizaciji in bi se raje pridružil partizanom. Zato je marsikaterega mladeniča v skrbi za svojece pobrala nemška mobilizacija, četudi je simpatiziral z narodnoosvobodilnim gibanjem. Da bi takim obveznikom vsaj do neke mere olajšali odhajanje k partizanom in zašči-

tili njihove družine pred represalijami, so partizani tam, kjer je bilo mogoče, izvajali »nasilne ugrabitve«. Napotke o načinu takega mobiliziranja so gorenjski partizani dobili že s pismom pokrajinskega sekretarja KP z dne 7. decembra 1942, pozneje pa s pismom CK KPS z dne 21. 1. 1943.²³⁸

O tem, kako je potekalo zbiranje takratnih vojaških obveznikov, Mirko Podbevšek-Lado pravi:

»Če se je le dalo priti do njih, smo se oglasili prav pri vseh, ki so dobili poziv k vojakom. Veliko je bilo med njimi takih, ki so že prej sodelovali z nami in so se zdaj prostovoljno vključili v naše vrste, druge pa smo morali mobilizirati. Da bi preprečili nemški teror nad svojci, smo skoro vse morali mobilizirati na videz prisilno. To pa je bila v mnogih krajih precej tvegana zadeva, ker so Nemci po prvih naših akcijah te vrste zelo pomnožili zasede. Nikoli ne bom pozabil tistih januarskih dni. Bil sem politkomisar 3. čete in sem vsako noč moral na teren. Ker pa je bilo naše področje zelo obsežno, smo se z večerne ali nočne akcije navadno vračali šele proti jutru ali celo popoldne. Mimo napornih poti po visokem snegu smo imeli polne roke dela z novinci, ki smo jih vodili v taborišče. S Tomažem Novakom-Srečkom sva v štirinajstih dneh spala le devet ur, česar ne bom pozabil do konca življenja. Bil sem tako izčrpan in zaspan, da sem zaspal tudi v koloni med pohodom...«²³⁹

Eden prvih tuhinjskih prostovoljcev v začetku januarja 1943, ki je bil že poprej partizanski sodelavec, je bil Anton Ahčin-Darko z Velikega Hriba.*

Do srede januarja 1943, ko je Kokrška skupina spet odšla pod Storžič, je Kamniški bataljon tako nabral 60 do 70 novincev — vojaških obveznikov. Nemška poročila govore, da je bilo na vsem Gorenjskem v prvih januarskih dneh mobiliziranih v partizane 196 rekrutov, pri čemer omenja, da so

---

* O prihodu med partizane je Anton Ahčin-Darko, rojen 1923, tudi zapisal:

»Počasi smo se pomikali po zasneženih gazeih. Šli smo skozi Brezovico in Zlato polje. Žalostna podoba je zrasla sredi zimske noči... Vse vasi so Nemci požgali, zidovje pa zravnali z zemljo... Ura je bila nekaj čez enajst ponoči, ko smo prišli v taborišče. Povsod je vladala grobna tišina, v katero je od časa do časa odjeknil glas stražarjev, ki so ustavljali vračajoče se patrolje... Sredi taborišča je gorel ogenj, okrog njega so se gnetli bor-

se nekateri fantje pridružili partizanom prostovoljno, in sicer z namenom, da bi se odtegnili odhodu v nemško vojsko.

Kamniški bataljon je tedaj narastel na več kot 130 borcev, ki pa vsi seveda niso imeli orožja. Največja skupina novincev je kmalu tudi prisegla. Takoj zatem se je bataljon zaradi sovražnikovega zasledovanja po visokem snegu premakni čez tuhinjsko cesto v Zabrezje, nad vas Gozd pri Črni, kjer je imel z Usalnika dober pregled. Pri tej mobilizaciji je torej Kamniški bataljon odigral veliko vlogo. To potrjujejo tudi nemška poročila, ki ugotavljajo, da je bilo težišče partizanskega gibanja na Gorenjskem »slej ko prej v okrožju Kamnik«.²⁴¹ Čeprav je bil premik v okolico Gozda oziroma v dolino Črne izveden z vso potrebno konspiracijo, kot pravijo partizanska poročila, so bili partizani vendarle takoj opaženi. Zasledovalci, predvsem raztrganci in nemški zaupniki so tega dne zjutraj sporočili, da so na območju Vovarja (k. 941) nad vasjo Gozd opazili partizane, in Nemci so sklepali, da je tam zdaj taborišče Kamniškega bataljona. Zato so naglo pripravili napad, ki je bil zaradi bližine Kamnika — od njega je Vovar oddaljen le okoli 4 km v severovzhodno smer — zelo nevaren. Naloga napadalcev je namreč bila, da že naslednje jutro, to je 15. januarja, nenadoma napadejo, presenetijo in uničijo partizane v taborišču. V ta namen so bile poveljniku dodeljene 11. četa 19. policijskega polka, četa planinskih lovcev »Alpenland«, 2. in 3. orožniška rezervna motorizirana četa »Alpenland«, 181. planinska četa za zvezo z radijsko skupino in z dvema poljskima radijskima postajama. To je pet čet z dodatnimi enotami, kar je najmanj 700 do 800 mož. Poleg tega so bili v strogi pripravljenosti še cela vrsta čet in oddelkov 19. policijskega polka in orožniški oddelki. V napad so bili pritegnjeni tudi vod minometalcev in motorna vozila.

ci, ki so prihajali s stražarskih mest in s patroljiranj. Bil sem novinec in za moje oči je bilo vse novo... Kmalu zatem je prišel komandant. Poltikomisar Nace-Janez Brlec mu je pripovedoval o novincih, ki sva jih iskala. 'Tale je zdaj prvi iz Tuhinja,' je rekel in pokazal name. 'Fantje bodo že še prišli,' sem rekel, 'borba na Kostanjski planini jih je nekoliko splašila.' Komandant, ki sem ga požiral z očmi, je velel dežurnemu, naj pripravi desetino z enim puškomitraljezom. Čez nekaj minut je ob ognju stalo v vrsti enajst borcev. Mednje so postavili tudi mene... Krenili smo skozi gozd in navzgor po zasneženi gazi proti Zapolju in tuhinjski cesti. Tako, postal sem partizan... in zdaj sem, že prvo noč, na svoji prvi dolžnosti.«²⁴⁰

Vse te sile so 15. januarja 1943 zjutraj udarile na Vovar, toda partizani so se prejšnji dan že premaknili: te močne nemške enote so udarile v prazno.²⁴²

* * *

Kamniški bataljon, ki je tega dne z novinci vred štel 146 borcev, je 18. januarja 1943 od Zabrezja prešel cesto Kamnik—Gornji grad in se 19. januarja navsezgodaj utrujen ustavil v Kališču nad Černelcem. Naselil se je po tistih hišah oziroma gospodarskih poslopjih, od koder so Nemci že poprej izgnali domačine. Zato je bila verjetnost, da Nemcev sem ne bo, toliko večja.

Franc Podstudenšek-Rok, politkomisar 2. čete, je zapisal, da se je štab odreda vselil v hišo izseljenega Galina, po domače pri Gregešu, svak Gregec Sušnik pa je stanoval nekoliko niže in skrbel za Galinovo živino. Ko je zjutraj nakrmil živino, ga je dežurni bataljona opozoril, da o partizanski navzočnosti ne sme povedati nikomur nič. Da bo molčal, je obljubil tudi Francu Podstudenšku-Roku, ki ga je poznal že poprej, ker sta bila blizu domá.

Zaradi oddaljenosti od Kamnika, preglednosti okolice in novega snega je odredno in bataljonsko poveljstvo računalo, da jih Nemci, ki so kar naprej tiščali za njimi, tu ne bodo takoj izsledili. Zaradi zime in novincev, ki so bili večinoma še brez orožja, so se za nekaj časa hoteli izogniti bojem, se odpočiti, urediti in pripraviti novince za bojevanje.

Da bi bila varnost še bolj zagotovljena, so straže postavili na štirih krajih. Tudi v cerkvenem zvoniku.

Stražarji so bili maskirani z belimi ogrinjali. Poveljstvo je na hitro pregledalo naselje tudi za primer, če bi le prišli Nemci, in predvidelo položaje, ki pa za obrambo tod niso bili kdove kako primerni. Sicer so pa računali, da Nemcev sem ne bo, ali vsaj ne tako kmalu.

Toda tudi tu so bili še tisti dan, 19. 1. 1943, izdani in presenečeni.* Izdajalec-domačin, ki je pretental partizanskega

---

* Bataljon je tedaj izdal prav Grega Sušnik, ki se je zatem umaknil v Nemčijo. Po vojni se je vrnil in bil kaznovan s smrtjo. O tem pišeta Mirko Podbevšek-Lado v Kamniškem zborniku 1961, str. 114, ter Franc Podstudenšek-Rok v sestavku »Pred enajstimi leti na Kostavski planini«, »Borec« 1953, str. 383.

dežurnega, je odhitel v Stranje in Nemce obvestil o partizanih.

Nemci so spet pohiteli. Že sredi dneva je bataljon napadla 3. orožniška rezervna motorizirana četa »Alpenland« iz Kamnika. Prišla je naskrivaj, maskirana z belimi oblačili. To je bilo ob treh popoldne, neobičajen čas, kajti Nemci so običajno napadali zgodaj zjutraj.

Stražarji so jih opazili šele, ko so bili tik pred njimi, in takoj začeli streljati. Prvi partizanski stražar je streljal s pobočja nad hišami, drugi pa iz zvonika. A ker so bili partizani po hišah in skednjih ravno pri političnih in vojaških učnih urah, je napadalcem uspelo presenečenje. Med pokanjem so borci pohiteli ven na zasilne položaje, nekaj opreme pa je ostalo v hišah in skednjih. Toda Nemci so bili že blizu, zato je bilo treba priti čimprej iz naselja, kjer obramba ni bila mogoča. Več tovarišev je padlo že s prvimi strelji. Med obstreljevanjem so se borci reševali po skupinah in v razne smeri.

Nemci so medtem že prišli do hiš, kjer je bilo največ neoboroženih novincev. Precej jih je sicer ušlo, velik del pa so jih ujeli. Presenečeni so bežali predvsem navzdol, kjer jih je sovražnik prestregel. Kljub presenečenju in neugodnemu terenu se je jedro bataljona uspešno prebijalo proti cesti Kamnik—Gornji grad.

Glavnina bataljona, s katero se je umikal tudi Franc Podstudenšek-Rok, je Nemce obstreljevala s severnega boka in tako dosegla severni jarek pod Plešivcem. Tam so tudi prešli cesto, a ko so prišli v zahodno pobočje, so jih tam že čakali Nemci; vendar jih ni bilo veliko in partizanski rafali so jih prisilili k manjšemu umiku. Z drugega brega pa so težke nemške strojnice še vedno tolkle po umikajočih se partizanih, da so posamezniki še padali ali bili ranjeni. Anton Ahčin-Darko, ki je tu doživel svoj ognjeni krst, je zapisal, da so Nemci takoj po napadu obvladali vse naselje. Ko je začelo pokati, se je nekaj borcev prebijalo proti vzhodni strani zaselka. Morali so gaziti visok sneg. Borci so se v razbitih kolonah poganjali iz zavetja skednjev in hiš, Nemci pa so streljali po onemoglih in ranjenih partizanih. Napadalci so umikajoče se dobili v križni ogenj. Laže ranjeni borci so se prebijali z drugimi, vendar so težko zmagovali na debelo zasneženo čistino, ki so jo neprestano obstreljevali Nemci.²⁴³

»Svinčenke so švigale, vsak hip sem pričakoval, da se bom zvrnil v sneg. Z zadnjimi močmi sem se poganjal naprej in na vse štiri padal v sneg, in se spet pobiral... Šlo je za golo življenje... Strah, da jim ne padem živ v roke, me je pognal kvišku, z vsemi močmi, kar sem jih premogel, sem se potem pognal čez parobek... in se ves zasnežen, raztrgan in onemogel prikotalil do glavne ceste. Tu sem zagledal kolono borcev, ki so se prebili pred menoj...«²⁴⁴

Tako Anton Ahčin-Darko.

Ivan Opaškar, ki je bil dodeljen za pomočnika takratnemu hrabremu mitraljezcu Francu Avblju-Lojku,* je tedaj tudi doživel ognjeni krst. Desetina, v kateri je bila Avbljeva trojka, je z dvema puškomitraljezoma pohitela na pomoč bataljonski zasedi na hribu nad naseljem. Nemci pa so udarili tako naglo in močno, da se je morala umakniti. Tedaj je mladi novinec Ivan Opaškar prvič zaslišal streljanje zbrojevke, za katero je prvikrat podal napolnjeni okvir v Lojkove roke.

»Občudoval sem Lojkovo hrabrost, ko je z zbrojevko v rokah drugim branil umik. Vendar tam nismo mogli dolgo zdržati in ukazano je bilo, naj se vsaka četa in skupina prebije v svojo smer,« je povedal Ivan Opaškar.²⁴⁵

Med varovanjem umika je padlo največ tovarišev, med njimi tudi več starih, prekaljenih voditeljev, vmes pa je bilo veliko tudi ranjenih.

Potem so se ustavili nad Černelcem, na hribu Nagrat in se ob robu gozda razporedili po položajih, toda Nemcev tja gor ni bilo za njimi. Dočakali so temo in potem je močnejša patrulja začela iskati ranjence, ki so oslabei zaostali v gozdu. Nekaj jih je res tudi našla in za huje ranjene oskrbela sani, ki jih je dobila pri prvih hišah. Od tod so jih patrulje odpeljale z nevarnega prizorišča in jih oddale v oskrbo zanesljivim ljudem.

Od tod, s hriba Nagrat v dolini Črne, se je hudo prizaleti in zmanjšani Kamniški bataljon s preostalim odrednim štabom spet odpravil v Tuhinjsko dolino in se ustavil na Mali Lašni. Tja je prišlo 106 borcev, med njimi tudi nekaj ranjencev. Zaradi tega nepričakovanega poraza, zaradi ujetih in

---

* Franc Avbelj-Lojko je bil po vojni odlikovan z redom narodnega heroja.

Narodni heroj Franc Avbelj-Lojko,
legendarni mitraljezec

ubitih tovarišev so borci potlačeno žalovali. Poleg tega so bili nekateri ob nahrbtnike z opremo, ki so jih v naglici pustili po skednjih v Kališču.

Ta katastrofa ni bila le posledica nemške premoči in zimskih razmer, temveč predvsem izdajstva. Domačinu-izdajalcu so to omogočile prevelika partizanska dobrot, naivnost in premajhna budnost. Stražarji in dežurni ne bi bili smeli pustiti iz vasi nikogar, najmanj pa Gregca Sušnika, ki se je izgovarjal s potrebo po nekakšnem zdravniku ali zdravilih, namesto tega pa je pripeljal Nemce.²⁴⁶

Izgube v Kališču so bile še večje kot na Kostanjski planini. Padlo je kar 22 borcev, 18 pa so jih Nemci ujeli. To so bili neoboroženi in neizkušeni novinci. Se pravi, da je bataljon izgubil kar 40 tovarišev. V Kališču je Kamniški bataljon doživel najbolj krvav dan svojega obstoja. Udarec je bil še toliko hujši, ker je tod Kamniško—kokrški odred le slab mesec za komandantom izgubil še politkomisarja, preizkušnega, predanega tovariša in tedaj na Gorenjskem enega najbolj zgrajenih borcev Antona Štefeta-Kostjo. Padel je že po preboju nemške zapóre, in sicer na serpentinah pod Sovino pečjo pri Černelcu, star 32 let (rojen 1910). Tedaj je padel

tudi komaj dobro postavljeni politkomisar Kamniškega bataljona Lado Kunovar-Slavko in še vrsta starih borcev: Franc Prelovšek-Miha, Franc Poljanšek-Marjan, Karel Logar-Bolte, Rudi Maselj-Rajko, Javor, Peter Rokavec in eden izmed novincev.*²⁴⁷

Poleg padlih in ujetih so partizani imeli tedaj kar 14 ranjenih, med katerimi jih je 8 imelo hude poškodbe. Ti začasno niso bili sposobni za boj. Ranjence so potem razposlali v oskrbo aktivistom na terenu. Tako je Kamniški bataljon v nekaj urah izgubil čez 50 borcev. S padlimi tovariši je sovražnik dobil v roke tudi precej orožja, ki ga je zaradi naraščanja števila borcev (novincev) že tako zelo primanjkovalo. Nemci so poleg opreme zaplenili kar 14 pušk in 1 strojnico z večjo količino municije. Nemci, ki so jim tudi ob tej priložnosti kazali poti partizanski dezertjerji in raztrganci-domačini, so ta uspeh dosegli z minimalnimi žrtvami. V večurnem obstreljevanju so imeli le enega mrtvega in enega ranjenega. Za uspehe, dosežene v Kališču, je napadalce pohvalil poveljnik redarstvene policije »Alpenland«, ker so »ubili 22 banditov, 18 pa ujeli; zaplenili orožje, municijo, opremne predmete in pisano gradivo«. Izrečeno je bilo »priznanje oficirjem, podoficirjem in moštvu za njihovo hrabro zadržanje«.²⁴⁸

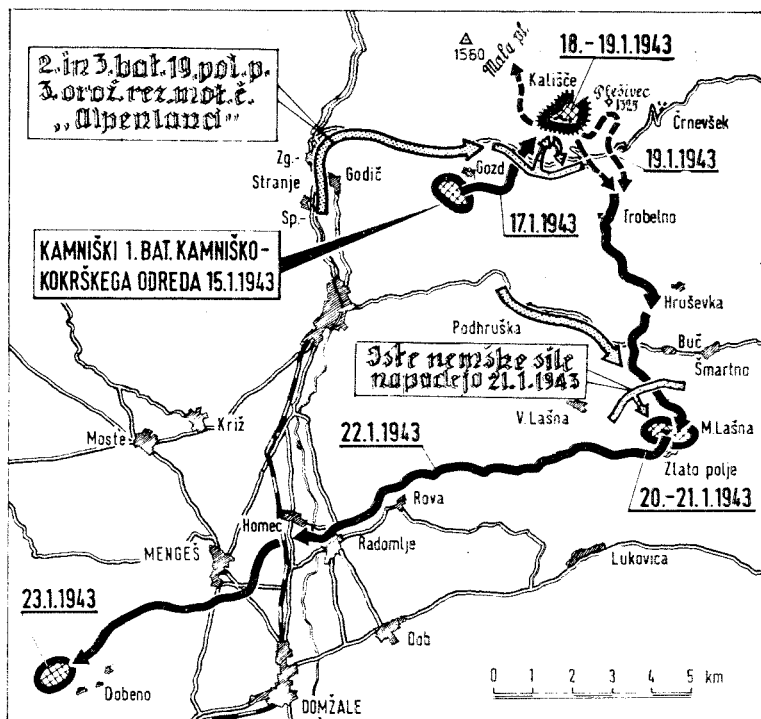
Nemci pa so Kamniški bataljon zasledovali še kar naprej. Niso mu dali oddiha. Izkoriščali so njegovo utrujenost in zimo ter ga spet odkrili in napadli le dva dni po napadu na Kališču, 21. januarja 1943.

Tudi tokrat so v boj proti njemu poslali skoraj toliko policistov in orožnikov kakor pred mesecem dni na Kostanjski planini. Tudi iste enote so bile angažirane v tem napadu, in sicer 2. in 3. bataljon 19. policijskega polka in orožniška rezervna motorizirana četa »Alpenland«.

Vendar pa Nemci na Mali Lašni niso dosegli presenečenja kot pred dvema dnevoma v Kališču, kajti partizani so se začeli premeščati, še preden so Nemci uspeli organizirati na-

---

* Doslej je v raznih poročilih in sestavkih pisalo, da se je tedanji politkomisar Kamniškega bataljona pisal Slavko Kovač, zdaj pa je ugotovljeno, da je bil to Lado Kunovar-Slavko z Ježice pri Ljubljani. Tudi njegov brat France je kot partizan padel nekje na Gorenjskem. Podatke je zbral in posredoval Franc Štefe-Miško, Ljubljana. Natančnejših podatkov o padlih v Kališču 19. 1. 1943 ni bilo mogoče zbrati. Zbiranje podatkov o padlih boricah ostane še naloga predvsem krajevnih organizacij ZZB.

Gibanje Kamniškega bataljona Kamniško-kokrškega odreda, od 15. do 23. januarja 1943. Napad nanj 19. januarja 1943 v Kališču in 21. januarja 1943 na Mali Lašni

pad. Do krajšega spopada je prišlo šele med partizanskim umikom. Pri tem so padli štirje tovariši, med njimi trije stari borci, dva novince pa sta bila ujeta. Trije padli stari borci so bili Ivan Pogačar-Savo, Miha Močnik-Miško in Franc Lekan-Slavko.* Borci so spet izgubili nekaj opreme in dve puški, Nemci pa niso imeli nobenih žrtev.²⁴⁹

Spričo velike nemške premoči je bilo pri tem napadu poglavitno, da se je bataljon izvil iz nevarnosti brez večjih izgub. Borci so bili zaradi skoraj celomesečnih hajk do konca izčrpani in prezebli, in bilo jih je vedno manj. S števila čez

* Ime četrtega padlega, ki je bil še novinec, ni bilo mogoče ugotoviti. Prav tako nista ugotovljeni imeni dveh ujetih.

140 se je bataljon zaradi vseh teh dogodkov skrčil na 89 borcev, zato je čimprej moral poiskati kak mirnejši kraj. V prihodnjih dneh se bo nekje moral odpočiti, opomoči in urediti, sicer je pretila nevarnost, da ga bodo zasledujoči Nemci prej ali slej izmučili in razbili.

Kakšne težave so tedaj pretresale bataljon, pove že podatek, da je bilo v 2. četi, kjer je bil komandir Tone Poljanšek-Branko, politkomisar pa Franc Podstudenšek-Rok, le še okoli 30 kolikor toliko zdravih in neprizadetih borcev. Vsi drugi so bili ranjeni, ozeblji ali bolni.²⁵⁰

To je imelo na umu poveljstvo, ko se je odločilo, da bodo krenili proti zahodu, v povsem neobičajno smer. Se pravi: ne globlje v Tuhinjsko dolino ali proti hribom, temveč v ravnino. Tako se je bataljon odpravil proti Dobenemu nad Črnučami. Kamniško Bistrico je ponoči prebredel pri Homcu, nato krenil v Mengeški hrib, zjutraj pa si je izbral taborišče v dobenskih gozdovih.

Tu so borci poskrbeli za konspiracijo, si oddahnili, si zdravili rane in ozebljine, manjše skupine pa so potihoma odhajale v razne akcije, med katerimi so bile pomembne tudi likvidacije nemških zaupnikov in vohunov. Kajti prav ti so v zadnjih mesecih povzročali bataljonu največ žrtev in naporov.

Namesto padlega bataljonskega politkomisarja Lada Kunovarja-Slavka je bil za politkomisarja Kamniškega bataljona spet imenovan prvi politkomisar, Jakob Molek-Mohor.^{*251}

V mesecu januarju 1943 je bila v vsej slovenski partizanski vojski izvedena reorganizacija. Prišlo je tudi do ukinitve Kokrškega oziroma Kamniško-kokrškega in nazadnje Kamniško—savinjskega odreda, s čimer je ta del kronike tudi zaključen.

Ocene in značilnosti prvega Kokrškega odreda

Na koncu poti prvega Kokrškega oziroma Kamniško—kokrškega odreda nam ostanejo še povzetki in poglobitve ocene njegovega delovanja. Te so v kratkem naslednje:

---

* O nadaljnji poti Kamniškega bataljona glej podatke v kroniki dr. Miroslava Stiplovskega Šlandrova brigada, knjižnica NOV in POS, Ljubljana—Maribor, 1971, str. 31—38.

Čeprav je prvi Kokrški odred živel in deloval le dobrih šest mesecev (od junija do konca decembra 1942), je s svojo dejavnostjo velikokrat močnejšemu in vojaško neprimerno sposobnejšemu okupatorju zadal občutne žrtve. Še več pa mu je povzročil skrbi, hkrati pa v prebivalstvu vzbujal upanje na osvoboditev.

Mladi in maloštevilni odred je deloval na občutljivem karavanškem območju, kjer je imel okupator nepogrešljive prehode v Avstrijo. Zaradi tega in drugega je moral delovati izključno po načelih partizanske taktike: po bataljonih, četah in celo po skupinah. V primerih, ko enote niso spoštovale partizanskega načina bojevanja, so doživljale hude udarce, kajti okupator je bil močan, izdajalci nevarni, partizanstvo pa še mlado.

Odred je bil ustanovljen v času najhujšega okupatorjevega nasilja. V tem obdobju je okupator v vsem vojnem času pobil na Gorenjskem največ talcev, največ je aretiral ljudi, jih mučil in izganjal v taborišča smrti, požgal je tudi največ vasi in naselij, to pa običajno v zaledju Kokrškega odreda.

V takih okoliščinah so imele enote Kokrškega odreda in organizacije KP in OF na terenu številne žrtve. Okupator si je zelo prizadeval, da bi na tem ozemlju zaustavil in zatrl narodnoosvobodilno gibanje, posebno še njegovo oboroženo partizansko pest. Na to spominjajo spopadi v Karavankah, v Udinem borštu, razne hajke in boji v času prehajanja 2. grupe odredov prek Karavank na Štajersko, posegi na Koroško in številni boji ter akcije na kamniškem območju.

Kokrški odred je izgubil veliko ljudi, zlasti še vodilnega kadra. Če se vprašamo, ali so bili njegovi organizatorji in poveljniki odreda morda zanesenjaki ali pa z zavestjo prežeti borci, moramo odgovoriti, da so bili to zreli ljudje. Prekalili so se v razrednih bojih pred vojno, vedeli so, da brez žrtev ni zmage. Nedvomno je bila vmes tudi velika vojaška neizkušenost, ki je botrovala porazom in žrtvam, toda bojevniška zagnanost je vodilne ljudi vedno znova navajala k oživljanju razbitih organizacij in partizanskih enot. Pri tem so razmeroma kmalu spoznali, da bo vojna trajala dlje, kot so mislili spočetka.

Hitlerjevim okupacijskim oblastem je šlo tudi za mobilizacijo gorenjskih fantov in mož. Teh je bilo po nemških ce-

nitvah tedaj na Gorenjskem kar okoli 11.000. Mlajših šest letnikov, ki naj bi jih najprej vpoklicali, pa je bilo okoli 7200.⁴ Da bi to dosegli, so na vsak način hoteli Gorenjsko pomiriti in jo proglasiti za sestavni del Hitlerjevega rajha. Zato je bila na koncu 1942 in v začetku 1943 leta za obe strani, za okupatorjevo in partizansko, poglobljena naloga prav mobilizacija.

Toda na območju Kokrškega odreda je tedaj ostala le še peščica borcev, medtem ko je bila glavnina priključena 4. operativni coni — Štajerski. Odtod tudi slabosti pri partizanski mobilizaciji in takrat tudi tako kritizirana »defenzivnost«. Jedro starih partizanskih borcev je bilo prešibko, sovražni-kovo nasilje pa prehudo, da bi partizanska mobilizacija mogla bolje potekati. Saj je tedaj šlo že za vprašanje obstanka partizanov na Gorenjskem, ki pa so se vendarle obdržali.

Kakšno vlogo je v tem težavnem obdobju tod odigrala partijska organizacija?

Predvsem je prek svojih članov delovala pri snovanju novih in pri obnavljanju razbitih partizanskih čet, bataljonov in odreda. Vsi poveljniški kadri so bili komunisti, zato so tudi vodili vse akcije odreda.

Ni bilo naloge ali dogodka, pri katerih člani partije ne bi bili sodelovali. Načrtovali so delo, bili so nosilci številnih pobud, po opravljenih dejanjih pa so nekompromisno analizirali vse, kar je bilo storjenega. Neprizanesljiva tovariška kritika pa tudi samokritika sta bili svojevrstna in uspešna šola. Tak način delovanja je razčiščeval in urejal razne občasno skaljene odnose, vnašal tovarštvo, odpravljal krizna umahovanja ali sektašenje, krepil odgovornost in ob siloviti okupatorjevi moči dvigal člane na višjo stopnjo pripravljenosti. Človeške slabosti, razna odstopanja, predvsem pa oportunistem so bili vselej predmet kritike, iz česar so nastajali sklepi in novi ukrepi. Od tod tudi tolikšna moč pri obnavljanju večkrat razbitih ali pri snovanju novih organizacij OF, KP in partizanskih enot.

Zaradi vztrajnosti komunistov so tudi jeseni 1942. leta rasli novi odbori OF, v katerih je sodelovalo vse več različnih, a poštenih in na boj proti okupatorju pripravljenih ljudi. Le tako je osvobodilno gibanje vzdržalo silovit okupatorjev pri-

---

* Tone Ferenc, »Naša obramba«, št. 11—12, 1969.

tisk in nasilje ter se po občasnih zastojih spet razraščalo med prebivalstvom. Tako je bilo po spomladanskih aretacijah in streljanju talcev, tako po največji sovražnikovi ofenzivi poleti in jeseni, tako vselej, kadar je bilo treba osvobodilno gibanje pognati v zagon ali pa razkrinkavati okupatorja in njegove sodelavce ter njih laži in namene.

Posebne zasluge, tako na terenu kot v odredu, ima partijska organizacija pri razkrinkavanju in uničevanju prvih snovateljev narodnoizdajalske bele garde, ki so tudi na Gorenjskem pripravljali bratomorno vojno. Ti so se s svojim prefinjenim delovanjem najprej začeli pojavljati prav na območju Kokrškega odreda, na ozemlju med Kranjem, Smlednikom, Kamnikom in Storžičem, kar seveda ne pomeni, da jih drugod ni bilo. Toda tu je bil teren, ki je najbolj ustrežal namenom domače buržoazije. V teh ravninskih vaseh je živel precej imovitejših ljudi, ki so bili pod močnim vplivom voditeljev klerikalne stranke in pred vojno tudi duhovščine. V razmerah okupacije ta sloj ni postajal le sovražnik osvobodilnega gibanja, temveč je kot okupatorjev sodelavec stopil tudi na pot najgršega narodnega izdajstva.

Razvejani in žilavi osvobodilni boj je torej okupatorja prisilil, da je v svoj aparat kmalu začel vključevati sicer maloštevilne domače ljudi, vse od vermanšafta in vaških straž do raztrgancev, ki so bili najnevarnejši. Raztrganci so izhajali predvsem iz vrst lumpenproletariata, to je iz propadlih obrtnikov in delomrznežev. Iz takih, ki jim je prišlo nacistično nasilje in ki so bili sami nagnjeni k temu.

Osvobodilno gibanje pa je prav po zaslugi partijskih organizacij črpalo moč v tistih poštenih ljudskih silah, v katerih je tlel odpor do okupatorja.

A če bi moč osvobodilnega gibanja tehtali le po številu partizanov, ki jih je na tem območju ob koncu 1942. leta in v začetku 1943. leta ostala le peščica, to nikakor ne bi ustrezalo pravi moči v tem boju. Moč osvobodilnega gibanja je bila predvsem v množični ljudski osnovi; in te ljudske množice so že verovale v končno zmago nad nacizmom.

Velika priložnost za črpanje novih ljudskih sil se je pojavila na prelomnici 1942/43, z začetkom nemške mobilizacije. Ta naj bi bila to zimo spremenila v partizansko zimo, vendar zlasti na levem bregu Save ta preobrat ni mogel zadovoljivo potekati. K temu je veliko pripomogla tudi obljuba gaulajter-

ja dr. Friedricha Rainerja, s katero je zagotavljal, da ne bo nihče več izseljen, če kdo iz njihove družine ne bo sodeloval v upor. S tem je hotel med prebivalstvo vnesti razdor in odvrniti ljudi, zlasti imovitejše sloje, od narodnoosvobodilnega boja.

OPOMBE K II. DELU

1. Naredba glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 4. aprila 1942 in naredba istega poveljstva z dne 12. aprila 1942 o reorganizaciji slovenskih partizanskih čet v odrede in grupe odredov. (Zbornik NOV VI/2, dok. št. 42, 43 in 50.)

2. Navodilo glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 12. aprila 1942. (Zbornik NOV VI/2, dok. št. 50 z opombami.)

3. Poročilo poveljstva divizije »Granatieri di Sardegna« z dne 10. maja 1942 poveljstvu XI. armadnega korpusa o boju na Ključu, z opombo št. 2; poročilo poveljstva iste divizije z dne 13. maja 1942 poveljstvu VI. armadnega korpusa o izgubah na Hribu in pri Hruševem. (Zbornik NOV VI/2, dok. št. 171 in 175.)

4. Naredba glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet štabu 1. grupe odredov z dne 29. aprila 1942 o nalogah 1. grupe odredov v zvezi z načrtom glavnega poveljstva za vstajo na Gorenjskem; naredba istega poveljstva in istega datuma štabu 2. grupe odredov o ofenzivi in mobilizaciji na Gorenjskem; pismo istega poveljstva z dne 9. maja 1942 štabu 1. grupe odredov o pripravljenosti 2. grupe za akcijo. (Zbornik o NOV VI/2, dok. št. 64, 65, 76 in 92, opomba 6.) — Izjava Alojza Vojeta v sestavku Antona Peternelja-Igorja v spominih na Iveta Osredkarja-Stipeta ter Peterneljev opis v istem zapisu, sestavljenem 8. aprila 1970 za oddajo »Še pomnite, tovariši«. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

5. Edvard Pohar: Partizansko zdravstvo na Gorenjskem. (Zbornik Poslanstvo slovenskega zdravnika, str. 541–542.) — Poharjeva ustna izjava poleti 1970.

6. Edvard Pohar: ustna izjava poleti 1970.

7. France Kavčič-Veljko: Spomin na prvo partizansko pomlad. (Loški razgledi, 1954, str. 23–26.)

8. Pismo glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 9. maja 1942 in ukaz štaba 1. grupe odredov z dne 24. maja 1942 štabu 2. bataljona 1. grupe o nalogah v zvezi z bližnjo partizansko ofenzivo na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/2, dok. št. 76 in 105); — Tine Zaletel-Tilen: pisane opombe in podatki spomladi 1970, str. 3–5. (Tržiški muzej.) — Ustne Zaletelove dopolnitve.

9. Tine Zaletel-Tilen: pismene izjave, napisane spomladi 1970, str. 1–5. (Tržiški muzej.) — Franc Štefe: ustna dopolnitev 1970.

10. Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda (»Glas Gorenjske«, št. 24, 13. 6. 1955.) — Skupina borcev KO: Franc Šiška-Črto, Vladimir Peraič-Planin, Karel Kravcar-Kola, Tine Zaletel-Tilen in Franc Štefe-Miško; ta je zaradi pomanjkanja pisanih virov večkrat preverjene spomine tudi zapisal in usklajal. Skupina

je tekst kronike KO za to obdobje dopolnjevala v Domu pod Storžičem v času od 16. do 19. 8. 1974; tedaj so ti tovariši uredili, dopolnili in uskladili veliko pomanjkljivosti. Dalje navajam: skupina borcev pod Storžičem. — Poročilo štaba Kokrškega odreda z dne 24. julija 1942 poveljstvu 1. grupe odredov o sestavi poveljstev, stanju moštva in oborožitvi. (Zbornik VI/3, dok. št. 80, str. 200.)

11. Kakor pod 10.

12. Ivan Burja-Tomažek, Kranj, Jože Jeras-Branko, Kamnik, Mirko Podbevšek-Lado, Kamnik: ustne izjave, ki jih je 5. 10. 1978 zapisal Franc Štefe, Ljubljana.

13. Zapiski Ivana Bertonclja-Johana, Kranj. (Gorenjski muzej Kranj, oddelek NOB.) — Tine Zaletel-Tilen: pismene izjave spomladi 1970 (v Tržiškem muzeju), izjave 11. 11. 1977 (Gorenjski muzej Kranj, oddelek NOB) in ustne dopolnitve. — Skupina borcev KO pod Storžičem.

14. Ivan Bertoncelj-Johan, Kranj: ustne izjave v letih 1955 do 1956. — Skupina borcev KO pod Storžičem, 1974, in dodatek F. Štefeta. — Zbornik »800 let Mengša«, 1969, str. 183. — Franc Podstudenšek-Rok, Ljubljana: ustne izjave 1970. — Nace Sterlekar-Jože, Litija: dodatno pisani spomini 15. 1. 1975, str. 16 (kopija v avtorjevem arhivu). — Mirko Podbevšek-Lado: Bitka, kakor življenje dolga, CZ 1975, str. 265; Vinko Hafner: Bitka, kakor življenje dolga, str. 260 in kakor pod 15.

15. NOV na Slovenskem 1941—45. (Knjižnica NOV in POS, Ljubljana, 1976, str. 261, o policijski okrepitvi.)

16. Naredba glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 3. junija 1942 štabu 2. grupe odredov glede pohoda na Štajersko. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 5, str. 22—23 in opomba 5, str. 20.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 276 do 285, 418, 298.

17. Kakor pod 4. — Poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 14. julija 1942 glavnemu poveljstvu slovenskih partizanskih čet o položaju na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 59, str. 146.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 322 in 325.

18. Naredba glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 3. junija 1942 štabu 2. grupe odredov glede pohoda na Štajersko. (Zbornik NOV VI/3, točka 6, 7, 8 na str. 22—23.)

19. Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 24, 13. junija 1953.) — Skupina borcev KO pod Storžičem.

19/a. Zapisnik o sestanku generala Robottija z generalom Rösenerjem 12. 7. 1942 v Ljubljani. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 169.)

19/b. Lepak za razglas o pripravljanju partizanov itd., julij 1942, podpisan Rösener. (Gorenjski muzej Kranj, oddelek NOB.)

20. NOV na Slovenskem 1941—1945, knjižnica NOV in POS, Ljubljana, 1976, str. 261. — Stane Terčak: Ukradeni otroci, Zavod Borec, Ljubljana, 1973, str. 67—68.

21. Poročilo Edvarda Kardelja z dne 20. septembra 1942 generalnemu sekretarju KPJ in vrhovnemu komandantu NOV in POJ Josipu Brozu-Titu o položaju v Sloveniji jeseni 1942. (Korespondenca Edvarda Kardelja in Borisa Kidriča, IZDG, dok. št. 1, opomba 8.) — Hermann Franz: Gebirgsjäger der Polizei, Bad Neuheim,

Germany, 1963, str. 14—16. — Poročilo pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko z dne 17. julija 1942 CK KPS o položaju na Gorenjskem. (Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji, dok. št. 120, opomba 14.) — Tone Ferenc: Okupacijski sistem v Sloveniji 1941 do 1945. (»Naša obramba«, 1969, št. 8—9, str. 50.) — Zbornik fotografij iz NOB II/1. (Muzej NO Ljubljana, 1959, str. 338—389.)

22. Opis krajev in dogodkov. (Cerkljanski zbornik, Kranj, 1964, str. 162, 165, 181, 192.)

23. Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 24, 13. junija 1953.) — Franc Štefe-Miško: Trda ledina. (Cerkljanski zbornik, 1964, str. 17.) — Radiogram operacijskega odseka nemškega štaba z dne 1. julija 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 156 in 158.) — Janko Tišler: Izseljevanje Tržičanov in streljanje talcev. (Tržič, brošura, 1957, str. 15.) — Zbornik NOV VI/3, str. 562, 30. junija 1942.)

24. Radiogram operacijskega odseka nemškega štaba Jug z dne 2. julija 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 158.)

25. Radiogram operacijskega odseka nemškega štaba Jug z dne 2. julija 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 161.)

26. Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 24, 13. 6. 1953.)

27. Poročilo poveljstva 1. grupe odredov z dne 3. avgusta 1942 o julijskih borbah 1. in 2. grupe odredov: poročilo Kokrškega odreda. (Zbornik NOV VI, dok. št. 95, str. 241.)

28. Poročilo Kokrškega odreda. (Zbornik NOV VI/3, str. 242.)

29. Poročilo Kokrškega odreda. (Zbornik NOV VI/3, str. 242.) — Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 24 in 25, 13. in 20. junija 1953.) — Franc Štefe-Miško s skupino preživelih udeležencev: pripombe na strani 9—10. (Tržiški muzej, arhiv NOB.) — Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. julija 1942 1. grupi odredov o akcijah v juliju. (Zbornik NOV VI/3, št. 81, opomba 5 in 6 na str. 208.) — Janez Gerčar: Begunje, Ljubljana, 1969, str. 211—212. — Pomniki NOB v Kranjski občini, 1975, str. 146—150. — »Glas«, Kranj, 19. 7. 1977.

30. Poročilo poveljstva 1. grupe odredov z dne 3. 8. 1942 o julijskih bojih 1. in 2. grupe odredov, poročilo Kokrškega odreda. (Zbornik NOV VI/3, str. 242, in isti Zbornik, dok. št. 167.) — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 6. 7. 1942. (Zbornik NOV VI/3, str. 505.)

31. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. julija 1942 1. grupi odredov o akcijah v mesecu juliju. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 205 in 208.) — Janko Tišler: Preseljevanje Tržičanov in streljanje talcev na Čegelskih 8. 7. 1942, brošura, 1957. (Muzejsko društvo Tržič, ves tekst, ki obsega le 16 strani.)

32. Poročilo poveljstva 1. grupe odredov z dne 3. 8. 1942 o julijskih bojih 1. in 2. grupe odredov. (Zbornik dokumentov in podatkov o NOV VI/3, dok. št. 85, str. 242, in isti Zbornik NOV, št. 167, str. 505.)

33. Poročilo Kokrškega odreda z dne 24. 7. 1942 1. grupi odredov o akcijah v mesecu juliju. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 81, str. 205.) — Opis krajev in dogodkov, Cerkljanski zbornik, 1964, str.

170. — Zbornik Gorič, 1955, str. 15, 28—39, — Janez Gerčar: Begunje, Ljubljana, 1969, str. 197 in 211.

34. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda. (Zbornik NOV VI/3, str. 202, 204 in opomba 4 na isti strani.) — Franc Hribar-Lovro: Požig vasi Gradišče in Hom v Tuhinjski dolini. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 81—83.)

35. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. 7. 1942 1. grupi odredov o akcijah v juliju. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 81, str. 202.) — Mirko Podbevšek-Lado: Požig zlatopoljskih vasi. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 85—86.)

36. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. 7. 1942. (Zbornik NOV VI/3, str. 205.) — Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 24, 13. 6. 1953.) — Tine Zaletel-Tilen: Pripombe k rokopisu kronike Kokrškega odreda, str. 6—8. (Tržiški muzej, arhiv NOB.) — Izjave skupine borcev KO pod Storžičem, zapisano 28. 8. 1974. (Avtorjev arhiv.)

37. Kakor pod 36 in dodatno o napadu 13. julija 1942 iz Zbornika NOV VI/3, str. 206. O tem je dodal pismene dopolnitve tudi F. Štefe-Miško. (Avtorjev arhiv.)

38. Kakor pod 36, str. 206, dodatno z opombami 10 in 11. — Poročilo PK KPS za Gorenjsko z dne 17. 7. 1942 CK KPS o položaju na Gorenjskem (Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji, knjiga 2, dok. št. 120, drugi odstavek in opomba 3.)

39. Franc Štefe-Miško: Pismena izjava poleti 1970. (Tržiški muzej, arhiv NOB.) — Ana Jerina-Ledrarjeva, Visoko: ustna izjava 1975. — Marjan Krišelj: radijska oddaja »Še pomnite, tovariši«, RTV Ljubljana 17. 1. 1968. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

40. Poročilo štaba Kokrškega odreda z dne 24. 7. 1942. (Zbornik NOV VI/3, str. 205, z opombo št. 8. — Plakat o ustrelitvi talcev v Kovorju z dne 17. 7. 1942. (Gorenjski muzej Kranj, oddelek NOB.)

41. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. 7. 1942 in 3. 8. 1942. (Zbornik NOV VI/3.)

42. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 3. 8. 1942. (Zbornik NOV VI/3, str. 242 z opombo 12.) — Nace Sterlekar-Jože: Organizacija in aktivnost okrožja Kamnik, rokopis 15. 1. 1975, str. 19—21. (V avtorjevem arhivu.) — Zvone Verstovšek: Partizanski kraji na Kamniškem. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 369.)

43. Poročilo 1. grupe odredov z dne 26. avgusta 1942 glavnemu štabu o nemški ofenzivi na Blegoš in Jelovico. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 128, str. 354.) — Franc Štefe-Miško in skupina preživelih borcev KO: zapiski s sestanka poleti 1970, str. 16—17. (Tržiški muzej, arhiv NOB), dodatno skupina borcev KO pod Storžičem 1974.

44. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba z dne 26. 7. 1942 o čiščenju Jelovice. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 181.) — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 27. 7. 1942 o čiščenju Jelovice. (Zbornik NOV, dok. št. 184.) — Poročilo poveljstva 1. grupe odredov z dne 3. 8. 1942 o julijskih bojih 1. in 2. grupe odredov na Gorenjskem. (Zbornik NOV, dok. št. 95, str. 241, z opombo 9.) — Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda (»Glas Gorenjske«, št. 25, 20. 6. 1953) in opomba istega avtorja, str. 11. (Tržiški muzej, arhiv NOB.) — »TV-15«: Begunje — Prva ciga-

reta. (Objavljeno 13. 11. 1975.) — Objava o ustrelitvi 133 talcev 27. julija 1942. (Zbornik NOV VI/4, str. 567.)

45. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda 24. 7. 1942 1. grupi odredov o akcijah v juliju. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 81, zlasti str. 208.)

46. Kakor prej (dokument Zbornika NOV VI/3, št. 80.) — Poročilo PK KPS za Gorenjsko z dne 17. 7. 1942 CK KPS o položaju na Gorenjskem. (Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji, knjiga 2, dok. št. 120, str. 342.)

47. Poročilo štaba Kokrškega odreda z dne 24. 7. 1942 poveljstvu 1. grupe odredov o sestavi poveljstev, o stanju moštva in o oborožitvi. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 80.)

48. Zapis s sestanka skupine preživelih borcev pod Storžičem poleti 1970 in dodatno preverjanje avgusta 1974.

49. Pisma Edvarda Kardelja Ivu Ribarju-Loli z dne 12. julija 1942, okoli 5. avgusta in 12. avgusta 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 58, str. 142—143, dok. št. 99, str. 261—262, dok. št. 107, str. 286.) — Naredba glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 3. junija 1942 štabu 2. grupe odredov glede pohoda na Štajersko. (Zbornik NOV VI/, dok. št. 5.)

50. Rajko Mali s sodelavci: Ob moči Osvobodilne fronte okupator ni mogel uspeti. (Zbornik Gorič, 1955, str. 36—37.)

51. Tone Ferenc: Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941—1945, Knjižnica NOV in POS, Maribor, 1968, str. 349. (V opombi te knjige je navedeno, da je original v arhivu RSNZ.)

52. Mirko Podbevšek-Lado: Požig zlatopoljskih vasi. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 86—88.)

53. Kakor poprej. — Nace Sterlekar-Jože: Organizacija in aktivnost okrožja Kamnik. (Rokopis 15. 1. 1975, kopija v avtorjevem arhivu.)

54. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 26. 7. 1942 o čiščenju Jelovice. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 181 in opomba 1.)

55. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 29. julija 1942, 5. in 8. 8. 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 185, 195 in 300 z opombami.)

56. Spisek talcev, ustreljenih junija, julija in avgusta 1942 na Gorenjskem itd. (Zbornik NOV VI/4, str. 559—568.) — Višek nemškega nasilja nad prebivalstvom. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 76—77.) — Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 25, 20. 6. 1953.) — Skupina borcev KO pod Storžičem 1974.

57. Jeseniški zbornik »Jeklo in ljudje«, 1975, str. 71.

58. Zbornik NOV VI/3, dok. št. 5, 59, 107, z opombo 11. Ti dokumenti so: 5-Naredba glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 3. junija 1942 štabu 2. grupe odredov glede pohoda na Štajersko; 59-Poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 14. julija 1942 glavnemu poveljstvu slovenskih partizanskih čet o položaju na Gorenjskem in 107-opomba na osnovi izjave Edvarda Kardelja pod št. 11 pri pismu Edvarda Kardelja z dne 12. avgusta 1942 Ivu Ribarju-Loli.

59. Zbornik fotokopij iz NOV slovenskega naroda 1941—45. (Muzej ljud. revolucije, Ljubljana II/1, str. 265 in 289, fotografije z generalom K. Daluogom 2. VII. 1972 v Mostah pri Žirovnici in na Bledu.)

60. Zapiski s sestanka preživelih borcev pod Storžičem spomladi 1970 (Tržiški muzej), dopolnjeni zapisi poleti 1974, (v avtorjevem arhivu). — Nemški letaki iz poletja 1942. (Gorenjski muzej Kranj, oddelek NOB.)

61. Poročilo štaba 2. grupe odredov o pohodu na Štajersko čez Gorenjsko. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 26, str. 78—79.) — Poročilo poveljstva 1. grupe odredov z dne 3. 8. 1942 o julijskih borbah 1. in 2. grupe odredov na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 95, str. 240 in opomba 4.)

62. Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 414—415.

63. Kakor pod 62, str. 416.

64. Franc Štefe-Miško: pismena izjava poleti 1970 (Tržiški muzej, arhiv NOB) in zapisi istega avtorja v »TV-15« 11. 8. 1978, sestavljeni po pripovedih Franca Vrhovnika in Janeza Pregleda. — Izjave skupine borcev KO pod Storžičem avgusta 1974. — Branko Djordjević-Jure, Koprivnica: spominski zapis, 1975. (Avtorjev arhiv in arhiv NOB Tržiškega muzeja.)

65. Zapisi in dopolnitve o vodičih za 2. grupo odredov, borci KO pod Storžičem, 1974. (Avtorjev arhiv.) — Franc Štefe-Miško: Padli borci ne smejo biti pozabljeni. (»Glas«, Kranj, 7. 9. 1976.)

66. Branko Djordjević-Jure, Koprivnica: spominski zapis iz 1975, 21 strani, opisuje izvajanje nalog vodičev KO. (V avtorjevem arhivu in v arhivu NOB Tržiškega muzeja.)

67. Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov na Štajersko, DZS 1959, str. 414, 419. — Radiogram operativnega odseka štaba Jug z dne 12. 8. 1942 o obkolitvi Jelovice. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 200 z opombami.)

68. Poročilo poveljstva 1. bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov o pohodu bataljona z Gorenjske na Štajersko. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 21, str. 61.) — Poročilo 1. grupe odredov z dne 26. avgusta 1942 glavnemu poveljstvu o nemški ofenzivi na Blegoš in Jelovico. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 128, opomba str. 353.) — Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov na Štajersko, DZS 1959, str. 399 (o številu Simonovega bataljona).

69. Poročilo 1. grupe odredov 26. avgusta 1942 glavnemu poveljstvu o nemški ofenzivi na Blegoš in Jelovico. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 128, opomba 7 in 8.) — Poročilo poveljstva 1. grupe odredov 3. avgusta 1942 o julijskih bojih 1. in 2. grupe odredov na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 85, str. 240.)

70. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 28. julija 1942 o akciji na Koroškem. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 185.) — Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov, DZS 1959, str. 395.

71. Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov, DZS 1959, str. 393—398. — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug. (Kakor pod 67 in 68.)

72. Kakor pod 67.

73. Janez Pregled: zapisi v Tržiškem muzeju in kakor pod 66.
74. Zapisi Franca Štefeta-Miška spomladi 1970 na osnovi zaslišanih udeležencev. (Arhiv NOB Tržiškega muzeja.) — Skupina borcev Kokrškega odreda 1974 pod Storžičem. (Avtorjev arhiv.) — Kakor pod 66.

75. Peter Stante-Skala o pohodu 2. grupe odredov: »Bitka, kakor življenje dolga«, Ljubljana, 1975, str. 279.

76. Tine Zaletel, Kranj: ustne izjave 1970 in 1974. — Skupina borcev Kokrškega odreda pod Storžičem. — Cerkljanski zbornik, Kranj, 1964, str. 139 in 162. — Stanko Koselj, Poljsica—Gorje pri Bledu: podatki o družini Koseljvih.

77. Kakor pod 76.

78. Franc Štefe-Miško: Ob 35-letnici napada na del 2. grupe odredov. (»TV-15«, 18. 8. 1977 in 25. 8. 1977.) — Podatki o ujetih iz knjige zapornikov v Begunjah. (Gorenjski muzej Kranj, oddelk NOB.)

79. Kakor pod 78. — Jože Mekinda: Pohod II. grupe odredov, DZS 1959, str. 405, 461 ter priloga fotografij.

80. Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 377.

81. Franc Štefe-Miško: Napad na del II. grupe odredov in Krvavško četo, rokopis za prispevek v Kranjskem zborniku, str. 11 z opombami. (Kopija pri avtorju.) — Kakor pod 78. — Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov, DZS 1959, str. 405. — Ladislav Grat-Kijev: V metežu, Zavod Borec, 1969, str. 88—89. Različnosti v teh navedbah je podrobno raziskal, uskladi in postavil na pravo mesto Franc Štefe-Miško v prej imenovanem prispevku. Povsem razumljivo je, da netočni in različni opisi krajev in dogodkov o prebijanju delov 2. grupe odredov izvirajo iz nepoznavanja tamkajšnjega terena in razmer, kar je zaslediti pri vseh udeležencih in opisovalcih te poti (Ivan Tlaker-Luka, Jože Mekinda-Franci, Ladislav Grat-Kijev ali Jože Peskar-Fric. Slednji je v knjižici »Preko Dolomitov na Štajersko«, Borec 1963, na straneh 78—85 tudi odkril precej podrobnosti. Bil je mitraljezec v predhodnici na Davovec.)

82. Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov na Štajersko, DZS 1959, str. 403—404, s popravki, ki jih je po natančnem raziskovanju vnesel Franc Štefe-Miško, kakor prej.

83. Franc Štefe-Miško o napadu na del 2. grupe odredov, kakor pod 81.

84. Poročilo štaba 2. grupe odredov za čas od 28. junija do 5. septembra 1942 o bojih med pohodom na Štajersko. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 11, str. 31—32.) — Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov, DZS 1959, str. 406—412. — Tine Zaletel-Tilen in Franc Štefe-Miško: zapisi spomladi 1970 (Tržiški muzej) ter zapisi 1974 (avtorjev arhiv). — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 17. in 21. avgusta 1942 z opombami. (Zbornik NOV VI/3, str. 611 in 617.) — Pohod 2. grupe odredov. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 90—91.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 378—380, 382. — Jože Peskar-Fric: Preko Dolomitov na Štajersko, Zavod Borec, 1963, str. 81—85. Vse je usklajeno z izsledki Franca Štefeta-Miška.

85. Poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 26. avgusta 1942 glavnemu poveljstvu o nemški ofenzivi na Blegoš in Jelovico. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 128, str. 354.) — Franc Štefe-Miško s skupino preživelih borcev KO, rekonstrukcije spomladi 1970 ter avgusta 1974 pod Storžičem, zapisal udeleženec Franc Štefe-Miško 28. 8. 1974. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

86. Patrulje Kamniškega bataljona na terenu. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 92.)

87. Poročilo PK KPS za Gorenjsko z dne 21. septembra 1942 centralnemu komiteju KPS... (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 34.) — Tone Poljanšek-Branko ter Jože Pirš-Luka z vmesnimi teksti: Patrulje Kamniškega bataljona na terenu. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 93—95.) — Zapiski Tineta Zaletela-Tilna poleti 1970. (Tržiški muzej, arhiv NOB.) — Franc Podstudenšek-Rok: Spomini (v rokopisu), avtorjeva last, Ljubljana, str. 66—66. — Mirko Stiplovšek: Pregled razvoja NOB v Mengšu in okolici. (Mengeški zbornik »800 let Mengša«, str. 97—98.)

88. Ignac Sterlekar: Organizacija in aktivnost okrožja Kamnik, Litija 15. 1. 1975, str. 21—22. (Kopija rokopisa v avtorjevem arhivu.)

89. Poročilo štaba 2. grupe odredov za čas od junija do 5. septembra 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 11, str. 31.) — Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov na Štajersko, DZS 1959, str. 412—413. — Franc Podstudenšek-Rok, Ljubljana: pismene opombe k rokopisu 28. 8. 1974. (Tekst pri avtorju.)

90. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 21. avgusta 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 211.)

91. Kakor pod 90, Patrulje Kamniškega bataljona na terenu. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 92.)

92. Poročilo štaba 2. grupe odredov za čas od junija do 5. septembra 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 11, str. 31.) — Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov na Štajersko, DZS 1959, str. 413—414.

93. Ladislav Grat-Kijev: V metežu, »Borec«, Ljubljana, 1969, str. 97—111.

94. Kakor pod 93.

95. Hermann Franz: Gebirgsjäger der Polizei, Bad Neuheim, 1963. (Knjiga spominov tega avtorja je v knjižnici IZDG.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 391. — Kamniški zbornik VII, 1961, str. 92—95, o bojnih patroljah 1. bataljona KO—Kamniškega v septembru 1942.

96. Zapiski s sestanka skupine borcev KO pod Storžičem spomladi 1970 in avgusta 1974, zapisal Franc Štefe 28. 8. 1974. (Kopija v avtorjevem arhivu.) — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 12. avgusta 1942 o obkolitvi Jelovice; opomba 1, kjer je beseda o radiogramu 8. 8. 1942, ki govori o enem ubitem in enemu ujetemu partizanu. To je bil Franc Štrancar. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 200.) — Izjava Zdravka Rakuška v Ljubljani 29. 9. 1972 Francu Štefetu, ki jo je tudi zapisal. (Kopija izjave v avtorjevem arhivu in v arhivu NOB Tržiškega muzeja.)

97. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 22. avgusta 1942. (Zbornik NOV V/3, dok. št. 213.) — Zapiski s sestanka skupine borcev KO, kakor prej.

98. Poročilo 1. grupe odredov z dne 26. avgusta 1942 glavnemu poveljstvu o nemški ofenzivi na Blegoš in Jelovico. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 128, opomba 8, str. 354.) — Zapisi Franca Štefeta-Miška o prebijanju 2. grupe odredov na Štajersko in o vodičih iz Kokrškega odreda, zapisano poleti 1970. (Tržiški muzej.) — Zapisi skupine borcev Kokrškega odreda 1974 pod Storžičem. (Avtorjev arhiv.) — Branko Djordjevič-Jure, Koprivnica: spominski zapis, 1975. (Avtorjev arhiv.)

99. Poročilo poveljstva 1. bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov o pohodu bataljona z Gorenjske na Štajersko čez Koroško. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 21, str. 58.)

100. Branko Djordjevič-Jure, Koprivnica: spominski zapis, 1975. (Avtorjev arhiv.)

101. Poročilo poveljstva 1. bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov o pohodu bataljona z Gorenjske na Štajersko čez Koroško. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 21, str. 59.)

102. Kakor pod 100.

103. Poročilo poveljstva 1. bataljona Savinjskega odreda 2. grupe odredov. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 21.) — Jože Mekinda-Franci: Pohod II. grupe odredov, DZS 1959, str. 420—428. — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 28. avgusta 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 211 in 213.) — Hermann Franz: Gebirgsjäger der Polizei, Verlag Bad Neuheim, 1963, str. 29. — Branko Djordjevič-Jure: kakor pod 100.

104. Franc Štefe-Miško: Na Mali Poljani, zbornik »Ljudstvo pod Storžičem v boju za svobodo«, Goriče-Kranj, 1955, str. 59—63.

105. Tone Poljanšek-Branko in Jože Pirš-Luka: Patrulje Kamniškega bataljona na terenu. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 92—95.)

106. Kakor pod 105: o patroljah Kamniškega bataljona. — Mirko Stiplovšek: Pregled razvoja NOB v Mengšu in okolici. (Mengški zbornik »800 let Mengša«, 1969, str. 98.)

107. Karel Prušnik-Gašper: Gamsi na plazu, Borec, Ljubljana, 1958, str. 40—42. — Stane Mrhar: Z Johanom na Koroško. (Spomini na partizanska leta, 1961, str. 43—44.) — Ivan Županc-Johan: Koroška v borbi, Celovec 1951, str. 122. — Ustna izjava Ivana Bertoncija Francu Štefetu 1959. leta v Kranju. — Mile Pavlin: Začetki OF na Koroškem. (»Naša obramba«, 12/76.) — Mile Pavlin: Kronika o Koroški. (Rokopis.) — Navodilo glavnega poveljstva narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Slovenije z dne 12. aprila 1942 poveljstvu 1. grupe o reorganizaciji odredov. (Zbornik NOV VI/2, dok. 50.)

108. Karel Prušnik-Gašper: Gamsi na plazu, Borec, Ljubljana, 1958, str. 40, 42, 45, 51 55—56.

109. Just Bisar-Jošt Ljubljana: ustne izjave 1978. — Mile Pavlin: kakor prej.

110. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. 7. 1942 1. grupi odredov o akcijah. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 81, str. 206, 207 in opombi 12, 13.) — Karel Prušnik-Gašper: Gamsi na plazu, kakor prej, str. 41—43. — Mile Pavlin: kakor prej.

111. Kakor prej, le iz Zbornika NOV VI/3, str. 207.

112. Kakor prej.

113. Pisma dopolnila Franca Štefeta-Miška poleti 1972. (Tržiški muzej.) — Skupina borcev Kokrškega odreda 1974 pod Storžičem. — Proces nacističnega sodišča 7.—9. aprila 1943 v Celovcu iz radijske oddaje »Se pomnite, tovariši«, prispevek Toneta Zorna z dne 6. 5. 1973. (Kopija v avtorjevem arhivu.) — Karel Prušnik-Gašper: Gamsi na plazu, Borec, Ljubljana, 1958, str. 51, 54, 55.

114. Franc Štefe-Miško in skupina. — Karel Prušnik-Gašper. (Kakor poprej, toda s popravkom, da v svoji knjigi na str. 55 za stalen prihod Matije Verdника-Tomaža navaja prezgodnji čas.) — Poročilo dotedanjega politkomisarja 1. grupe odredov Vinka Hafnerja 29. januarja 1943 glavnemu poveljstvu slovenske partizanske vojske. (Str. 4, arhiv CK ZKS, št. 6498.) Tu zvemo, da je Matija Verdnik dokončno odšel na Koroško konec decembra 1942 ali v začetku januarja 1943.

115. Franc Štefe-Miško, Ljubljana: ustne izjave 1970. — Mile Pavlin: kakor pod 107.

116. Mile Pavlin: kakor pod 107. — Stane Mrhar: Z Johanom na Koroško. (Spomini na partizanska leta, 1961, str. 44—45 ter ustna dopolnila v istem času.) — Karel Prušnik-Gašper: Gamsi na plazu, Borec, Ljubljana, 1958, str. 57, 60. (Na strani 57 je Karel Prušnik-Gašper pomaknil čas svojega srečanja s Stanetom Mrharjem že v avgust, vendar je to po preverjanju moglo biti kvečjemu v prvi polovici septembra 1942 ali sredi septembra.

117. Poročilo Staneta Mrharja z dne 4. 10. 1942 Ivanu Bertonc-lju-Johanu. (Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji, knjiga 3, dok. št. 133.) — Franc Štefe-Miško in Tine Zaletel-Tilen ter skupina udeležencev: pripombe h gradivu za Kroniko KO 28. 8. 1974. (V avtorjevem arhivu.)

118. Karel Prušnik-Gašper: Gamsi na plazu, kakor pod 75, str. 57—58.

119. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 12. avgusta 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 200, opomba 1.) — Zapis Franca Štefeta-Miška o prvem odhodu Kokrškega bataljona na Koroško, podprt z izjavami skupine borcev KO 28. 8. 1974 pod Storžičem. (Rokopis dopolnil pri avtorju.)

120. Franc Štefe-Miško in skupina borcev KO: kakor pod 117. — Hermann Franz: Gebirgsjäger der Polizei, Verlag Hans Henning, Podzum, Bad Neuheim, Germany, 1963, str. 28.) Tu policijski polkovnik H. Franz govori o 18. policijskem lovskem polku in o tem, da je ta 15. avgusta 1942 začel hajkati krvavški masiv. Knjiga je v knjižnici IZDG v Ljubljani. — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 17. avgusta 1942 govori o tem, da so se na ozemlju Koroške pri Selih, na Šajdi in Borovnici (Freibachu), 19 km jugovzhodno od Celovca, pojavili partizani, ki so pobirali orožje, strelivo in živila. — Ta nemška poročila se nanašajo tudi na udarno skupino Janeza Perka, ki je delovala tam med 11. in 14. avgustom 1942, prav tako pa na Kokrški ali 2. bataljon KO v tem predelu Koroške.

121. Podatki skupine borcev KO, ki jih je zapisal Franc Štefe-Miško 28. 8. 1974 pod Storžičem. (Kopija v avtorjevem arhivu.) — Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 22. avgusta 1942, odstavek o Gorenjski. (Zbornik NOV VI/3, dok. št.

213.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 384—385.

122. Izjava Tineta Zaletela-Tilna na razgovorih borcev KO avgusta 1974 pod Storžičem. Zapisal Franc Štefe, kakor pod 121.

123. Karel Kravcar-Kola, Tržič: ustna izjava 28. 8. 1974, zapisal Franc Štefe. (Kopija v avtorjevem arhivu.) — Alojz Stružnik: avtobiografski zapis 17. 2. 1946 in 31. 1. 1974. (Hrani njegov sin Lado v Kranju.)

124. Poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 1. novembra 1942 o položaju na Gorenjskem, ki med drugim govori o Viktorju in Francu. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 75, str. 219.) — Ustna izjava Vladimírja Peračiča-Planina, Tržič z dne 28. 8. 1974; ta je bil tedaj kurir pri štabu KO; zapisal Franc Štefe. (V avtorjevem arhivu.) — Mile Pavlin: Začetki OF na Koroškem. (»Naša obramba«, št. 12/76.)

125. Stane Mrhar: Z Johanom na Koroško. (Spomini na partizanska leta, Ljubljana, 1961, str. 45—51. V teh spominih je nekaj napak in površnosti glede časa in posameznih krajev, kar je zdaj usklajeno; kljub temu pa so Mrharjevi spomini v bistvu točni in zato dragoceni.)

126. Zbornik »Koroška v borbi«, Celovec, 1951, vložek med str. 80—81. — Tone Zorn: V imenu nemškega naroda. (»TV-15«, 7. 5. 1978.) — Isti avtor: Tridesetletnica krvavega procesa v Celovcu, oddaja »Še pomnite, tovariši«, RTV Ljubljana, 8. 5. 1973. (Kopija pri avtorju.) — Stane Mrhar: kakor prej, str. 54—57 in ustna dopolnila avtorju, 1961. — Karel Prušnik-Gašper: kakor prej, str. 63—64 in 105—110. — »V spomin Jerebovi mami«, (»Slovenski vestnik«, Celovec, 21. novembra 1975.) — Mile Pavlin: kakor prej. — Karel Prušnik-Gašper: Ivan Županc-Johan. (Zbornik »Koroška v borbi«, Celovec, 1951, str. 123.) — Spomini skupine borcev KO, ki jih je zapisal Franc Štefe 28. 8. 1974 pod Storžičem. (Avtorjev arhiv.) — Zapisnik z zaslišanja Petra Blažiča in podatki v zvezi z njim, ki jih je jeseni 1972 posredoval Franc Štefe. (V avtorjevem arhivu.)

127. Zbornik fotografij iz NOB II/1, str. 338. — Poročilo pokrajinskega komiteja za Gorenjsko z dne 21. septembra 1942 centralnemu komiteju KPS o političnem položaju in stanju v partizanskih enotah. (Zbornik NOV VI/4, str. 100, kjer iz poročila lahko sklepamo, da so partizanski obveščevalci razmeroma hitro dobili vesti o delovanju domače buržoazije.)

128. Mirko Stiplovšek: Pregled razvoja NOB v Mengšu in okolici. (Mengeški zbornik »800 let Mengša«, str. 99.)

129. Franc Škerl: Tragedija v Šorlijevem mlinu. (Zbornik »900 let Kranja«, str. 377—378.)

130. Tone Ferenc: »Wehrmannschaft« v boju proti narodno-osvobodilni vojski na Štajerskem. (Letopis muzeja NO, 1958, str. 147.)

131. Kakor pod 129, str. 378—379.

132. Kakor pod 130.

133. Kakor pod 129, str. 377. — Kakor pod 130, str. 143—146. — Franc Konobelj-Slovenko: Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli, Jesenice, 1954, str. 131 in ustna dopolnila istega avtorja.

134. Kakor pod 127: poročilo pokrajinskega komiteja za Gorenjsko z dne 21. septembra 1942.

135. Kakor pod 134, str. 100, 105. — Ivan Bertoncely-Johan in Stane Kersnik-Jelovčan: ustne izjave avtorju pri pisanju knjige Med Gorenjskimi partizani, 1955.

136. Zapiski s sestanka o rekonstrukciji v zvezi z razbitjem Krvavške čete iz poletja 1970. (Arhiv NOB Tržiškega muzeja.) — Skupina borcev KO pod Storžičem 1974. (Avtorjev arhiv.) — Vinko Kepic-Pavle: Sence nad Krvavcem. (Cerkljanski zbornik, Kranj, 1964, str. 40—41.) — Lado Ambrožič-Novljan: opomba o Radu Hribarju kot predsedniku »Ljubljanskega aerokluba« in hitlerjancu.

137. Stane Žerovnik: V drugi kokrški četi. (Cerkljanski zbornik, 1964, str. 24—25.)

138. Poročilo poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. julija 1942 1. grupi odredov o akcijah v juliju. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 81, str. 207.) — Vinko Kepic-Pavle: Sence nad Krvavcem. (Cerkljanski zbornik, 1964, str. 40—41.) — Ustne izjave kamniških borcev na sestanku maja 1978, namenjenem 2. četi 2. bataljona KO.

139. Franc Štefe-Miško: zapisi ob rekonstrukciji dogodkov v zvezi z razbitjem Krvavške čete avgusta 1942, zbrani poleti 1970, (Tržiški muzej, arhiv NOB), njegov prispevek kakor pod 81. — Hermann Franz: Gebirgsjäger der Polizei, Verlag Hans Henning Podzum, Bad Neuheim, 1963, str. 28, kjer govori o pohodu v Kamniške Alpe 15. 8. 1942.

140. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 21. avgusta 1942. (Zbornik NOV, dok. št. 211.) — Franc Podstudenšek-Rok: pisani spomini, str. 58—60. (Avtorjev arhiv.) — Tone Ferenc: Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941—45, str. 349.

141. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 17. avgusta 1942, opomba pod 1, ki je radiogram istega štaba št. 23 z dne 16. avgusta 1942 in kjer govori o 180 do 200 aretiranih ljudeh na Kamniškem. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 207, str. 611.) — Podatki o 51 ustreljenih talcih 8. 7. 1942. (Zbornik NOV VI/4, str. 564.) — Mirko Štirn: pismena izjava o Krvavški četi in o dogodkih okoli njenega razbijanja, Zg. Stranje, 21. 11. 1978. (Avtorjev arhiv.)

142. Radiogram operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 17. avgusta 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 207 z opombo.)

143. Zapiski ob rekonstrukciji dogodkov v zvezi z razbitjem Krvavške čete avgusta 1942, zbral in zapisal Franc Štefe-Miško poleti 1970. (Tržiški muzej.) — Skupina borcev KO pod Storžičem 1974: zapiski z dne 28. 8. 1974. (Kopija v avtorjevem arhivu.) — Dodatno preverjanje in zapis Franca Štefeta 26. 10. 1978. (Kopija v avtorjevem arhivu.) — Seznam borcev Krvavške čete, izdelan 12. 3. 1979 za potrebe kronike. (Kopija v avtorjevem arhivu.) — Franc Štefe-Miško: napad na del 2. grupe odredov in na Krvavško četo, rokopolis za Kranjski zbornik, 1979. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

144. Kakor pod 143 in 145 in dodatno pojasnilo Mirka Štirna iz Stranj, 21. 11. 1978. (Zapis pri avtorju.)

145. Franc Štefe-Miško o napadu na del 2. grupe odredov itd., kakor pod 143.

146. Kakor pod 143. — Radiogram operativnega štaba Jug z dne 21. in 22. 8. 1942. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 211 in 213.)
- 146/a Franc Štefe-Miško: kakor prej.
147. Stane Žerovnik: V drugi kokrški četi. (Cerkljanski zbornik, 1964, str. 26.)
148. Mirko Štirn, Zg. Stranje: pismena izjava 13. 10. 1978. (Avtorjev arhiv.)
149. Tine Zaletel-Tilen: pismene opombe spomladi 1970. (Tržiški muzej.) — Mirko Štirn, Zg. Stranje, kakor pod 146. — Franc Podstudenšek-Rok: pisani spomini. (Osebnost avtorjeva last.)
150. Kakor pod 143. — Seznam borcev Krvavške ali 2. čete 2. bataljona KO, ki ga je pripravil odbor ZZB Kamniška Bistrica—Godič; posebej še pisana izjava Mirka Štirna 21. 11. 1978, Zg. Stranje. (Avtorjev arhiv.)
151. Tine Zaletel-Tilen: kakor prej.
152. Poročilo štaba 1. grupe odredov 23. septembra 1942 o smrti narodnega heroja J. Gregorčiča in nemškem napadu na Udin boršt. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 41, kjer poročajo tudi o organizatorjih bele garde na Gorenjskem v 1942. letu.) — Ustne izjave Mirka Podbevška-Lada in Franca Podbevška-Roka, Kamnik—Stranje. — Zapiski Tineta Zaletela-Tilna poleti 1970, Kranj—Stražišče. (Tržiški muzej.)
153. Poročila PK za Gorenjsko 21. septembra 1942 in poročilo štaba 1. grupe odredov. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 34 in 41.) — Zapiski Tineta Zaletela-Tilna poleti 1970. (Tržiški muzej.) — Tone Poljanšek-Branko, Jože Pirš-Luka in vmesni tekst: Patrulje Kamniškega bataljona na terenu. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 92 do 95.) — Franc Podstudenšek-Rok: Spomini, str. 60—66. (V avtorjeva lasti.) — Mirko Stiplovšek: Pregled razvoja NOB v Mengšu in okolici. (Mengeški zbornik »800 let Mengša«, str. 96—98.) — Nemški letak z naslovom »Načela Janeza Perka«, kjer skoraj vse justifikacije sovražnikov NOB pripisujejo Janezu Perku. Letak, ki ga hrani Gorenjski muzej v Kranju, je pomemben zlasti zaradi nekatereh datumov in imen. — Izjave Franca Štefeta in tovarišev, zapisi pomladi 1970. (Tržiški muzej.) — Skupina borcev KO pod Storžičem, 1974. (Avtorjev arhiv.)
154. Poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 1. novembra 1942 o nemški ofenzivi v avgustu in septembru ter o položaju na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 75, str. 219.) — Partizanski letak. (Tržiški muzej.)
155. Stane Vrhovec-Robin: Od Dolomitov do Udin boršta. (»Mercator«, glasilo delovnega kolektiva, št. 3—4, 1965.) — Natančnejših podatkov o tem, kdo in koliko je bilo tedaj justificiranih okoli Vodic, ni bilo mogoče ugotoviti.
156. Karawanken Bote, 30. 9. 1942. (Arhiv IZDG.)
157. Cveto Novak-Iztok, načelnik VOS 1943/44 v komenškem rajonu: ustna izjava 1956. — Franc Štefe-Miško: ustna izjava spomladi 1970.
158. Poročilo orožniškega okrožja v Radovljici z dne 12. septembra 1942 o partizanskih akcijah od 5. do 11. septembra. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 150, z opombo 2.)
159. Kakor pod 158 pod »Splošni položaj«.

160. Skupina borcev KO pod Storžičem 1974 in dodatno Franc Štefe-Miško v letih 1970—1977. (Zapis v avtorjevem arhivu.) — Izidor Kuljad-Jožek, Kranj: pismena izjava 15. 6. 1976. (Zapis v avtorjevem arhivu.) — Stane Vrhovec-Robin: Od Dolomitov do Udin boršta. (»Mercator«, 1965, št. 3—4, str. 11, z nekaterimi popravki.)

161. Hermann Franz: Gebirgsjäger der Polizei, založba Hans Henning, Podzum, Bad Neuheim, 1963, str. 34. — Ugotovitve skupine borcev KO pod Storžičem 1974, kakor pod 160. — Podatki domačinov o izdajalcu. (Ciril Ahčin, Duplje in drugi ustni podatki 1974.) — Vera Zaplotnik, Veterno: ustne izjave 1974—77.

162. Kakor pod 161.

163. Kakor pod 159.

164. Karel Kravcar: pisani spomini junija 1973. (Rokopis v arhivu NOB Tržiškega muzeja.)

165. Izidor Kuljad-Jožek, Kranj: pismena izjava 15. 6. 1976. (Zapis v avtorjevem arhivu.)

166. Kakor pod 161.

167. Janez Ribnikar, Senično — Križe: ustna izjava 1970.

168. Kakor pod 164.

169. Kakor pod 161.

170. Izidor Kuljad-Jožek, Kranj: kakor prej.

171. Kakor pod 161.

172. Stane Vrhovec-Robin, Ljubljana: Od Dolomitov do Udin boršta. (»Mercator«, 1965, št. 3—4, z nekaterimi popravki.)

173. Rekonstrukcija spopadov v Udinem borštu iz septembra 1942, ki jo je spomladi 1970 opravila skupina preživelih borcev pod Storžičem, med njimi Stane Vrhovec, Karel Kravcar, Tine Zaletel, Ivan Vamberger, Vladimir in Marija Peraič. (Zapiske, ki jih je sestavil in uredil Franc Štefe, hrani Tržiški muzej.) — Skupina borcev KO pod Storžičem 1974. (Avtorjev arhiv.) — Izidor Kuljad-Jožek, Kranj, je spomine napisal sam, kot je omenjeno prej.

174. Alojz Stružnik-Jug: avtobiografski zapis 17. 2. 1946 in 31. 1. 1947. (Hrani njegov sin Lado v Kranju.) — Hermann Franz, kakor pod 161.

175. Stanko Cotman: Iz partizanskega življenja. (Slovenski zbornik 1945, DZS, Ljubljana, str. 638—641.) — Osebna izjava avtorju in borcev 2. bataljona Gorenjskega odreda na Pokljuki spomladi 1943 in 1970.

176. Izidor Kuljad-Jožek, Kranj: pisani spomini 15. 6. 1976. (Kopija v avtorjevem arhivu; ustna dopolnila v istem času.)

177. Kakor pod 173. — Poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 23. septembra 1942 o smrti narodnega heroja Jožeta Gregorčiča in o nemškem napadu na Udin boršt. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 41, str. 124—125.)

178. Kakor pod 161. — Pisani spomini Alojza Stružnika, kakor pod 174.

179. Vladimar Peraič, Tržič: ustna izjava 1970 in 1974 in dopolnilne izjave: Franc Šiška-Črto, Tine Zaletel-Tilen, Ivan Vamberger-Fajfar in Franc Štefe-Miško, ki je izjave zapisal avgusta 1974 pod

Storžičem. (Kopija v avtorjevem arhivu; Stane Cotman je avtorju dal izjavo posebej.)

180. Poročilo orožniškega okrožja v Radovljici z dne 26. septembra 1942 o partizanskih akcijah od 19. do 25. septembra 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 161.)

181. Poročilo štaba 1. grupe odredov z dne 23. septembra 1942 o smrti narodnega heroja Jožeta Gregorčiča in o nemškem napadu na Udin boršt. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 41, str. 123.) — Nemški letak iz septembra 1942 z naslovom »Načela Janeza Perka«. (Tržiški muzej, arhiv NOB.)

182. Nemški letak iz septembra 1942. (Gorenjski muzej Kranj, oddelek NOB.)

183. »Karawanken Bote«, 14. 10. 1942. — Tone Ferenc: Wehrmannschaft v boju proti narodnoosvobodilni vojski na Štajerskem. (Letopis muzeja NO 1958, str. 147—148.)

184. Tone Ferenc: Wehrmannschaft v boju proti narodnoosvobodilni vojski na Štajerskem. (Letopis muzeja NO 1958, str. 149 do 150.)

185. Miha Marinko: Moji spomini, MK 1971, Ljubljana, str. 261—263.

186. Poročilo pokrajinskega komiteja za Gorenjsko z dne 21. septembra 1942 centralnemu komiteju KPS o političnem položaju in stanju v partizanskih enotah. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 34, str. 102.) — Nace Sterlekar: Terensko delo v letu 1942. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 102—103.) — Vladimir Peraič-Planin: Spomini. (Tržiški muzej, arhiv NOB.) — Franc Štefe-Miško: Rojstvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 29, 18. 7. 1953.)

187. Rekonstrukcija dogodkov poleti in jeseni 1942, ki so jo preživeli borci opravili poleti 1970 pod Storžičem: (Zapiski v arhivu NOB Tržiškega muzeja.) — Skupina borcev KO pod Storžičem 1974, zapisal Franc Štefe-Miško. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

188. Kakor pod 187. Podatki o Milanu Juvanu (Rožancu)-Andreji, napisani po izjavah njegove matere Marije Rožanc. Tilke Verlič in Terezije Traven. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

189. Pregled sestave štabov, števila moštva in orožja v enotah 1. grupe odredov ter stanja partije na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 114, str. 329.)

190. Poročilo začasnega poveljstva 1. grupe odredov z dne 23. oktobra 1942 o smrti narodnega heroja Lojzeta Kebeta. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 67.)

191. Spomini Albina Vengusta-Hrasta. (IZDG.) — Emil Cesar: Razvoj in delo ilegalnih in partizanskih tehnik na Kamniškem. (Kamniški zbornik VIII, 1962, str. 57—67. — Vladimir Peraič-Planin: ustna izjava, 1969, Tržič. — Emil Cesar: Ilegalne in partizanske tehnike na Gorenjskem do aprila 1943. (Loški razgledi VII, 1960, str. 27 in 29.) — Jože Krall: Partizanske tiskarne na Slovenskem—Gorenjske in Štajerske tiskarne, knjižnica NOV in POS Ljubljana, 1976, str. 21.

192. Maks Krmelj: Boris Kidrič na Gorenjskem jeseni 1942. (»Borec«, 1953, str. 127—132.) — Pismo centralnega komiteja KPS z dne 1. decembra 1942 pokrajinskemu sekretariatu KPS za Gorenjsko o nalogah partije na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/4, dok.

št. 112). — Pismo politkomisarja glavnega poveljstva z dne 1. decembra 1942 F. Leskošku-Luki o ugodnih pogojih za širitev vstaje na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 113.)

193. Povelje komandanta nemških akcijskih sil na Gorenjskem z dne 20. decembra 1942 o organizaciji boja proti NOV. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 199.)

194. Pregled sestave štabov, števila moštva in orožja v enotah 1. grupe odredov ter o stanju partije na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 114.) — Poročilo Edvarda Kardelja 14. decembra 1942 Titu o položaju v Sloveniji. (»Jesen 1942«, IZDG, Ljubljana, 1963, str. 539.)

195. Dnevno povelje glavnega poveljstva z dne 1. decembra 1942 1. grupi odredov. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 111.)

196. Poročilo Edvarda Kardelja dne 1. decembra 1942 generalnemu sekretarju KPJ in vrhovnemu komandantu NOV in POJ Josipu Brozu-Titu o položaju v Sloveniji. (Zbornik »Jesen 1942«, IZDG, Ljubljana, 1963, str. 530.)

197. Maks Krmelj: Boris Kidrič na Gorenjskem jeseni 1942. (»Borec«, 1953, str. 127—132.)

198. Direktive pokrajinskega sekretariata KPS za Gorenjsko z dne 7. decembra 1942 partijskim organizacijam. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 120.)

198/a Kakor pod 198.

199. Poročilo obveščevalnega oficirja nemškega komandanta policije za vzdrževanje reda z dne 22. oktobra 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 171.) — Iz zapisa v Kamniškem zborniku VII, 1961, str. 96.

200. Poročilo poveljnika SS in policije alpskega področja z dne 10. novembra 1942 o položaju od 3. do 10. novembra. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 180.) — Kamniški zbornik VII, 1961; — Kakor prej.

201. Kamniški zbornik VII, 1961, str. 95—96. — Franc Podstudenšek, Ljubljana: ustna izjava, 1969. — Jože Pirš-Luka: ustna izjava v istem času.

202. Kakor pod 201. — Ivan Vidali: Kostanjska planina. (»Borec«, št. 2, 1978, str. 72—73.) — Franc Podstudenšek, Ljubljana: ustne izjave in njegovi spomini v rokopisu. (Rokopis je njegova last.)

203. Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Knjižnica NOV in POS, Ljubljana, 1972, str. 582—586.

204. Pregled sestave štabov, števila moštva in orožja v enotah 1. grupe odredov ter stanje partije na Gorenjskem, začetek decembra 1942, kjer zvemo, da je v 2. bataljonu—Kokrškem ostalo le še 19 borcev. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 114, str. 329.) — Rekonstrukcija dogodkov v Kokrškem bataljonu spomladi 1970, skupina preživelih borcev. (Zapiski pri avtorju.) — Skupina borcev KO pod Storžičem, avgusta 1974. (Zapiski v avtorjevem arhivu.) — Izjave Ivana Vambergerja-Fajfarja, Kranj—Stražišče, ki jih je 17. 1. 1976 zapisal Franc Štefe. (Avtorjev arhiv.) — Franc Štefe-Miško: pisana dopolnila 21. in 27. 9. 1979. (Avtorjev arhiv.)

205. Poročilo obveščevalnega oficirja nemškega komandanta policije za vzdrževanje reda z dne 22. oktobra 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 171, str. 473.)

206. Kakor pod 204. — Izjava Mirka Podbevška-Lada in drugih borcev KO iz Kamnika. Zapisal Franc Štefe 5. 10. 1978. (Avtorjev arhiv.)

207. Z roko pisano in delno nečitljivo poročilo štaba 2. bataljona KO—Kokrškega v decembru 1942. Ker je v njem navedeno, da bataljon zaradi okrepitev trenutno šteje 29 oseb, je bilo poročilo najverjetneje napisano 15. decembra, ko so bili kokrški skupini dodani tudi borci iz Aleksandrove čete. (Gorenjski muzej Kranj, kopija v avtorjevem arhivu.) Na poročilu sta podpisana kot komandant 2. bataljona KO Fajfar (Ivan Vamberger) in Lado (Kunovar)—Slavko Kovač. To navajam zaradi tega, ker je to skoraj edino originalno poročilo tega časa, in da je razvidno, kdo je bil v poveljstvu 2. bataljona KO. — Ugotovitve skupine preživelih prvoborcev KO, zlasti Ivana Vambergerja-Fajfarja, ki jih je 6. 10. 1978 uredil in zapisal Franc Štefe-Miško. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

208. Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, str. 404—407 in 588—589. — Leon Cibic-Tomaž: Vojaško-politične operacije »Aleksandrove čete« na Gorenjskem pozimi 1942, rokopis 8. 12. 1976. (Kopija v avtorjevem arhivu; v Cibicevem zapisu je precej netočnosti, ki sem jih v kroniki popravil.) — Franc Štefe-Miško in skupina prvoborcev: izjave avgusta 1974 pod Storžičem in zapis 6. 10. 1978. (Kopije v avtorjevem arhivu.)

209. Stane Mrhar: Z Johanom na Koroško. (Spomini na partizanska leta, 1961, str. 45—47.) — Rekonstrukcija dogodkov v Kokrškem bataljonu spomladi 1970. (Skupina preživelih borcev, zapiski v Tržiškem muzeju.) — Skupina borcev KO pod Storžičem, avgust 1974. (Avtorjev arhiv.) — Ivan Vamberger-Fajfar in Franc Štefe-Miško: dodatna pojasnila 6. 10. 1978. (Avtorjev arhiv.) — Leon Cibic, kakor prej.

210. Poročilo poveljnika SS čet in policije za alpsko področje o položaju od 17. do 20. decembra 1942. (Zbornik NOV VI/4, str. 542.) — Poročilo žandarmerijske postaje v Radovljici o situaciji od 24. oktobra do 23. novembra 1943; tisti del, ki se nanaša na novačenje letnikov 1923—1924. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 186, str. 516.) — Rekonstrukcija dogodkov v Kokrškem bataljonu spomladi 1970 in v avgustu 1974. (Skupina borcev, zapiski v avtorjevem arhivu.) — Leon Cibic, kakor prej.

211. Izjave skupine borcev KO in zapisi Leona Cibica-Tomaža, kakor prej. — Dnevnik Alojza Perneta s Povelj, ki je v 1944. letu postal propagandist gorenjskega domobranstva. (Arhiv RSNZ.)

212. Poročilo poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 4. 1. 1943 o partizanski aktivnosti od 31. decembra 1942 do 4. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/3, dok. št. 108, str. 352—353.)

213. Kakor prej. — Poročilo z dne 8. 1. 1943 o partizanski aktivnosti od 3. do 8. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 111, str. 368.)

214. Kakor prej, str. 370.

215. Poročilo štaba Kamniško-kokrškega odreda z dne 9. januarja 1943 štabu 1. grupe odredov o nemškem napadu na Kostanjski planini in o borbah odreda meseca januarja. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 8, str. 27—29; partizanska poročila napačno navajajo, da se je to zgodilo 5. 1. 1943, prav tako pa ne drže številke o okupa-

torjevih žrtvah.) — Poročilo štaba Štajerske operativne cone z dne 10. januarja 1943 glavnemu poveljstvu o aktivnosti podrejenih enot od 19. novembra 1942 do 5. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 10, str. 32.) — Poročilo poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 8. januarja 1943 o partizanski aktivnosti od 2. do 8. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 111, str. 368—370.) — Franc Štefe-Miško s skupino soborcev in v »Rojstvu kokrškega odreda«. (»Glas Gorenjske«, št. 30, 15. 7. 1953.) — Josip Jeras: Z Lenartom na Koroško. (»TV-15«, št. 16, 23. 4. 1969.) — Leon Cibic, kakor prej. — Franc Podstudenšek-Rok: Spomini na partizanska leta, spisek padlih iz 1. kamniškega bataljona. (Avtorjeva last.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, 1972, str. 589.

216. Ivan Vamberger-Fajfar, Vladimir Peraić-Planin, Tine Zaletel-Tilen in Franc Štefe-Miško: ustne in pismene izjave poleti 1970, 1972 in avgusta 1974. (Zapiski v avtorjevem arhivu.)

217. Franc Podstudenšek-Rok: Spomini na partizanska leta, rokopis, str. 73—74. (Avtorjeva last.) — Josip Jeras: Borba na Kostanjski planini. (Kamniški zbornik II, 1956, str. 35—40.) — Izjave Viktorja Stoparja, kakor jih je v zapisu o Kostanjski planini ponovil Ivan Vidali v »Borcu« št. 4, 1978, str. 208—209.

218. Dnevno povelje glavnega poveljstva slovenske partizanske vojske z dne 1. decembra 1942 1. grupi odredov. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 111.) — Pismo CK KPS z dne 1. decembra 1942 pokrajinskemu sekretarju KPS za Gorenjsko o nalogah partije na Gorenjskem. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 112.) — Poročilo PK KPS za Gorenjsko centralnemu komiteju KPS o neuspeli nemški mobilizaciji. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 144.) — Izjave Viktorja Stoparja in Staneta Bizjaka, ki jih je v »Borcu« št. 4 in 5, 1978 zapisal Ivan Vidali v sestavku Kostanjska planina.

219. Poročilo poveljnika SS čet in policije za alpsko področje o položaju od 17. do 20. 12. 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 201, str. 543.)

220. Viktor Stopar in Stane Bizjak: izjavi v »Borcu« št. 4, 1978, str. 210—211 v sestavku Ivana Vidali: Kostanjska planina.

221. Kakor pod 219.

222. Poročilo štaba Kamniško-kokrškega odreda z dne 9. 1. 1943 štabu 1. grupe odredov o nemškem napadu na Kostanjski planini ter o borbah odreda meseca januarja. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 9, str. 25—26.) — Poročilo štaba Štajerske operativne cone z dne 10. januarja 1943 glavnemu poveljstvu o aktivnostih podrejenih enot od 19. novembra 1942 do 5. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 10, str. 31.)

223. Navodila glavnega poveljstva z dne 24. septembra 1942 poveljstvu 1. grupe odredov o pripravih na zimsko razdobje. (Zbornik NOV, dok. št. 39, zlasti str. 118—119.)

224. Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 585.

225. Poročilo štaba Kamniško-kokrškega odreda z dne 9. 1. 1943 štabu 1. grupe odredov o nemškem napadu na Kostavski (pravilno Kostanjski) planini ter o borbah odreda meseca januarja. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 9, str. 25—26.) — Kostanjska planina. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 96—97.) Franc Štefe-Miško: Roj-

stvo Kokrškega odreda. (»Glas Gorenjske«, št. 30, 15. 7. 1953.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 586.

226. Franc Podstudenšek-Rok: Pred enajstimi leti na Kostavski (pravilno Kostanjski) planini. (»Borec« 1953, str. 382.) — Isti avtor: Spomini na partizanska leta, rokopis, str. 73—74. (Avtorjeva last.)

227. Franc Podstudenšek, kakor prej, in ustne dopolnitve. — Izjave Tomaža Slaparja-Tuga in drugih, kot jih je v »Borcu«, št. 4, 1978, na str. 210—211 in v »Borcu«, št. 5, 1978, na str. 287—288 prikazal Ivan Vidali.

228. Poročila poveljnika SS čet in policije za alpsko področje o položaju od 17. do 20. decembra 1942. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 201.) — Poročila poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 4. in 8. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 108 in 111.)

229. Okrožnica poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 19. marca 1943 o podeljevanju jurišnih značk za borbene akcije. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 184, str. 560.) — Povelje komandanta nemških akcijskih sil na Gorenjskem z dne 20. decembra 1942 o organizaciji boja proti NOV. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 199, str. 538, kjer je govora o podrejenosti »protiband«—raztrgancev 2. in 3. bataljonu 19. policijskega polka.) — Tone Ferenc: Dragocene fotografije. (»TV-15«, 8. aprila 1970, str. 8.) — Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 586.

230. Potek boja na Kostanjski planini je obdelan na osnovi naslednjega gradiva:

Poročilo štaba Kamniško-kokrškega odreda 9. 1. 1943 in poročilo štaba 4. operativne cone—Štajerske 10. 1. 1943. (Zbornik NOV VI/5, št. 9 in 10.) — Franc Podstudenšek-Rok: Pred enajstimi leti na Kostavski planini. (Borec« 1953, str. 382—383; 1970—1972 dopolnilne ustne izjave.) — Jože Pirš-Luka: Borba na Kostanjski planini. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 97—99.) — Josip Jeras: Borba na Kostanjski planini. (Kamniški zbornik II, 1956, str. 35—40.) — Mirko Podbevšek-Lado, Kamnik: ustne izjave. — Ivo Lipar-Iztok: Junaki »Kostavske«. (»Tovariš« 1954, str. 829.) — Nace Sterlekar-Jože: Terensko delo v letu 1942. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 102 do 103.) — Pisma in spomini avtorju, 1972—1975. (Avtorjev arhiv.) — Ivan Vidali: Kostanjska planina. (»Borec« št. 5/1978, str. 275—278, kjer avtor posreduje največ spominov Tomaža Slaparja-Tuga.)

231. Poročilo štaba Kamniško-kokrškega odreda z dne 9. 1. 1943 štabu 1. grupe odredov o napadu na Kostanjski planini. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 27—28, z opombo št. 22.)

232. Ivan Ferlež: Druga grupa odredov, Ljubljana, 1972, str. 587.

233. Tone Ferenc: Dragocene fotografije. (»TV-15«, 8. aprila 1970, str. 9.)

234. Poročilo štaba Kamniško-kokrškega odreda z dne 9. januarja 1943 štabu 1. grupe odredov o nemškem napadu na Kostanjski planini. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 9.) — Tone Ferenc: kakor prej. — Rekonstrukcija skupine borcev KO. (Zapiski v avtorjevem arhivu.)

235. Kakor prej.

236. Kakor pod 232 in 234.

237. Kakor pod 234.

238. Direktive pokrajinskega sekretariata KPS za Gorenjsko z dne 7. decembra 1942 partijskim organizacijam v partizanskih enotah Gorenjskega odreda. (Zbornik NOV VI/4, dok. št. 120.) — Navodila CK KPS z dne 20. januarja 1943 pokrajinskemu komiteju KP za Gorenjsko. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 22.)

239. Mirko Podbevšek-Lado: Napad Nemcev na borce v Kališah. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 109.)

240. Anton Ahčin-Darko: Spomini iz štirih brigad. (Obzorja, Maribor, 1969, str. 14—16.)

241. Mirko Podbevšek-Lado: Napad Nemcev na borce v Kališču. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 109—110.) — Poročilo poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 18. januarja 1943 o partizanski aktivisti od 14. do 18. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 124, str. 411.) — Ivan Opaškar: Lepega zimskega dne, oddaja »Še pomnite, tovariši«, RTV Ljubljana, 18. 2. 1968. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

242. Povelje štaba 2. bataljona 19. policijskega polka z dne 14. I. 1943 za akcijo proti partizanom na Vovarju. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 121.)

243. Poročilo štaba Kamniškega bataljona z dne 17. 2. 1943 štabu štajerske operative cone o spopadu na Kališču in na Lašni. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 59; v tem poročilu je navedeno obratno: da je bilo 18 mrtvih in 22 ujetih. Vsa druga poročila skladno navajajo, da je bilo 22 padlih in 18 ujetih partizanov.) — Poročilo poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 21. januarja 1943 o partizanski aktivnosti od 18. do 21. januarja 1943. (Isti zbornik, dok. št. 125, str. 419.) — Franc Podstudenšek-Rok: Pred enajstimi leti na Kostavski planini (»Borec«, 1953, str. 383.) — Anton Ahčin-Darko: Spomini iz štirih brigad. (Obzorja, Maribor, 1969, str. 26—29.) — Mrko Podbevšek-Lado: Napad Nemcev na borce v Kališču. (Kamniški zbornik VII, 1961, str. 108—114.) — Ivan Opaškar: Lepega zimskega dne, oddaja »Še pomnite, tovariši«, RTV Ljubljana 18. 2. 1968. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

244. Anton Ahčin-Darko: kakor prej, str. 28.

245. Franc Avbelj-Lojko: Spomini iz partizanskega življenja. (»Borec«, 1953, str. 270.) — Ivan Opaškar, kakor prej.

246. Franc Podstudenšek-Rok, Mirko Podbevšek-Lado, Anton Ahčin-Darko, Ivan Opaškar: kakor prej. — Poročilo štaba Kamniškega bataljona z dne 17. februarja 1943, kakor prej.

247. Poročilo štaba Kamniškega bataljona, kakor prej. — Franc Podstudenšek-Rok, kakor malo prej, in ustne dopolnitve v 1970 do 1972. — Izjava preživelih borcev Kamniškega bataljona, ki jih je uredil in zapisal Franc Štefe-Miško 1978. leta in 23. 1. 1979. (Kopija v avtorjevem arhivu.)

248. Poročilo štaba Kamniškega bataljona 17. februarja 1943, kakor prej. — Poročilo poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 21. januarja 1943 o partizanski aktivnosti od 18. do 21. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 125, str. 419.) — Dnevno povelje poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 28. januarja 1943 o pohvali protibande »Ludvig«. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 129.) — Franc Podstudenšek-Rok: kakor prej.

249. Poročilo štaba Kamniškega bataljona, kakor prej. — Poročilo poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 21. januarja 1943 o partizanski aktivnosti od 18. do 21. januarja 1943. (Zbornik NOV VI/5, dok. št. 125, str. 419.) — Anton Ahčin-Darko: kakor prej, str. 29—30.

250. Poročilo štaba Kamniškega bataljona, kakor prej. — Franc Podstudenšek-Rok: Spomini na partizanska leta, osebni rokopis ter ustna dopolnila.

251. Franc Podstudenšek-Rok: kakor prej. — Anton Ahčin-Darko: kakor prej, str. 31. — Miroslav Stiplovšek: Šlandrova brigada, Ljubljana-Maribor, 1971, str. 41 pod opombo 28, kjer govori o postavitvi Jakoba Moleka-Mohorja za politkomisarja Kamniškega bataljona.

SEZNAM BORCEV KOKRŠKEGA ODREDA PRVE SESTAVE

Štab odreda:

1. Knavs Tomaž-Kovač Matevž
Mengeš, roj. v Šentrupertu na Dolenjskem, komandant od 18. 6. 1942 do avgusta 1942, ni znano.*
2. Blejec Matija-Matevž (drugo ime: Kamnikar Silvo)
Mengeš, komandant od septembra 1942 do 24. 12. 1942, ko je padel na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini, narodni heroj.
3. Slapar Tomaž-Tugo (Kolovški Tugomir)
Prevoje pri Lukovici, v. d. komandanta od 26. 12. 1942 do 14. 1. 1943, od oktobra 1942 naprej komandir 1. čete, Domžale.
4. Bertoncej Ivan-Johan (Jereb Ivan)
Dobra pri Kropi, politkomisar od 18. 6. 1942 do oktobra 1942, umrl po vojni.
5. Štefe Anton-Kostja (Jakopič Štefan)
Tržič, politkomisar od oktobra 1942 do 14. 1. 1943, od avgusta 1942 naprej namestnik politkomisarja, padel 19. 1. 1943 v Kališču nad Kamnikom.
6. Teran Stane-Stane Nared
Duplje, intendant od 18. 6. 1942 do 14. 9. 1942, ko je padel v Udimem borštu.
7. Cunder dr. Milan-Miha
Ljubljana-Ježica, odredni zdravnik od 18. 6. 1942 do januarja 1943, umrl po vojni.

Kurirji in drugo osebje pri štabu odreda:

8. Iztok (priimek neugotovljen)
Ljubljana, bolničar, padel 6. 9. 1942 v Zg. Lokah pri Blagovici.
9. Kraljič Mirko-Cene
Pirniče pri Medvodah, kurir, padel 28. 1. 1944 v Bukovici pri Vodica.
10. Kravcer Karel-Kola
Pristava pri Tržiču, kurir, Tržič.
11. Koselj Janez
Visoko pri Šenčurju (roj. Bodešče pri Bledu), kurir, padel 13. 8. 1942 nad Davovcem pod Krvavcem.

* Kraj, naveden za imenom, je kraj rojstva ali bivanja pred odhodom v NOV, kraj na koncu (za preživele), je kraj sedanjega bivanja.

12. Močnik Ignac-Miki
Duplje, kurir in spremljevalec, padel 20. 8. 1942 v Kokri (nad Povšnarjem).
13. Mrhar Stane-Tirolec Stane
Ljubljana-Šentvid, kurir, nato politični delavec na Koroškem, umrl po vojni.
14. Prevolnik Ernest-Miloš
Mislinja, administrator, padel 8. 1. 1943 na Pohorju.
15. Rovtar Ludvik
Križe pri Trziču, kurir, padel 3. 10. 1942 v Podbrezjah.
16. Šolar Jože-Jožca
Ljubno na Gorenjskem, kurir, umrl po vojni.
17. Zaletel Tine-Tilen
Ljubljana-Šentvid, kurir, Kranj-Stražišče.

1. (KAMNIŠKI) BATALJON

Štab bataljona:

- Blejec Matija-Matevž (Plamen Matevž)
Mengeš, komandant od 18. 6. 1942 do oktobra 1942 (štet pri štabu odreda).
18. Per Franc-Vido (Ris Vido)
Koreno pri Zlatem polju, komandant od oktobra 1942 do 24. 12. 1942, od 18. 6. 1942 najprej komandir 1. čete, padel 24. 12. 1942 na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini.
  19. Golob Jakob-Metod
Nova Štifta, komandant od konca decembra 1942 do 14. 1. 1943, padel 1943 na Dolenjskem.
  20. Molek Jakob-Mohor (Iskra Mohor)
Kamnik, politkomisar od 18. 6. 1942 do 14. 1. 1943, padel 7. 3. 1945 v Srednji Bistrici v Prekmurju, narodni heroj.
  21. Dobovšek Stane-Bregar (Lipa Stanko)
Dolsko pri Ljubljani, intendant od 18. 6. 1942 do jeseni 1942, Dolsko.
  22. Korošec Rok-Boris
Okrog v Tuhinjski dolini, intendant od novembra 1942 do 14. 1. 1943, prej intendant 2. čete, Maribor.
  23. Pirš Jože-Luka
Radomlje, bolničar, umrl 1980.

Sestava čet:

24. Avbelj Franc-Lojko
Trnjava pri Lukovici, Količevo pri Domžalah, narodni heroj.
25. Avbelj Franc-Pajk
Prevoje pri Lukovici, politkomisar 1. čete od sredine avgusta 1942 do 14. 1. 1943, umrl po vojni.
26. Berlec Ana-Veronika
Loke v Tuhinjski dolini, Loke.

27. Berlec Janez-Nace (Pohleven Nace)
Loke v Tuhinjski dolini, politkomisar 2. čete od 18. 6. 1942 do 29. 11. 1942, nato pomočnik in politkomisar bataljona, umrl po vojni.
28. Berus Ana-Ančka roj. Poljanšek
Zlato polje.
29. Bevk Ivanka-Mica
Količevo pri Domžalah, Količevo.
30. Bizjak Domine-Adam
Črnuče, politdelegat, Črnuče.
31. Breznik Jože-Tilo
Koreno pri Zlatem polju, padel 9. 11. 1942 na Čelu pri Zlatem polju.
32. Burja Anton-David
Znojile v Tuhinjski dolini, kurir, umrl po vojni.
33. Burja Franc
Brezovica pri Zlatem polju, padel marca 1943 v Kolovcu pri Radomljah.
34. Burja Jože-Albin
Brezovica pri Zlatem polju, Brezovica.
35. Burja Jože (oče)
Brezovica pri Zlatem polju, padel 15. 8. 1942 na Brezovici pri Zlatem polju.
36. Burja Julijana (mati)
Brezovica pri Zlatem polju, umrla po vojni.
37. Burja Karel-Črt
Obrše pri Zlatem polju, umrl po vojni.
38. Burja Miha-Rado
Trnovče pri Zlatem polju, Trnovče.
39. Cajhen Marjan-Uroš
Rodica pri Domžalah, obveščevalec, Ljubljana.
40. Cerar Ivan
Šentvid pri Lukovici, padel 24. 9. 1942 v Vrbi pri Prevojah.
41. Cencelj Franc-Boltežar
Okrog v Tuhinjski dolini, politdelegat, Varaždin.
42. Dobaj Vinko-Viki
Duplica pri Kamniku, vodnik, padel 19. 6. 1942 na Veliki planini.
43. Erjavšek Franc
Županje njive pri Stahovici, ujet in obešen 30. 6. 1942 v Kamniku.
44. Golob Ivan-Uroš
Godič pri Stahovici, padel 6. 1. 1945 v Tuhinju.
45. Gostič Janko-Jur
Prevoje pri Lukovici, Prevoje.
46. Gostič Maks
Prevoje pri Lukovici, padel 2. 8. 1942 v Preserjah pri Zlatem polju.
47. Grabnar Janez
Nevlje pri Kamniku, ujet in obešen 30. 6. 1942 v Kamniku.
48. Gumenjak Jože-Bole

- Prevoje pri Lukovici, padel 9. 4. 1944 pri Solčavi.
49. Homar Janez-Karo
Gradišče v Tuhinjski dolini, intendant 2. čete od konca decembra 1942 do 14. 1. 1943, Vrhpolje pri Kamniku.
  50. Hribar Franc-Lovro
Pirševo v Tuhinjski dolini, Kamnik.
  51. Hribar Janez-Zapoljc
Zapolje pri Palovčah nad Kamnikom, padel 20. 10. 1942 v Razborju pri Zlatem polju.
  52. Hribar Marija-Micka
Trnovče pri Zlatem polju, Jarše pri Domžalah.
  53. Hribar Nace-Domine
Trnovče pri Zlatem polju, umrl po vojni.
  54. Ilich Milovan-Kostja
Maribor, Ljubljana.
  55. Jakopič Drago-Tone
Črnuče, padel 6. 1. 1945 v Rudniku pri Radomljah.
  56. Janežič Milan-Milan
Moravče, padel 21. 12. 1944 na Pasji ravni v Poljanski dolini nad Škofjo Loko.
  57. Jerman Ivan-Mavric
Radomlje, padel 1944 na Dolenjskem.
  58. Jeras Josip-Branko
Češnjice v Tuhinjski dolini, Kamnik.
  59. Jesihar Franc-Iztok
Študa pri Domžalah, padel 1944 na Menini planini.
  60. Kajbič Ivanka-Danica roj. Podstudenšek
Črna pri Stahovici.
  61. Klopčič Franc-Viktor
Trnovče pri Zlatem polju, padel 24. 2. 1945 v Straži nad Lukovico.
  62. Klopčič Ivan
Trnovče pri Zlatem polju, padel 18. 4. 1943 na Veliki Lašni nad Kamnikom.
  63. Korošec Slavko-Majski
Krašnja pri Lukovici, Krašnja.
  64. Kosmatin Janez-Aleš
Trnovče pri Zlatem polju, padel 6. 5. 1944 v Kolovcu pri Radomljah.
  65. Kosmatin Jože-Krpan
Trnovče pri Zlatem polju, Celje.
  66. Kosmatin Stanko-Ljubo
Trnovče pri Zlatem polju, pobegnil k domobrancem, po vojni ubit kot križar.
  67. Kotar Franc-Riko
Trzin, padel 24. 12. 1942 na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini.
  68. Kramar Franc
Črna pri Stahovici, padel 19. 6. 1942 na Veliki planini.
  69. Kveder Mavricij-Dermač
Prevoje pri Lukovici, padel 1. 2. 1944 na Krtini pri Moravčah.

70. Lah Jože-Štefan
Tunjice pri Kamniku, padel avgusta 1943 na Polhovcu v Tuhinjski dolini.
71. Lavrič Franc-Nace
Trnovče pri Zlatem polju, padel 1943 na Dolenjskem.
72. Lavrič Ivan-Marko
Trnovče pri Zlatem polju, padel 2. 2. 1944 v Motniku.
73. Lebeničnik Vinko-Žan
Mengeš, padel 19. 6. 1943 na Veliki planini.
74. Lekan Viljem-Pavle
Kamnik, vodnik, padel 6. 10. 1943 v Podgorju pri Kamniku.
75. Lekan Franc-Franci
Trnovče pri Zlatem polju, padel 21. 3. 1943 v Preserjah pri Zlatem polju.
76. Lipičar Mara-Alenka
Ljubljana, bolničarka, Ljubljana.
77. Logar Karel-Bolte
Črna pri Stahovici, padel 19. 1. 1943 v Kališču nad Kamnikom.
78. Lukman Fric
Prevoje pri Lukovici, politdelegat, padel 24. 9. 1942 v Vrbi pri Prevojah.
79. Martinčič Ivan-Vanja
Študa pri Domžalah, Ljubljana.
80. Maselj Marjeta-Marica
Zlato polje, padla 24. 12. 1942 na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini.
81. Maselj Rudi-Rajko
Brezovica pri Zlatem polju, padel 19. 1. 1943 v Kališču nad Kamnikom.
82. Matjan Alojz-Pero
Trnovče pri Zlatem polju, intendant 1. čete od septembra 1942 do 14. 1. 1943, Količevo pri Domžalah.
83. Matjan Marija
Trnovče pri Zlatem polju, umrla po vojni.
84. Matjan Matevž-Raholčan
Trnovče pri Zlatem polju, umrl po vojni.
85. Mauser Anton-Tomo
Domžale, padel 1944 na Rodici pri Domžalah.
86. Medmež Cita
Nevlje pri Kamniku, padla 19. 6. 1942 na Veliki planini.
87. Medmež Filip-Vinko
Nevlje pri Kamniku, padel 18. 4. 1943 v Kolovcu pri Radomljah.
88. Medmež Ivan-Tonček
Nevlje pri Kamniku, politdelegat, padel 27. 1. 1944 v Cerknem na Primorskem.
89. Mihelčič Jože-Jur
Dolsko pri Ljubljani, umrl po vojni.
90. Močnik Janez-Slamič (Jaka), oče
Trnovče pri Zlatem polju, umrl po vojni.
91. Močnik Lenčka-Nuška (mati)
Trnovče pri Zlatem polju, Lukovica.

92. Močnik Ivana (st. mati)
Trnovče pri Zlatem polju, umrla po vojni.
93. Močnik Miha-Miško
Študa pri Domžalah, padel 21. 1. 1943 v Preserju pri Zlatem polju.
94. Neznani borec
Ni znano, padel 6. 9. 1942 v Zg. Lokvah pri Blagovici.
95. Neznani borec
Ni znano, padel 6. 9. 1942 v Zg. Lokvah pri Blagovici.
96. Novak Jože
Klek pri Trbovljah, umrl po vojni.
97. Novak Jože-Branko
Kranj-Stražišče (roj. v okolici Brežic), padel 1944 nad Kamniško Bistrico.
98. Novak Tomaž-Srečko Mirni
Obrše pri Zlatem polju, politkomisar 1. čete od 18. 6. 1942 do srede avgusta 1942, nato politkomisar 3. čete do novembra 1942 in komandir 2. čete od konca decembra 1942 do 14. 1. 1943, padel 20. 2. 1944 pod Čreto pri Vranskem.
99. Ogrin Nace-Jokl
Mengeš, umrl po vojni.
100. Osenar Ivan-Borut
Vrhpolje pri Kamniku, padel 1944 v Vrhpolju pri Kamniku.
101. Osenar Julij
Vrhpolje pri Kamniku, ujet in obešen 30. 6. 1942 v Kamniku.
102. Osojnik Jože-Franc
Mengeš, padel 1944 na Oklem pri Ihanu.
103. Osolnik Stane-Janez
Jarše pri Domžalah, padel 1943 na Koroškem.
104. Pajer Luka-Hendrik
Ihan pri Domžalah, padel januarja 1945 pri Trojici na Moravškem.
105. Pančur Maks-Peter
Kostanj v Tuhinjski dolini, kurir, padel junija 1943 na Rakitovcu v Tuhinjski dolini.
106. Pavlič Ivan-Abel Sirc
Šentvid pri Lukovici, intendant 1. čete od 18. 6. 1942 do septembra 1942, Kamnik.
107. Per Jože-Nande
Koreno pri Zlatem polju, umrl po vojni.
108. Per Lenčka
Koreno pri Zlatem polju, padla 19. 6. 1942 na Veliki planini.
104. Pestotnik Valentin-Miha Silni
Palovče nad Kamnikom, komandir 2. čete od 18. 6. 1942 do 24. 12. 1942, ko je padel na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini.
110. Pestotnik Anton-Tonček
Brezovica pri Zlatem polju, umrl po vojni.
111. Petek Jurij-Dan
Gradišče v Tuhinjski dolini, Radovljica.
112. Pirš Ivan-Rastko
Radomlje, obveščevalec, Radomlje.

113. Plevel Nace-Matija
Olševek v Tuhinjski dolini, padel 24. 12. 1942 na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini.
114. Podbevšek Rezka (mati)
Brezovica pri Zlatem polju, padla 20. 10. 1942 na Razborju pri Zlatem polju.
115. Podbevšek Janko-Poldek (sin)
Brezovica pri Zlatem polju, Ljubljana.
116. Podbevšek Mirko-Lado (oče)
Brezovica pri Zlatem polju, komandir 4. čete od sredine avgusta 1942 do novembra 1942, nato politkomisar 3. čete do 14. 1. 1943, Kamnik.
117. Podbevšek Peter-Dušan
Brezovica pri Zlatem polju, komandir 3. čete od sredine avgusta 1942 do novembra 1942, padel 24. 12. 1942 na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini.
118. Podstudenšek Ana-Nežka
Črna pri Stahovici, Ljubljana.
119. Podstudenšek Franc-Rok
Črna pri Stahovici, politkomisar 2. čete od začetka decembra 1942 do 14. 1. 1943, Ljubljana.
120. Pogačar Andrej
Brezovica pri Zlatem polju, Brezovica.
121. Pogačar Anton-Bojan
Zlato polje, Ljubljana.
122. Pogačar Ivan-Savo
Zlato polje, padel 21. 1. 1943 na Mali Lašni nad Kamnikom.
123. Pogačar Jakob-Janez
Trnovče pri Zlatem polju, Trnovče.
124. Pogačar Leopold-Polde
Zlato polje, padel 6. 9. 1942 v Zg. Lokah pri Blagovici.
125. Pogačar Marjeta
Trnovče pri Zlatem polju, umrla po vojni.
126. Pogačar Valentin-Ciril
Trnovče pri Zlatem polju, komandir 3. čete od novembra 1942 do 14. 1. 1943, padel 1944 na Karteljevem pri Novem mestu.
127. Poljanšek Andrej-Janko
Zlato polje, padel 1943 v Trnovčah pri Zlatem polju.
128. Poljanšek Anton-Branko
Zlato polje, vodnik, Kamnik.
129. Poljanšek Franc-Marjan
Zlato polje, mitraljezec, padel 19. 1. 1943 v Kališču nad Kamnikom.
130. Poljanšek Jernej-Florjan
Zlato polje, politdelegat, umrl po vojni.
131. Poljanšek Rozalija
Zlato polje, umrla po vojni.
132. Prelovšek Tomaž-Miha
Zlato polje, intendant 3. čete od sredine avgusta 1942 do 14. 1. 1943, padel 19. 1. 1943 v Kališču nad Kamnikom.

133. Radovan Franc
Dolenjska, padel 19. 6. 1942 na Veliki planini.
134. Rebernik Zorko
Zagorica pri Stahovici, ujet in obešen 30. 6. 1942 v Kamniku.
135. Rokavec Peter
Krajne brdo pri Krašnji, padel 19. 1. 1943 v Kališču nad Kamnikom.
136. Sameja Anton-Vencelj
Prevoje pri Lukovici, padel 9. 11. 1942 na Čelu pri Zlatem polju.
137. Sešek Anton-Ludvik
Nožice pri Homcu, komandir 1. čete od konca decembra 1942 do 14. 1. 1943, padel 6. 1. 1945 na Rudniku pri Radomljah.
138. Slapar Angela
Trnovče pr Zlatem polju, umrla po vojni.
139. Slapar Franc
Zlato polje, umrl po vojni.
140. Slapar Pavel-Gustel
Zlato polje, padel januarja 1945 v Lipljah v Tuhinjski dolini.
141. Slapar Simon-Boris
Zlato polje, padel 1944 na Oklem pri Ihanu.
142. Slejko -Zdenko
Duplica pri Kamniku (doma na Štajerskem), administrator in bolničar, padel 6. 9. 1942 v Zg. Lokah pri Blagovici.
143. Smrkolj Martin
Ribče pri Dolskem, Ribče.
144. Stražar Andrej-Jože
Brezovica pri Zlatem polju, padel 29. 11. 1942 na Murovici na Moravškem.
145. Stražar Ivan-Silvo
Brezovica pri Zlatem polju, padel 16. 3. 1945 v Voščah pri Blagovici.
146. Sušnik Blaž-Boštjan
Črna pri Stahovici, Črna.
147. Sušnik Franc-Noč
Črna pri Stahovici, padel 19. 6. 1942 na Veliki planini.
148. Svetic Jože-Urban
Vrhpolje pri Kamniku, kurir, umrl po vojni.
149. Svetic Tomaž
Vrhpolje pri Kamniku, padel 19. 6. 1942 na Veliki planini.
150. Štrajhar Jožefa
Loke v Tuhinjski dolini, umrla po vojni.
151. Štrajhar Martin-Groga
Loke v Tuhinjski dolini, Loke.
152. Šubelj Jaka-Primož
Gradišče v Tuhinjski dolini, padel 4. 1. 1943 na Osnovčku v Tuhinjski dolini.
153. Šubelj Mirko
Kamnik, Kamnik.
154. Testen Peregrin-Niko
Lukovica, padel avgusta 1943 na Murovici na Moravškem.

155. Tonin Alojz-Dermač
Hruševka v Tuhinjski dolini, umrl po vojni.
156. Ulčar Pavle
Šmarca pri Duplici, obveščevalec, padel 13. 6. 1944 na Komendski Dobravi.
157. Urankar Miha-Brko
Hom v Tuhinjski dolini, padel 1942 v Lučah na Štajerskem.
158. Vasič Marija-Ančka, roj. Ramšek
Črna pri Stahovici, Ljubljana.
159. Vengust Albin-Hrast
Duplica pri Kamniku, Ljubljana.
160. Vodopivec Julijan-Aleks
Jarše pri Domžalah, mitraljezec, padel jeseni 1943 pri Jaršah.
161. Vojska Miha-Aleks
Jarše pri Domžalah, mitraljezec, padel avgusta 1942 v Kolovcu pri Radomljah.
162. Volčanšek Franc-Blaž
Sromlje pri Brežicah, padel 29. 11. 1942 v Zduši pri Kamniku. Nazadnje živel v Študi pri Domžalah, v NOV odšel 1941.
163. Zajc Anton
Šentjakob pri Ljubljani, padel na Dolenjskem.
164. Zajc Jože-Gaber
Prevoje pri Lukovici, justificiran kot sodelavec okupatorja.
165. Zupančič Ana-Olga
Brezovica pri Zlatem polju, Kamnik.
166. Zupančič Avgust-Metod
Zlato polje, padel 18. 4. 1943 v Žiškem vrhu pri Radomljah.
167. Zupančič Franc-Marjan
Dolsko pri Ljubljani, Ljubljana.
168. Zupančič Janez
Brezovica pri Zlatem polju, justificiran kot sodelavec okupatorja.
169. Zupančič Jože-Andrejček
Zlato polje, Kamnik.
170. Zupančič Leopold-Mirko
Zlato polje, Kamnik.
171. Žagar Adolf-Lazar
Črna pri Stahovici, Črna.
172. Žagar Franc-Boštjan
Črna pri Stahovici, Črna.

2. (KOKRŠKI) BATALJON:

Štab bataljona:

173. Šiška Franc-Črto
Kranj, komandant od 18. 6. 1942 do oktobra 1942, Lovran.
174. Vamberger Ivan-Fajfar
Kranj-Orehok, komandant od oktobra 1942 do 14. 1. 1943, Kranj.

- Štefe Anton-Kostja
Tržič, politkomisar od 18. 6. 1942 do avgusta 1942, (štet pri štabu odreda).
175. Skapin Leon-Skale Vlado
Ljubljana, politkomisar od avgusta 1942 do 14. 9. 1942, od 18. 6. 1942 najprej politkomisar 1. čete, padel 14. 9. 1942 v Udinem borštu.
176. Kunovar Lado-Kovač Slavko
Ljubljana, Ježica, politkomisar od oktobra 1942 do 14. 1. 1943, padel 19. 1. 1943 v Kališču nad Kamnikom.
177. Stružnik Jože-Mejač Rudi
Šenčur, intendant od 18. 6. 1942 do septembra 1942, padel 16. 4. 1944 v Praprotni polici pri Šenčurju.
- 1. in 3. četa:*
178. Aškerc Franc
Ljubljana, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
179. Babnik Konrad
Ljubljana-Pržanj, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
180. Belehar Janko-Smrekar
Šenčur, mitraljezec, ujet in obešen 24. 10. 1942 v Šenčurju.
181. Benedičič Matevž
Jesenice, umrl po vojni.
182. Bernik Avgust-Pišta
Ljubljana-Vič, padel 5. 10. 1942 na Miljah pri Šenčurju.
183. Blažič Peter-Melhor
Kovor, kurir, padel 2. 5. 1944 v Kovorju.
184. Brajkovič Bogdan
Ljubljana, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu in odpeljan v nemško taborišče, kjer je umrl.
185. Bravič Avguštin
Ljubljana, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu in odpeljan v nemško taborišče, kjer je umrl.
186. Brejc Albin
Duplje, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
187. Brejc Ciril-Niko
Duplje, Jesenice.
188. Brejc Janez
Duplje, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
189. Bukovec Franc-Gaber Pepe
Tabor v Savinjski dolini, komandir 3. čete od 18. 6. 1942 do oktobra 1942, ko je bil ujet in ustreljen na begu na Polici pri Naklem.
190. Bukovnik Alojz-Sorta
Voglje pri Šenčurju, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu
191. Ceglar Feliks
Ljubljana (Praproče), Novo mesto, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, postal gestapovski agent. Justificiran 1943.
192. Cotman Stane-Colnar
Šenčur, umrl po vojni.

193. Černe Feliks
Ljubljana-Vevče, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
194. Černivec Jože
Duplje, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
195. Debeljak Peter
Duplje, Kranj.
196. Debeljak Vinko
Duplje, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl 21. 11. 1943 v taborišču Mauthausen.
197. Derglin Anton
Ljubljana-Moste, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu in odpeljan v nemško taborišče, kjer je umrl.
198. Djordjevič Branko-Jure
Tržič, Koprivnica.
199. Eržen Anton
Duplje, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl 5. 3. 1943 v taborišču Mauthausen.
200. Gregorčič Stane-Pik
Voglje pri Šenčurju, padel 28. 8. 1944 na Rašici.
201. Jagodic Franc-Krstan
Tržič, obveščevalec, umrl po vojni.
202. Janc Jože
Senično pri Golniku, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl v taborišču Gussen.
203. Juvan (Rožanc) Milan-Andreja
Pirniče pri Medvodah, politkomisar 3. čete od 18. 6. 1942 do julija 1942, nato komandir 2. čete do 18. 8. 1942, padel 2. 10. 1942 na Suhi pri Predosljah.
204. Kamšek Ignac-Kolja
Kočevje, Kočevje.
205. Kelbel Slavko
Ljubljana-Kozarje, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu in odpeljan v nemško taborišče, kjer je umrl.
206. Kelih Maks
Zg. Bajdiše pri Selah na Koroškem, padel 12. 10. 1942 v Žetičah na Koroškem.
207. Kokalj Ančka-Nataša
Visoko pri Šenčurju, padla 14. 9. 1942 v Udinem borštu.
208. Kokalj Valentin
Visoko pri Šenčurju, ujet 1. 8. 1942, umrl 28. 11. 1943 v taborišču Gussen.
209. Kolar Ludvik-Hanži
Braslovče v Savinjski dolini, mitraljezec, Celje.
210. Konc Stane-Kos Gregor
Goriče, intendant 1. čete od 18. 6. 1942 do septembra 1942, padel 14. 2. 1944 nad Zalogom pri Goričah.
211. Kostrevc Franc
Bušča vas pri Novem mestu, nato Tržič, mitraljezec, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
212. Košir Anton-Sibirc
Podljubelj, padel 8. 7. 1944 nad Lomom pri Tržiču.

213. Košir Franc-Vasilij
Podljubelj, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
214. Kravcar Jože-Fric
Pristava pri Tržiču, padel 5. 10. 1942 na Miljah pri Šenčurju.
215. Kravcar Vinko-Fedja
Pristava pri Tržiču, padel 5. 10. 1942 na Miljah pri Šenčurju.
216. Kristanc Janez
Voglje pri Šenčurju, umrl po vojni.
217. Kuljad Izidor-Jožek
Goriče, Kranj.
218. Kump Aleksander
Kranj, ujet 1. 8. 1942, umrl 1. 4. 1943 v taborišču Mauthausen,
219. Laznik Jože-Slavček
Stranska vas pri Ljubljani, umrl po vojni.
220. Lavička Zdenko
Tržič, bolničar, umrl po vojni.
221. Martinjak Janez-Cegnar
Srednja vas pri Šenčurju, vodnik, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl 22. 7. 1944 v taborišču Gussen.
222. Meglič Aleš-Mornar
Podljubelj, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
223. Meglič Ciril
Retnje pri Tržiču, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl v nemškem taborišču.
224. Meglič Miha
Retnje pri Tržiču, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
225. Metlar Zvone-Črt
Ljubljana, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
226. Mihelič Srečko-Medved
Ljubljana, Ljubljana.
227. Mihelič Stanko-Stanlio
Ljubljana, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
228. Mlakar Stanko-Cveto
Šenčur, politkomisar 1. čete od avgusta 1942 do 14. 9. 1942, ko je padel v Udinem borštu.
229. Neznani borec
Ni znano, padel 2. 10. 1942 na Suhi pri Predosljah.
230. Neznani borec
Ni znano, padel 2. 10. 1942 na Suhi pri Predosljah.
231. Olip Tomaž-Tomo
Sela na Koroškem, politični delavec na Koroškem, ujet in obglavljen 29. 4. 1943 na Dunaju.
232. Oman Franc
Kovor, ustreljen kot talec 16. 7. 1942 v Kovorju.
233. Oselj Janko-Potapljač
Voglje pri Šenčurju, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
234. Pance Jože
Duplje, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
235. Pasterk Franc-Lenart
Lobnik na Koroškem, padel 4. 4. 1943 v Mežici, narodni heroj.

236. Peraič, roj. Košir Minka-Nežka
Podljubelj, Tržič.
237. Peraič Vlado-Planin
Tržič, Tržič.
238. Perko Andrej
Retnje pri Tržiču, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
239. Perko Anton
Duplje (roj. v Retnjah), ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu,
umrl 1. 9. 1944 v taborišču Gussen.
240. Perko Janez
Duplje (roj. v Retnjah), komandir 1. čete od konca avgusta
1942 do 14. 9. 1942, ko je padel v Udinem borštu.
241. Perko Janez
Ljubljana (Obirska ul.), ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu
in odpeljan v nemško taborišče, kjer je umrl.
242. Perko Miha
Retnje pri Tržiču, gestapovec-raztrganec v emigraciji.
243. Peršolja Oskar-Ježek
Goriče, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl 21. 4. 1943
v taborišču Mauthausen.
244. Peterlin Edvard-Buldek
Ljubljana, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu in odpeljan v
nemško taborišče, kjer je umrl.
245. Praček Adolf-Adi
Kranj-Primskovo, Kranj.
246. Prosen Franc
Kranj—Primskovo, ujet in ustreljen kot talec 19. 4. 1943 na
Lipnici pri Kropi.
247. Pucelj Janko-Cene
Kranj, padel 10. 12. 1942 v Struževem pri Kranju.
248. Renko Ivan-Boris
Srednja vas pri Begunjah, padel 4. 4. 1945 v Slatni pri Be-
gunjah.
249. Robežnik Ivo
Ljubljana, Ljubljana
250. Rozman Anton-Tominc
Duplje, umrl po vojni.
251. Rozman Karel-Roman
Voglje pri Šenčurju, vodnik, Kranj.
252. Rupnik Jože-Triglav
Kranj-Orehok, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
253. Stružnik Alojz-Jug
Kranj-Orehok (roj. v Srednji vasi pri Šenčurju), politkomisar
3. čete od julija 1942 do 14. 9. 1942, ko je bil ujet v Udinem
borštu, umrl po vojni.
254. Svetelj Pavel-Hrastič
Šenčur, Šenčur.
255. Škof Jože-Čiba
Ljubljana-Dravlje, padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.

256. Šlibar Valentin
Paloviče pri Lešah (Tržič), padel 26. 11. 1942 nad Lomom pri Tržiču.
257. Štefe Franc-Miško
Šenčur, politdelegat, Ljubljana.
258. Štrancar Franc
Tržič, ujet 7. 8. 1942, umrl 1943 v taborišču Gussen.
259. Šubelj Anton
Tržič, padel 7. 8. 1942 na Dolgih njivah nad Jelendolom (Tržič).
260. Šubic Stanko (Slavko)-Amor
Kranj-Čirčiče (roj. na Uncu pri Rakeku), justificiran kot gestapovec-raztrganec.
261. Švigelj Anton-Slon
Dobravlje pri Sežani, ujet kot ranjenec 16. 11. 1942 na Loki pri Tržiču, umrl 17. 7. 1943 v taborišču Gussen.
262. Terčič Ciril
Ljubljana-Šiška, intendant 1. čete od 18. 6. 1942 do 13.—14. 9. 1942, ko je bil ujet v Udinem borštu, nato pa odpeljan v nemško taborišče, kjer je umrl.
263. Tomazin roj. Eržen Anica-Pepca
Kranj—Stražišče, umrla po vojni.
264. Toporš Andrej
Duplje, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl 8. 2. 1943 v taborišču Mauthausen.
265. Toporš Janez
Duplje, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl 6. 3. 1943 v taborišču Mauthausen.
266. Tork Miroslav
Ljubljana-Kozarje, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu in odpeljan v nemško taborišče, kjer je umrl.
267. Ukmar Tone
Šenčur (primorski Slovenec), padel 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu.
268. Uzar Viktor-Saško
Križe pri Tržiču, padel 13. 7. 1943 na Vetrnem pri Golniku.
269. Vogrič Janko-Dušan
Tržič, vodnik, umrl po vojni.
270. Vrhovec Stane-Robin
Ljubljana-Vrhovci, Ljubljana.
271. Zupan Alojz-Peter
Duplje, padel 14. 11. 1943 v Goričah pri Golniku.
272. Zupančič Tone-Barjan
Ljubljana, Ljubljana.
273. Žerovnik Franc-Ciril
Voglje pri Šenčurju, umrl po vojni.
274. Županc Ivan-Johan
Obirsko na Koroškem, politični delavec na Koroškem, padel 14. 10. 1943 v Šmarjeti v Rožu na Koroškem.

2. (krvavška) četa:

- 275. Anžič Franc
Sidraž pri Cerkljah, se prijavil Nemcem, iz Begunj 14. 10. 1942 odpeljan v Kraut. Pobegnil v NOV in 17. 2. 1944 padel na Veliki planini.
- 276. Balantič Peter
Zagorica pri Stahovici, ujet 18. 8. 1942, umrl 1943 v taborišču Auschwitz.
- 277. Bodlaj Ivan
Županje njive pri Stahovici, padel 18. 8. 1942 na Pokovšah pod Krvavcem.
- 278. Burja Ivan-Tomažek
Znojile v Tuhinjski dolini, Kranj.
- 279. Cimbaš Franc
Bistričica pri Stahovici, ubit kot dezerter v spopadu s partizani 12. 12. 1942.
- 280. Dobovšek Miha st.
Sidraž pri Cerkljah, padel 3. 10. 1944 v Sidražu.
- 281. Dobovšek Miha ml.
Sidraž pri Cerkljah, pogrešan od 2. 8. 1942 na Možjanci.
- 282. Dobovšek Franc
Sidraž pri Cerkljah, padel 3. 10. 1944 v Sidražu.
- 283. Golob Franc-Riko
Županje njive pri Stahovici, umrl 1943 v taborišču Dachau.
- 284. Grilc Jože
Ambrož pri Cerkljah, padel 13. 8. 1942 nad Davovcem pod Krvavcem.
- 285. Kemperle Franc
Županje njive pri Stahovici, padel 1944 v Županjih njivah.
- 286. Kepic Ciril-Robinzon
Podrečje pri Domžalah, padel 17. 8. 1942 na Pokovšah pod Krvavcem.
- 287. Klemenc Anton
Klemenčevo pri Stahovici.
- 288. Klemenc Andrej
Klemenčevo pri Stahovici.
- 289. Krištof Maks
Godič pri Stahovici, ujet decembra 1942 v Tuhinjski dolini, umrl po vojni.
- 290. Kuhar Peter
Ambrož pri Cerkljah, Ambrož.
- 291. Kunstelj Franc-Mitja
Kranj-Primskovo, vodnik, ustreljen od okupatorjevega sodelavca 4. 8. 1942 v Ljubnem na Gorenjskem.
- 292. Lanišek Jernej
Laniše pri Kamniku, padel avgusta 1942 na Jelovici.
- 293. Lanišek Valentin
Laniše pri Kamniku, ubit v nemških zaporih v Kamniku.
- 294. Maleš Anton
Viševca pri Cerkljah, umrl po vojni.

295. Maleš Franc
Viševca pri Cerkljah, ustreljen kot talec 14. 7. 1942 v Begunjah.
296. Maleš Mirko
Viševca pri Cerkljah, ujet in 5. 9. 1942 izpuščen iz Begunj. 1943 aretiran in ustreljen z bratom Francem kot talec 14. 7. 1943 v Begunjah.
297. Martinjak Franc
Ambrož pri Cerkljah, Kamnik.
298. Martinjak Janez
Ambrož pri Cerkljah, mitraljezec, padel 17. 8. 1942 na Pokovšah pod Krvavcem.
299. Ogrin Janez-Lojze (Ustrajen Avguštín)
Mengeš komandir čete od 18. 6. 1942 do julija 1942, padel kot vodnik 24. 12. 1942 na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini.
300. Pestotnik Franc-Aljoša
Ljubljana-Šentvid, padel 8. 12. 1943 na Kokrici pri Kranju.
301. Pregled Janez
Laniše pri Kamniku, Tunjiška Mlaka.
302. Pregled Florjan
Laniše pri Kamniku, umrl 1945 v nemškem taborišču.
303. Prezelj Draga
Kregarjevo pri Stahovici, Kregarjevo.
304. Selušak Jože
Košiše pri Kamniku, ujet, umrl v taborišču Mauthausen.
305. Selušak Stanislav
Košiše pri Kamniku, Košiše.
306. Slatnar Peter
Ambrož pri Cerkljah, padel 17. 8. 1942 na Ambrožu.
307. Slevec Janko-Niko
Stranje pri Stahovici, Kranj.
308. Slevec Jože
Stranje pri Stahovici, padel 1944.
309. Starovasnik Polde
Županje njive pri Stahovici, Županje njive. Odšel v Kamniški bataljon pred napadom 17. 8. 1942. Bistričica pri Stahovici, ujet, umrl v taborišču Dachau.
311. Štirn Karel-Aleš
Stranje pri Stahovici, padel 1945 v Kamniški Bistrici.
312. Štirn Mirko-Konrad
Stranje pri Stahovici, Stranje.
313. Štular Franc
Kokra, se izgubil 17. 8. 1942 in živi nekje na Gorenjskem.
314. Trobovšek Miha
Stahovica, umrl po vojni.
315. Urbanc Franc-Bogo
Stranje pri Stahovici.
316. Uršič Filip
Stranje pri Stahovici, padel 1945.
317. Uršič Valentin-Martin
Stranje pri Stahovici, padel 1944 v Stranjah.

318. Vidmar Ivan
Godič pri Stahovici, ujet 13.—14. 9. 1942 v Udinem borštu, umrl 1943 v taborišču Mauthausen.
319. Vrhovnik Anton
Laniše pri Kamniku, padel 13. 8. 1942 nad Davovcem pod Kravcem.
320. Vrhovnik Franc-Risto
Apno pri Cerkljah, Apno.
321. Žerovnik Stane-Miško (Dolar Maksim)
Duplica, politkomisar čete od 18. 6. 1942 do 18. 8. 1942, Ljubljana.
322. Živalič Stane-Davo
Gameljne pri Ljubljani, padel 13. 6. 1944 v Hraškem hribu pri Smledniku.

Številčni pregled borcev Kokrškega odreda prve sestave:

	Vseh	Padlo	Dezer- tiralo	Umrlo po vojni	Živih	Ostali
Štab odreda	17	9	—	4	3	1
1. (kamniški) bat.	155	81	—	24	48	3
2. (kokrški) bat.	190	100	40	14	33	3
Skupaj	362	190	40	42	84	7

Opomba:

Med padle so šteti borci, ki so padli v borbi ali kako drugače prišli v sovražnikove roke in bili nato ustreljeni ali pa so umrli v zaporih oz. taboriščih.

Na spisku je naštetih 322 borcev, tabela pa jih prikazuje 362. To je zato, ker je bilo v 2. (Krvavški) četi 2. bataljona KO še 40 takih, ki so avgusta 1942 pobegnili in se prijavili Mejačem oziroma Nemcem. Tedaj jih je sicer pobegnilo 47, ker pa se jih je 7 ponovno vključilo v NOV oziroma v NOG in so nato padli ali bili aretirani in ustreljeni, je v seznamu navedeno le 40 dezerterjev.

Podatke o borcih 1. (Kamniškega) bataljona sta zbrala Mirko Podbevšek-Lado in Ivan Martinčič-Vanja z aktivom borcev tega bataljona. Za 2. (Kokrški) bataljon pa so to storili Franc Štefe-Miško, Janez Pregled, Franc Vrhovnik in ZZB NOV Kamniška Bistrica-Godič.

VSEBINA

Uvodna beseda	5

RAZMERE IN DOGODKI PRED USTANOVITVIJO ODREDA

Območje Kokrškega odreda	13
Nekaj podatkov o prebivalstvu	18
Napredno delavsko-kmečko gibanje zadnja leta pred vojno	23
Okupacija in aprilski zlom stare Jugoslavije	53
Priprave na oboroženo vstajo in snovanje OF	65
Ustanovitev Tržiške in Kranjske čete, čet na Kamniškem in začetek oboroženega upora	75
Ustanovitev Storžiškega ali Kranjsko-tržiškega bataljona	87
Napad 5. avgusta na skupino v Verbičevi koči	94
Drugi dan — napad tudi na Dobrči	97
Po začetkih vstaje na Kamniškem	103
Ocena uporniških začetkov	108
Prepletanje vojaškega s političnim delom	111
Na zimo 1941 odpor kljub nasilju ni zamrl	130
Ustanovitev in rast Kokrške čete	133
Vračanje dražgoških borcev na območje Kokrškega odreda in njihov vpliv	147
Obnovitev Kamniške čete	149
Obsežne gestapovske aretacije aktivistov na Jesenicah, v Kranju, v Trziču, v Škofji Loki in drugod	160
Kokrška četa v zgodnji spomladi 1942	174
Aprilski boj v Udinem borštu in okrogelska jama	177
Preraščanje Kamniške čete v bataljon	199
Uspešni napadi na orožniško postajo v Stranjah in na vermane na Černelcu	206
Opombe k I. delu	212

PRVI KOKRŠKI ODRED

Ustanovitev odreda	226
Prehod enot Kokrškega odreda v ofenzivnost	243
Nemška ofenziva in nepopisno okupatorjevo nasilje	273

PREHOD 2. GRUPE ODREDOV ČEZ OBMOČJE KOKRŠKEGA ODREDA

Naloge Kokrškega odreda in pričakovanje 2. grupe odredov —	
Prva naloga: pripravljanje hrane	282
Vodiči gredo po 2. grupo odredov	285
Sodelovanje Kokrškega odreda pri prehajanju Simonovega bataljona in štaba 2. grupe odredov čez njegovo opera- tivno območje	293
Kamniški bataljon Kokrškega odreda sodeluje s Simonovim bataljonom Savinjskega odreda	304
Prehod Kranjčevega bataljona prek ozemlja 2. bataljona Ko- krškega odreda	310
Ocena sodelovanja Kokrškega odreda z 2. grupo odredov ob njenem prehajanju čez sektor Kokrškega odreda	320
Nadaljnji uspehi patrolj Kamniškega bataljona v ravninskih naseljih	321

PRVE ISKRE UPORA SO NA KOROŠKO PONESLI BORCI KOKRŠKEGA ODREDA

O prvih aktivistih in partizanih, ki so iz KO šli prek Karavank	326
Prva politična pomoč protifašističnim silam na Koroškem . .	329
Politični je sledila tudi vojaška pomoč	339

GORENJSKI BELOGARDISTIČNI ORGANIZATORJI — OKUPATORJEVO ORODJE

Vnašanje bratomorne vojne — računi okupatorjevih vrhov .	349
Razbitje čete na Krvavcu — prvi uspeh gestapovsko-belogar- dističnih organizatorjev	355
Hitri udarci po snovateljih belogardizma na Gorenjskem . .	369

UNIČENJE 2. BATALJONA KOKRŠKEGA ODREDA

Tragedija v Udinem borštu septembra 1942	375
Pretrajljive posledice: bataljon je uničen	390
Preostali borci so takoj spet šli med ljudi	407
Ocena poletja 1942	411
Poživljanje političnega in vojaškega delovanja na terenu — a tudi nove izgube	414
S Kamniškim ali 1. bataljonom pred Kostanjsko planino . .	427
Preostali borci Kokrškega bataljona v zimi 1942/43	431

USODNI SPOPAD NA KOSTANJSKI PLANINI

Dogodki pred spopadom	447
Nemški napad 24. decembra 1942	453
S Kamniškim bataljonom do Kališča in naprej	475
Ocene in značilnosti prvega Kokrškega odreda	484
Opombe k II. delu	488
Seznam borcev Kokrškega odreda prve sestave	509

Knjižnica NOV in POS 26/4

Ureja komisija za zgodovino
svefa za razvijanje revolucionarnih tradicij
pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Predsednik Zdravko Klanjšček

Ivan Jan

KOKRŠKI ODRED I

Narodnoosvobodilni boj pod Karavankami

Rokopis je odobrila komisija za zgodovino
na seji 10. decembra 1979

Strokovna recenzenta
Ivan Križnar in Lado Ambrožič-Novljan

Lektor Jože Šifrer

Opremil Vladimir Lakovič

Izdelava skic Vladimir Štimac

Tehnični urednik Tone Štrus

Izdala in založila v nakladi 4000 izvodov
Partizanska knjiga v Ljubljani

Za TOZD Založba Jaroslav Skrušny

Tisk in vezava tiskarna Tone Tomšič
Ljubljana 1980

Knjiga je izšla s pomočjo Kulturne skupnosti Slovenije

Popravki k 1. knjigi

Kljub pazljivosti so se med tiskom vkradle naslednje napake:

Stran 14/2: Krvavec je visok 1853, ne 1953 m

Stran 15/2: ne Mošenik, temveč Moščenik

Stran 43: V podpisu k sliki manjka: tretji z leve stoji Ignacij Tratnik

Stran 57 in 59: pod fotografijama dodati k podpisoma: (Foto Ivo Valenčič)

Stran 71/1: ne aretirali tudi članico okrožnega, temveč mestnega komiteja KP Kranj... Olgo Filovo

Stran 79/3: ne — To sta bili Jeseniška in Cankarjeva, temveč Jeseniška ali Cankarjeva (četa)

Stran 52/1: ne urednih lista, temveč urednik

Stran 107: k podpisu fotografije: ne komunist Ivan Sušnik itd., temveč komunisti itd.

Stran 144: k podpisu fotografije Tineta Kokalja. Ujet ni bil 31. 7. 1942, temveč 1. 8. 1942.

Stran 163: v zadnjem odstavku piše, da je bil med aretiranimi tudi Janko Pucelj, pravilno pa je, da je ušel aretaciji, kar pravilno piše na straneh 168 in 174.

Stran 169/6: ne Persch, temveč Pertsch

Stran 179: v podpisu k fotografiji: ne Tone, temveč Tine Teran

Stran 193/1: ne da jih z brzostrelko iz jame..., temveč z zbrojevko iz jame

Stran 196: k podpisu fotografije Tončka Zupana. Ni izdihnil 24. 4., temveč 27. 4. 1942, kot pravilno piše na strani 194 pod črto.

Stran 214: pri opombi 26: ne CK KS, temveč CK ZKS

Stran 216: pri opombi 59: ne Franc Šiška-Črt, temveč Črto

Stran 227: na koncu petega odstavka in pod črto bi morali biti dve **

Stran 228: pri podpisu k skici manjka: na Kališču

Stran 230: pod črto pri dveh **, izpusti kmetu

Stran 240: nepravilno je na skici zapisano Kamniška Bistrica, kajti to je Tržiška Bistrica

Stran 254: v podpisu k fotografiji piše nad Tržiščem, a je pravilno nad Tržičem

Stran 260: ne okrožnega komiteja KO Kranj, temveč KP Kranj

Stran 285/2: ne Prevalo, temveč Preval

Stran 286: v tretjem odstavku je pravilno samo Jože Slevce brez Niko

Stran 297/1: ne: po 1., temveč po 5. avgustu

Stran 302: v drugem odstavku piše za Vratu pod Košuto, pravilno je Zavratmi pod Košuto, (dodati) in v dolino Korošice (ne oK-rošice)

Stran 312/2: piše: skrito na Prevali, pravilno na Prevalu

Stran 319/2: piše pod Poljanami, pravilno pod Povljami

Stran 363: prvi in drugi odstavek: ujeli jih niso 14, temveč 12, dezertiralo pa jih je 42, ne 40

Stran 406: pod črto piše, da je bilo 39 borcev in 8 v štabu, a je prav 40 in 9 borcev

Stran 413/2: ne pozakalo, temveč pokazalo

Stran 419 in 421: portret Janka Puclja-Cirila bi moral biti na strani 421, portret Janka Beleharja-Smrekarja pa na strani 419. Zato so podpisi zamenjani

Stran 431: v naslovu piše Kokršega, prav je Kokrškega bataljona

Stran 451/2: ne komandant in politkomisar Kokrškega, temveč Kamniškega bataljona

Stran 454: podpis k prvemu portretu: ne Janez Brelec, temveč Brlec

Stran 462: na skici med Palovčami in Zlatim poljem piše Lašič, a je pravilno Lašna

Stran 483: na skici je ob narisanim mestu izpuščen napis Kamnik

Stran 523/pod številko 275 samo: Anžič Franc, Sidraž pri Cerkljah. 17. 2. 1944 padel na Veliki planini.

Stran 523: pod številko 289 piše Krištof, a je pravilno Krištofič.

Stran 524/pod številko 306: pravilno Slatnar Peter... je padel... na Pokovšah pod Krvavcem.

Stran 524/pod številko 309: Starovasnik Polde ni umrl, temveč živi

Stran 524/pod številko 313: Štular Franc se ni izgubil, temveč je bil ujet in 5. 9. 1942 izpuščen iz begunjskih zaporov